

JOHN BUNYAN

GENADE VERHEERLIJKT AAN DE VOORNAAMSTEN DER ZONDAREN

of

**Een kort en getrouw verhaal van de grote genade Gods in Christus verheerlijkt
aan zijn arme dienstknecht John Bunyan**

KEUR UIT DE WERKEN VAN JOHN BUNYAN

UIT HET ENGELS VERTAALD DOOR

E. UBELS

**DOESBURG,
J.C. SCHENK BRILL
1892**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

BUNYANS LEVEN IN VOGELVLUCHT

Genealogie

Over Bunyans overgrootvader is niets bekend; diens vrouw werd op 2 juli 1602 begraven. Johns grootvader, die even als de over-overgrootvader ook Thomas was geheten en die we Thomas Bunyan sr. noemen, was van beroep chapman (kleine marskramer). Hij legde te voet met een pak op zijn rug, of met een kar die door een ezel of pony werd getrokken, bezoeken af in de nabije omgeving, waar hij onder andere huishoudelijke artikelen en verhalenboekjes verkocht. Blijkens documenten uit 1607 had hij ook bezittingen te Kempston, maar door verkoop hiervan bracht hij het totale grondbezit terug tot ruim 31/2 hectare te Harrowden. Hij trouwde vier maal.

Ouders

Uit het eerste huwelijk van Thomas Bunyan sr. werd in 1603, terwijl de moeder mogelijk in het kraambed stierf, een zoon Thomas, jr. geboren, die later de vader van John Bunyan zal worden. Volgens het kerkelijk register werd de baby op 24 februari gedoopt als 'Thomas the Sonne of Thomas Bunyon'.

Uit het tweede huwelijk van Thomas sr. met Elizabeth Leigh werden in de jaren 1604-1616 acht kinderen geboren; de oudste zoon kreeg de naam Edward.

In 1620 trouwde Thomas sr. opnieuw; zijn derde vrouw heette Elizabeth Kinwell.

November 1628. John Bunyan. Geboren te Elstow als oudste zoon van de in 1603 geboren tinsmid Thomas Bunyan jr. en diens tweede vrouw Margaret Bentley, met wie hij op 23 mei 1627 in het huwelijk is getreden, nadat zijn eerste vrouw, Anne Pinney, in dat jaar kinderloos is gestorven.

30 november 1628. Gedoopt door ds. John Kelly in de Anglicaanse kerk te Elstow.

7 maart 1630. Zus Margaret gedoopt te Elstow.

1 december 1633. Broer William gedoopt te Elstow.

163?. – 1644. Eerst kort leerling van Harpur School, een Latijnse school voor arme jongeren te Bedford of van een streekschool te Houghton Conquest, daarna vader behulpzaam in het ketellapperswerk.

1641. Grootvader Thomas Bunyan sr. sterft. Erft zes pennies.

20 juni 1644. Moeder Margaret Bentley overlijdt.

juli 1644. Zus Margaret sterft.

Augustus 1644. Thomas Bunyan jr. hertrouwt met Ann.

30 november 1644. Neemt al of niet vrijwillig dienst in het Parlementsleger en komt in Newport Pagnell in garnizoen, waar Sir Samuel Luke het bevel voert. Halfbroer 22 mei 1645. Charles gedoopt te Elstow.

30 mei 1645. Halfbroer Charles wordt begraven.

September 1646. Het garnizoen te Newport Pagnell wordt opgeheven. Kiest als vrijwilliger voor dienst in Ierland.

1647. Halfzus Mary geboren.

21 juli 1647. Het regiment waarin hij dient, wordt ontbonden eer het naar Ierland is verscheept.

eind juli 1647. Terugkeer naar Elstow; aldaar opnieuw werkzaam als ketellapper. Zweert, vloekt, onteert de zondag.

eind 1647? Trouwt een niet uit Elstow afkomstig meisje, mogelijk Mary geheten,

die als bruidsschat twee van haar vader geërfde boeken meebrengt: Dents The Plaine Man's Pathway to Heaven en Bayly's The Practise of Pietie. Lezing ervan brengt hem tot werkheiligheid.

herfst 1648. Hoort in een visioen de stem van Jezus na een preek van ds. Hall tegen de zondagssport. Tot eind 1649 een leven van uitwendige verbetering.

1649. Halfzus Elizabeth geboren.

20 juli 1650 Dochter Mary, die blind is, wordt gedoopt in de Anglicaanse kerk te Elstow.

Eind 1650. ***Gesprekken met enkele godvruchtige vrouwen in Bedford. Begin van bekering***

1651 Halfbroer Thomas geboren.

Zomer 1652 Na een lang verblijf in het dal van verootmoediging nu geruime tijd op de bergtop van bemoediging.

1653 Contact met de onafhankelijke gemeente, die onder leiding van voorganger John Gifford bijeenkomt in de St. John's kerk in Bedford. Daarna opnieuw een jaar lang bestookt door de duivel.

14 april 1654 Pasgeboren dochter Elizabeth wordt verplicht ingeschreven in het kerkboek te Elstow.

eind 1654 ***Vrede gevonden door het bloed van het kruis.***

begin 1655 Verhuizing naar Bedford, toetreding tot Giffords gemeente. Opnieuw 2 ½ jaar in verzoeking.

21 september 1655 John Gifford sterft.

16 februari 1656 Zoon John geboren. Preken en vermanen in Bedford en naburige gemeenten. Als debuut een geschrift tegen de quakers: Some Gospel-Truths Opened according to the Scriptures. Voert vele publieke debatten met hen.

1656 John Burton aangesteld als Giffords opvolger.

1657 A Vindication of the Book called Some Gospel-truths opened, een verweerSchrift tegen de quaker Edward Burrough.

1657 Zoon Thomas geboren.

Herfst 1657 ***Verzoening in Christus, wiens genade genoeg is.***

27 augustus 1657 ***Formeel aangesteld als lekenprediker.***

1658 Echtgenote sterft.

Maart 1658 Gedagvaard wegens preken te Eaton Socon.

eind augustus 1658 A Few Sighs From Hell or The Groans of a damned Soul, eerste uitgewerkte preek, behelzende sociale kritiek.

30 september 1658 Afgevaardigd naar een conferentie van gelijkgezinde gemeenten.

1659 The Doctrine of the Law and Grace Unfolded; een theologische verhandeling over het verbond.

Mei 1659 Te Toft in debat met professor Thomas Smith over het recht om te preken.

Zomer 1659 Wijdt een pamflet aan hekserij.

herfst 1659 Hertrouwt met Elizabeth.

Augustus 1660 John Burton overlijdt.

12 november 1660 ***Gearresteerd tijdens het preken in Lower Samsell.***

13 november 1660 In Harlington ondervraagd door vrederechter Francis Wingate en anderen. Weigert het preken op te geven en belandt in de streekgevangenis te Bedford voor ***bijna twaalf jaar.***

- eind november 1660 Vrouw Elizabeth bevalt van een baby, die spoedig sterft.
- januari 1661 Veroordeeld door de vrederechters van het graafschap tot in eerste instantie drie maanden gevangenschap.
- 23 april 1661 Geen voordeel van de koninklijke gratie bij de troonsbestijging van Karel II. Wel beperkte vrijheid tot november.
- Augustus 1661 Midzomerbijeenkomst van het rondgaande, hogere gerechtshof. Het verzoek van Elizabeth, die zelfs in Londen om vrijlating heeft verzocht, om zijn zaak te heroverwegen, wordt geweigerd.
- 1661? Lang gedicht Profitable Meditations, Fitted to Mans Different Condition.
- 19 april 1662 Opnieuw zitting van het hogere gerechtshof. Poogt vergeefs zijn naam op de lijst van de te verhoren personen te krijgen.
- 1662/1663 I Will Pray With the Spirit and I will pray with Understanding, uitgewerkte preek gericht tegen het opnieuw ingevoerde Book of Common Prayer.
- 1663 Lang gedicht Prison Meditations Dedicated to the Heart of Suffering Saints and Reigning Sinners.
- 1663 Christian Behaviour or The Fruits of true Christianity, een verhandeling over de christelijke levenspraktijk.
- 1663? A Mapp, shewing the order and causes of Salvation & Damnation, poster van een routekaart naar het heil.
- 1665? One Thing Is Needful or Serious Meditatiën Upon the Four Last Things, poëzie over de laatste dingen. Als nawoord een lang gedicht Ebal and Gerizzim.
- 1665 The Holy City or The New Jerusalem, De Heilige Stad, een apocalyptische verhandeling.
- 1665 Als een soort vervolg The Resurrection of the Dead and Eternal Judgment, een verhandeling over de opstanding der doden en het Laatste Oordeel.
- 1666 Dochter Sarah geboren.
- vóór september 1666 Spirituele autobiografie Grace Abounding to the Chief of Sinners. *Overvloedige genade voor de grootste der zondaren*
- 1666-1671. Opzetten van een netwerk van gelijkgezinde voorgangers in Bedfordshire. Soms vrijheid voor het brengen van vermanende bezoeken in de gemeente. Manuscript van The Heavenly Foot-man, een uitgewerkte preek over 1 Kor. 9:24 als voorloper van de mogelijk nog niet voltooide allegorie The Pilgrim 's Progress.
- 21 december 1671. Geroepen tot het pastorale ambt van oudste in de onafhankelijke gemeente te Bedford.
- Maart 1672 Schrijft A Defence of the Doctrine of Justification by Faith in Jesus Christ, een verhandeling over de predestinatie contra de rekkelijke anglicaan dr. Edward Fowler.
- 15 maart 1672 Koning Karel II vaardigt een Tolerantie-Edict uit.
Is in feite op vrije voeten.
- 8 mei 1672 Aanvraag van preekvergunning
- 9 mei 1672 Koninklijke toestemming voor een preekruimte in Bedford, de schuur van Josiah Ruffhead.
- 13 september 1672 Formele vrijlating in de context van een algemeen pardon voor de quakers.
- 6 oktober 1672 Preekt in Leicester.
- 16 november. 1672 Zoon Joseph Anglicaans gedoopt.
- 1672 A Confession of my Faith, and a Reason of my Practice, Bunyans verantwoording van de door hem beleden leer en zijn eigen kerkelijke praktijk.
- Eveneens in 1672 verschijnt bij Francis Smith te Londen van Bunyans hand: A

Confession of my Faith and a Reason of my Practice or With who, and who not, I can hold Churchfellowship or the Communion of Saints (*Een belijdenis van mijn geloof en een verantwoording van mijn praktijk of: Met wie kan ik wel en met wie niet lid van één kerk zijn en de gemeenschap der heiligen belijden*).

1673vv. (Preek)contacten te Londen met vooraanstaande non-conformisten als Cokayne en **Owen**.

1673 *Differences in Judgment About Water-Baptism, No Bar to Communion, een verdediging van de eigen open dooppraktijk tegenover Londense baptisten.*

1673 The Barren Fig-Tree or The Doom & Downfall of the Fruitless Professor, een uitgewerkte preek ten behoeve van afgedwaalde gemeenteleden.

Juli 1673 Halfbroer Thomas treedt toe tot de gemeente.

1674 *Peaceable Principles and True, een herhaling van ingenomen standpunten over de doop tegen ingebrachte bezwaren door de particuliere baptisten Thomas Paul en Henry Danvers.*

februari, maart 1674 Geruchten doen de ronde, dat hij gemeentelid Agnes Beaumont geholpen heeft haar vader te vermoorden.

Juni 1675 Light for Them That Sit in Darkness or A Discourse of Jesus Christ, opnieuw een verdediging van de noodzakelijkheid van de toegerekende gerechtigheid van Christus, nu in typologische vorm

3 februari 1675 Het Tolerantie-Edict wordt ingetrokken.

4 maart 1675 Bevel tot inhechtenisneming leidt tot een periode van onderduiken.

zomer 1675 Kleine catechismus Instruction for the Ignorant.

7 februari 1676 Vader Thomas Bunyan overlijdt. Erft een shilling.

zomer 1676 Uitgewerkte preek over Ef 2:15 Saved by Grace.

1676 The Straite Gate or Great Difficulty of Going to Heaven, een verhandeling n.a.v. Lucas 13:24 over persoonlijke geloofsstrijd.

December 1676 Opnieuw in hechtenis in de streekgevangenis.

1677 Schrijft in de gevangenis wellicht de uitvoerige preek *Come & Welcome*, to Jesus Christ or A plain and Profitable Discourse upon the Sixth of John, 37 Vers. Voltooit er mogelijk The Pilgrim's Progress. "*De Christensreize*"

16 april 1677 Dochter Elizabeth trouwt te Goldington met het gemeentelid Gilbert Ashley.

eind juni 1677 Na vrijlating opnieuw pastor te Bedford.

Februari 1678 The Pilgrim's Progress, een allegorie. (*Christinnenreis*)

1679 A Treatise of the Fear of God, een uitgewerkte preek over Openb. 14:7.

1680 The Life and Death of Mr. Badman, een moralistische roman, aangediend als een vervolg op The Pilgrim 's Progress. Zoon Thomas kan als voorbeeld gediend hebben.

September 1680 Stiefmoeder Ann sterft.

1682 The Holy War, een allegorie met reflecties op de strijd rondom de troonopvolging van Karel II.

1682 Manuscript van de verhandeling *Of Antichrist and His Ruine*.

1682 The Greatness of the Soul, een in Londen gehouden preek over Marcus 8:37.

1682 De algemene baptist Thomas Sherman publiceert een in zijn ogen rechtzinniger en serieuzer The Second Part of the Pilgrim's Progress.

1683 A Case of Conscience Resolved, een verhandeling over de rol van vrouwen in de eredienst.

- 1683 A Holy Life, The Beauty of Christianity or An Exhortation to Christians to be Holy, een verhandeling over de christelijke levenspraktijk, gebaseerd op 2 Tim. 2:19.
- 1684 Seasonable Counsel: Or Advice to Sufferers Reactie op de ontdekking van de Rye House samenzweerders.
- april 1684 Blad poëzie A Caution to Stir up to Watch against Sin; aansporing tegen de zonde te strijden.
- 1684 **The Pilgrim's Progress**, The Second Part; allegorie van de christelijke gemeente op de pelgrimsreis.
- 1685 Serie uitgewerkte preken over Lucas 18:10-13. A Discourse upon the Pharisee and the Publicane. Pastorale verhandeling over het in ere houden van de zondag. Questions about the Nature and Perpetuity of the Seventh-day Sabbath.
- 23 december 1685. In gevaar opnieuw gearresteerd te worden. Maakt in een schenkingsoorkonde al zijn bezittingen over aan zijn geliefde vrouw Elizabeth.
1686. Emblematabundel A Book for Boys and Girls or Country Rhimes for Children, waarbij de prenten nog ontbreken.
- 19 december 1686. Dochter Sarah trouwt William Browne in de anglicaanse St. Cuthbertkerk.
- 4 april 1687 Grotere vrijheid van godsdienst door de 'Declaration of Indulgence'. Slaat wellicht een aanbod van een zetel in het stadsbestuur af
- 1688 Good News for the Vilest of Men, or, a Help for Despairing Souls / The Jerusalem Sinner Saved. Een ode op de vrije genade voor de grootste zondaren. gebaseerd op Lucas 24:47.
- 1688 The Advocateship of Jesus Christ / The Work of Jesus Christ as an Advocate, een uitgewerkte preek over Joh. 2:1.
- 1688 A Discourse of the Building, Nature, Excellency and Government of the House of God, lang gedicht dat de lof van de kerk bezingt.
- 1688 The Water of Life, allegorie gebaseerd op preken.
- 1688 Solomon's Temple Spiritualized, typologie en allegorie.
- Augustus 1688 Reist naar Reading, om de ruzie bij te leggen tussen een jonge buurman in Bedford en diens daar wonende vader.
- Gaat daarna in de stromende regen naar zijn vriend John Strudwick te Snow Hill in Londen.
- Bezorgt bij de drukker het manuscript van The Acceptable Sacrifice or The Excellency of a Broken Heart, gebaseerd op gehouden preken.
- 19 augustus 1688 Preekt in Londen over Johannes 1:13.
- 31 augustus 1688 Sterft na tien dagen koorts.
- 3 september 1688 Wordt begraven op Bunhill Fields.
- Begin 1691 Elizabeth Bunyan sterft.
- 1692 Charles Doe publiceert uit Bunyans nalatenschap twaalf postume geschriften.

GODSVRUCHT EN VERWARRINGEN IN DE KERK IN ENGELAND TEN TIJDE VAN JOHN BUNYAN

Over wat er verder moest gebeuren om tot een ideale kerk te komen, liepen de meningen uiteen - al waren er wel enige overeenkomsten - zodat er verschillende groeperingen te onderscheiden waren, hoezeer de grenzen tussen hen ook vloeiend waren.

Presbyterianen

De Presbyterianen hadden als voorman Thomas Cartwright, professor in de theologie te Cambridge. Hij had in 1570 in een reeks colleges over Handelingen der Apostelen betoogd, dat de functies van aartsbisschoppen en bisschoppen dienden te worden afgeschaft ten gunste van gelijkwaardige predikanten.

Zij wilden de Staatskerk wel handhaven, mits zij ondergeschikt werd aan het parlement¹⁵ en van onderop werd bestuurd door kerkenraden van ouderlingen en diakenen, gewestelijke classes en een landelijke synode. De gemeenten, die deel uitmaakten van de nationale kerk, zouden het recht moeten hebben hun eigen voorgangers te kiezen.

In 1568 stelden Presbyteriaanse predikanten het *Book of Discipline* (Regelementenboek) op, een gedetailleerde schets hoe een echt reformatorische Engelse Kerk eruit zou moeten zien en vroegen zij hun collega's dit alvast in praktijk te brengen. Des te groter de tegenstand van de overheid was, des te meer ging men op bepaalde plaatsen, het eerst op de Kanaaleilanden, ertoe over om aldus ingerichte kerkjes binnen de grote Anglicaanse kerk te stichten.

In de meeste kerken op het platteland was ieder er voor om de avondmaalstafel permanent in het schip van de kerk op te stellen; daar diende hij, indien hij buiten gebruik was, dikwijls ook als schrijftafel of plaats waar men zijn hoed neer kon leggen.

In politiek opzicht benadrukten zij het belang van het Lagerhuis als echte volksvertegenwoordiging.

Koningin tussen twee vuren

Eenzijds had koningin Elizabeth I (geb. 7 sept. 1533 – overl. 24 maart 1603) was koningin van Engeland en van Ierland vanaf 17 nov. 1558 tot haar dood. Ze kreeg de Paus tegenover zich, die haar in 1570 in de ban deed en haar onderdanen ontsloeg van de plicht om haar te gehoorzamen. Anderzijds wilden vooral de Presbyterianen de koninklijke macht inperken. Toen het streven naar een zuiverder vorm van eredienst in een soort chaos ontaardde, schroomde zij niet om maatregelen te nemen: predikanten die weigerden zich te houden aan de Wet op de Eenvormigheid - en dat waren er velen - werden afgezet.

In 1593 vaardigde zij op aandringen van de strenge en arrogante aartsbisschop Whitgift, die in 1583 de veel gematigder Grindal was opgevolgd, een wet uit, getiteld *An Act for Retaining the Queen's Subjects in their due Obedience* (Een wet om de onderdanen van de koningin te houden aan hun verplichte gehoorzaamheid). Daarin werd voorgeschreven, dat iedereen elke zondag naar de kerk moest gaan; bleef men in gebreke en was men niet ziek, dan leverde dit een boete van één shilling op. Iemand die zestien jaar of ouder was en zonder wettige reden langer dan een maand weigerde naar de kerk te gaan en/of clandestiene godsdienstige bijeenkomsten bijwoonde, diende gearresteerd te worden. Indien de overtreder zich niet binnen drie maanden aanpaste, kon hij kiezen tussen verbanning of de dood.

Vanwege vervolging en gevangenschap kwam hierna een einde aan het Presbyteriaanse streven; het leefde voort in eigen informele, maar *verboden bijeenkomsten*. Die samenkomsten werden 'prophesyings' genoemd; geprofeteerd, werd er niet, wel verklaarden enige deelnemers Bijbelgedeelten, waarbij zij vaak uitweidden over de misstanden in de kerk en hun eigen handelwijze toelichtten, zoals blijkt uit een beschrijving van zo'n samenkomst in 1603 door de hulpprediker van Haynes.

Semi-separatisten

Deze bijeenkomsten waren al in 1567 regel bij de semi-separatisten, die in hun intenties Presbyteriaans waren, maar in hun daden separatistisch, daar zij zich, naar zij hoopten tijdelijk, van de 'ungodly' (goddelozen) in de Anglicaanse kerk afscheidden. Onder leiding van predikanten die afgezet waren wegens hun weigering paapse gewaden te dragen, hielden zij in de door hen gehuurde Plumbers Hall te Londen of in particuliere huizen als een soort ondergrondse kerk eigen, geheime bijeenkomsten, waarin de Geneefse Iiturgie werd gevolgd en ook de sacramenten werden bediend.

Separatisten

Separatisten, tot wie ook semi-separatisten overgingen, toen vervolging en gevangenschap hen niet bespaard bleef, stonden noch een bisschoppelijk noch een Presbyteriaal-synodaal kerkbestuur voor. Een rigoureuze invoering van het laatste zou voor een mens die in vrijheid zijn weg naar God wilde gaan, evenzeer verdrukking inhouden.

De voornaamste reden voor afscheiding, van de Engelse Staatskerk waartoe men dikwijls pas na langdurige bezinning en veel gezamenlijk gebed overging, was het gevoelen dat de Reformatie in de gevestigde kerk met zijn bisschoppen, zijn rituelen als het verplichte knielen en de lange formuliergebeden onvolledig doorgevoerd was.

Verzet was er ook tegen de *nominale kinderdoop*, het weinig actieve en soms zeer onvrome leven dat vele -voorgangers leidden, de geestelijke ongeïnteresseerdheid van het gros van de kerkelijke gemeente. Babylon, de kerk waarin zoveel van de Paus was overgebleven en waarin de Antichrist zich manifesteerde, moest daarom verlaten worden.

Gekant tegen de vermenging van kerk en staat, scheidden zij zich dan ook metterdaad af van de Anglicaanse kerk en legden de nadruk op de plaatselijke gemeente, waar in principe ieder gemeentelid als voorganger op kon treden. Sommige kerkhistorici zijn van oordeel, dat zij niet langer 'puritein' genoemd kunnen worden, daar zij niet streefden naar de zuivering van de Anglicaanse kerk en kwalificeren hen ten onrechte als 'sektariërs'.

Zij voerden ten opzichte van andere kerken een onafhankelijke koers en wilden geen verzameling van nominale leden zijn, maar een 'gathered church' (samengebrachte kerk) van hecht verbonden 'visible saints' (zichtbare heiligen), die een 'convenant' (verbond) met hun God hadden gemaakt. Hoewel erkend werd, dat de ware heiligen slechts bij God bekend waren, ging men af op bekendheid met de Schrift en het leiden van een godvruchtig leven.

In deze priesterschap van alle gelovigen paste geen kerkelijke hiërarchie. Het er 'voor elkaar zijn' als 'broeders en zusters', waartoe men zich vrijwillig verplichtte, vormde de basis voor de lokale, zelfstandige kerkelijke gemeente. Zoals het ene brood naar 1 Cor. 10:17 uit vele graankorrels bestond, zo was men als 'gathered church' één in gehoorzaamheid aan het gebod van Christus.

Allen hadden hetzelfde doel voor ogen: de eer van God, ook in de eredienst, de opbouw van het eigen geloofsleven en het nut van de ander. De onderlinge verbondenheid uitte zich ook in het vermijden van onenigheden, het verdragen van elkaars zwakheden en het letten op het gedrag van de ander, die zo nodig door de broeders vermaand werd, hetgeen in alle ernst en liefde moest geschieden.

Vooraf afgestudeerde theologen van de universiteit te Cambridge roerden zich. Dikwijls weken ze met hun volgelingen uit naar Nederland. Richard Fitz leidde al in 1567 een afgescheiden gemeente te Londen. Robert Browne en Robert Harrison stichtten samen in 1581 een eigen gemeente in Norwich en vertrokken met hun aanhang in 1582 naar Middelburg.

John Greenwood en Henry Barrow stonden van 1587 tot 1593, het jaar waarin zij ter dood werden gebracht, aan het hoofd van een gemeente te Londen. Francis Johnson, die theologisch docent in Cambridge en voorganger van een gemeente van Engelse kooplieden te Middelburg was geweest, nam de leiding over. Nadat hij als gevolg van Elizabeths nieuwe wet vier jaar in de gevangenis doorgebracht had, nam hij in 1597 de leiding op zich van de gemeenteleden die voor het merendeel naar Amsterdam waren gevlucht.

Piëtisten

Zowel onder hen die zich aanpasten aan de situatie in de *Anglicaanse kerk als onder de non-conformisten* waren er, die *een levend geloof* belangrijker achtten dan allerlei ceremonieën. Het moest tot uiting komen in een nauwgezette persoonlijke levensheiliging en ook invloed uitoefenen op het maatschappelijk leven. Wie dit sterk benadrukten, werden wel 'piëtisten' genoemd; zij stonden onder andere een strengere kerkelijke tucht voor en een nauwgezet vieren van de zondag.

Grote verwachtingen

Toen koningin Elizabeth in 1603 overleed, kwam de Engelse kroon in handen van de in 1566 geboren Schotse vorst Jacobus VI, wiens over-grootmoeder Margaretha, een zuster van Hendrik VIII, met een Stuart was getrouwd. De puriteinse predikanten hadden grote verwachtingen van de nieuwe vorst Jacobus I (regeerde 1603-1625), die door streng Presbyteriaanse Schotten was opgevoed.

In een veelomvattende, maar wel gematigde petitie, die om indruk te maken Millenary Petition (Verzoekschrift van duizend) werd genoemd, verzochten zij hem een aantal rooms-katholieke overblijfselen in de Anglicaanse kerk op te ruimen, zoals het kruisteken bij de doop, het dragen van een ring als gehuwden. Ook verlangden zij toezicht op Avondmaalsgangers en beter opgeleide voorgangers. Die mochten niet langer 'priesters' genoemd worden, moesten goed kunnen preken en van voldoende inkomen worden voorzien. Een strengere zondagshandhaving werd bepleit, maar over afschaffing van het bisschoppelijk stelsel werd niet gerept. Zo zou er een nieuwe middenweg gecreëerd kunnen worden, die de meerderheid van de puriteinen in staat zou stellen deel uit te blijven maken van de Anglicaanse kerk.

Geen bisschop, geen koning

Opgevoed in de calvinistisch getinte protestantse 'Kirk' van Schotland, bleek Jacobus I zowel anti-rooms als anti-puriteins te zijn. Tegenover het bezwaar van de Presbyterianen, dat de koning niet aan het hoofd van de kerk kon staan, daar de wereldlijke macht ondergeschikt was aan de kerkelijke, stelde hij de goddelijke oorsprong van het koninklijk gezag.

Het enige waarin hij de indieners van de Millenary Petition tegemoet kwam, was het

beleggen onder zijn voorzitterschap van een conferentie van een aantal bisschoppen en een aantal gematigde puriteinen, die in januari 1604 te Hampton Court werd gehouden. Toen een puriteinse afgevaardigde het echter waagde om vrijheid voor de eigen samenkomsten onder verantwoordelijkheid van ouderlingen te vragen, wees de koning dit ten stelligste af, daar afschaffing van de kerkelijke hiërarchie ook zijn eigen gezag aan zou tasten. 'Geen bisschop, geen koning' voorspelde hij. Wel was Jacobus I genegen een commissie in te stellen die voor een nieuwe Bijbelvertaling moest zorgen.

Richard Bancroft, door de koning in 1604 benoemd als aartsbisschop van Canterbury, verdedigde het bisschoppelijk stelsel als een goddelijke instelling en eiste van alle predikanten instemming met het gehele ritueel zoals in het Book of Common Prayer voorgeschreven.

In de zeventiende eeuw is de Engelse bevolking die ruim vier miljoen zielen telde, verdeeld over een viertal sociale geledingen. De Adel, Hertog, Heer en Aanzienlijken.

Een innerlijk verdeelde kerk

De Anglicaanse kerk bleef zeer divers van karakter. Er waren geestelijken die de kerk als een voortzetting zagen van de Engelse kerk van voor de Reformatie en alles bij het oude wilden laten. Zo bijvoorbeeld Thomas Archer, kapelaan van Jacobus I en van 1589 tot 1630 rector van Houghton Conquest een dorpje in de buurt van Elstow. Theologen als Richard Hooker en schrijvers van stichtelijke literatuur als John Donne en George Herbert verdedigden de kerk van de middenweg.

Uit vrees afgezet te worden, onderwierpen vele geestelijken zich aan de voorschriften, als ze zich voor de bisschop of de aartsdiaken moesten verantwoorden. Hulpprediker John Richardson te Dunstable beloofde nadrukkelijk zich bij de uitoefening van zijn ambt te houden aan de voorgeschreven ceremonieën en kleding.

Anderzijds waren er ook lidmaten zoals bijvoorbeeld Richard Robins te Ampthill die de avonddienst in de Anglicaanse kerk verzuimden en een puriteinse preek gingen horen in een naburige plaats.

Ook tijdens het bewind van Jacobus I waren de grenzen tussen de drie belangrijke puriteinse groeperingen nog allerminst scherp te noemen.

1. Presbyterianen

Binnen de Anglicaanse kerk, maar voornamelijk binnen gemeenten in Nederland, zoals de English Reformed Church in Amsterdam, waar John Paget van 1607-1637 voorganger was, bleven puriteinen ijveren voor een nat nijgt le kerk naar bijbels, calvinistisch, Geneefs model. Zij keerden zich af van hen die zich ongeduldig afwendden van de gevestigde kerk en eigen gemeenten stichtten. Nog steeds werden er 'prophesyings' gehouden, vooral in gemeenten waar de vicars door gemeenteleden werd gekozen of waar stadsbesturen hen subsidieerden.

2. Jacobieten

Eenbelangrijke semi-separatistische kerk werd door Henry Jacob in 1616 in Londen geslicht. Hij had in 1603 een grote rol gespeeld in de Millenary Petition, maar was zeer teleurgesteld over de resultaten daarvan. Van een nationale kerk onder gezag van aartsbisschoppen of van een synode wilde hij niet weten, evenmin als van afscheiding. Wel wilde hij met zijn 'gathered church' zowel gemeenschap onderhouden met de bezoekers van 'prophesyings' in de Anglicaanse kerk als met separatisten in binnen- of buitenland. De belangrijkste theoloog van de Jacobieten was William Ames voormalig

docent te Cambridge, die in 1610 naar Nederland vluchtte, waar hij later hoogleraar aan de universiteit te Franeker zou worden. William Ames werd een theoloog van gezag binnen de Gereformeerde traditie.

3. 'General Baptists' en 'Pilgrimfathers'

John Smyth (± 1570-1612), voormalig leerling van Francis Johnson, was wegens zijn puriteinse ideeën in 1602 als anglicaans stadspredikant van Lincoln afgezet. Samen met John Robinson, een voormalig theologisch docent aan de universiteit van Cambridge, die in 1604 afgezet was als predikant te Norwich, omdat hij zich niet aan de voorschriften van aartsbisschop Bancrofts wilde houden, stichtte hij in 1606 in het geheim een afgescheiden gemeente in de buurt van Gainsborough. Tussen hen ontstond al spoedig onenigheid, daar Robinson niet zoals Smyth alle gemeenschap wilde verbreken met puriteinen die in de gevestigde kerk bleven.

Smyth vertrok eind 1607 of begin 1608 met zijn vriend, de landedelman Thomas Helwys (1575-1616) en zijn verdere aanhang naar Amsterdam. Daar kwam hij tot de overtuiging, dat alleen de volwassendoop God welgevallig was, omdat alleen volwassenen het verbond met God zichtbaar konden maken door hun daden. In 1608 doopte hij eerst zichzelf, daarna Helwys en de rest van de gemeente. Twee jaar later zocht hij contact met de Waterlandse Doopsgezinden.

Vanwege deze toenadering keerde Thomas Helwys na de dood van Smyth in 1612 met een deel van de groep naar Engeland terug, daar zij het niet juist achtten vervolging te ontvluchten. In Londen stichtten zij de eerste Engelse baptistengemeente. Gezien hun leer dat verzoening voor iedereen mogelijk was, werden zij 'General Baptists' (Algemene baptisten) genoemd.

John Robinson schepte zich met zijn aanhang, onder wie William Bradford, in 1608 eveneens in naar Amsterdam, maar werd in 1609 de voorganger van een afgescheiden kerk te Leiden. In 1620 vertrok een deel van de gemeenteleden via Southampton en Plymouth als 'Pilgrimfathers' naar Amerika, waar Bradford de gouverneur van de Plymouth-kolonie in Nieuw-Engeland zou worden.

4. De 'Ranters en Quakers'

Men kende in Engeland ook de Ranters, (Bombastische redenaars), die hun aanhang vooral onder de lagere klassen in de steden hebben, geloven in Gods aanwezigheid in de harten van allen, achten de Schrift van weinig belang, geloven niet in de hel en zijn tegenstanders van een opgelegde moraal die vloeken en zweren, drinken en seksuele losbandigheid verbiedt.

Wie uiteindelijk teleurgesteld is in alle wereldlijk gezag en in al het kerkelijk kraakeel, trekt zich met de opvolgers van de ranters, de '**Quakers**' (Bevenden), die onder leiding staan van George Fox, terug op de stem van God in het hart, die hen doet beven. Zij zijn diep teleurgesteld, dat velen die de bijbel trouw lezen, regelmatig naar de kerk gaan en aanzitten aan het Avondmaal, toch geen heilig leven leiden. Overtuigd dat alle waarheid en heiligheid afkomstig is van het 'innerlijk licht', de directe ervaring van God in hun harten, keren zij zich tegen de traditionele godsdienstige en' maatschappelijke praktijken. Hoe radicaal zij zijn, blijkt uit hun weigering voor hun superieuren de hoed af te zetten..

Velen die zich ingezet hebben voor vrijheid van godsdienst, onder wie Cromwell, zien met lede ogen aan, hoe vele leden van deze groepen de vrijheid misbruiken en haar omzetten in losbandigheid.

De positie van Bedfords onafhankelijke gemeente in de omgeving

Reeds in 1643, kort nadat de Burgeroorlog is uitgebroken, lijken leden van de Anglicaanse Staatskerk met zijn bisschoppen en rituelen zich in zekere mate hebben losgemaakt van hun kerk in Bedford, de woonplaats van Bunyan.

In 1650 ontstaat er een gemeenteverband, als twaalf van de 2000 inwoners van Bedford, vier mannen en acht vrouwen, allen 'eerwaardige en ernstige christenen' in gebed bijeenkomen en daarna 'zich gezamenlijk eenstemmig eerst aan de Heere geven en daarna overeenkomstig Gods wil aan elkaar'. Het zijn John Grew en zijn vrouw Martha, John Eston senior, John Gifford, Anthony Harrington en zijn vrouw Anne, Joane Coventon, Elizabeth Munnes, Hanna Fenne, Margaret Bosworth, Mary Spencer en zuster Norton.

Na veel gebed, onderlinge gesprekken en in biddend opzien tot God besluit men 'to walk together in the fellowship of the Gospell' (samen op te trekken in verbondenheid met het Evangelie). Eerst komt men tot overeenstemming, om zich aan God te geven, daarna om zich gehoorzaam aan Zijn wil aan elkaar te wijden. De kerkgemeenschap is niet zo zeer gebouwd op een belijdenis dan wel op een geschreven en door de leden ondertekend 'convenant' (verbond).

Zij kiezen tot hun geestelijk leider de uit Kent afkomstige John Gifford, die mogelijk medicijnen heeft gestudeerd, tijdens de burgeroorlog als officier in het koninklijke leger heeft gediend, in 1646 hij Maidstone gevangen is genomen door de troepen van Fairfax en met de hulp van zijn zuster de gevangenis is ontvlucht.

Als dokter Banister wegens hoge ouderdom en lichaamsgebreken het kalmer aan moet gaan doen, vestigt Gifford zich als 'arts' in Bedford. Na eerst nog een losbandig leven geleid te hebben, komt hij tot bekering. Daarna is hij bereid 'met hen door het leven te gaan, over hen te waken en de geheimen van het Evangelie aan hen uit te delen'.

Lang niet alle gemeenteleden behoren tot de onaanzienlijken uit 1 Kor 1: 27. Verschillende zijn in de loop der tijden zelfs vooraanstaande plaatselijke grootheden. John Grew is in 1635 een van de kerkvoogden van de anglicaanse St. Paul's geweest; zowel in 1646 als in 1655 is hij burgemeester van Bedford en ook vervult hij een tijd lang de functie van vrederechter.

De bejaarde John Eston was kerkvoogd van St. Paul's, toen in 1639 aartsbisschop Laud de gemeente dwong om rails rond het altaar aan te brengen en het Avondmaal knielend te vieren. Als de gemeente gesticht wordt, is hij burgemeester van de stad en die functie zal hij nog tweemaal bekleden.

Kuiper Harrington wordt in 1659 lid van de gemeenteraad. In 1640 en 1641 hebben de gemeenteleden de afvaardiging ondersteund van Samuel Luke namens Bedford in het Korte en het Lange Parlement.

Het precieze karakter van John Giffords gemeente, congregationalistisch of separatistisch, is moeilijk te omschrijven. In elk geval is het een vrije gemeente, die in Bunyans tijd in Bedford de 'Meeting' (Ontmoeting) wordt genoemd.'

Men staat vrijheid van geweten voor en komt dientengevolge in verzet tegen gedwongen kerkgang en vervolging. Vrije genade kan volgens hen alleen door vrije mensen genoten worden. Ook heeft het principe van vrijheid betrekking op de manier,

waarop de kerk wordt samengebracht en de leden worden toegelaten. Daar Cromwell de oude regels die voorschreven, dat men elke zondag naar de eigen parochiekerk moet gaan, heeft afgeschaft, komen de kerkgangers en lidmaten uit diverse anglicaanse parochies in het noorden van Bedfordshire gelegen. De gemeente te Bedford zal in februari 1658 zelfs hun voorganger en vier broeders opdragen om de wijdverspreide leden in Elstow, Kempston), Wilshamstead, Houghton Conquest, Stevington, Oakley en Radwell te bezoeken.

(Vanaf 1772 heet de gemeente na een afscheiding van voorstanders van de kinderdoop de 'Old Meeting' en vanaf 1850, na de verbouw van de kerk, 'Bunyan Meeting'.)

Verslag van een gemeente van Christus

Heel veel over het gemeentelijk leven komen we te weten uit *A Booke, Containing a Record of the Acts of a Congregation, of Christ, in and about Bedford* (Een boek dat een verslag bevat van de handelingen van een gemeente van Christus in en rond Bedford).

Dit boek, dat we het 'notulenboek' zullen noemen, opent met 'A Briefe account of their first gathering' (Een kort verslag van hun eerste bijeenkomst) in 1650 en wordt vanaf 24 april 1656 regelmatig en gedetailleerd bijgehouden, al zijn er - zoals nog aan de orde zal komen - ook jaren waarin men om veiligheidsredenen niet bijeenkomt.

De regels voor toelating zijn niet talrijk. Belangrijk is het zich een schaap te weten van de Goede Herder en ook een zwak lam is welkom. Vragen de Presbyterianen niet meer dan *een belijdenis van geloof*, de vrije gemeenten verlangen van hen die willen toetreden de bereidheid om in het openbaar in de kerk - of als men schuchter is privé in de pastorie - getuigenis af te leggen van wat God voor hen gedaan heeft om hen aan Christus te verbinden; ook eist men van hen een nauwgezette levenswandel.

Op een bijeenkomst van de kerk op 25 december 1656 wordt de procedure duidelijk beschreven:

"Wij komen ook overeen ten aanzien van personen die tot onze gemeente willen toetreden: als op grond van de gesprekken tussen hen en onze vrienden die voor dat doel naar hun toegestuurd worden, genoemde vrienden tevreden zijn over het genadewerk in hun harten, zal hun gevraagd worden om naar de eerstvolgende kerkdienst te komen en bij de aangewezen plaats van bijeenkomst te wachten, totdat ze binnengeropen kunnen worden."

Als men nog niet toegelaten wordt, dan wordt aan zo'n persoon veel pastorale zorg besteed, opdat hij of zij niet ontmoedigd wordt en terugvalt in het wereldse leven.

Het notulenboek vermeldt, hoe op 27 januari 1657 broeder Smith uit Kempston zich bij de gemeente wenst te voegen en hoe de broeders Crow en Robert Wallis aangewezen worden om met hem te spreken. Indien die tevreden zijn over het gesprek, moeten ze hem uitnodigen, om op de volgende kerkelijke bijeenkomst een getuigenis van zijn 'experience' (bevinding) te geven aangaande het werk van Gods genade in zijn hart.

Gezien het principe van vrijheid mogen die getuigenissen variëren, al is er vaak wel een bepaald patroon in te ontdekken.

Ook uit het vrijheidsprincipe zich in het geoorloofd zijn van persoonlijke meningen in zaken die van secundair belang zijn. In het notulenboek wordt dit soms expliciet vermeld: op 15 juli 1657 krijgen zes personen volle toegang tot de kerkelijke gemeenschap, nadat zij zich hebben overgegeven aan God en beloofd hebben in de kracht van Christus samen met de kerk op te trekken, 'hoewel zij niet in alle uiterlijke zaken met ons in mening overeenkwamen'.

Deze vrijheid is ook nadien geoorloofd, als men al kerklid is; men ziet haar zelfs als

een teken van geestelijke gezondheid van de kerk. Van belang is het, wat allerlei regels en voorschriften betreft, naar Romeinen 14 : 2 en 3 elkaars zwakheden te verdragen en met de mantel der liefde te bedekken. De Geest die in alle waarheid leidt - niet drijft - kan de gemeente en zal haar, zo verwacht men, steeds meer verlichten.

Kinderdoop en / of volwassendoop

De ene onafhankelijke gemeente is voor de kinderdoop zijn en een andere gemeente is er tegen.

In Kensworth, een in het zuiden van Bedfordshire gelegen dorp, leidt Edward Harrison, die kapelaan in Cromwells leger is geweest, sedert 1645 een gemeente, waarvan de leden uit een dertigtal omringende gemeenten komen en waar bij toetreding van volwassenen doop door onderdompeling verplicht is.

Als men zich heeft afgescheiden van de Anglicaanse kerk, waar kinderen door besprenkeling worden gedoopt, willen velen daardoor de eigen positie nog eens onderstrepen.

Ook binnen een gemeente zijn verschillende opvattingen aangaande de doop geoorloofd.

Wie volwassendoop voorstaan, stellen die niet altijd als voorwaarde voor toetreding tot de gemeente of toegang tot het Avondmaal. Die positie zal later ook John Bunyan innemen, als hij in 1672 voorganger van de vrije gemeente te Bedford is geworden, getuige zijn geschrift *Differences in Jugment about Water-Baptism, No Bar to communion (Verschillen in opvatting aangaande de waterdoop, geen beletsel voor gemeenschap.)*

Als voorstanders van de bediening van de doop aan gelovigen echter zover gaan, dat zij in woord of geschrift de absolute noodzaak ervan beklemtonen en bovendien hun wil ook willen opleggen aan hen die andere opvattingen over de doop hebben, zeggen zij de tolerantie in feite vaarwel. In dat geval zwijgen de voorstanders van de kinderdoop op hun beurt ook niet. Maar zelfs dan draagt men elkaar geen kwaad hart toe; in vele andere zaken trekt men broederlijk met elkaar op.

Het is opmerkelijk, dat in het notulenboek tijdens Bunyans leven geen enkele vermelding voorkomt, dat er iemand gedoopt is.

Wanneer in de praktijk van het alledaagse leven leden van de vrije gemeente te Bedford naar Londen verhuizen, krijgen zij de aanbeveling mee om zich aan te sluiten bij een gemeente met soortgelijke opvattingen, zoals die van **Henry Jessey**. Deze heeft zich in 1645 laten herdopen, maar in zijn gemeente worden nog steeds kinderen gedoopt, zij het dan dat dit gebeurt door onderdompeling. Zie over Jessy: **Sarah Wight** etc.

Na zijn dood huldigt de gemeente onder invloed van de William Kiffin (1616-1701), die de Devonshire Square Church dient en leider is van de Strict (particuliere) baptisten, weer de traditionele opvattingen.

Zichtbare heiligen

De leden van een afgescheiden, maar hecht verbonden vrije gemeente moeten, zoals reeds terloops aan de orde kwam, zichtbare heiligen zijn. Dit verlangen ligt aan de basis van hun zucht naar afscheiding, bepaalt hun onderlinge gemeenschap, geeft ruimte voor een zekere vrijheid.

Men moet als leden van het lichaam van Christus uitkomen voor zijn geloof en een vroom, nauwgezet leven leiden, zonder in openbare zonden te vervallen. Het moet duidelijk zichtbaar zijn in hun leven, dat zij Jezus hebben ontmoet.

Wie zich hieraan niet houdt, kan de toegang tot het Avondmaal ontzegd worden en aan censuur, uiteindelijk zelfs uitsluiting, worden onderworpen.

Kerkleden en kerkgangers

Groot is de Meeting in Bedford in Bunyans tijd niet: hoogstens 40 leden op een inwonertal van 2000. Drie- of viermaal zoveel mensen komen 's zondags trouw naar de kerk, steunen de gemeente in belangrijke mate in financieel opzicht, maar verzoeken niet om toetreding.

Voor sommigen is de reden, dat zij niet overtuigd zijn van hun verkiezing en bekering; voor anderen is het beslag op hun tijd of het moeten leven als 'zichtbare heiligen' te bezwaarlijk.

Ook het begaan van kleinere zonden of van zonden die dat naar wereldse normen gemeten niet zijn, kan een aanleiding zijn, dat leden van de vrije gemeente broeders op bezoek krijgen die hen komen vermanen: bijvoorbeeld vanwege een glaasje te veel op hebben, trouwen met een wereldse of anglicaanse partner, bankroet gaan ook al is het buiten je schuld. Is dit de reden, dat mannen vaak alleen maar kerkganger blijven, als hun vrouwen toetreden tot de gemeente?

Een befaamde voorstander vinden de onafhankelijke kerken in de intellectueel William Dell (\pm 1607-1669), die nadat hij in Cambridge is afgestudeerd aan het Emmanuel College, het voornaamste puriteinse seminarie, rector van Yelden is geworden.

Tijdelijk is hij kapelaan geweest in het Nieuwe Leger van Cromwell, waar Bunyan hem kan hebben leren kennen.

Bunyans connecties na zijn gevangenschap

De eerste zondag dat hij officieel op vrije voeten is, preekt hij als 'congregationalist', nadat hij aan de burgemeester zijn vergunning heeft getoond, in het ver ten noordwesten van Bedford gelegen Leicester, ten huize van Nicholas Kestian, die in de omtrek ook wel Presbyteriaanse diensten leidt.

Voor andere contacten met Leicester zijn geen bewijzen voorhanden. Over Bunyans connecties met een viertal belangrijke non-conformisten te Londen Cokayne, Griffith, Palmer en Owen - is veel meer bekend.

Hen heeft hij in het begin van zijn gevangenschap, toen de cipier hem nog veel vrijheid liet, opgezocht voor geestelijke bijstand en juridisch advies.

Naar hun gemeenten worden de leden van zijn eigen gemeente verwezen als ze naar Londen verhuizen.

Hen zal hij, als hij in 1682 *The Holy War (De Heilige Oorlog)* schrijft, op het oog hebben als de vier kapiteins **Boanerges, Conviction, Judgment en Execution**, die de goede, mooie stad Mensenziel, die heerschappij voerde over het gehele land, uit de macht van Diabolus, de duivel, trachten te bevrijden.

- **George Cokayne** heeft in 1672 evenals Bunyan gebruik gemaakt van de 'Declaration of Indulgence' in zijn huis aan de Red Cross Street, Londen. Hij belegt bijeenkomsten van non-conformisten in zijn huis aan de Soper Lane. Cokayne's vriend George Griffith heeft tot zijn afzetting in 1661 eveneens in Londen gepreekt en er daarna een conventikel geleid. Sinds 1672 heeft hij vergunning om als congregationalist voor te gaan in zijn eigen huis in Addle Street (Londen). Zijn verzoeningsgezinde houding en zijn vrij toegankelijke bijeenkomsten moeten Bunyan wel aangesproken hebben.
- **John Owen** (1616-1683), die Cromwell als legerpredikant heeft gediend en van 1652-1657 vice-voorzitter van het bestuur van de universiteit v Oxford is geweest, fungeert in de zeventiger jaren, als Bunyan er komt preken, als de

voorman van de congregationalisten te Londen. Hij dient van 1673 een gemeente in Leadenhall Street, Londen. Owen raakt onder indruk van Bunyans manier van preken. Als Karel II hem vraagt, waarom h als geleerd man zich onder het gehoor van een eenvoudige ketellapper schaart, antwoordt Owen, dat hij graag van zijn geleerdheid afstand zou doen, als hij net zo goed zou kunnen preken als die ketellapper.

- **Anthony Palmer** (1616-1679), die in het notulenboek van Bunyans gemeente 'onze zeer beminde broeder' wordt genoemd, is in 1660 afgezet rector te Bourton-on-the-Water en leidt vanaf 1669 een gemengde gemeente van baptisten en onafhankelijken die 's zondags bijeenkomt in de Pinner's Hal. Andere non-conformisten geven er elke dinsdag lezingen.
- Een vijfde persoon met wie Bunyan contacten onderhoudt, is **Matthew Meade**. Hij is omstreeks 1630 te Leighton Buzzard in Bedfordshire geboren, heeft van 1649-1651 zitting gehad in het universiteitsbestuur van King's College te Cambridge en dient vanaf 1671 de grootste congregationalistische gemeente in de buurt van Londen te Stepney. Owen en Griffith zijn bij zijn intrede aanwezig geweest.

Geloofsbelijdenis

Op een algemene kerkvergadering, die op 25 juni 1672 in Bedford gehouden wordt, besluit men,

dat een korte geloofsbelijdenis opgesteld zal worden door de ouderlingen en de begaafde broeders van de gemeente vóór de volgende bijeenkomst; opdat deze, nadat de kerk haar heeft goedgekeurd, kan worden voorgelegd aan allen die zich hierna overeenkomstig Gods wil aan Hem en ons willen overgeven, en hun ongeveinsde instemming hiermee gevraagd kan worden.

Of en wanneer die belijdenis er gekomen is, is niet duidelijk. Het punt wordt van (le agenda van een bijeenkomst te Bedford op 29 augustus 1672 afgevoerd 'vanwege de afwezigheid van broeder Bunyan'.

Eveneens in 1672 verschijnt bij Francis Smith te Londen van Bunyans hand: A Confession of my Faith and a Reason of my Practice or With who, and who not, I can hold Churchfellowship or the Communion of Saints (*Een belijdenis van mijn geloof en een verantwoording van mijn praktijk of: Met wie kan ik wel en met wie niet lid van één kerk zijn en de gemeenschap der heiligen belijden*).

Bunyan belijdt hierin als fundamenten van de christelijke leer de Drie-eenheid, het reddingswerk van Christus, verkiezing en roeping, rechtvaardiging door het geloof, bekering en heiliging. Hij stelt duidelijk, dat hij geen gemeenschap kan hebben met hen die in het openbaar goddeloos of ongelovig zijn. Vandaar dat hij een pleidooi voert voor een kerk die alleen uit 'zichtbare heiligen' bestaat.

Goddelijke instellingen

Doop en Avondmaal zijn voor hem symbolische instellingen van de hoogste betekenis, zinnebeelden van de dood en de opstanding van Christus en als zodanig hulpmiddelen in Gods hand. Ze zijn echter geen grondpilaren van het christendom, noch vereisten voor het toetreden tot een gemeente of bindende voorschriften voor de beleving van de geloofsgemeenschap. Wie dat voorstaat, geeft ze een grotere plaats dan God ze heeft toegekend. Men moet ervoor oppassen, dat men met Gods hulpmiddelen geen afgoderij bedrijft!

In het Oude Testament was de besnijdenis wel een inwijdingsritueel, maar Mozes en

Jozua lieten honderdduizenden onbesnedenen toe.

In het Nieuwe Testament is de doop echter niet zo'n ritueel, gelovigen kunnen al zichtbare heiligen zijn, vóórdat ze gedoopt zijn.

Als de doop op zich al geen fundamenteel vereiste is tot zaligheid, heeft dat tot gevolg, dat verschil in opvatting over kinder- of volwassendoop van nog minder belang is. Overdoop als gelovige voor wie als kind was gedoopt, is bij toetreding tot Bunyans gemeente geen noodzaak. Zowel wie als kind als wie als volwassene is gedoopt, kan behoren tot de zichtbare heiligen en aan het Avondmaal deelnemen.

In november 1672 gaan John Bunyan en zijn vrouw Elizabeth naar de nabijgelegen St. Cuthbert, waar ze hun jongste aanwinst, zoon Joseph, **Anglicaans laten dopen**. Daar Bunyan al weer een half jaar vrij man is, ligt het niet voor de hand aan te nemen, dat de doop bedoeld is om te voldoen aan de verplichte aangifte van de geboorte. De mogelijkheid bestaat, dat Elizabeth, hoezeer zij ook tegen de vervolging van haar man heeft geprotesteerd, nimmer met de Anglicaanse kerk heeft gebroken.

Reactie op Bunyans standpunt over de Baptistendoop

De kritiek op Bunyans doopopvattingen komt, zoals te voorzien is, van twee kanten.

- (1) De **algemene** baptist John Denne, zoon van de baptistenleider Henry Denne, die in oktober 1659 Bunyans recht om te preken tegenover Thomas Smith heeft verdedigd, publiceert in 1673 *Truth Outweighing Error* (Waarheid corrigeert dwalingen).
- (2) De **particuliere** baptist Thomas Paul komt in hetzelfde jaar met *Some Serious Reflections* (Enige ernstige bedenkingen), een geschrift dat voorzien is van een woord vooraf van de hand van **William Kiffin**, de voorganger van de Londense Devonshire Square gemeente, waartoe Paul mogelijk behoort.

Denne, die terloops verzet aantekent tegen Bunyans calvinistische opvattingen, wijst er op, dat Paulus en Cornelius vroom en heilig waren evenals Bunyans ongedoopte gelovigen, maar dat er wel van hen verlangd werd, dat zij gedoopt werden.

Paul en Kiffin benadrukken, dat zichtbare heiligheid ook inhoudt, dat men gehoorzaam moet zijn aan wat Christus heeft ingesteld.

Alle drie opponenten geven ook blijk van hun verontwaardiging, Hard moet de beschuldiging bij Bunyan aangekomen zijn, dat ook hij zich evenals de quakers kennelijk beroept op een innerlijk licht.

Bunyan antwoordt eveneens nog in 1673 met *Differences in Judgment About Water-Baptism, No Bar to Communion* (Verskil in oordeel omtrent de waterdoop geen beletsel voor gemeenschap), waarin hij alleen ingaat op wat Paul en Kiffin te berde hebben gebracht. Hij wijst er nog eens op, hoe baptisten die voorstanders zijn van lidmaatschap na de geloofsdoopt, al achttien jaar lang gepoogd hebben om verdeeldheid in zijn gemeente aan te brengen.

Opnieuw benadrukt hij, dat er geen enkele lettergreep in de Schrift staat die uitsluiting van ongedoopte heiligen voorschrijft. Het is een kwade zaak om beletselen op te werpen, als God dit niet doet. Uit Romeinen 14 en 15 blijkt duidelijk, dat God en Christus wel ongedoopte zichtbare heiligen in de gemeente hebben opgenomen.

Duidelijk stelt Bunyan, dat hij de doop niet veracht, maar wel verdraagzaamheid wil betonen jegens een broeder in het geloof, bij wie het licht om zich te laten dopen nog ontbreekt. De waterdoop mag nooit een scheidsmuur tussen de ene rechtvaardige en de andere zijn.

Als hij zijn manuscript bij de Londense drukker John Wilkins ter perse bezorgt, krijgt

hij een kopie van een geschrift van **Henry Jessey** in handen, waardoor hij zich gesteund weet in zijn opvattingen betreffende het open lidmaatschap.

Nog is het jaar niet ten einde, als er al weer twee reacties op de markt zijn. Paul reageert met een inmiddels verloren gegaan geschrift, in de titel waarvan blijkens Bunyans latere reactie de woorden Short Reply (Kort antwoord) voorkomen.

De particuliere baptist **Henry Danvers** (1619-1687) komt vervolgens met een Treatise of Baptism... And, a brief Answer to Mr. Bunyan about Communion with Persons Unbaptized (Verhandeling over de doop ... en een kort antwoord aan de heer Bunyan betreffende gemeenschap met ongedoopte personen).

Danvers is heus niet de eerste de beste opponent. Hij is van aanzienlijke a (komst, studeerde waarschijnlijk theologie in Oxford, was tijdens de burgeroorlog kolonel in het parlamentsleger, werd algemeen en later particulier baptist, had zitting in Barebones parlement en sympathiseerde met de Fifth Monarchists. Nadat Karel II aan de macht is gekomen, houdt Danvers zich bezig met opruiende pamfletten en het smeden van complotten met het doel een einde aan de monarchie te maken Zowel in Londen als daarbuiten leidt

Nieuw in de polemieek is de *vergelijking van de doop met het huwelijk*.

Zo slecht als het is, dat ongehuwden zonder de openbare plechtigheid van de hnwelijksvoltrekking samenwonen en de voorrechten van de echtelijke staat genieten, zo aanstootgevend, is het volgens Danvers, om tot een kerk toegelaten te worden en de kerkelijke voorrechten te genieten, zonder dat er in de doop tussen Christus en de gelovige een plechtige overeenkomst is gesloten.

**Bron: Dr. H. van 't Veld. De pelgrimsstaf is in mijn hand.
John Bunyan (1628-1688)**

De Banier, Utrecht. 2004

GENADE VERHEERLIJKT AAN DE VOORNAAMSTEN DER ZONDAREN

of

Een kort en getrouw verhaal van de grote genade Gods in Christus verheerlijkt aan zijn arme dienstknecht John Bunyan.

Waarin bijzonder aangetoond wordt de wijze zijner bekering, zijn inzicht en moeite in de zonde, zijn schrikkelijke aanvechtingen, alsook hoe hij wanhoopte aan Gods barmhartigheid, en hoe de Heere ten laatste door Christus hem bevrijdde van al de schuld en de verschrikking; welke op hem lagen.

Waarvan is toegevoegd een kort verhaal van zijn roeping tot het werk der Evangeliebediening, van zijn aanvechtingen daarin, alsook wat hij in de gevangenis ondervond. Hetwelk alles werd geschreven door zijn eigen hand en nu wordt uitgegeven tot troost en opbeuring van het zwakke en verdrukte volk Gods.

"KOMT EN HOORT, ALLEN GIJ DIE GOD VREEST EN IK ZAL VERTELLEN
WAT HIJ AAN MIJN ZIEL GEDAAN HEEFT. Psalm 66: 16.

1. In dit mijn verhaal van de genadige werking van God aan mijn ziel, zal het niet verkeerd zijn, zo ik in de eerste plaats in een paar woorden u een schets geef van mijn stamboom en van de wijze van mijn opvoeding, opdat daardoor de goedheid en barmhartigheid Gods jegens mij te meer uitkome en verheerlijkt worde voor de mensen.

2. Wat mijn afkomst aangaat, die was, gelijk aan velen wel bekend is, uit een nederig en onaanzienlijk geslacht, daar van mijn vaders huis zulk een rang innam, als de geringste en meest verachte van al de families in het land.

Daarom heb ik hier niet als andere, mij te beroemen op edel bloed of op een hooggeboren staat, wat het vlees aangaat, hoewel ik, alles in aanmerking genomen, de hemelse Majesteit verheerlijkt, omdat ze mij door deze deur in deze wereld bracht, om deel te hebben aan de genade en het leven dat in Christus is, door het Evangelie.

3. Maar toch, ondanks de geringheid en onaanzienlijkheid van mijn ouders, behaagde het God hen in hun hart te geven om mij op school te doen, teneinde lezen en schrijven te leren, hetgeen ik ook leerde, naar de mate van de kinderen van andere arme lieden, schoon ik tot mijn schaamte belijd, dat ik het weinigje dat ik leerde, spoedig vergat, ja bijna geheel, zelfs lang voor de Heere Zijn genadewerk der bekering aan mijn ziel begon.

4. Wat mijn eigen natuurlijk leven aangaat, dit was, gedurende de tijd, die ik zonder God in de wereld doorbracht, inderdaad volgens de loop dezer wereld en de geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid" Eféze 2: 23. Het was mijn vermaak om gevangen te zijn in de strik des duivels naar zijn wil. 2 Tim. 2: 26. Vervuld zijnde van alle ongerechtigheid, werkte en openbaarde zich dit zo sterk bij mij, zowel in mijn hart als in mijn leven, en dat van een kind af, dat er maar weinigen van mijn gelijken waren, vooral als men mijn jaren in aanmerking neemt, die weinige waren, en ik tener was, in vloeken, zweren, liegen en lasteren van de heiligen Naam Gods.

5. Ja, zo vast en ingeworteld waren deze dingen in mij, dat zij mij tot een tweede natuur werden, hetgeen, gelijk ik ook met nuchterheid sedert aanmerkte, de Heere zo vertoornde, dat Hij in mijn jeugd zelfs mij beangstigde en verschrikte met vreselijke

dromen, en mij ontstelde met akelige visioenen. Want dikwijls, nadat ik deze en die dag in de zonde doorgebracht had, werd ik in mijn bed gedurende de slaap vreselijk benauwd door de versijning van duivels en goddeloze geesten, die steeds, gelijk ik toen meende, hun best deden om mij met hen mee te slepen, van welke geesten ik nooit ontslagen raken kon.

6. Ook werd ik op deze jaren grotelijks benauwd en verontrust met de gedachte aan de dag des oordeels, en dat wel nacht en dag, en beefde op de gedachte aan de vreselijke kwellingen van het helvuur, terwijl ik vreesde, dat het mijn lot zou zijn, dat ik ten laatste zou gevonden worden onder die duivels en helse vijanden, welke daar gebonden zijn met de ketenen en banden der eeuwige duisternis tot het oordeel van de groten dag.

7. Deze dingen, zeg ik, beangstigden mijn ziel zodanig, toen ik nog een kind was, van slechts negen of tien jaren oud, dat ik, te midden van mijn vele vermaken en kinderlijke ijdelheden, te midden van mijn ijdele gezellen, dikwijls daarover terneergeslagen en bedroefd was in mijn geest, en toch kon ik mijn zonden niet laten varen. Ja ik was toen zo overmeesterd door de wanhoop aan het leven en de hemel, dat ik dikwijls wenste, dat er geen hel was of dat ik een duivel was veronderstellende dat zij slechts pijnigers waren; zodat ik, zo ik daarheen moest gaan, liever een pijniger wilde wezen dan zelf gepijnigd te worden.

8. Een poos daarna verlieten mijn akelige en vreselijke dromen mij, die ik dan ook spoedig vergat, want mijn vermaken wisten spoedig de herinnering daaraan uit, als of zij niet geweest waren. Waarom ik met meer gretigheid volgens de kracht der natuur steeds mijn lusten de teugel vierde en vermaak schepte in alle overtredingen van de wet Gods, zodat ik, tot ik in het huwelijk trad, de leider werd van al de jongelingen, die mijn gezelschap zochten, in allerlei ondeugd en goddeloosheid.

9. Ja, zo hadden de lusten en de vruchten des vlezes in mijn arme ziel de overhand, dat ik, ware het niet dat een wonder van de kostelijke genade het verhinderd had, niet slechts omgekomen was door de slag der eeuwige gerechtigheid, maar mezelf zou blootgesteld hebben zelfs voor de slag van die wetten, welke enige tot ongenade en openbare schande voeren voor het gelaat der wereld.

10. In deze dagen, waren de gedachten aan de godsdienst ergerlijk voor mij, ik kon ze zelf niet verdragen, noch dat andere ze hadden, zodat, toen ik enige had zien lezen in die boeken, welke betrekking hadden op Christelijke vroomheid, mij zulk was als een gevangenis.

Toen zei ik tot God: *Ga weg van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust.* Job 21: 14. Ik was nu afkerig van alle goede overdenkingen; de hemel en de hel waren uit oog en hart, en wat de zaligheid en de verdoemenis aangaat, zij werden door mij licht geacht. *O Heere, gij kent mijn leven en mijn wegen waren voor U niet verborgen.*

11. Maar dit herinner ik mij wel, dat, hoewel ik heel gerust en met het grootste vermaak kon zondigen, en ook vermaak vond in de slechtheid van mijn kameraden, mijn geest beefde, wanneer ik te enige tijde goddeloze dingen gezien had van diegenen, welke de vroomheid beleden. Als ik eens, benevens de andere gevallen, toen ik ten toppunt van mijn ijdelheid was, iemand hoorde vloeken, welke voor een godsdienstig man gerekend werd, had het zulk een grote uitwerking op mijn geest, dat mijn hart er van beefde.

12. Maar God verliet mij niet geheel, maar vervolgde mij steeds, nu niet met overtuigende gedachten, maar met oordelen. Maar zulke oordelen, welke met genade gemengd waren. Want eens viel ik in een kreek van de zee, en ontsnapte nauwelijks aan het gevaar van verdrinken. Op een andere tijd viel ik uit een boot in de rivier van

Bedford, maar de Barmhartigheid spaarde mij bij het leven.

Voorts op een andere tijd, toen ik met een van mijn makkers op het veld was, gebeurde het dat een adder over de heirweg kroop, waarop ik, een stok in mijn hand hebbende, haar op haar rug sloeg, en haar wezenloos geslagen hebbende, brak ik haar bek open met mijn stok en trok haar angel er uit met mijn vingers, door welke handeling ik, zo God niet barmhartig jegens mij geweest was, door mijn doldriftigheid mezelf aan mijn einde zou gebracht hebben.

13. Dit heb ik ook met dankzegging opgemerkt.

Toen ik soldaat was, waren ik en andere uitgetrokken om naar een zekere plaats te gaan en die te belegeren, maar toen ik juist gereed was om te gaan, wenste een van de compagnie in mijn plaats te gaan, welke, toen ik dat toegestemd had, mijn plaats innam, en aan de belegering deelnemende, werd hij, toen hij op schildwacht stond, door het hoofd geschoten met een geweerkogel, en hij stierf.

14. Hier, gelijk ik zei, waren oordelen en barmhartigheden, maar geen daarvan wekte mijn ziel tot gerechtigheid, daarom zondigde ik voort en werd hoe langer hoe oproeriger tegen God en hoe langer hoe zorgelozer omtrent mijn eigen zaligheid.

15. Hierna veranderde ik mijn gedrag in mijn huwelijke staat, en het was barmhartigheid jegens mij, dat ik een vrouw kreeg, wier vader als een Godvrezend man geacht werd.

Deze vrouw en ik, hoewel wij zo arm als mogelijk bij elkaar kwamen, daar wij zo weinig huismeubels hadden, dat wij slechts een bord of lepel met ons beiden hadden, toch had zij dit voor haar deel: *Des Eenvoudigen Mans Voetpad naar de Hemel en de Praktijk der Vroomheid*; beide boeken had haar vader haar achtergelaten, toen hij stierf. In deze twee boeken moest ik soms met haar lezen, waarin ik ook enige zaken vond, die wel aangenaam voor mij waren, maar al die tijd werd ik niet overtuigd. Ook placht zij mij gewoonlijk te verhalen, hoe Godvrezend haar vader geweest was, en hoe hij de goddeloosheid placht te bestraffen en trachtte te verbeteren, zowel in zijn huis, als onder zijn bureu, en wat een nauwgezet en heilig leven hij leidde in zijn dagen, beide in woord en daad.

16. Alhoewel deze boeken en dit verhaal mijn hart niet roerden om het wakker te maken wegens mijn treurige en zondige staat, toch verwekten zij in mij enige begeerte tot de godsdienst, zodat ik, omdat ik niet beter wist, zeer gretig de godsdienst dier tijden omhelsde, te weten: ik ging tweemaal per dag naar de kerk en dat wel met de besten, en daar bad en zong ik zeer godsdienstig, gelijk andere deden, maar toch hield ik aan mijn goddeloos leven vast, en was tevens zo doortrokken van een bijgelovige geest, dat ik, en dat wel met de diepste eerbied, alle dingen aanbad, zowel de "hoge plaats," de priester, de koster, het kleed, de dienst en wat er meer behoorde tot de kerk, daar ik alle dingen heilig achtte, welke de kerk bevatte, en achtte de priester en de koster zeer gelukkig en zonder twijfel zeer gezegend, omdat zij, gelijk ik toen meende, de dienstknechten van God waren, en voornamen waren in de heiligen tempel, om Zijn werk daarin te verrichten.

17. Deze misleiding werd in korte tijd zo sterk in mijn gemoed, dat ik, zo ik slechts een priester gezien had, al ware hij ook de meest vuile en onzedelijke geweest, mijn geest voor hem voelde ontstellen, hem vereerde, en voor hem buigen, ja, mij dacht, dat ik uit liefde voor hen, daar ik onderstelde dat zij dienstknechten Gods waren, mij aan hun voeten had kunnen nederwerpen opdat zij op mij treden zouden; hun naam, hun gewaad, hun werk bedwelmden en betoverden mij zozeer.

18. Nadat ik gedurende een aanmerkelijke tijd in deze toestand verkeerd had, kwam mij een andere gedachte te binnen, namelijk of wij van de Israëlieten waren of niet? Want daar ik in de Heilige Schrift vond, dat zij eens het bijzondere volk van God

waren, meende ik, dat, zo ik maar een van dat geslacht was, mijn ziel noodzakelijk zalig moest worden. Nu weer vond ik in mij een grote begeerte naar de oplossing van deze vraag maar kon niet zeggen, hoe ik die zou verkrijgen. Eindelijk vroeg ik mijn vader daarnaar, die mij zei: Nee, wij zijn niet van dat geslacht. Daarom werd ik toen neerslachtig in mijn geest aangaande de hoop daarop, en zo bleef ik.

19. Maar al die tijd had ik geen begrip van het gevaar en het kwaad der zonde; ik werd teruggehouden van de gedachte, dat de zonde mij verdoemen zoude, welke godsdienst ik ook volgde, zo ik niet in Christus gevonden werd. Nee, nooit dacht ik aan Hem, zelfs niet of er zo Iemand was, of niet. Zo wandelt de mens, wanneer hij blind is en vermoeit zich met ijdelheid, want hij kent de weg niet, die naar de stad Gods voert. Pred. 10: 15.

10. Maar eens op een dag, had de prediker onder alle predicatiën, die hij hield, tot zijn onderwerp een verhandeling over de Sabbatdag, en over het kwaad van het Sabbatschenden, zowel met werken, als met vermaken als anderszins. Nu was ik, ondanks mijn godsdienst, iemand die veel vermaak vond in allerlei goddeloosheid en vooral was het de Sabbatdag, waarop ik daaraan mijn hart ophaalde, zodat onder zijn prediking mijn geweten wakker werd en ik dacht en geloofde, dat hij die predicatie met opzet gemaakt had om mij mijn slechte daden te tonen, en op dat ogenblik gevoelde ik wat schuld was, schoon ik mij dat niet herinneren kan, ooit tevoren gehad te hebben, maar toen was ik voor dat ogenblik zeer daarmee beladen en ging dus, toen de predicatie geëindigd was, met een groot pak op mijn hart naar huis.

21. Dit verdoofde voor dat ogenblik de zenuwen van mijn beste genoegens en maakte mijn vroegere vermaken bitter voor mij. Maar zie, het was niet van blijvende aard, want voor ik goed gegeten had, verdween die onrust van mijn geest, en mijn hart ging weer zijn gewone gang. Maar o! hoe blijde was ik, dat deze onrust van mij was geweken en dat dit vuur was uitgeblust, "opdat ik kon zondigen zonder enige hinder." Toen ik dan de natuur door mijn voedsel voldaan had, stelde ik de predicatie uit mijn gedachten, en ik keerde weer tot mijn oude gewoonte van vermaak en spel.

Overtuiging

22. Maar dezelfde dag, toen ik druk bezig was met mijn kaakspel en het kaathoutje met een enkelen slag van het kuiltje weggeslagen had, kwam er, juist toen ik gereed stond om ten tweeden male te slaan, plotseling een stem van de hemel tot mijn ziel, welke zei: *Wilt gij afstand doen van uw zonde en naar de hemel gaan, of uw zonden blijven doen en ter hel varen?*

Dit spel in Holland onder de naam van kaartspel bekend, werd oudtijds veel in Engeland gespeeld. Men sloeg met een stok de kaat, een aan beide einden aangepunt hout van ongeveer een palm lengte, boven een kuiltje op, en gaf hem dan een ferme slag, zodat de kaat een heel eind ver wegvloog.

(Vertaler.)

Hierdoor werd ik in grote verbazing gebracht, zodat ik, mijn kaathoutje op de grond latende, mijn ogen ten hemel hief, en het was mij, alsof ik niet de ogen van mijn verstand, de Heere Jezus gezien had, die op mij neerzag, alsof Hij zeer toornig op mij was en alsof Hij mij dreigde met een smartelijke straf, voor deze en andere van mijn goddeloze handelingen.

23. Niet zodra was ik in mijn geest hiervan bewust of plotseling hechtte dit besluit zich zeer vast op mijn geest (want de vorige wenk stelde mijn zonde weer voor mijn ogen) dat ik een groot en ongelukkige zondaar was, en dat het nu te laat voor mij was om naar de hemel om te zien, want Christus wilde mij niet vergeven, noch mijn

overtredingen genadig zijn.

Toen begon ik hierover ook te peinzen, en terwijl ik er over nadacht, en vreesde dat het zo mocht zijn, voelde ik dat mijn hart in wanhoop wegzonk, en besloot dat het voor mij te laat was. En daarom besloot ik in mijn geest in de zonde voort te gaan, want, dacht ik, als dit het geval is, is mijn toestand zekerlijk rampzalig; rampzalig als ik mijn zonde vaarwel zeg, en even rampzalig als ik de zonde blijf doen. Ik kan niet meer dan verdoemd worden, en zodat zijn moet, dan kon ik evengoed verdoemd worden voor vele, als verdoemd worden voor weinig zonden.

24. Zo stond ik te midden van mijn spel voor allen die tegenwoordig waren, maar toch deelde ik hen niets mee, maar zeg ik, dit besluit genomen hebbende, begaf ik mij met verdubbelde halsstarrigheid weer tot mijn vermaken, maar ik herinner mij goed, dat op dat ogenblik die soort van wanhoop mijn ziel zo danig bezette, dat ik overtuigd was, dat ik nooit tot een andere troost zou komen, dan dien, welke ik in de zonde zou vinden, want de hemel was reeds voor mij voorbij, zodat ik daarover niet moest denken. Daarom vond ik in mij een grote zucht om mij aan de zonde te verzadigen, terwijl ik steeds bedacht welke zonde nog zou kunnen bedreven worden, opdat ik de zoetheid daarvan proeven mocht. Ik maakte zo veel haast als ik kon om mijn buik te vullen met haar lekkernijen, opdat ik niet sterven zou, voor ik mijn begeerte had, want het sterven vreesde ik zeer. In deze dingen, dit bevestig ik voor God, lieg ik niet, noch is dit een geveinsde taal; deze dingen waren werkelijk, van geheler harte, mijn sterke begeerten; de goede Heer, wies barmhartigheden ondoorgrondelijk zijn, vergeve mij mijn overtredingen.

25. En ik vertrouw vastelijk, dat deze verleiding van de duivel meer gewoon is onder de arme schepselen, dan velen weten, zelfs om hun geest met een schurftachtig en ongevoelig hartevlies te overtrekken en het geweten te verdoven, welk weefsel hij ongemerkt en sluw met zulken wanhoop voorziet, dat schoon niet veel schuld de ziel vergezeld, zij toch geregeld een heimelijk besluit binnen in haar ronddraagt, dat er geen hoop voor haar is, want zij heeft de zonde liefgehad. "Daarom zullen zij elkaar navolgen." Jes. 2: 25; 18: 12.

26. Daarom dan ging ik met grote gretigheid des geestes in de zonde voort, steeds ontevreden zijnde dat ik niet zoveel voldoening in haar vond, als ik wel wenste. Dit duurde zo ongeveer een maand of langer met mij voort, maar eens op een dag stond ik voor het winkelraam van mijn buurman en vloekte en zwoer en speelde de dolle, zoals mijn gewoonte was en zie, daar zat de vrouw des huizen binnen, die mij hoorde en die, schoon zij een zeer loszinnige en goddeloze ongelukkige vrouw was, mij bestrafte, omdat ik zo verschrikkelijk vloekte en zwoer, dat zij er van beefde, als zij mij aanhoorde en mij verder zei, dat ik de goddelooste snaak was in het vloeken, die zij ooit in haar gehele leven gehoord had en dat ik, door zo te doen, instaat was de gehele jeugd in de gehele stad te bederven, zo zij slechts in mijn gezelschap kwamen.

27. Op dit verwijt kwam ik tot bedaren en schaamde ik mij in stilte, en dat ook, als ik meende, voor de God des hemels, waarom ik, als ik daar stond, en mijn hoofd liet hangen, van geheler harte wenste, dat ik maar weer een klein kind was, opdat mijn vader mij kon leren spreken zonder deze goddeloze wijze van vloeken, want, dacht ik, ik ben daaraan zo gewoon, dat het voor mij ijdel is om te denken aan een hervorming, want ik dacht, dat zoiets nooit kon plaats hebben.

28. Maar hoe het gebeurde weet ik niet. Maar van die tijd af liet ik mijn vloeken zo na, dat het voor mij een groot wonder was, dat op te merken en gelijk ik tevoren niet wist hoe te spreken zonder dat ik een eed liet voorafgaan en een andere, die volgde, om aan mijn woorden meer nadruk te geven, nu kon ik zonder vloeken beter spreken en met meer aangenaamheid, dan ik ooit tevoren doen kon. al die tijd kende ik Jezus Christus

niet, noch liet ik mijn vermaken en spelen na.

29. Maar spoedig hierna kwam ik in gezelschap met een armen man, die een beroep maakte van zijn godsdienst en die, gelijk ik toen dacht, aangenaam sprak over de Schriften en over de zaken van de godsdienst, waarom ik, enige liefde en genegenheid opvattende voor hetgeen hij zei, mij tot mijn Bijbel wendde, en groot behagen begon te vinden in het lezen, maar vooral in het geschiedkundige gedeelte ervan, want wat de brieven van Paulus aangaat, en de Schriften van die aard, ik kon met hen, niet voort, daar ik nog onwetend was, zowel van de verdorvenheden van mijn natuur, als van het noodzakelijke en de waardij van Jezus Christus, om mij te redden,

30. Daarom kwam ik tot enige uitwendige hervormingen, zowel in mijn woorden als in mijn leven en stelde mij de geboden voor als mijn weg ten hemel, welke geboden ik ook trachtte te houden en, naar het mij voorkwam, hield ik ze soms ook tamelijk wel, en dan had ik enige troost, maar zo nu en dan brak ik er een, en zo werd mijn geweten aangedaan, maar dan had ik berouw en zei, dat het mij speet, en dan beloofde ik God om de volgenden keer beter op te passen, om daardoor weer vrede te ontvangen, "want toen meende ik, dat ik Gode zo goed behaagde als iemand in Engeland.

31. Zo ging ik ongeveer een jaar voort, gedurende welke tijd onze burens mij hielden voor een zeer Godvrezend man, een nieuw en godsdienstig mens, en zeer verwonderd waren te zien, dat er zulk een grote en beroemde verandering in mijn leven en handelen had plaats gegrepen, en dat was werkelijk zoo, hoewel ik nog Jezus niet kende, noch genade, noch geloof, noch hoop, en waarlijk, (gelijk ik sedert duidelijk ingezien heb) ware ik toen gestorven, dan zou mijn toestand aller-vreselijkst geweest zijn; welnu, dit, zei ik, duurde ongeveer een jaar of langer zo voort.

32. Doch, ik zeg, mijn burens waren verwonderd over deze mijn grote bekering van kwistige ontheiliging tot iets dat op een zedelijk leven geleek, en waarlijk, dat mochten zij ook wel, want deze mijn bekering was even groot, als die van Thomas van Bedlam, (een krankzinnige uit het gesticht Bedlam ontvlucht) welke een verstandig man werd.

Daarom nu begonnen zij mij te prijzen, aan te bevelen, wel van mij te spreken, zowel in mijn aangezicht, als achter mijn rug. Nu was ik, gelijk zij zeiden, vroom geworden; nu was ik een zeer rechtschapen man. Maar o! toen ik verstond, dat dit hun woorden en denkwijzen omtrent mij waren, hoezeer behaagde dit mij.

Want hoewel ik nu nog niets anders was dan een arme geschilderde huichelaar, toch stond het mij zeer wel aan, dat men van mij sprak als van iemand, die waarlijk vroom was. Ik was trots op mijn vroomheid, en waarlijk, wat ik deed, deed ik om of door de mensen gezien te worden, of opdat men wel van mij sprak. En zo ging ik voort gedurende ongeveer een jaar of langer.

33. Nu moet gij weten, dat ik voor die tijd groot vermaak had gevonden in het klokluiden, maar toen mijn geweten teer begon te worden, meende ik, dat zulk een praktijk slechts ijdel was, en daarom noodzaakte ik mezelf het na te laten, maar mijn geest hunkerde daarnaar; daarom ging ik naar de toren en zag die aan, maar ik durfde niet luiden. Maar ik meende, dat dit ook geen godsdienst was, toch bedwong ik mezelf en keek er toch naar, maar spoedig daarna begon ik te denken: Hoe, zo een van de klokken eens viel? Toen koos ik mijn standplaats onder een dikken balk, die dwars door de toren lag, van de een kant naar de andere, denkende dat ik daar veilig stond, maar toen dacht ik weer, als de klok met een zwenk eens viel, dan zou zij eerst tegen de muur komen, en dan op mij terugspringen en mij kunnen doden, al stond ik onder de balk. Dit deed mij post vatten in de torendeur, en nu, dacht ik, ben ik veilig genoeg, want zo er nu een klok viel, dan zal ik kunnen uitwijken achter deze dikke muren en aldus toch beveiligd zijn.

34. Hierna dan placht ik toch uit te gaan om hen te zien luiden, maar ging niet verder dan aan de torendeur, maar toen schoot mij te binnen: Hoe, indien de toren zelf eens viel? En deze gedachte: "hij kan vallen" beroerde mijn geest, zover ik weet, zo geweldig, als ik daar stond en toekeek, dat ik niet langer aan de torendeur durfde blijven staan, maar genoodzaakt was te vluchten, uit vrees dat de toren op mijn hoofd zou neervallen.

35. Iets anders was mijn dansen; het duurde een geheel jaar, voordat ik het geheel kon nalaten, maar al die tijd als ik dacht, dat ik dit of dat gebod hield of door woord of daad iets deed, dat ik achtte goed te zijn, had ik groten vrede in mijn geweten, en dacht dan bij mezelf: God kan niet anders dan ingenomen met mij zijn; ja, om het op mijn eigen wijze te verhalen, ik dacht dat niemand in Engeland Gode beter behagen kon dan ik.

36. Maar, arme ongelukkige, die ik was, ik was al die tijd onwetend aangaande Jezus Christus en ging voort om mijn eigen gerechtigheid op te richten, en zou daarin omgekomen zijn, ware het niet, dat God in zijn barmhartigheid, mij meer van mijn natuurstaat liet zien.

Overtuiging

37. Maar op zekere dag bracht de goede Voorzienigheid Gods mij naar Bedford om op mijn beroep te werken en ik kwam in een van de straten dier stad, waar drie of vier vrouwen aan de deur in de zon zaten en spraken over de dingen Gods. En daar ik nu gewillig was om hen te horen spreken, ging ik naderbij om te horen wat zij zeiden, want ik was nu zelf een vlug prater over de zaken van de godsdienst.

Maar nu, dat kan ik zeggen, hoorde ik wel, maar verstond niet, want zij bespraken dingen, die verre boven mijn bereik gingen. Zij spraken over een nieuwe geboorte, het werk Gods aan hun harten, en hoe zij waren overtuigd aangaande hun ellendige natuurstaat. Zij verhaalden hoe God hun zielen had bezocht met zijn liefde in de Heere Jezus en door welke woorden en beloften zij waren verkwikt, vertroost en opgebouwd geworden en gesterkt tegen de verleidingen des duivels.

Bovendien spraken zij over de inblazingen en verleidingen van Satan in het bijzonder en verhaalden elkaar, waardoor zij waren benauwd en hoe zij waren gesterkt onder zijn aanslagen. Ook spraken zij samen over hun eigen goddeloosheid des harten, over hun ongeloof, en verachtten en verafschuwden hun eigen gerechtigheid als bezoedeld en onvoldoende om hen enig goed te doen.

38. En mij dacht dat zij spraken, alsof de vreugde hen tot spreken drong; zij spraken met zulk een aangename Schrifttaal en met zulk een blijk van genade in al hetgeen zij zeiden, dat zij voor mij waren, alsof zij een nieuwe wereld gevonden hadden, alsof zij een volk waren, dat afgezonderd leefde, en niet gerekend werden onder hun bureu. Num. 23: 9.

39. Ik vond dat hierover mijn hart aangedaan werd, daar het mijn eigen toestand wantrouwde als niets te zijn, want ik zag, dat in al mijn gedachten over de godsdienst, de nieuwe geboorte nooit in mij opkwam, ook kende ik de troost van het Woord en de belofte niet, noch de arglistigheid en de verraderlijkheid van mijn eigen goddeloze hart. Wat de inwendige en verborgene gedachten aangaat, daarop sloeg ik geen acht; ook wist ik niet wat Satans verleidingen waren, noch hoe zij moesten tegengegaan en weerstaar worden, enz.

40. Daarom dan, toen ik gehoord en overwogen had, wat zij zeiden, verliet ik hen, en ging weer tot mijn beroep, maar hun gesprek en samenspraak gingen met mij mee; ook was mijn hart geneigd om bij hen te blijven, want ik was zeer aangedaan, zowel omdat ik door die woorden was overtuigd geworden, dat ik de echte kenmerken miste

van een waarlijk vroom man, alsook omdat ik daardoor was overtuigd geworden van de gelukkigen en gezegende toestand van hem, die zulk een vroom man was.

41. Daarom stelde ik het mij dikwijls tot taak om herhaaldelijk in gezelschap van dit arme volk te gaan, want ik kon niet wegblijven, en hoe meer ik onder hen verkeerde, hoe meer ik mijn toestand betwijfelde. En gelijk ik mij nog herinner, nu bevond ik twee dingen in mij, waarover ik mij soms verwonderde, voornamelijk als ik bedacht, wat een blind, onwetend, vuil en goddeloos ongelukkig mens ik tot heden toe geweest was; het een was een zeer grote weekheid en teerheid des harten, hetgeen mij noodzaakte te vallen voor de overtuiging van datgene, wat zij door de Schriften verzekerden; het andere was een grote geneigdheid in mijn geest tot een aanhoudende betrachtning daarvan en van alle andere goede dingen, welke ik te enige tijde hoorde of las.

42. Door deze dingen was mijn geest nu zo omgewend, dat hij lag als een bloedzuiger aan de ader, steeds uitroepende: *Geef, geef*; Spr. 30: 15; ja hij was zo op de eeuwigheid gevestigd en op de dingen aangaande het koninkrijk der hemelen, namelijk zover als ik er iets van wist, hoewel ik, God weet het, er nu nog maar weinig van kende; zodat noch vermaken, noch voordelen, noch overtuigingen, noch bedreigingen die konden losmaken, of uitwerken dat hij ze losliet, en toch moet ik het met schaamte zeggen, toch is het een zekere waarheid, toen zou het even moeilijk voor mij geweest zijn om mijn geest van de hemel af te wenden naar de aarde toe, als ik het sedert dikwijls moeilijk vond om hem weer van de aarde naar de hemel te richten.

43. Een ding mag ik niet achterwege laten: Er was een jongeling in onze stad, aan wie mijn hart verbonden was, meer dan aan iemand anders, maar daar hij een zeer goddeloos schepsel was in het vloeken en zweren en de wellust, verliet ik hem nu, en verzaakte zijn gezelschap, maar een vierendeelsjaars, nadat ik hem verlaten had, ontmoette ik hem in een zekere laan, en vroeg hem, hoe het met hem ging. Waarop hij, als vanouds vloekend en razend, antwoordde: *Dat het goed met hem was.*

Maar Henri, zei ik, Waarom vloekt en zweert gij toch zo? Wat zal er van je worden, als gij in deze toestand sterft?

Hij antwoordde met verschrikkelijke verwoedheid: *Wat zou de duivel met gezelschap doen, als zij niet waren zoals ik ben.*

44. Omstreeks deze tijd kwamen mij enige boeken van Ranter¹ in handen, die door enige van onze landslieden werden uitgegeven, welke boeken ook in hoge schatting waren bij verscheidene oude belijders.

Enige van deze boeken las ik, maar ik was niet in staat om over hen een oordeel te vellen, waarom ik, als ik er in las en die overdacht, en mij onbekwaam tot beoordelen vond, tot een hartelijk gebed mij begaf, ongeveer als volgt:

"O, Heere, ik ben een dwaas, en niet in staat om de waarheid van de dwaling te onderscheiden, Heere laat mij niet in mijn eigen blindheid, opdat ik deze leerregel moge goedkeuren of veroordelen; zo die uit God is, laat mij die dan niet verachten; als die van de duivel is, laat mij die dan niet omhelzen. Heere ik leg in deze zaak mijn ziel aan uw voeten, laat mij niet verleid worden, dit smeek ik U onderworpen."

Ik had al die tijd een godsdienstige intieme vriend, en dat was de arme man, van wie ik tevoren sprak. Maar op deze tijd werd hij ook een zeer duivelse Ranter en gaf zich over aan allerlei vuilheid, vooral onreinheid; hij placht ook te loochenen dat er een

¹ Ranters waren een partij in Engeland, die de sacramenten verachtten en geloofden, dat de zonden des vleses de geest niet schaadden. (Vert.)

God was, noch engel noch geest en lachte om alle vermaningen tot matigheid.

Als ik trachtte zijn goddeloosheid te bestraffen, lachte hij te meer en gaf voor, dat hij alle godsdiensten doorlopen had en dat hij de rechten godsdienst eerst nu gevonden had. Ook verhaalde hij mij, dat ik binnen korte tijd zien zou dat alle belijders zich keren zouden tot de weg van de Ranters.

Omdat ik deze vervloekte beginselen verafschuwde verliet ik dadelijk zijn gezelschap en werd voor hem zulk een vreemdeling, als ik vroeger gemeenzaam met hem geweest was.

45. Niet slechts was deze man een aanvechting voor mij, maar daar mijn beroep mij in het land voerde, gebeurde het, dat ik in gezelschap kwam van verscheiden lieden, die, schoon zij vroeger stipt waren in de godsdienst, ook al door deze Ranters waren ongevoerd geworden. Zij plachten mij ook van hun wegen te verhalen en veroordeelden mij als wettisch en duister, voorgevende dat zij alleen de volmaaktheid bereikt hadden; dat zij doen konden wat zij wilden en niet zondigden.

O, deze verleidingen pasten voor mijn vlees, daar ik nog slechts een jongeling was en mijn natuur in haar ontluiking, maar God, die gelijk ik hoop, mij voor betere dingen bestemd had, bewaarde mij in de vreze van Zijn naam, en liet niet toe dat ik zulke vervloekte beginselen aannam en omhelsde. En gezegend zij de Heere, die het in mijn hart gaf om tot Hem te roepen, dat Hij mij bewaarde en leidde, daar ik steeds mijn eigen wijsheid mistrouwde. Want ik heb sedert het uitwerksel van dat gebed gezien, daar Hij mij bewaarde, niet slechts van de dwalingen der Ranters, maar ook van diegenen welke sedert ontstonden. De Bijbel was in die dagen kostelijk voor mij.

46. En nu dacht mij, dat ik met nieuwe ogen in de Bijbel begon te kijken, en daarin las, gelijk ik nooit tevoren gedaan had. En vooral waren de brieven van Paulus zoet en aangenaam voor mij. Inderdaad, toen was ik nooit zonder de Bijbel, hetzij ik las of overdacht, terwijl ik steeds tot God riep, dat ik de waarheid mocht kennen en de weg tot de hemel en de heerlijkheid.

47. En als ik voortging met lezen kwam ik aan deze plaats: *de een is door de Geest het woord der wijsheid gegeven, aan een ander het woord der kennis door dezelfde Geest en aan een ander het geloof* enz. 1 Cor. 12: 8, 9. En hoewel, gelijk ik sedert gezien heb, door deze Schrift de Heilige Geest in het bijzonder buitengewone dingen bedoelt, toch hechtte Hij dit vast op mij met overtuiging, dat mij gewone dingen ontbraken, zelfs dat verstand en die wijsheid, welke andere Christenen bezaten. Over dit woord peinsde ik en ik kon niet zeggen wat ik moest doen; vooral het woord geloof maakte mij verlegen, want ik kon niet nalaten of soms moest ik vragen of ik geloof had of niet, want ik vreesde, dat het mij uitsloot van al de zegeningen, die andere vrome lieden van God ontvangen hadden, maar ik was traag om te besluiten dat ik geen geloof had in mijn ziel, want als ik dat deed, dan reken ik mezelf, zo dacht ik, een waar verworping.

48. Nee, zei ik in mezelf, ofschoon ik overtuigd ben, dat ik een onwetende dwaas ben, en dat mij die gezegende gaven van kennis en verstand ontbreken, welke andere vrome lieden bezitten, toch waag ik het te besluiten, dat ik niet geheel zonder geloof ben, al weet ik niet wat geloof is.

Want het werd mij getoond en dat wel door de Satan, gelijk ik sedert ingezien heb, dat degenen die besluiten dat zij in een toestand zonder geloof verkeren, rust noch vrede in hun ziel hebben, en ik was afkerig om geheel in wanhoop te vallen.

49. Daarom werd ik door deze inblazing voor een poos zeer verschrikt gemaakt daar ik zag, dat mij geloof ontbrak, maar God wilde niet toelaten, dat mijn ziel zo zou ontdaan en vernietigd werd, maar verwekte aanhoudend, tegen deze mijn blinde en treurige gevolgtrekkingen in, toch binnen in mij zulke onderstellingen, dat indien ik

hierin mij mocht misleiden, ik niet zou blijven rusten, totdat ik tot enige zekere kennis gekomen was, of ik geloof had of niet; dit kwam altijd in mijn gedachte op: Maar hoe, indien u waarlijk geloof ontbrak? Maar hoe kunt gij zeggen, dat gij geloof hebt?

En bovendien zag ik duidelijk dat ik, zo ik het niet had, zekerlijk voor eeuwig zonde omkomen.

50. Zodat, schoon ik in het eerst trachtte maar over die zaak des geloofs heen te zien, ik toch binnen een korte tijd de zaak beter overwoog en gewillig was om mezelf op de proef te stellen, of ik geloof had of niet. Maar helaas, arme ongelukkige, zo onwetend en verstompt was ik, dat ik tot deze dag niet meer wist hoe ik handelen zou, dan ik weet hoe dat zeldzame en vreemde kunststuk te beginnen en te vervullen, wat ik nooit nog zag, noch overwoog.

51. Terwijl ik aldus peinsde en daarover in een moeilijke toestand mij bevond, (want u moet weten, dat ik nog in deze zaak mijn hart voor niemand uitgestort had; daar ik slechts aanhoorde en overdacht), kwam de verleider met deze misleiding: dat er geen Middel voor mij was om te weten of ik geloof had, dan te beproeven of ik geen wonder kon doen, terwijl hij die Schrifuurplaatsen aanvoerde, die die kant schenen heen te wijzen, om meer kracht en klem aan zijn verleiding te geven. Ja, eens toen ik tussen Elston en Bedford mij bevond, greep mij de verleiding hevig aan, om te beproeven of ik geloof had, door een of ander wonder te verrichten, welk wonder op dat oogenblik zijn zou, dat ik tot de plasjes welke in de voetstappen der paarden stonden, zeggen moest: *Wordt droog*, en tot de droge plaatsen: *Wordt tot plasjes*. En werkelijk, op een oogenblik stond ik op het punt dat te zeggen, maar juist als ik gereed was om te spreken, kwam deze gedachte bij mij op: Maar ga onder gindse haag en bid eerst, dat God u daartoe moge bekwamen. Maar toen ik besloten had om te bidden, kwam dit zeer sterk bij mij op: dat zo ik bad en weerkwam, om te beproeven, het wonder te verrichten, en desnietteenstaande niets deed, dat ik dan zeker geen geloof bezat, maar dat ik een weggeworpene en verlorene was. Nee, dacht ik, als dat zo is, dan zal ik het nu niet beproeven, maar het nog wat langer uitstellen.

52. Zo bleef ik in een grote moeilijkheid want ik dacht: indien slechts zij geloof hadden, die zulke wonderlijke dingen doen konden, dan besloot ik daaruit, dat ik het geloof nu niet had en het in de toekomst ook waarschijnlijk wel niet ontvangen zou. Aldus werd ik geslingerd tussen de duivel en mijn eigen onwetendheid en was ik zo terneergeslagen, dat ik voor al op sommige tijden niet zeggen kon, wat ik doen moest.

53. Ongeveer deze tijd werd de staat en het geluk van dit arme volk te Bedford in een *droom of gezicht* mij aldus voorgesteld. Ik zag hen, alsof zij waren geplaatst aan de zonnige kant van een hoge berg, waar zij zich verkwikten in de aangename stralen der zon, terwijl ik huiverde en rilde in de koude, benauwd door ijzel, sneeuw en donkere wolken. Mij dacht ook, dat ik tussen mij en hen een muur zag, die deze berg van rondom omsloot, en door deze muur wenste mijn ziel vurig heen te gaan, besluitende dat ik, zo ik kon, in hun midden mij zou plaatsen, om mij daar ook te verkwikken in de warme stralen van hun zon.

54. Ik meende, dat ik rondom deze muur herhaaldelijk ging, steeds biddende als ik voortliep, om te zien of ik niet een weg of doortocht vinden kon, waardoor ik mocht binnen treden, maar gedurende enige tijd kon ik er geen vinden.

Eindelijk zag ik als het ware een nauwe opening, als een kleine deur in de muur, waardoor ik trachtte binnen te gaan, maar daar de doortocht zeer recht en nauw was, deed ik vele pogingen om er in te komen, maar alles te vergeefs, zelfs tot ik bijna geheel uitgeput was door mijn trachten om er in te geraken.

Eindelijk, dacht mij, dat ik met grote inspanning eerst mijn hoofd er in kreeg en

daarna door een zijdelingse poging ook mijn schouders en mijn gehele lichaam; toen was ik uiterst verheugd en ging en zat neder in het midden van hen, en zo werd ik getroost met het licht en de warmte van hun zon.

55. Nu, deze berg en muur enz. werd mij dus duidelijk gemaakt, - de berg betekent de kerk van de levende God; de zon die daarop scheen was de troostende verlichting van Zijn barmhartig aangezicht over hen, die daarbinnen waren; de muur, zo dacht ik, was het Woord, hetwelk scheiding maakte tussen de Christenen en de wereld. En de opening die in deze muur was, was Jezus Christus, die de Weg is tot God de Vader. Joh. 14: 6; Matth. 7: 14. En voor zoveel de doortocht erg nauw, ja zo nauw was, dat ik niet dan met grote moeite daardoor kon ingaan, dit toonde mij, dat niemand tot het leven kan ingaan, dan zij, die het zeer ernstig meenden, en tenzij zij ook deze goddeloze wereld achterlaten, want hier was slechts ruimte voor lichaam en ziel, maar niet voor lichaam, ziel en zonde.

56. Deze gelijkenis bleef mijn geest bij gedurende vele dagen, gedurende welke tijd ik mezelf zag in een verloren en treurige toestand, maar toch werd ik aangedreven tot een hevige honger en begeerte om een te zijn van dat getal, welke in de zonneschijn zaten. Nu bad ik ook waar ik was, hetzij te huis of op het veld, hetzij binnen of buiten, en zong met hartverheffing dikwijls dat gedeelte van de 51ste Psalm: "*O, Heere zie mijn moeite aan,*" want nog wist ik niet waar ik was.

57. Nog kon ik niet tot een troostende overtuiging geraken, dat ik geloof in Christus bezat, maar in plaats dat ik voldoening vond, bevond ik, dat mijn ziel werd bestormd met nieuwe twijfelingen aangaande mijn toekomstige zaligheid, vooral met dezen als deze: *Ben ik wel uitverkoren?* Maar hoe, als de dag der genade nu eens voorbij en verstreken was?

58. Door deze twee aanvechtingen werd ik zeer benauwd en verontrust; soms door de een, soms door de andere. En om eerst te spreken over die aangaande mijn twijfel omtrent mijn uitverkiezing, bevond ik op die tijd, dat, hoewel ik brandende was om de weg naar de hemel en de heerlijkheid te vinden, en hoewel niets mij daarvan kende afhouden, deze vraag mij zozeer bedroefde en ontmoedigde, dat het mij was, vooral op sommige tijden, alsof de kracht van mijn lichaam mij ook ontnomen was. Deze Schriftuur scheen ook al mijn begeerten te vertrappen: "Het is niet desgenen, die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods." Rom. 9: 16.

59. Met deze Schriftuurplaats wist ik niet, wat aan te vangen, want ik zag klaarblijkelijk, dat, tenzij de grote God in Zijn oneindige genade en goedheid mij vrijmachtig had uitverkoren om een vat der barmhartigheid te zijn, al verlangde ik nog zo sterk en werkte tot mijn hart brak, er niets goeds uit voortkomen zou. Daarom bleef dit mij bij: Hoe kunt gij zeggen, dat gij uitverkoren zijt. En hoe, indien gij het niet waart? Hoe dan?

60. O Heere, zo dacht ik, *ja wat, als ik eens niet uitverkoren was?*

Het kan zijn, dat gij het niet zijt, zei de verleider; het kan waarlijk wel zo wezen, dacht ik. Welnu dan, zei de Satan, dan kondt gij alles evengoed nalaten en niet verder uw pogingen voortzetten, want indien gij werkelijk niet door God uitverkoren zijt, dan spreekt het van zelf, dat gij niet gered en zalig wordt: "Want het is noch desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods."

61. Door deze dingen werd ik ten einde raad, niet wetende wat te zeggen, noch hoe ik deze aanvechtingen beantwoorden zou. Waarlijk, ik dacht weinig, dat Satan mij dus had aangevallen, maar dat het eerder mijn voorzichtigheid was, welke die vraag aldus opwierp, want dat de uitverkorene slechts het eeuwige leven beërft, dat geloofde ik van harte zonder bedenken, maar dat ik zelf er een van was, dat was de gehele vraag.

62. Daarom dan was ik gedurende verscheidene dagen hevig aangevallen en als

verslagen, en was ik dikwijls, wanneer ik gewandeld had, gereed om neer te zinken, waar ik ging, terwijl mijn geest als mak werd. Maar eens, nadat ik zo vele weken daardoor was benauwd en neergeworpen, juist als ik nu geheel de hoop, dat ik ooit het eeuwige leven verkrijgen zou, wilde opgeven, kwam deze Schriftuurplaats met kracht op mijn ziel: "Merk op de geslachten vanouds en zie; heeft ooit iemand op de Heere vertrouwd en is beschaamd geworden?"

63. Hierop voelde ik mezelf grotelijks opgebeurd en bemoedigd in mijn ziel. Want aldus werd het op datzelfde ogenblik aan mij duidelijk gemaakt: Begin met het begin van Genesis en lees tot het einde van de Openbaring, en zie of gij kunt vinden, dat er ooit iemand geweest is, die zijn vertrouwen op de Heere stelde en beschaamd geworden is.

Daarom wendde ik mij dadelijk, toen ik te huis kwam, tot mijn Bijbel om te zien of ik dat Schriftwoord vinden kon, niet twijfelende of ik zou het dadelijk vinden, want het was zo vers en zo met kracht en troost in mijn ziel opgekomen, dat het mij was, alsof dat woord tot mij sprak.

64. Welnu, ik zocht, maar ik kon het niet vinden, slechts bleef het mij bij; daarna vroeg ik eerst deze vrome man en toen een andere of zij wisten waar het stond, maar zij kenden zulk een Schriftwoord niet. Hierover werd ik verwonderd, dat zulk een woord zo plotseling en met zulk een troost en kracht mijn hart zou kunnen aangrijpen en bijblijven en dat toch niemand dat woord vinden kon, want ik twijfelde niet, of het stond in de Heilige Schriften.

65. Zo ging ik voort langer dan een jaar en kon de Schriftuurplaats niet vinden, maar ten laatste wierp ik mijn oog in de Apocriefe boeken en ik vond ze op Ef. 2: 10. Dit ontstelde mij in het eerst wel wat, maar omdat ik in die tijd meer bevinding had opgedaan van de liefde en goedheid Gods, verontrustte mij dit te minder, vooral toen ik bedacht, dat, al stonden die woorden niet in die boeken, welke wij heilig en canoniek noemen, en daar deze woorden toch de som en de hoofdinhoud van vele der beloften inhielden, het mijn plicht was, de troost die deze woorden mij gaven, aan te nemen, en ik loof de Heere voor dat woord, want het kwam van God tot mij; dat woord is op sommige tijden nog een stralend licht voor mijn aangezicht.

66. Hierna kwam de andere twijfel met kracht op mij aan: *Maar hoe, indien de dag der genade eens voorbij was en verstreken? Hoe, indien ik de dag der barmhartigheid had laten voorbijgaan?*

Nu herinnerde ik mij, dat ik eens als ik in het land wandelde, zeer diep hierover in gedachten was: Maar hoe, indien de dag der genade voorbij was? En om mijn onrust nog te vermeerderen, stelde de verleider dat vrome volk van Bedford mij voor de geest en blies dit mij in: Dat deze, die reeds bekeerd waren, de enige waren, welke God uit deze streken wilde zalig maken en dat ik te laat kwam, want deze waren begenadigd, voordat ik kwam.

67. Nu was ik in grote angst, daar ik in waarheid meende, dat dit wel zo kon zijn, waarom ik op en neder liep en mijn treurige toestand beklaagde, daar ik mezelf veel ongelukkiger schatte dan duizend dwazen, omdat ik zo lang aldus mij verwijderd had gehouden en zo vele jaren in de zonde had doorgebracht, gelijk ik gedaan had, steeds roepende: O, had ik toch eerder mij bekeerd, o, had ik toch zeven jaren eerder mij bekeerd! Ik werd daardoor toornig op mezelf, als ik dacht, dat ik niet meer verstand had, dan om mijn tijd te verbeuzelen, totdat mijn ziel en de hemel voor mij verloren waren.

68. Maar als ik lang door deze vrees gekweld was geworden en nauwelijks meer in staat was een stap te doen, kwamen juist op dezelfde plaats, waar ik mijn vroegere

aanmoediging ontvangen had, deze woorden mij te binnen: "Dwing hen om in te komen, totdat mijn huis vol worde" en nog is er plaats" Luk. 14: 22, 23. Deze woorden, maar vooral het woord: "En nog is er plaats" waren aangename woorden voor mij, want waarlijk, ik meende, dat ik door deze woorden zag, dat er voor mij nog plaats genoeg in de hemel was, en bovendien, dat, als de Heere Jezus deze woorden sprak, Hij toen aan mij dacht. En dat Hij, wetende dat de tijd komen zou dat ik door vrees bekneld zou worden, omdat er geen plaats meer voor mij aan Zijn hart zou over zijn, deze woorden sprak, en deze woorden had laten optekenen, opdat ik daarin hulp vinden zou, tegen deze zware verleiding. Dit geloofde ik toen werkelijk.

69. In het licht en de aanmoediging van dit woord wandelde ik een geruime tijd voort, en de vertroosting was te groter als ik dacht, dat de Heere Jezus zo lang tevoren reeds aan mij gedacht had en dat hij expres voor mijn geval deze woorden gesproken had, want ik geloofde toen vastelijk, dat hij ze opzettelijk gesproken had, om mij daarmee aan te moedigen.

70. Maar ik was **niet zonder aanvechtingen** om weer terug te keren; aanvechtingen zeg ik, zowel van de Satan, als van mijn eigen hart en vleselijke omgang, maar ik dank God, zij werden van hun gewicht beroofd door het diepe gevoel van de dood en de dag des oor deels, hetwelk als het ware aanhoudend voor mijn gezicht stond. Ook dacht ik dikwijls aan Nebukadnezar, van wier gezegd geworden is: Hij geeft hem al de koninkrijken der aarde. Dan. 5: 19. En toch, zo dacht ik, als deze grote man zijn gehele deel in deze wereld had, dan zou een uur in het helse vuur hem alles wel doen vergeten. Deze opmerking was mij tot grote hulp.

71. Het werd mij in deze tijd vergund, dat ik iets zag met betrekking tot de beesten, welke Mozes rein en onrein achtte. Ik dacht, deze beesten waren afbeeldingen van mensen, de reine typen van hen, die tot Gods volk behoorden, maar de onreinen, typen van de kinderen des bozen.

Nu las ik dat de reine dieren herkauwden, dat is, gelijk ik dacht, om ons te tonen hoe wij van het Woord Gods moeten leven. Ook verdeelden zij de hoef; ik dacht dat zoiets betekende, dat wij moeten scheiden van de wegen der goddeloze mensen, zo wij wensen zalig te worden.

En ook, als ik verder las over deze dingen, vond ik, dat, al ware het dat wij het voedsel herkauwden als de haas, en toch op klauwen wandelden als de hond, of zo wij de hoef verdeelden als een zwijn, maar toch het voedsel niet herkauwden als het schaap, wij toch ondanks dit alles slechts onrein waren. Want ik dacht, dat de haas een type was van diegenen, welke over het Woord spreken en toch op de paden der zonde wandelen, en dat het zwijn was gelijk hij, die afstand doet van zijn uitwendige verdorvenheden, maar wie toch het Woord des geloofs ontbreekt, zonder hetwelk er geen weg van redding zijn kan, al ware iemand ook nog zo vroom. Deut. 19. Hierna bevond ik, als ik het Woord las, dat zij die met Christus in de andere wereld moeten verheerlijkt worden, door Hem hier moeten geroepen worden, geroepen tot het deelhebben aan Zijn Woord en gerechtigheid, en aan de vertroosting en de eerste vruchten van zijn Geest, en om bijzonder belang te stellen in al die hemelse dingen, welke werkelijk de ziel tevoren geschikt maken voor die rust en dat huis der heerlijkheid, welke in de hemel daarboven gevonden worden.

72. Hier opnieuw stond ik zeer verlegen, niet wetende wat te doen, daar ik vreesde, dat ik niet geroepen was. Want, dacht ik, zo ik niet geroepen ben, wat kan mij dan heil aanbrengen? Niemand, dan zij, die werkelijk geroepen zijn, beërven het koninkrijk der hemelen. Maar o! hoe lief zijn mij nu deze woorden, welke spreken van de roeping eens Christens, gelijk als toen de Heere tot iemand zei: "Volg mij!" en tot een andere:

"Kom met mij." En o! dacht ik, zo Hij dat eens tot mij zei, hoe verblijd zou ik hem nalopen!

73. Ik kan nu niet uitdrukken met welke verlangen en verbreking des harten ik in mijn ziel tot Christus riep, dat Hij mij roepen zou. Zo ging ik enige tijd voort, brandend van verlangen om tot Jezus Christus bekeerd te mogen worden, en zag op die dag ook zulk een heerlijkheid in een bekeerde toestand, dat ik niet tevreden zijn kon, zo ik daarin geen deel had. Goud! kon het voor goud verkregen worden, wat zou ik er voor hebben kunnen geven! Al had ik een gehele wereld gehad, ik zou ze hiervoor tienduizend maal gegeven hebben, opdat mijn ziel mocht bekeerd zijn.

74. Hoe beminnelijk was nu iedereen in mijn ogen, die ik voor bekeerde mannen en vrouwen hield! Zij blonken, zij wandelden als een volk, dat het grote zegel des hemels met zich omdroeg. O, ik zag het, dat hun lot voor hen in liefelijke plaatsen gevallen was en dat zij een schone erfenis hadden. Ps. 16: 6. Maar hetgeen mij krank maakte, was dat van Christus geschreven staat in Markus 3: 13. Hij ging op een berg, en riep tot zich die Hij wilde. En zij kwamen tot Hem.

75. Deze Schriftuurplaats deed mij ontstellen en vrezen, toch bracht het mijn ziel als in vuur. Hetgeen mij vrees aanjoeg was dit: *Indien Christus eens geen behagen in mij had, want Hij riep tot zich, die Hij wilde. Maar, o! de heerlijkheid, die ik in die staat zag, nam mijn hart zo in, dat ik zelden lezen kon van iemand, die Christus riep, of ik wenste dadelijk: Ik wilde dat ik in hun plaats ware geweest, ik wenste wel dat ik een Petrus geboren was of een Johannes, of dat ik er bij geweest was en gehoord had, dat Hij hen riep, hoe zou ik geroepen hebben: O, Heere roep mij ook. Maar o, ik vreesde, dat hij mij niet zou geroepen hebben.*

76. En waarlijk, de Heere liet mij aldus vele maanden achtereen voortwandelen, en toonde mij niets, noch of ik reeds geroepen was, noch of ik later zou geroepen worden. Maar ten laatste, nadat ik veel tijd doorgebracht in, en vele verzuchtingen tot God opgezonden had, dat ik deel mocht hebben aan de heilige en hemelse roeping, kwam dit Woord mij met kracht te binnen: *En ik zal hunlieder bloed reinigen, dat ik niet gereinigd had, want de Heere zal wonen in Sion* Joel 3: 21. Deze woorden, zo geloofde ik, waren gezonden om mij aan te moedigen, opdat ik steeds op God zou wachten, en betekenden voor mij, dat, zo ik nog niet reeds bekeerd was, de tijd komen zou, dat ik in waarheid tot Christus zou bekeerd worden.

77. Omstreeks deze tijd begon ik mijn hart uit te storten voor dat arme volk in Bedford, en deelde hun mijn toestand mee, en toen zij dat gehoord hadden, verhaalden zij van mij aan de **heer Gifford**, die zelf ook de gelegenheid aangreep om met mij te spreken, en die graag het goede van mij geloofde, ofschoon ik denk op weinig gronden. Want hij nodigde mij uit in zijn huis te komen, waar ik hem met andere zou horen spreken over de handelingen Gods met de ziel, waaruit ik nog meer overtuiging bekam, en van dat ogenblik begon ik iets te zien van de ijdelheid en de innerlijke verdorvenheid van mijn goddeloos hart, want hiervan kende ik nog niet zeer veel. Maar nu begon *de goddeloosheid aan mij ontdekt te worden* en ook op die wijze te werken, als nooit tevoren.

Nu bevond ik klaarblijkelijk dat de lusten en verdorvenheden in mij sterk de overhand namen, in goddeloze gedachten en begeerten, welke ik tevoren zo niet opmerkte; mijn wensen aangaande de hemel en het eeuwige leven, begonnen in vurigheid aftenemen. Ook bevond ik, dat zo zeer mijn ziel tevoren vervuld was met het verlangen naar God, nu mijn hart naar die mate begon te hunkeren naar allerlei dwaze ijdelheid, ja mijn hart kon niet bewogen worden om te zoeken hetgeen waarlijk goed was; het begon zorgeloos te worden, zowel omtrent mijn ziel als omtrent de hemel; het placht nu

geregeld zich terug te houden zowel voor, als in elke plicht en was als een blok aan de poot van een vogel om hem het vliegen te verhinderen.

78. Nee, dacht ik, nu wordt het mij hoe langer hoe erger; nu ben ik verder van de bekering, dan ik ooit tevoren was. Daarom begon ik in mijn ziel zeer neerslachtig te worden en zulke ontmoedigen in mijn hart te onderhouden, die mij dieper nog dan de hel deden wegzinken. Al was het dat ik mij op de brandstapel verbranden liet, kon ik niet geloven dat Christus mij liefde toedroeg. Helaas, ik kon Hem niet horen, noch zien, noch voelen, nog enige van zijn dingen smaken; ik was als door een storm gedreven, mijn hart was onrein, de Kanaänieten woonden in het land.

79. Soms, placht ik mijn toestand aan het volk van God te vertellen, die, als zij het gehoord hadden, medelijden met mij hadden en met mij over de beloften spraken, maar dat was even goed, alsof zij mij verteld hadden, dat ik de zon met mijn vinger moest aanraken, als mij te zeggen, dat ik de beloften moest aangrijpen of mij daarop moest verlaten, en zodra ik dat deed, waren al mijn zinnen en gevoel tegen mij, en ik zag dat ik een hart had, dat tot zondigen geneigd was, en dat onder een wet lag, welke toch verdoemde.

80. Deze dingen deden mij dikwijls denken aan dat kind, hetwelk de vader bracht tot Christus, en, terwijl Hij tot hem kwam, door de duivel werd neergeworpen, en door hem zo verscheurd en gehavend werd, dat hij daar wentelende neerlag en schuimde. Luk. 9: 42, Marc. 9: 20.

81. Verder vond ik in die dagen mijn hart zo gesloten voor de Heere en voor Zijn heilig Woord. Ik vond, dat mijn ongeloof, als het ware, de schouder tegen de deur zette, om Hem buiten te houden, en dat zelfs toen, als ik met vele bittere verzuchtingen tot Hem riep: *Lieve Heere, breek mijn hart open; Heere breek deze stalen poorten open, en breek zijn ijzeren bomen in stukken.* Ps. 107: 16. En dan placht dat woord soms in mijn hart een vreedzame rust te scheppen: "Ik heb u gegord, schoon gij mij niet gekend hebt. Jes. 14: 5.

82. Wat mijn zondige daden aangaat, ik was al die tijd daarin zo teer als nooit te voren (mijn achterdelen waren inwaarts 2 Kron. 4: 4).

Het koperen wasvat werd gedragen door twaalf ossen, een type van de apostelen en bedienaren des woords. De hoofden ontbloot, de ruggen gedekt, om te tonen hoe noodzakelijk het is dat de bedienaren des woords zorgvuldig op hun gedrag moeten toezien, opdat het overeenkomt met hun openbare bediening. (Bunyan).

Ik durfde geen pen of houtje nemen, al was het maar zo dik als een strootje, want mijn geweten was zo teer, dat het zich pijnlijk gevoelde bij elke aanraking; ik wist niet hoe ik mijn woorden moest spreken, uit vrees dat ik ze zou misplaatsen. O hoe behoedzaam wandelde ik toen in alles wat ik deed of sprak. Ik bevond mezelf als een slijkerige poel, dat zich bewoog als ik maar even roerde, en gevoelde mij verlaten van God en Christus en de Geest en alle goede dingen.

83. Maar ik merk op, dat ofschoon ik zulk een groot zondaar was vóór mijn bekering, God toch nooit zozeer de schuld van de zonden van mijn onwetendheid op mij laadde; slechts liet Hij mij zien, dat ik verloren ging, indien ik Christus niet had, omdat ik een zondaar was; ik zag dat ik een volmaakte gerechtigheid behoefde, om mij zonder zonde Gode voor te stellen, en deze gerechtigheid kon nergens gevonden worden, dan in de persoon van Jezus Christus.

84. Maar mijn aangeborene en inwendige verdorvenheid, dat was mijn ellende en mijn droefenis, dat, zeg ik, nam steeds op een schrikkelijke wijze in mij toe, daarvan gevoelde ik de schuld op een verbazende wijze, waardoor ik in mijn ogen nog walgelijker was dan een pad, en eveneens naar ik meende, in de ogen Gods; zonde en

bederf, zei ik, wellen even natuurlijk op uit mijn hart, als liet water opborrelt uit een fontein. Ik geloofde nu, dat iedereen een beter hart bezat dan ik had; ik zou mijn hart wel met dat van iedereen hebben willen ruilen. Ik dacht, niemand dan de duivel zelf kan mij gelijk zijn in inwendige goddeloosheid en verdorvenheid van geest. Daarom viel ik op het gezicht van mijn eigen onreinheid diep, in de wanhoop neer, want ik besloot, dat deze toestand, waarin ik verkeerde, niet bestaanbaar was met een genadestaat. Zeker, dacht ik, ben ik van God verlaten, zekerlijk ben ik overgegeven aan de duivel en aan een verdoemden geest. En aldus leefde ik een lange poos voort, ja jaren achtereen.

85. Terwijl ik aldus benauwd werd door de vrees voor mijn eigen verdoemenis, waren er twee zaken, die mij verwonderden; de ene was als ik zag, dat oude mensen de dingen van dit leven najaagden, alsof zij hier altijd zouden blijven leven; de andere was, wanneer ik belijders zo bedroefd en neerslachtig vond, wanneer zij uitwendige verliezen geleden hadden, als een man, een vrouw, een kind, enz. *Heere, zo dacht ik, wat een drukte is hier over zulke nietige dingen als deze.*

Wat een gezoek bij enige naar vleselijke dingen, en wat een droefheid bij andere, omdat zij hen verloren hebben. Als zij zo hard werken en zo veel tranen storten om de dingen dezes tegenwoordige levens, hoe ben ik dan niet te beklagen, hoe moet men dan geen medelijden met mij hebben, hoe moet men dan niet voor mij bidden. Mijn ziel sterft, mijn ziel is vervloekt. Ware mijn ziel slechts in een goeden toestand, en was ik er maar zeker van, o hoe rijk zou ik dan mezelf achten, al ware ik maar gezegend met brood en water. Die andere droef heden zou ik slechts kleine droefnissen achten, en zou ze dragen als een lichten last. "Een gewonde geest, wie kan die opheffen"?

86. En hoewel ik aldus werd verontrust en gezweept en bedroefd door het gezicht, het gevoel en de schrik van mijn eigen goddeloosheid, toch was ik bang, dat ik dit gezicht en dit gevoel uit mijn geest zou laten verdwijnen, want ik vond dat, tenzij de schuld van het geweten op de rechte wijze weggenomen werd, dat is door het bloed van Christus, iemand eerder erger werd door het verlies van zijn geest, onrust, dan beter. Als dan mijn schuld mij zwaar drukte, dan riep ik, dat het bloed van Christus ze mocht wegnemen, en zo zij wegging zonder dat bloed (want het gevoel der zonde placht soms als het ware weg te sterven en geheel te verdwijnen), dan trachtte ik haar weer vast op mijn hart te binden, door mij te herinneren aan de straf der zonde in het helse vuur, en riep dan, Heere, laat dat gevoel niet uit mijn hart verdwijnen, dan op de rechte wijze, dan door het bloed van Christus en door de aanwending van uw barmhartigheid door Hem aan mijn ziel. Want die Schriftuur lag mij altijd bij: "Zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving" Hebr. 9: 22.

En hetgeen mij hier voor het meest bevreesd maakte, was, omdat ik enige gezien had, die, slechts wanneer zij in het geweten gewond waren, uitriepen en baden. Maar zij, die liever de tegenwoordige rust voor hun moeite zochten, dan de vergiffenis van hun zonde, gaven er niet om hoe zij hun schuld verloren, zo zij die maar uit hun geest konden krijgen, en die daarom ook niet aan hen geheiligd werd, omdat zij die schuld op de verkeerde wijze kwijt geraakt waren, maar zij werden hoe langer zo harder en blinder, en goddelozer na hun moeite. Dit maakte mij bang en deed mij nog te meer tot God roepen, dat het zo toch niet met mij aflopen mocht.

87. En nu speet het mij zeer, dat God mij een mens gemaakt had, want ik vreesde dat ik een goddeloze was; ik achtte een mens zolang hij onbekeerd is, de ellendigste van alle creaturen. Aldus bedroefd en gezweept zijnde omtrent mijn "treurige toestand, achtte ik mezelf verlaten en rampzalig boven de meeste mensen.

88. Ja, ik achtte het onmogelijk, dat ik ooit tot zulk een goede gesteldheid des harten

zou geraken, dat ik God danken zou, dat Hij mij tot een mens geschapen had. De mens is inderdaad het edelste wezen door de schepping van alle schepselen in de zichtbare wereld, maar door de zonde heeft hij zich tot het onedelste schepsel gemaakt. De beesten, vogels, vissen enz. achtte ik gelukkig in hun toestand, want zij hadden geen zondige natuur, zij waren niet blootgesteld aan de toorn van God, zij zouden niet in het helvuur komen na hun dood; ik zou daarom hebben kunnen juichen, indien mijn toestand ware als van een hunner.

89. In deze toestand ging ik een geruime tijd voort, maar toen de aangename tijd gekomen was, hoorde ik iemand een predicatie houden over deze woorden uit het Hooglied, Hoofdst. 4: 1. "Zie gij zijt hoewel mijn liefste, zie gij zijt hoewel." maar op dat ogenblik maakte hij deze twee woorden "mijn beminde" tot het voornaamste deel van zijn onderwerp; waaruit hij, nadat hij de tekst een weinig verklaard had, deze afzonderlijke besluiten afleidde: 1. Dat de kerk en derhalve elke geredde ziel, de beminde van Christus is, toen zij zonder liefde was. 2. Christus beminde zonder oorzaak. 3. Christus beminde, al zijn zij door de wereld gehaat. 4. De beminde van Christus, als zij onder aanvechting zijn of verlaten. 5. De beminde van Christus van het eerste tot het laatste.

90. Maar ik kreeg niets van hetgeen hij nu zei, maar toen hij aan de toepassing kwam van de vierde bijzonderheid sprak hij deze woorden: Als het zo is, dat de geredde ziel de beminde van Christus is, als hij onder aanvechting of verlaten is, denkt dan, o arme aangevochten ziel, wanneer gij besprongen en bedroefd wordt door de aanvechtingen en door het verbergen van Gods aangezicht, toch aan deze woorden: mijn beminde."

91. En als ik naar huis ging, kwamen deze woorden mij weer in de gedachten, en ik herinner mij goed, dat ik, toen zij mij weer te binnen kwamen in mijn hart aldus sprak: Wat zal ik er aan hebben, zo ik aan deze woorden denk? Deze gedachte was niet zodra door mijn hart gegaan of deze woorden deden mijn gemoed zozeer ontvlammen: "Gij zijt mijn beminde, gij zijt mijn beminde", twintig malen achter elkaar, en toch als zij dus in mijn geest opkwamen, werden zij hoe langer hoe sterker en warmer en deden mij opkijken, maar daar ik nog steeds tussen hoop en vrees verkeerde, antwoordde ik steeds in mijn hart: Maar is het wel waar, is het wel werkelijk waar? Waarop deze woorden mij invielen: "Hij wist niet dat het waarachtig was, hetgeen door de engel geschiedde." Hand. 12: 9.

92. Toen begon ik plaats te geven aan het woord, hetwelk met kracht herhaaldelijk deze vrolijke klank in mijn ziel deed weerklinken: *Gij zijt Mijn beminde, gij zijt Mijn beminde. En niets zal u scheiden van Mijn liefde*, en daarop kwam Rom. 8: 39 in mijn hart.

Nu was mijn gemoed vervuld van troost en hoop en nu kon ik geloven dat mijn zonden mij zouden vergeven worden, ja ik was nu zo getroffen door de liefde en de barmhartigheid Gods, dat ik mij goed herinner, dat ik niet wist hoe ik het uithouden zou tot ik te huis kwam. Mij dacht dat ik zou hebben kunnen spreken tot de kraaien op het geploegde land, zo zij mij hadden kunnen begrijpen, van zijn liefde en zijn barmhartigheid jegens mij.

Daarom zei ik met blijdschap in mijn ziel: wel ik wenste, dat ik hier pen en inkt had, dan zou ik het neerschrijven, voor ik verder ging, want zeker wil ik dit in de volgende veertig jaren niet vergeten. Maar helaas! binnen minder dan veertig dagen begon ik alles opnieuw te betwijfelen, hetgeen mij noopte om alles te betwijfelen.

93. Maar op sommige ogenblikken, werd ik gedrongen om te geloven dat het een waarachtige openbaring van genade aan mijn ziel geweest was, hoewel ik veel van haar leven en haar heerlijkheid verloren had. Ongeveer een week of een veertien

dagen daarna lag mij deze Schriftuur immer bij: "Simon, Simon, zie de Satan heeft begeert u in zijn macht te krijgen." Luk. 22: 31. En soms weerklonk dat woord zo luid in mijn ziel, ja als het ware zo sterk alsof iemand mij nariiep, zodat ik boven al het overige, mijn hoofd over mijn schouder wendde, daar ik werkelijk meende, dat iemand achter mij, mij toegeroepen had. En daar het op een groten afstand was, meende ik, dat hij zo luide riep; het kwam, gelijk ik sedert gedacht heb, om mij op te wekken tot het gebed en tot waakzaamheid; het kwam om mij mede te delen, dat een donkerheid en een storm op mij neerkwamen, maar ik verstond het niet.

94. Ook was, gelijk ik mij herinner, die keer, waarop het tot mij zo luide riep, de laatste maal dat het in mijn noren klonk. Maar mij dunkt ik hoor nog met welke luide stem deze woorden: *Simon, Simon*, in mijn oren klonken. Ik dacht waarlijk, gelijk ik u verhaald heb, dat iemand mij geroepen had, welke wel een halve mijl achter mij was, en hoewel dat mijn naam niet was, toch deed het plotseling mij omkijken, gelovende dat hij, die zo luide riep, mij bedoelde.

95. Maar zo dwaas was ik en zo onwetend, dat ik de reden van dit geluid niet wist, hetgeen, gelijk ik spoedig daarna, niet alleen zag maar ook gevoelde, van de hemel gezonden was als een alarmkreet, om mij te wekken en voor te bereiden op hetgeen te komen stond. Slechts bracht het mij te peinzen en verwondering in mijn gemoed, als ik dacht wat de reden van deze Schriftuurplaats wezen zou, die in zulk een mate en zo dikwijls en zo luid nog klonk en weergalmde in mijn oor, maar gelijk ik zei, spoedig bemerkte ik het doel van God daarmee.

96. Want ongeveer de tijdruimte van een maand daarna, kwam een zeer hevige storm op mij af, die mij twintigmaal erger kwelde, dan alles wat ik tot hiertoe ontmoet had. Die storm kwam als een dief op mij af, dan roofde hij het een, dan weer ontnam hij het andere; eerst werd al mijn troost van mij weggenomen, daar na greep een grote donkerheid mij aan, waarna gehele stromen van lasteringen, zowel tegen God als tegen Christus en de Schriften over mijn gemoed werden uitgegoten, tot mijn grote ontsteltenis en verbazing. Deze godslasterlijke gedachten waren zodanig dat zij twijfelingen in mij verwekten zelfs aangaande het bestaan van God en van zijn enig geliefden Zoon, als of er waarlijk wel een God of Christus waren of niet? En of de Heilige Schriften niet veeleer een fabel was, een fijn doordachte geschiedenis, dan wel het heilige en zuivere Woord van God?

97. De verleider placht mij ook hevig aan te vallen met deze vraag: *Hoe kunt gij zeggen, dat de Turken niet even goede Schriften hadden om te bewijzen dat hun Mohammed de Zaligmaker is, als wij bezitten om te bewijzen dat onze Jezus het is?* En of ik meende dat zovele duizenden en tienduizenden in zo vele landen en koninkrijken zonder kennis zouden zijn aangaande de rechten weg ten hemel, indien er werkelijk een hemel is, en dat slechts wij, die in een hoekje van de aarde wonen, de enige zouden zijn, die daarmee gezegend waren? Iedereen meent, dat zijn godsdienst de ware is, zowel de Joden, als de Moren en de Heidenen! en hoe, indien al ons geloof, onze Christus, en onze Schriften eens niet anders waren dan een denkwijze?

98. Soms trachtte ik deze inblazingen te weerleggen en stelde ik enige der uitspraken van de gezegende Paulus daartegenover. Maar helaas! als ik zo deed, dan gevoelde ik dadelijk, dat weerleggingen als deze weer andere inblazingen op mij zouden doen weerkeren als: Hoewel wij zo druk zijn met Paulus en met zijn woord, hoe kon ik verklaren of hij niet in waarheid, daar hij een listig en geslepen man is, zichzelf had overgegeven om andere met sterke misleidingen te verleiden en derhalve al die moeite en reizen deed, om zijn medemensen ongelukkig te maken en te verderven.

99. Deze inblazingen en vele andere, welke ik niet kan of durf uitdrukken, noch door woord, noch met de pen, grepen mijn gemoed in die tijd zo aan en overstelpten zo

mijn hart, zowel in aantal als in duur en helse kracht, dat ik mij gevoelde alsof er niets anders dan deze inblazingen van de morgen tot de avond in mijn hart waren, en waarlijk er kan ook geen ruimte meer voor iets anders wezen, en dus besloot ik, dat God in zijn toorn tegen mijn ziel, mij aan haar had overgegeven om met haar meegevoerd te worden, als met een sterke wervelwind.

100. Behalve de afkeer, die zij mijn geest inboezemden, gevoelde ik dat er niets in mij was, wat verhinderde hen gehoor te geven. Zonder deze overweging, welke ik dan slechts had, wanneer God mij overgaf om mijn speeksel op te zwelgen, zouden anders het geluid, de kracht en de macht dezer inblazingen alle gedachten of herinneringen aan enige dezer dingen gesmoord, overstelpt, ja begraven hebben.

Terwijl ik onder zulke aanvechtingen verkeerde, vond ik mijn gemoed plotseling tot vloeken en zweren gedrongen, ja tot het spreken van enige grievende woorden tegen God, of Christus, Zijn Zoon, of tegen de Schriften.

101. Nu, zo dacht ik, ben ik zekerlijk van de duivel bezeten; op andere tijden weer meende ik van mijn verstand beroofd te zijn. Want in plaats dat ik met andere de Heere loofde en Zijn Naam verheerlijkte, zo ik maar van Hem hoorde spreken, sloten nu enige aller-verschrikkelijkste gedachten of andere gewaarwordingen mijn hart voor Hem toe, zodat ik dacht: Of er wel een God was, of weer, dat er zulk een Wezen niet bestond; noch liefde, noch vrede, noch zalige aandoeningen kon ik in mijn binnenste gevoelen.

102. Deze dingen deden mij in een diepen wanhoop neerzinken, want ik besloot, dat zulke dingen bij geen mogelijkheid konden gevonden worden in hen, die God vreesden en liefhadden. En wanneer deze aanvechtingen met kracht op mij aankwamen, vergeleek ik mijn toestand dikwijls met die van een kind, hetwelk een andere vrouw in haar schort met geweld vasthield en het van vriend en vaderland wegvoerde. Soms schopte ik en riep en schreeuwde ook, maar toch was ik gebonden in de vleugelen der aanvechtingen en de wind voerde mij daarheen.

Ik dacht ook aan Saul en aan de boze geest, die hem in zijn macht had, en ik vreesde zeer, dat mijn toestand dezelfde was als die van hem. 1 Sam. 16: 14.

103. Als ik in deze dagen andere hoorde spreken over *de zonde tegen de Heilige Geest, dan placht de verleider mij aan te zetten om ook die zonde te doen*, zodat ik geen rust had, kon hebben, moest hebben, ja niet zou hebben, zolang ik die niet bedreven had; geen zonde dan die alleen zou daartoe dienen.

En als zij moest begaan worden door het spreken van een of ander woord, dan is het mij wel eens geweest, als of mijn mond dat woord wilde uitspreken, of ik wilde of niet, en in zo sterke mate viel die aanvechting mij aan, dat ik dikwijls gereed was om mijn hand onder mijn kin te duwen om mijn mond het openen te beletten, en tot dat doel, namelijk om zulke woorden niet te spreken, had ik op andere tijden het plan om met mijn hoofd naar beneden in een of andere mestkuil te springen.

104. Nu noemde ik de toestand van een hond of een pad gelukkig, ja achtte de staat van alles wat God gemaakt had, veel beter dan deze mijn verschrikkelijke toestand en die van mijn medeschepselen, ja graag zou ik in de toestand van een hond of een paard geweest zijn, want ik wist, dat zij geen ziel te verliezen hadden onder het eeuwig gewicht der hel om haar zonde, zoals mijn ziel waarschijnlijk zou moeten verduren. Ja, en hoewel ik dit zag en gevoelde en verslagen er over was, toch werden mijn smarten nog daardoor vermeerderd, dat ik niet kon bespeuren, dat ik van geheler ziel naar de verlossing haakte.

Deze Schriftuurplaats verscheurde en verbrijzelde mijn ziel te midden van deze aanvechtingen: *De goddelozen zijn gelijk een voortgedrevene zee, want die kan niet rusten, en haar baren werpen slijk en modder op. De goddelozen, zegt mijn God,*

hebben geen vrede. Jes. 57: 20, 21.

1

05. En nu was mijn hart bij tijden verschrikkelijk hard, al had ik duizend (gulden) willen geven voor één traan, ik kon er niet een storten. Nee soms wenste ik nauwelijks er een te storten. Ik was zeer ontmoedigd als ik dacht, dat dit mijn lot zou zijn. Ik zag dat enige konden rouw bedrijven en hun zonden betreuren, en dat weer andere konden juichen en God om Christus konden loven, en dat weer andere zo rustig konden spreken over het Woord Gods of met blijdschap daar aan denken, terwijl ik slechts in storm of noodweer verkeerde. Dit ontmoedigde mij zeer. Ik dacht, dat ik in een verlaten toestand was. Of ik dan al mijn harde lot beklaagde, uit deze toestand geraken of bevrijd te worden van deze dingen, dat kon ik niet.

106. Zolang deze *aanvechtingen voortduurden, een jaar* ongeveer, kon ik geen der ordonnantiën Gods bijwonen dan met droefheid en grote smart. Ja, dan werd ik vreselijk gekweld door godslasteringen. Als ik gegaan was om Gods Woord te horen, dan hielden mij onreine gedachten, godslasteringen en wanhoop daar als een gevangene; als ik gelezen had, dan kwamen soms gedachten in mij op om aan alles wat ik gelezen had te twijfelen, soms weer werd mijn geest zo weggevoerd en bezet met andere dingen, dat ik niet eens de zin meer wist, overdacht of mij herinnerde, die pas gelezen te hebben.

107. Ook in het gebed werd ik in die tijd zeer gehinderd, soms meende ik de duivel gezien te hebben, ja ik meende, dat ik hem achter mij aan mijn klederen voelde trekken; hij placht mij ook aanhoudend in de tijd des gebeds te verzoeken om te eindigen. *Breek af, maak haast, gij hebt genoeg gebeden, blijf niet langer*, zo fluisterde hij mij in, terwijl hij mijn geest aftrok. Soms placht hij ook goddeloze gedachten in te blazen als: dat ik tot hem of voor hem bidden moest. Ik heb soms gedacht aan deze woorden: Val neder, of, "zo gij wilt neervallen en mij aanbidden." Matth. 4: 9.

108. Ook wanneer ik, omdat ik zwerfende gedachten in de tijd van deze werking had, trachtte mijn gemoed tot bedaren te brengen, en op God te richten, werkte de duivel met grote kracht om mij af te leiden, in verwarring te brengen en mijn hart af te wenden, door voor mijn hart en verbeelding de vorm van een kreupelbos, een bul of een bezem of dergelijke voor te houden, alsof ik die aanbidden zoude.

Op deze dingen placht hij ook soms in het bijzonder mijn geest te vestigen, dat het mij was, alsof ik aan niets anders denken kon, of tot niets anders bidden kon, dan tot deze of dergelijke dingen.

109. Toch had ik bij ogenblikken enige sterke en hartroerende gevoelens van God, alsook van de werkelijke waarheid van Zijn Evangelie, maar o! hoe placht dan mijn hart zich op zulke tijden met onuitsprekelijke verzuchtingen te ontlasten. Mijn gehele ziel lag dan in elk woord; dan riep ik met hartenleed tot God, dat Hij mij wilde genadig zijn, maar dan werd ik weer ontsteld door zulke misleidingen als deze: dat ik meende, dat God spotte met mijn gebeden, zeggende, en dat nog wel ten aanhore van de heilige engelen: Deze arme dwaas hunkert naar Mij, alsof Ik Mijn genade aan niemand anders te bewijzen had, dan aan zo iemand als hij is."

Helaas, arme dwaas, hoe zijt gij misleid! Het is niet voor dezen als gij, om gunst te vinden bij de Allerhoogste!

110. Toen kwam de verleider op mij af met ontmoedigingen als deze: Gij zijt zeer begerig naar genade, maar ik wil uw begeerte verkoelen; deze gemoedsstemming zal niet altijd duren, menigeen heeft een even grote begeerte gekoesterd als gij, maar ik heb hun ijver uitgedoofd. En hiermee toverde hij deze en genen, die afgevallen waren, voor mijn ogen. Nu werd ik bevreesd, dat ik eveneens doen zou, maar, dacht ik, ik ben

blij dat dit mij te binnen schiet. Welnu, ik zal waken en acht geven zo veel ik kan. Al doet gij dat, zei Satan, ik zal u toch te sterk zijn, ik zal u onmerkbaar verkoelen, zo langzamerhand, met geringe vermindering. Wat geef ik er om, zei hij, al doe ik er zeven jaren over om uw hart te verkoelen, als ik het ten laatste maar doen kan. Aanhoudend wiegen zal een kind in slaap brengen. Ik zal mij ijverig inspannen, maar ten laatste zal ik mijn doel bereikt hebben. Al zijt gij nu nog zo brandend van verlangen, toch zal ik, als ik dit vuur in u verdoofd heb, u heel koud gemaakt hebben, en dat nog wel in korte tijd.

111. Deze dingen brachten mij in grote moeilijkheden, want daar ik nu mezelf niet bereid vond voor de dood, meende ik, dat een langer leven mij daarvoor te minder bereid maken zou, want de tijd zou mij alles doen vergeten en zelfs de herinnering van het kwaad der zonde, de waarde des hemels en de behoefte, die ik had aan het bloed van Christus om mij te reinigen, zowel uit mijn gemoed als uit mijn gedachte uitwissen, maar ik dank Christus Jezus, dat deze dingen mij nu niet deden verslappen in het roepen, maar mij daarin meer deden toenemen, gelijk zij, die de verkrachter ontmoette, Deut. 22: 27, in welke dagen dit een goed woord voor mij was, nadat ik een poos tijd onder deze dingen geleden had: *Ik ben overtuigd, dat noch hoogte, noch diepte, noch leven, enz. ons zullen scheiden van de liefde Gods, welke in Christus Jezus is.* Rom. 8: 38. En nu hoopte ik dat een lang leven mij niet verderven zou, noch mij de hemel zou doen ontgaan.

112. Toch had ik enige versterking in deze aanvechtingen, al werden zij ook alle door mij betwijfeld, zoals het derde hoofdstuk van Jeremia, en daarvan het vierde en vijfde vers, welker overdenking mij eerst verkwikte, dat al hadden wij ook nog zoveel kwaad gesproken of gedaan, wij tot God zouden roepen: *"Mijn Vader, gij zijt de leidsman van mijn jeugd"*, en tot Hem zouden weerkeren.

113. Eens had ik daarvan ook een zalig gezicht in 2 Cor. 5: 21: *"Want Hij heeft Hem, die geen zonde gekend heeft, zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem."*

Ik herinner mij ook, dat ik eens op zekere dag, als ik in het huis van mijn buurman zat, en zeer treurig was bij de overdenking van mijn vele godslasteringen, in mijn binnenste zei: Welke grond hebt gij, die zo slecht en afschuwelijk geweest zijt, dat gij ooit het eeuwige leven zult beërven? en dat dit woord plotseling mij inviel: *"Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? zo God voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn?"* Rom. 8: 31.

Dit woord was ook een versterking voor mij: *"Omdat Ik leef, zult gij ook leven"* Joh. 14: 18. Maar dit waren maar wenken, aanrakingen, en korte bezoeken, hoewel mij die toen zeer zoet waren, slechts bleven zij niet lang, maar werden, gelijk het linnen laken van Petrus, plotseling weer ten hemel opgetrokken. Hand. 10: 16.

114. Maar later openbaarde de Heere zich meer volkomen en genadiglijk aan mij, en bevrijdde mij inderdaad geheel, niet slechts van de schuld welke door deze dingen op mijn geweten drukte, maar ook van de smet, want de aanvechting was geweken en ik werd weer tot mijn rechte gemoedstoestand gebracht, gelijk andere Christenen waren.

115. Ik herinner mij, dat eens, als ik in het land reisde en nadacht over de goddeloosheid en godslastering van mijn harten, alsook over de vijandschap, die in mij was tegen God, deze Schriftuurplaats in mijn gemoed opkwam: *"Hij heeft vrede gemaakt door het bloed des kruises"* Coll. 1: 20.

Door deze woorden mocht ik herhaaldelijk zien die dag, dat God en mijn ziel vrienden waren door Zijn bloed, ja ik zag, dat de rechtvaardigheid Gods en mijn zondige ziel elkaar konden omhelzen en kussen, door Zijn bloed. Dit was een zalige dag voor mij;

ik hoop, dat ik hem niet zal vergeten.

116. Op een andere tijd, toen ik in mijn huis bij het vuur zat en nadacht over mijn ellende, bracht de Heere mij een kostelijk woord te binnen: "Overmits dan de kinderen des vleses en des bloeds deelachtig zijn, zo is Hij ook desgelijks daarvann deelachtig geworden, opdat Hij door zijn dood te niet doen zou degene, die het geweld des doods had, dat is, de duivel. En verlossen zou al degenen, die met vreze des doods, door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen waren." Hebr. 2: 14,15. –

Ik meende dat de heerlijkheid dezer woorden toen zo machtig op mij was, dat ik eens ja tweemaal dacht in zwijm te vallen, als ik daar zat, echter niet uit smart en moeite, maar uit grote vreugde en vrede.

**BUNYAN WOONT DE PREDIKING BIJ VAN DE HEER GIFFORD EN
WORDT ZEER VLIJTIG OM DE LEER DES EVANGELIES TE VERSTAAN.**

117. In deze tijd dan zat ik onder de prediking van de zaligen heer Gifford, welks leer mij door Gods genade zeer tot mijn bevestiging strekte. Deze man achtte het zeer zijn taak en maakte veel werk er van, het volk Gods te bevrijden van al die valse en ongezonde overblijfselen, welke wij van nature geneigd zijn in onze ziel op te nemen en te bewaren. Hij drong ons, vooral acht te geven, dat wij geen waarheid op vertrouwen aannamen, - als van deze of die, of iemand en wie ook - maar dat wij sterk tot God zouden roepen, dat Hij ons mocht overtuigen van de werkelijkheid daarvan, en ons door Zijn Geest in het heilig Woord mocht bevestigen. Want zei hij, zo gij anders doet, wanneer de aanvechtingen met kracht aankomen, zult gij bevinden, dat u die hulp en kracht nu. ontbreekt om te weerstaan, als gij eens meende dat gij ze bezat, daar gij ze niet blijkbaar van de hemel hebt ontvangen.

118. Dit was zo gepast voor mijn ziel, als de vroege en spade regen op hun tijd, want ik had bevonden, en dat wel door treurige ervaringen, dat zijn woorden waarheid waren, want ik had gevoeld, vooral toen ik aangevochten werd door de duivel, dat *niemand kan zeggen Jezus Christus de Heere te zijn, dan door de Heiligen Geest.*

Daarom vond ik mijn ziel door genade zeer geneigd om deze leer intedrinken en overgebogen om tot God te bidden, dat Hij mij in niets, dat met de eere Gods en de eeuwige zaligheid van mijn ziel in betrekking stond, zou toelaten te verkeren, zonder de bevestiging daarvan van de hemel. Want nu zag ik klaar, dat er een groot verschil bestond tussen de begrippen van vlees en bloed en de openbaringen van God in de hemel, alsook een groot onderscheid tussen dat geloof, hetwelk voorgewend wordt, en overeenkomt met de wijsheid des mensen, en het geloof, hetwelk ontstaat bij iemand, die van God daartoe geboren is. Matth. 16: 1517; 1 Joh. 5: 1.

119. Maar o! nu werd mijn ziel *door God van waarheid tot waarheid voortgeleid*, ja van de geboorte en de wieg des Zoons van God tot Zijn hemelvaart en wederkomst van de hemel om de wereld te oordelen.

120. Waarlijk, hierom bevond ik, dat de grote God zeer goed voor mij geweest was, want naar ik mij herinner, was er niets waarom ik tot God toen riep, dan dat Hij mij mocht bekend maken of openbaren, hetgeen Hem behaagde, wat Hij ook voor mij deed. Ik bedoel geen enkel deel van het Evangelie van Jezus Christus, of ik werd ordelijk daarin geleid.

Mij dacht ik zag klaarblijkelijk uit de openbaring der vier Evangelisten, het wonderlijk werk van God, en de gave van Jezus Christus om ons te redden van zijn ontvangenis en zijn geboorte af tot aan zijn weerkomst ten oordeel.

Mij dacht, het was mij, alsof ik Hem had zien geboren worden, alsof ik Hem had zien opgroeien, alsof ik Hem deze wereld had zien doorwandelen, van Zijn kribbe tot Zijn kruis, ook hoe Hij, toen Hij kwam, zich zo liefderijk overgaf om aan het kruis gehangen en genageld te worden om mijn zonde en goddeloze daden. Ook vielen mij, als ik peinsde over deze zijn tocht, deze woorden in: "Hij was tot de slachtbank voorbeschikt."

121. Toen ik de waarheid van Zijn opstanding overdacht, en dat woord mij herinnerde: "Raak mij niet aan, Maria" enz. Zag ik alsof Hij van blijdschap uit de mond des grafs sprong, omdat Hij weer opgestaan was en de overwinning over onze doodvijand had behaald. Job. 20: 17. Ik zag Hem ook in de geest, staande als een Man voor mij aan de rechterhand Zijns Vaders, alsook de wijze waarop Hij van de hemel wederkomen zou om de wereld in heerlijkheid te oordelen en ik werd in deze dingen

bevestigd door de volgende Schriftuurplaatsen: Hand. 1: 9, 10; Hand. 7: 56; Hand. 10: 42; Hebr. 7: 24; Hebr. 8: 3; Openb. 1: 18; 1 Thess. 4: 17, 18.

122. Eens werd ik zeer aangevochten met de vraag: *of de Heere Jezus zowel mens als God was en zowel God als mens*. En waarlijk, in die dagen was, tenzij ik het klaarblijkelijk van de hemel had ontvangen, alles als niets voor mij, men moge zeggen wat men wil; ik rekende mezelf niet vast in Enige waarheid van God.

Welnu, ik was zeer ongerust omtrent dit punt en wist niet wat te besluiten; ten laatste kwamen die woorden uit het vijfde hoofdstuk der Openbaringen mij te binnen: "En ik zag, en ziet, in het midden van de troon en van de vier dieren en in het midden van de ouderlingen stond een Lam."

In het midden van de troon, zo dacht ik, daar zetelt de Godheid; in het midden van de ouderlingen, daar is de mensheid. Maar o! mij dacht, dat die glinsterde! Het was een Goddelijke aanraking en gaf mij een aangename voldoening.

Deze Schriftuur was mij ook hierin zeer tot hulp: "Een kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, en de heerschappij is op zijn schouder, en men noemt Zijn naam: Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid, Vredevorst, enz. Jes. 9.6.

123. Ook gebruikte de Heere, behalve de onderwijzingen Gods in zijn Woord, twee middelen om mij in deze dingen te bevestigen: het een was de dwalingen van de Kwakers, en het andere de schuld der zonde, want naarmate de Kwakers zijn Waarheid tegenstonden, naar die mate bevestigde de Heere God mij daarin, door mij te leiden in die Schrifturen, welke haar wonderlijk handhaafden.

124. De dwalingen door deze mensen toen gehandhaafd waren:

1. Dat de Heilige Schriften niet waren het Woord van God.
2. Dat elke mens ter wereld de Geest van Christus, de genade het geloof enz. bezat.
3. Dat Christus Jezus, die voor 1600 jaren gekruisigd en gestorven was, der Goddelijke gerechtigheid niet genoeg gedaan had voor de zonden des volks.
4. Dat Christus' vlees en bloed in de heiligen was.
5. Dat de lichamen der goeden en bozen, welke op het kerkhof begraven liggen, niet weer zullen opstaan.
6. Dat de opstanding der vromen alreeds geschied is.
7. Dat de mens Jezus, die gekruisigd werd tussen twee dieven op de berg Galvaria, in het land Kanaän, bij Jeruzalem, niet opgevaren is boven de hemelen der sterren.
8. Dat dezelfde Jezus, die door de handen der Joden gestorven is, op de laatsten dag niet wederkomen zou, om als mens alle natiën te oordelen, enz.

125. Vele slechtere en afschuwelijke dingen werden er in die dagen door hen gekoesterd, waardoor ik aangespoord werd tot een meer innige nasporing van de Schriften, en werd ik door hun licht en getuigenis niet slechts verlicht, maar grotelijks bevestigd en getroost in de waarheid. En, gelijk ik zei, de schuld der zonde was mij daartoe ook zeer ter hulp, want als zij mij drukte, nam het bloed van Christus haar telkens en telkens van mij weg, en dat niet alleen, maar ook op zulk een zalige wijze, volgens de Schriften. - O, vrienden! roept tot God, dat Hij Christus aan u moge openbaren; er is niemand die leert gelijk Hij.

126. Het zou voor mij te lang zijn hier te vertoeven, om u in bijzonderheden te verhalen, hoe God mij bevestigde in de dingen van Christus en hoe Hij, 't geen Hem zo behaagde, mij in Zijn Woord inleidde, ja ook, hoe Hij het voor mij opende, het voor mij deed schijnen en het bij mij deed wonen, het met mij liet spreken en mij daarmee herhaaldelijk troostte, zo wel over Zijn eigen wezen, als het wezen Zijns Zoons en het wezen des Geestes, het Woord en het Evangelie.

127. En gelijk ik tevoren zei, wil ik dit u opnieuw zeggen, dat het Hem behaagde in het algemeen deze weg met mij te volgen:

ten eerste liet Hij toe, dat ik door aanvechtingen over deze dingen bedroefd werd om ze daarna aan mij te openbaren; als ik soms onder een grote schuld om de zonde lag, ja daarmee als aan de grond genageld stond, dan wees de Heere mij op de dood van Christus, ja besprenkelde mijn geweten zo met Zijn bloed, dat ik, voor ik dit duidelijk begreep, bevond, dat in mijn geweten, waarin tot nu toe de wet heerste en woedde, de vrede en liefde Gods door Christus bleef en woonde.

128. Nu had ik een blijk, gelijk ik meende, van mijn redding, uit de hemel, met vele gouden zegelen daaraan, welke ik voor mijn gezicht hangen zag, nu kon ik mij deze openbaring en de andere ontdekking der genade met troost te binnen brengen en verlangde en begeerde dikwijls dat de laatste dag mocht gekomen zijn, opdat ik voor eeuwig mocht ontvlamd zijn door het gezicht en de vreugde en de gemeenschap met Hem, Wiens hoofd met doornen gekroond was, op Wiens gelaat gespogen werd, Wiens lichaam werd verbroken en Wiens ziel tot een slachtoffer voor mijn zonden werd gesteld. Want even gelijk ik tevoren aanhoudend lag te beven aan de mond der hel, nu, dacht mij, was ik daarvan zo ver verwijderd, dat ik, wanneer ik terugzag, die nauwelijks meer kon ontdekken. O, dacht ik, ware ik nu maar tachtig jaren oud, opdat ik spoedig mocht sterven, opdat mijn ziel de rust moge ingaan.

129. Maar voor ik tot dusver uit deze mijn aanvechtingen bevrijd werd, verlangde ik grotelijks om de bevinding van een of ander Godvrezend man uit de oude tijd te leren, die enige honderden jaren voor ik geboren werd, haar beschreven had. Want zij, die haar in onze dagen beschreven hadden, zo dacht ik, (maar ik verzoek hen nu mij dat te vergeven) hadden slechts geschreven wat andere gevoelden, of hadden anders door de kracht van hun verstand en gaven, getracht zulke tegenwerpingen te beantwoorden, die zij in andere opmerkten, welke daardoor gekweld werden, zonder dat zij zelf in de diepte afgedaald waren.

Welnu, nadat ik vele sterke begeerten daaromtrent in mijn gemoed koesterde, bracht God, in wies hand alle onze dagen en wegen zijn op zekeren dag een boek van **Maarten Luther** in handen, het was zijn verklaring van de **Galaten**, en zo oud, dat het bijna in stukken viel als ik dat boek doorbladerde.

Nu was ik zeer in mijn schik, dat zulk een oud boek in mijn handen gevallen was, waarin ik, toen ik nog maar een weinig daarin gelezen had, in zijn bevinding mijn toestand zo breedvoerig en grondig behandeld vond, alsof zijn boek uit mijn hart geschreven was. Dit deed mij verbaasd staan, want ik dacht aldus: Deze man kon toch niets weten van de toestand der Christenen, die nu leven, maar moet noodzakelijk schrijven en spreken uit de bevinding van vroeger dagen.

130. Bovendien bespreekt hij ook ernstig in dat boek het opkomen van deze aanvechtingen, namelijk lasteringen, wanhoop, en dergelijke, aantonende dat de wet van Mozes, zo wel als de duivel, de dood en de hel een zeer groot aandeel daarin hadden, hetgeen eerst zeer vreemd mij toescheen, maar nadenkende en wakende, bevond ik het waarlijk zo. Maar ik zal hier geen bijzonderheden aanstippen, alleen dit, dunkt mij, moet ik voor een ieder verklaren, *dat ik aan dit boek over de Galaten, de Bijbel uitgezonderd, boven alle boeken, die ik ooit gezien heb, de voorkeur geef, als het meest geschikt voor een gewond geweten.*

131. En nu vond ik, gelijk ik meende, dat ik Christus teer liefhad; o ik dacht, dat mijn ziel en mijn genegenheden Hem aankleefden. Ik gevoelde een liefde voor Hem, zo brandend als een vuur en even als Job zei, zo dacht ik ook, dat ik in mijn nest zou

sterven. Maar spoedig bevond ik, dat mijn grote liefde slechts klein was en dat ik, die, gelijk ik meende, zulk een brandende liefde voor Jezus Christus gevoelde, Hem voor een nietigheid kon laten gaan. God is het, die weet ons te vernederen en Hij kan de trotsheid van een mens af keren. Spoedig hierna werd mijn liefde geducht op de proef gesteld.

132. Want nadat de Heere dus op deze wijze mij genadiglijk bevrijd had van deze grote en pijnlijke aanvechting en mij zo zalig geplaatst had in het geloof van Zijn heilig Evangelie en mij zulke sterke vertroosting en gezegende blijken van de hemel, aangaande mijn deel in Zijn liefde door Christus, gegeven had, kwam de verleider weer op mij af en dat wel met een meer smartelijke en verschrikkelijke aanvechting dan tevoren.

133. En deze *aanvechting was, dat ik Christus zonde verkopen en verzaken, om Hem te verruilen voor de dingen dezes levens*, voor iets vergankelijks. Deze aanvechting moest ik gedurende de tijdruimte van een jaar verduren en zij vervolgde mij zo aanhoudend, dat ik daarvan geen dag per maand bevrijd was. Nee gedurende vele dagen achtereen zelfs geen uur, behalve wanneer ik in slaap was.

134. En hoewel ik in mijn oordeel overtuigd was, dat zij, die eens werkelijk in Christus waren, gelijk ik, naar ik hoopte, door zijn genade mezelf gezien had, Hem nooit voor eeuwig konden verliezen - want, het land zal niet voor altijd verkocht worden, omdat het land het mijn is, zegt God. Lev. 25: 23 - toch was het mij een gedurige kwelling te moeten denken, dat ik zulk een gedachte tegen Christus in mij vond, tegen Jezus, die zoveel voor mij gedaan had, en toch had ik bijna niets anders, dan zulke godslasterlijke gedachten in mij.

135. Maar noch mijn afkeer van deze gedachte, noch zelfs de begeerte en de poging om ze te weerstaar, konden in het minste de aanhoudende aanvechting verminderen of schokken, noch haar kracht en sterkte, want zij vermengde zich steeds met bijna alles wat ik dacht, in zulk een mate, dat ik noch mijn voedsel gebruiken, noch om een pen mij bukken, noch een stok kon hakken noch mijn ogen op dit of dat vestigen kon, of steeds placht de verleider te komen, zeggende: "*Verkoop Christus hiervoor, of verkoop Christus daarvoor, verkoop Hem, verkoop Hem.*"

136. Soms kwam het niet minder dan honderd malen achtereen in mijn gedachten op: *Verkoop Hem, verkoop Hem*, waartegen ik, dit kan ik zeggen, gedurende uren achtereen genoodzaakt was stil te staan, alsof mijn geest daartegen leunde en geweld deed, opdat misschien niet, voor ik dat gewaar werd, een of andere boze geest mocht opkomen in mijn hart, om mijn toestemming aan die bonze voorslag te geven. En soms wilde de duivel mij ook doen geloven, dat ik daarin had toegestemd en dan was ik, alsof ik gedurende gehele dagen achtereen op een rooster gekweld werd.

137. Deze aanvechting bracht mij in zulk een angst, dat ik te enige tijde daarin zou toestemmen en daardoor zou overweldigd worden, dat zelfs bij de kracht van mijn geest, waarmee ik trachtte deze goddeloosheid te weerspreken en te weerstaan, mijn lichaam ook tot handelen en bewegen gedwongen werd door met mijn handen of ellebogen te duwen en te stoten, terwijl ik steeds, zo haastig als de verleider zei: "*Verkoop Hem*", antwoordde: *Ik wil niet, ik wil niet, ik wil niet, nee niet voor duizend, duizend, duizend werelden.*

Aldus rekende ik, opdat ik te midden van deze aanvallen, aan Hem niet een te geringe waarde toekende, zelfs tot ik nauwelijks meer wist, waar ik was, of hoe ik weer tot bedaren komen zou.

138. Op deze tijden liet hij mij mijn voedsel niet met rust gebruiken, want, waarlijk, als ik aan tafel zat om te eten, moest ik heengaan om te bidden, ik moest mijn voedsel

achterwege laten, en juist nu placht deze duivel zo nagemaakt heilig te zijn. Als ik dus aangevochten was, placht ik in mezelf te zeggen: Nu ik aan tafel ben, laat mij eten tot ik genoeg heb.

Nee zei hij, gij moet nu eindigen, anders zult gij God mishagen en Christus verachten. Daarom was ik zeer benauwd door deze dingen. En wegens de verdorvenheid van mijn natuur, denkende dat deze dingen ingevingen van God waren weigerde ik dat te doen, alsof ik God verloochende, en dan weer was ik zo schuldig, omdat ik de verleiding van de duivel niet gehoorzaamde, alsof ik werkelijk de wet van God overtreden had:

139. Maar om kort te gaan, eens op een morgen, als ik op mijn bed lag, werd ik, als op andere tijden, aller-vreselijkst door deze aanvechting benauwd, dat ik Christus verkopen en Hem verlaten zou. De goddeloze inblazing welke steeds in mijn gemoed op: *Verkoop Hem, verkoop Hem, verkoop Hem*, en zo herhaalde malen, zo snel als iemand maar spreken kan, waarop ik ook in mijn gemoed als op andere tijden antwoordde: *Nee, Nee, niet voor duizenden, duizenden, duizenden, ten minste twintig maal achtereen*. Maar ten laatste, na veel strijd, ja totdat ik bijna buiten adem was, gevoelde ik deze gedachte in mijn hart opkomen: *Laat Hem gaan, als Hij wil*, en ik meende ook te gevoelen dat mijn hart daarin gewillig toestemde.

O, welke rusteloosheid van de satan! O, hoe groot is de halsstarrigheid van des mensen hart!

140. Nu was de slag gewonnen en ik viel, gelijk een vogel, die van de top van een boom afgeschoten is, neder in een grote schuld en een vreselijke wanhoop. - Aldus van mijn bed opstaande, ging ik als verstompt in het veld, maar God weet het, met zulk een zwaarmoedig hart als een sterfelijk mensa, naar ik denk, omdragen kon. Daar was ik gedurende de tijdruimte van twee uren, als iemand, die van het leven beroofd is, en voor wiep alle herstelling voorbij is, en die overgegeven is aan de eeuwige straf.

141. En daarbij greep deze Schriftuur mijn ziel aan: *Of een onheilige, gelijk Ezau, die om een spijs het recht van zijn eerstgeboorte weggaf, want gij weet, dat hij ook daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij dezelve met tranen zocht*. Hebr. 12: 16, 17.

142. Nu was ik als iemand, die gebonden was; ik voelde mij opgesloten tot het toekomend oordeel, gedurende twee jaren lag niets mij bij dan de verdoemenis en de aanblik der verdoemenis. Ik zeg, dat niets mij bij bleef dan dit, behalve enige weinige ogenblikken van verlichting, zoals gij uit deze schets zien zult.

143. Deze woorden waren voor mijn ziel, gelijk koperen boeien voor iemands voeten; gedurende verscheiden maanden achtereen wandelde ik onder de klank van deze woorden.

Maar eens, ongeveer om tien of elf uur wandelde ik langs een haag, en gelijk God weet, vol droefheid en schuldgevoel, terwijl ik mezelf om dit harde lot beklaagde, omdat zulke gedachten in mijn binnenste opkwamen. Plotseling schoot mij deze tekst te binnen: *Het bloed van Christus reinigt van alle zonde*. Hierop stond mijn gemoed verbaasd, terwijl dit woord vat op mij kreeg: "Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden" 1 Joh. 1: 7.

144. Nu begon ik vrede in mijn ziel te ontwaren en mij dacht, dat ik zag, alsof de verleider meesmulde en van mij wegsloop, alsof hij zich schaamde over hetgeen hij gedaan had. - Op datzelfde ogenblik werden mij mijn zonde en het bloed van Christus getoond, zó, dat mijn zonde, bij het bloed van Christus vergeleken, niet meer was dan een klein kluitje of steentje voor, mij, vergeleken bij dit uitgestrekte en wijde veld, hetwelk ik hier zag.

Dit gaf mij gedurende de tijd van twee of drie uren een grote aanmoediging, in welke tijd ik, gelijk ik meende, de Zoon van God zag, lijdende voor mijn zonden. Maar omdat dat niet van blijvende duur was, zonk mijn gemoed weer weg onder een grote schuld.

145. Dit was voornamelijk naar aanleiding van de bovengenoemde Schriftuurplaats, met betrekking tot Ezau, die zijn eerstgeboorterecht verkocht, want die Schriftuurplaats drukte mij de gehele dag, de gehele week, het gehele jaar in mijn gemoed en hield mij onder, zodat ik mij volstrekt niet kon opheffen, want als ik trachtte in deze of die Schriftuurplaats opbeuring te vinden, dan klonk steeds dat woord in mijn gemoed: "Want gij weet, dat hij ook daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met tranen zocht."

146. Soms echter had ik een indruk van hetgeen geschreven staat in Lukas 22: 32. "Ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet ophoude," maar dit bleef mij niet bij, noch kon ik werkelijk, wanneer ik over mijn toestand na dacht, grond vinden om in het minst te geloven, dat de wortel van die genade in mij werd gebonden, daar ik zo gezondigd had. - Nu werd ik gedurende vele dagen als gescheurd en vaneen gereten.

147. Toen begon ik met een droevig en zorgvol hart na te denken over de aard en de grootheid van mijn zonde, en in het Woord Gods te zoeken, of ik niet op een of andere plaats een woord van belofte vinden, of een bemoedigende tekst ontdekken mocht, waardoor ik mocht worden opgebeurd.

Daarom begon ik het derde hoofdstuk van Markus te overdenken: *Alle zonde en lastering, waarmee zij zullen gelasterd hebben, zal de mensen vergeven worden.* Deze plaats, zo dacht ik terwijl ik bloosde, hield een grote en heerlijke belofte in aangaande de vergeving van grote zonden.

Maar de tekst meer in zijn geheel bepeinzende, meende ik dat het eerder verstaan moest worden als meer hoofdzakelijk betrekking hebbende op diegenen, welke, toen zij nog in hun natuurlijke staat verkeerden, zulke dingen, als daarin gemeld werden, bedreven hadden, maar niet op mij, die licht en genade ontvangen had, maar die daarna en ook des ondanks Christus zo geminacht en versmaad had.

148. Ik vreesde toen, dat deze mijn goddeloze zonde, die onvergeeflijke zonde mocht wezen, waarvan in deze tekst gesproken wordt: "Maar zo wie gelasterd zal hebben tegen de Heiligen Geest, die heeft geen vergeving in eeuwigheid, maar hij is schuldig des eeuwiggen doods. Marc. 3: 29.

En dit geloofde ik te gereeder, omdat in de Hebreeën geschreven staat: "Want gij weet, dat hij daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met tranen zocht." En dit lag mij altijd bij.

149. En nu was ik zowel een last als een schrik voor mezelf; nooit had ik verstaan gelijk nu, wat het was mijn leven moede te zijn en toch bang te zijn voor sterven. O, hoe graag wilde ik, dat ik maar iemand anders geweest was, en niet mezelf! Iets anders behalve een mens, en in een andere toestand behalve de mijnen, want er was niets dat zo herhaaldelijk in mijn binnenste opkwam, dan dat het onmogelijk was, dat mijn overtredingen mij werden vergeven en dat ik verlost werd van de toekomstige toorn.

150. En nu begon ik te trachten de tijd, die voorbij was, weer terug te roepen, wensende duizendmaal, de duizend verdubbeld, dat de dag nog komen moest, waarop ik zou aangevochten worden om zulk een zonde te bedrijven, met grote verontwaardiging een besluit nemende, zowel tegen mijn hart als tegen alle aanvallen, dat ik mij liever in stukken wilde laten scheuren, dan bevonden te worden, dat ik in die zonde toegestemd had.

Maar helaas! deze gedachten en besluiten en wensen waren nu te laat om mij te kunnen helpen, die gedachte was in mijn hart opgekomen, dat God mij had losgelaten en ik gevallen was. O, dacht ik, ware het nog met mij als in verlopen maanden, als in de dagen toen God mij bewaarde! Job 29: 2.

151. Dan weer begon ik, daar ik afkerig en onwillig was om verloren te gaan, mijn zonden met die van andere te vergelijken, opdat ik merken mocht, of enige dergenen, die gered waren, hadden gedaan gelijk ik gehandeld had.

Daarom overdacht ik Davids overspel en moord en vond ze afschuwelijke misdaden, welke ook gepleegd werden, nadat hij licht en genade ontvangen had.

Maar toch al nadenkende, bemerkte ik dat zijn overtredingen slechts overtredingen waren van de wet van Mozes, waarvan de Heere Christus in overeenstemming met Zijn Woord hem kon vrijspreken, maar ik had tegen het Evangelie overtreden, ja tegen de Middelaar: *Ik had mijn Zaligmaker verkocht.*

152. Nu weer was ik, alsof ik op het wiel geradbraakt werd, als ik bedacht, dat ik, behalve de schuld, die mij bezet had, zo ontbloot was van genade en zo betoverd. Wat, dacht ik, moet dit alleen dan zonde zijn? Moet het noodzakelijk de grote overtreding zijn? Ps. 19: 13. Moet die goddeloze mijn ziel vatten? 1 Joh. 5: 18. O wat al angers vond ik in deze verzen!

153. Hoe, dacht ik, is er maar één zonde, die niet vergeven kan worden? Maar één zonde, die de ziel buiten het bereik van Gods genade voert? En moet ik aan die zonde schuldig zijn? Moet het noodzakelijk die zonde wezen? Is er maar één zonde onder zovele miljoenen zonden, waarvoor geen vergeving te verwerven is, en moet ik die bedreven hebben?

O, ongelukkige zonde! O, ongelukkige man! Deze dingen verbraken en verworden mijn geest dermate, dat ik niet meer wist, wat te moeten doen. Ik geloofde bij tijden, dat zij mij van mijn verstand zouden beroofd hebben. En om nog mijn ellende te vermeerderen, kwam steeds dit woord in mijn hart op: "Gij weet, hoe hij daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd." O, niemand kent de verschrikkingen van die dagen, dan ik alleen.

154. Hierna begon ik te denken over de zonde van Petrus, die hij bedreef, als hij zijn Meester verloochende, en waarlijk, deze zonde geleeke het meest op die van mij, meer dan een die ik vinden kon, want hij had, gelijk als ik, zijn Zaligmaker verloochend, nadat hij licht en genade ontvangen had, ja, en dat ook, nadat hij gewaarschuwd geworden was. Ook bedacht ik, dat hij het eens, ja tweemaal deed, en nog wel nadat hij tijd had om na te denken.

Maar hoewel ik al die omstandigheden bijbracht, opdat ik, zo 't mogelijk was, daardoor hulp en troost vinden mocht, toch bedacht ik steeds, dat zijn zonde slechts een verloochening van zijn Meester was, maar mijn zonde was een verkopen van mijn Heiland. Daarom dacht ik bij mezelf, dat ik nader bij Judas kwam, dan bij David of Petrus.

155. Hier weer ontvlamde mijn kwelling en bedroefde mij; ja het was mij, alsof ik tot poeder werd gemalen, als ik de bewaring Gods over andere opmerkte, terwijl ik in de strik gevallen was, want als ik aldus dacht over de zonden van andere, en ze vergeleek met die van mij, kon ik duidelijk zien, hoe God hen bewaarde ondanks hun goddeloosheid, en niet wilde toelaten, gelijk Hij mij had overgegeven, dat zij zonen des verderfs werden.

156. Maar o, hoe achtte mijn ziel op die tijd de beschutting hoog, die God zette rondom Zijn volk! O, hoe veilig zag ik hen wandelen, die God rondom had beschut. Zij verkeerden onder Zijn zorg, bescherming, en bijzondere voorzienigheid, hoewel zij van nature even slecht waren als ik, maar omdat Hij hen liefhad, wilde hij niet

toelaten, dat zij buiten de kring Zijner barmhartigheid zouden vallen. Maar wat mij aangaat, ik was gegaan, ik had het gedaan.

Nu schenen die heerlijke Schriftuurplaatsen, welke spraken van de bewaring Gods over Zijn volk, als de zon voor mijn gezicht, hoewel niet om mij te troosten, maar om mij de heerlijke staat en de erfenis te tonen van diegenen, welke de Heere gezegend had.

157. Nu zag ik, dat gelijk God Zijn hand had in alle voorziening en bevrijding, die over Zijn uitverkorenen uitgespreid lag, Hij ook Zijn hand had in al de aanvechtingen, die zij hadden om tegen Hem te zondigen, niet om hen tot goddeloosheid aan te zetten, maar om hun aanvechtingen en moeiten voor hen te kiezen en aldus hen voor een tijd over te laten aan slechts zulke zonden, die hen niet konden verderven, maar hen vernederen; die hen niet builen, maar in de weg der vernieuwing Zijner barmhartigheid brachten.

Maar o, welke liefde, welke zorg, welke vriendelijkheid en barmhartigheid zag ik nu vermengd met de smartelijkste en verschrikkelijkste van alle Gods wegen met Zijn volk! Hij liet het toe, dat David, Hiskia, Salomo, Petrus en andere vielen, maar Hij liet niet toe, dat zij vervielen in de onvergeefbare zonde, noch om hun zonde in de hel neerstorten. - O, dacht ik, dit zijn de lieden, die God liefgehad heeft, dit zijn de mensen die God, hoewel Hij hen kastijdt, in veiligheid bij Zich houdt, ja diegenen, die Hij doet verkeren onder de schaduw des Almachtigen.

Maar al deze gedachten vermeerderden mijn rouw, smart en afschuw, daar alles waarover ik nu dacht, dodelijk voor mij was. Als ik dacht, hoe God de Zijn bewaarde, dan was dat dodend voor mij. Als ik nadacht, hoe ik zelf gevallen was, dan was dat dodend voor mij. En gelijk alle dingen meewerken ten beste, ten goede, degenen, die naar Zijn vóornemen geroepen waren, zo meende ik, dat alle dingen samenwerkten tot mijn ondergang en tot mijn eeuwige vernieling.

158. Dan weer begon ik mijn zonde met de zonde van Judas te vergelijken, opdat ik, zo mogelijk, mocht bevinden, dat de mijn verschilde van die, welke in waarheid onvergeefbaar was. En o, zo dacht ik, zo zij maar iets daarvan mocht verschillen, al was het maar de breedte van een haar, wat zou dan mijn ziel in een gelukkige toestand zijn! En bij nadere overweging vond ik, dat Judas zijn zonde met opzet bedreven had, maar de mijn werd gedaan, ondanks mijn gebeden en mijn strijd; bovendien was de zijn bedreven met veel overleg. Maar de mijne in een verschrikkelijke haast, plotse-ling. Al die tijd werd ik heen en weer geslingerd gelijk een acacia en gedreven van onrust tot smart, terwijl ik steeds het geluid van Ezau's val in mijn oren hoorde, en van deze vreselijke gevolgen.

159. Maar deze opmerking over Judas en zijn zonde was voor een poosje een kleine opbeuring voor mij, want ik zag, dat ik betreffende de omstandigheden, niet zo vuil overtreden had, als hij, maar, dacht ik in mezelf, er is misschien meer dan een weg om die onvergeefbare zonde te begaan. Ook dacht ik, dat in deze zonde graad en mate was, zowel als in andere overtredingen, waarom ik, voor zover ik toen kon bemerken, deze mijn goddeloosheid als zo danig hield, dat zij nooit kon vergeven worden.

160. Ik schaamde mij dikwijls, dat ik zulk een lelijk mens als Judas zou zijn, ook dacht ik, hoe walgelijk ik wel voor al de heiligen zijn zou in de dag des oordeels, daar ik nu nauwelijks een vroom man kon zien, van wie ik geloofde, dat hij een goed geweten had, of ik voelde dat mijn hart voor hem beefde, zolang ik in zijn tegenwoordigheid was. O, nu zag ik grote heerlijkheid in het wandelen met God, en welke grote barmhartigheid het was een goed geweten voor Hem te hebben.

161. Ik werd omstreeks deze tijd zeer aangevochten om mezelf tevreden te stellen door een of andere valse denkwijze aan te nemen, als: dat er geen dag des oordeels

zou zijn, dat wij niet weer zouden opstaan en dat de zonde zulke een verschrikkelijke zaak niet was. De verleider blies mij aldus in: Want zo deze dingen werkelijk waar waren, dan zou ge door het tegendeel te geloven op dit ogenblik vrede bekomen. Zo gij toch moet verloren gaan, kwel uzelf dan van tevoren niet zo zeer, verban de gedachten aan de verdoemenis uit uw gemoed door uw geest te bezetten met enige van zulke besluiten, welke Atheïsten en Ranters gebruiken om daarmee zichzelf te helpen.

162. Maar o, als zulke gedachten door mijn hart gegaan waren, hoe kwamen dan, als het ware binnen de afstand van een schrede, de dood en het oordeel weer in mijn gezicht. Mij dacht, de Rechter stond aan de deur, en het was mij, alsof het oordeel reeds gekomen was, zodat zulke dingen op mijn hart geen vat hadden.

Mij dunkt, ik zie hieruit, hoe Satan alle middelen zal aanwenden om de ziel van Christus af te houden; hij houdt niet van een ontwaakte gemoedsstemming; gerustheid, blindheid, duisternis en dwaling is juist het koninkrijk en de woning van de boze.

163. Ik bevond het nu een *moeilijk werk tot God te bidden, omdat de wanhoop mij inslokte*; mij dacht, ik was als door een stormwind van God weggevaagd, want steeds als ik tot God om genade riep, kwam dit in mij op: *Het is te laat, ik ben verloren, God heeft mij laten vallen, niet om mij te bekeren, maar om mij te verdoemen; mijn zonde is onvergeeflijk, en ik weet aangaande Ezau, hoe hij, nadat hij zijn eerstgeboorterecht verkocht had, de zegening wilde beërven, maar verworpen werd.*

Om deze tijd dacht ik steeds aan de verschrikkelijke geschiedenis van die ellendige sterveling **Franciscus Spira** een boek dat voor mijn verontrusten geest was als zout, dat ingewreven wordt in een verse wonde. Elke volzin in dat boek, elke zucht van die man, benevens alle andere daden en zijn smarten, zoals zijn tranen, zijn gebeden, zijn tandenknersen, zijn handenwringen, zijn kronkelen en krommen, wegwijnende onder de machtige hand Gods, die op hem was, waren als messen en dolken in mijn ziel. Vooral was deze zijn uitdrukking schrikwekkend voor mij: De mens kent het begin der zonde, maar wie bepaalt haar gevolgen?

Dan viel de vroegere tekst, als het besluit van alles, als een hete dondersteen weer op mijn gemoed: "Want gij weet dat hij daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met tranen zocht."

164. Daarna greep mij een zeer grote beving aan, zodat ik soms gedurende hele dagen achtereen mijn lichaam, zowel als mijn ziel, kon voelen sidderen en beven onder het gevoel van het schrikkelijke oordeel Gods, hetwelk zou vallen op diegenen, welke die aller-verschrikkelijkste en onvergeeflijke zonde bedreven hadden. Ik voelde vanwege deze mijn schrik ook zulk een belemmering en hitte in mijn maag, dat het mij, vooral op sommige tijden, was, alsof mijn borstbeen in stukken splijten zou; dan dacht ik aan hetgeen geschreven staat van Judas, *die voorwaarts overgevallen zijnde, midden openbarstte, en al fijne ingewanden uitstortten*, Hand. 1: 18.

165. Ik vreesde ook, dat dit het merkteken was, dat de Heere stelde aan Kaïn, namelijk aanhoudende vrees en bevende, onder de zware schuldenlast, die hij op zich geladen had, wegens het bloed van zijn broeder Abel. Zo kromde ik mij ook, en wrong mij en kromp ineen onder de last, die op mij lag; welke last mij zo drukte, dat ik noch staan, noch gaan, noch liggen kon, in rust of vrede.

166. Toch kwam deze spreuk in mijn gemoed op: *Hij heeft gaven ontvangen voor de wederhorigen*. Ps. 68: 18. De wederhorigen, dacht ik, wel zeker, dat zijn de zodanigen, die eens onder de gehoorzaamheid van hun vorst waren, ja zelfs zij, die, nadat zij gehoorzaamheid gezworen hadden aan zijn bestuur, de wapenen tegen Hem opgevat hebben. En dit, zo dacht ik, is juist mijn toestand; eens had ik Hem lief,

vreesde ik Hem, diende ik Hem, maar nu ben ik een wederhorige; ik heb Hem verkocht, ik heb gezegd: *Laat Hem gaan, indien Hij wil*. Maar toch heeft Hij gaven voor wederhorigen en waarom dan niet voor mij?

167. Dit overdacht ik soms, en deed mijn best om daarop vat te krijgen, opdat ik daardoor een, zij het kleine, verkwikking erlangen mocht, maar hierin kreeg ik ook mijn begeerte niet vervuld. Ik werd met geweld daarvan weggedreven; ik was als iemand, die naar de plaats der terechtstelling ging, ja naar die plaats, waar hij graag wilde inkruipen en zich verbergen, maar niet kan.

168. Nogmaals, nadat ik aldus de zonden der heiligen in het bijzonder overwogen en bevonden had, dat de mijn ze verre overtroffen, begon ik aldus bij mezelf te denken: Stel het geval, dat ik al hun zonden bij elkaar voegde en de mijn afzonderlijk tegen over de hunne, zou ik dan geen aanmoediging kunnen vinden? Want indien de mijne, hoewel groter dan enige andere, nog maar gelijk was aan die alle, dan is er nog hoop, want dat bloed, hetwelk kracht genoeg in zich heeft om al hun zonden uit te wissen, heeft ook kracht genoeg in zich, om de mijn weg te doen, al ware deze een even groot, zo niet groter, dan de hun tezamen.

Hier weer overwoog ik de zonde van David, van Salomo, van Manasse, van Petrus en de andere grote overtreders, en trachtte ik ook, zoveel als ik maar enigszins kon, hun zonden door verschillende omstandigheden, te verergeren en te vergroten. Maar helaas, het was alles te vergeefs.

169. Ik dacht bij mijzelf, dat David bloedschande, vergoot om zijn overspel te bedekken, en wel door het zwaard van de kinderen Ammons, een werk dat niet kon gedaan worden, dan door aanhoudende en overleggende inspanning, wat zijn zonde grotelijks verergerde. Maar dan kwam mij weer te binnen: Ach, deze waren slechts zonden tegen de wet, en om hen daarvan te bevrijden en te redden, daarvoor was een Jezus gezonden, maar uw zonde is een zonde tegen de Zaligmaker, en wie zal u daarvan verlossen?

170. Dan dacht ik aan Salomo en hoe hij zondigde, omdat hij vreemde vrouwen liefhad, omdat hij zijn hart neigde naar hun afgoden, omdat hij voor hen tempels bouwde, omdat hij dit deed nadat bij licht ontvangen had, in zijn ouderdom, nadat hem grote barmhartigheid bewezen was. Maar hetzelfde besluit, dat mij alles afsneed in de vorige overweging, sneed mij dienaangaande alles af; namelijk dat alle deze zonden slechts overtredingen waren van de wet, waarvoor God een geneesmiddel gegeven heeft. Maar ik had mijn Heiland verkocht, en er bleef nu geen slachtoffer meer over voor de zonde.

171. Ik voegde dan bij de zonden van deze mensen nog de zonden van Manasse, hoe hij altaren bouwde voor afgoden in het huis des Heeren; hij gaf ook acht op de tijden, pleegde toverij, had met tovenaars te doen, was een tovenaar, had zijn gemeenzame luimen, verbrandde zijn kinderen met vuur tot een offerande voor de duivelen en maakte, dat de straten van Jeruzalem stroomden van het bloed der onschuldigen.

Dit, zo dacht ik, zijn grote zonden, zonden van een bloedige kleur. Toch kwam dan weer bij mij op: Geen van die is van die aard als de uwe, *gij hebt Christus vaarwel gezegd, gij hebt uw Zaligmaker verkocht*.

Deze overweging was steeds de doodsteek voor mijn hart: mijn zonde is gericht en gepleegd tegen mijn Zaligmaker, en dat ook zo hevig, dat ik in mijn hart van Hem gezegd had: *Laat Hem gaan, indien Hij wil*. O, mij dacht, dat deze zonde groter was, dan de zonde van een geheel land, van een koninkrijk, ja van de gehele wereld; geen vergeeflijke, noch alle zonden samen konden de mijne evenaren, de mijne was erger dan alle.

173. Nu bevond ik, dat mijn geest vlood voor God, als voor het aangezicht van een verschrikkelijk Rechter, maar juist dit was mijn kwelling, dat ik aan zijn hand niet kon ontvluchten; "Vreselijk is het te vallen in de handen van de levenden God." Hebr. 10: 31.

Maar gezegend zij Zijn genade, in deze ontvliedende zonden, riep deze Schriftuurplaats, mij achtervolgende toe: *"Ik delg uw overtredingen uit als een nevel en uw zonden als een wolk: keer weer tot Mij, want Ik heb u verlost,"* Jes. 44:

22, Dit, zeg ik, kwam in mijn hart op, toen ik vluchtende was voor het aangezicht Gods, want ik vlood van voor zijn aangezicht, dat is, mijn gemoed en geest vlooden voor Hem, omdat ik zijn hoogheid niet kon verduren. Dan riep die tekst tot mij: *keer weer tot Mij!* Ja, die Schriftuurplaats riep luide, met een zeer grote stem: *"keer weer tot Mij, want Ik heb u verlost."*

Inderdaad, dit bracht mij een ogenblik tot staan en maakte dat ik, als het ware, over mijn schouder achter mij keek, om te zien of ik kon ontdekken, of de God der genade mij volgde met de vergiffenis in zijn hand. Maar niet zo haastig kon ik dat doen, of alles werd weer beneveld en verdonkerd door deze tekst: "Want gij weet dat hij daarna, de zegening willende beërven, geen plaats vond des berouws, hoewel hij die zorgvuldig met tranen zocht."

Daarom kon ik niet terugkeren, maar vlood, hoewel soms mij toegeroepen werd: *Keer weer, keer weer!* alsof men mij achterna riep. Maar ik vreesde daaraan gehoor te geven, het mocht eens niet van God komen, want die andere tekst klonk, gelijk ik zei, steeds in mijn geweten; "Want gij weet, hoe hij daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd." enz.

174. Eens als ik in de winkel van een vrome man op- en neerwandelde, en in mezelf mijn treurige en akelige toestand betreurde, en mij met afschuw van mezelf bedroefde wegens die goddeloze en rampzalige gedachte, beklaagde ik ook dit mijn harde lot, omdat ik zo groot een zonde gedaan had, daar ik grotelijks vreesde, dat ze mij niet zou vergeven worden, terwijl ik ook bad in mijn hart dat, indien deze mijn zonde verschilde van de zonde tegen de Heiligen Geest, de Heere mij dat mocht laten zien.

En toen ik zo op het punt stond om van vreze neer te zinken, kwam er plotseling, alsof het door het raam gekomen was, een geruis van wind rondom mij, maar zeer aangenaam, en net alsof ik een stem hoorde spreken: "Weigert ge steeds om gerechtvaardigd te worden door het bloed van Christus?"

En terstond werd mijn gehele leven en mijn vergangen belijdenis in een ogenblik voor mij opengelegd, waarin mij werd getoond, dat ik juist dat niet bezat; daarom antwoordde mijn hart daarop al zuchtende "Nee".

Toen viel met kracht dat woord van God op mij: "Zie dat gij Dien, die spreekt niet verwerpt." Hebr. 12: 25. Dit greep mijn geest vreemd aan, het bracht licht met zich mee en gebod stilte in mijn hart van al die onstuimige gedachten, die tevoren als helhonden zonder meester huilden en blaften en in mij een afgrijselijk gedruis veroorzaakten.

Dit toonde mij ook, dat Jezus Christus nog een woord van genade voor mij had; dat Hij, gelijk ik gevreesd had, mijn ziel niet geheel had verzaakt en weggeworpen, ja dit was een soort van verwijt aan mijn geneigdheid tot wanhoop, een soort van bedreiging aan mij, zo ik niet, ondanks mijn zonde en haar afschuwelijkheid mijn zaliging toevertrouwde aan de Zoon van God.

Maar aangaande deze vreemde ontheffing wist ik niet wat te besluiten, wist ik niet van waar die kwam. Ik ben nog in geen twintig jaren in staat geweest om daarover een oordeel te vellen; ik dacht toen, wat ik ongenegen ben hier uit te spreken. Maar

waarlijk, deze plotseling opkomende wind was mij, alsof een engel tot mij gekomen was, maar zowel dit en de zaliging wil ik overlaten tot de dag des oordeels.

Slechts dit zeg ik: Het gebood een grote kalmte in mijn ziel, het overtuigde mij, dat er nog hoop was, het toonde mij, gelijk ik meende, wat die vergefelijke zonde was, en dat mijn ziel nog het gezegende voorrecht had, om tot Jezus Christus te vluchten, ten einde barmhartigheid te verkrijgen.

Maar, ik zeg, aangaande deze vrijstelling, ik weet nu niet wat er van te zeggen, hetgeen ook in trouwe de oorzaak was, waarom ik eerst er niet van sprak in het boek, ik laat het nu ook over aan mensen met een gezond oordeel om er over te denken. Ik stel het gewicht van mijn verlossing niet daarop, maar op de Heere Jezus, en de belofte; toch, ziende dat ik hier bezig ben mijn geheime zaken te ontvouwen, dacht ik, dat het niet geheel ondienstig zou zijn, dit ook te laten uitkomen, hoewel ik nu de zaak niet verhalen kan, gelijk ik die daar ondervond. Dit had blijvende uitwerking in deszelfs zoetheid gedurende drie of vier dagen, en toen begon ik het weer te mistrouwen en te wanhopen.

175. Daarom hing nog mijn leven in twijfel voor mij, niet wetende welke weg ik zou inslaan, slechts dit vond ik als de wens van mijn ziel, dat zij zich met gebeden en smekingen wilde neerwerpen aan de voet der genade. Maar o, wat was het een moeilijk werk voor mij, het gelaat van Christus te verdragen en tot deze Christus om genade te bidden, tegen Wie ik toch zo afschuwelijk gezondigd had. Ik zeg, dat het een moeilijk werk was Hem in het aangezicht te zien, tegen Wie ik zo zeer gezondigd had, en waarlijk, ik heb bevonden dat het even moeilijk is in het gebed tot God te komen, na van Hem afgeweken te zijn, dan iets anders te doen.

O, die schaamte, welke mij nu aankleefde! bijzonder wanneer ik dacht, dat ik nu om genade ging bidden tot Hem, die ik een poosje tevoren zo geminacht had. Ik was beschaamd, ja zelfs verward, omdat ik deze snoodheid bedreven had. Ik zag dat er maar een weg voor mij open was. Ik moet tot Hem gaan en mij voor Hem vernederen, Hem smekende, dat Hij door zijn wonderlijke genade mij mee lijden wilde betonen, en mijn ongelukkige zondige ziel mocht genadig zijn.

176. Toen de verleider dat bemerkte, blies hij mij sterk in, dat ik niet tot God behoorde te bidden, want het gebed was niet voor lieden in mijn toestand; ook kon het mij geen nut doen, omdat ik de Zaligmaker verworpen had, door wie alle gebed met goedkeuring tot God de Vader komt, en zonder wie het gebed niet tot zijn tegenwoordigheid opklimt. Daarom, nu te bidden is maar zonde op zonde te stapelen, ja nu te bidden, daar ik toch zag, dat God mij verworpen had, was de naaste weg om Hem tot toorn te verwekken en te beledigen, meer dan ik ooit tevoren gedaan had.

177. Want God, zei hij, is reeds gedurende zo vele jaren vermoeid van u geweest, omdat gij niet tot de Zijn behoort; uw geroep is in zijn oor voor Hem geen aangename klank geweest, en daarom liet Hij u deze zonde begaan, opdat gij geheel zou afgesneden worden, en wilt gij nog bidden? it voerde de duivel aan, en toonde dat aan uit Numeri, toen Mozes zei tot de kinderen Israëls: omdat zij niet wilden opgaan om het land te bezetten, toen God het wilde, daarom had God voor eeuwig daarna hen vandaar uitgesloten, hoewel zij uit alle macht met tranen smeekten, Num. 14: 36, 37 enz.

178. Gelijk gezegd is geworden op een andere plaats: Ex. 21: 14. De man die moedwillig zondigt, zal van Gods altaar weggenomen worden, opdat hij sterve; even als Joab gegrepen werd door koning Salomo, toen hij meende daar een schuilplaats te vinden. 1 Kon. 2: 28 enz. Deze Schriftuurplaatsen benauwden mij zeer erg; toch dacht ik, omdat mijn toestand hopeloos was, ik kan maar sterven, en als dat zo moet zijn, dan zal er eens gezegd worden, dat die en die stierf in den gebede aan de voet van

Christus. Dit deed ik, maar, God weet het, met grote moeite, en dat, omdat benevens deze tekst, de spreuk over Ezau voor mijn hart gesteld werd als een vlammeend zwaard, om de weg te bewaren tot de Boom des levens, opdat ik daarvan niet proeven mocht en leven. O, wie weet hoe moeilijk een zaak ik het bevond, om in het gebed tot God te naderen!

179. Ik begeerde ook, dat het volk van God voor mij zonde bidden, maar ik vreesde dat God hun geen moed zou geven om dat te doen, ja ik beefde in mijn ziel, als ik dacht dat de een of ander van hen mij binnen kort zou vertellen, dat God tot hem deze woorden gesproken had, die Hij eens sprak tot de profeet, aangaande de kinderen Israëls: "Bid niet voor dit volk, want ik heb hen verworpen Jer. 11: 14. Bid dus niet voor hem, want ik heb hem verworpen. Ja ik geloofde, dat Hij dit reeds enige van hen fluisterende gezegd had, maar dat ze mij dat niet durfden vertellen; ook durfde ik hen daarnaar niet vragen, uit vrees dat het zo zijn mocht, en mij dit geheel buiten mezelf brengen zou. *De mens weet wel het begin der zonde, zegt Spira, maar wie bepaald haar gevolgen?*

180. Ongeveer deze tijd greep ik een gelegenheid aan om voor een oud Christen mijn hart uittestorten, en ik verhaalde hem mijn gebeden toestand. Ik vertelde hem ook, dat ik bang was, de zonde tegen de Heiligen Geest gepleegd te hebben en hij zei mij, dat hij dat ook geloofde.

Hier vond ik dus een koude troost, maar wat meer met hem sprekende, bevond ik, dat hij, hoewel een vroom man, toch een vreemdeling was in zulk een toestand en niet de zware strijd met de duivel kende. Daarom ging ik weer tot God, zo goed als ik kon, om steeds barmhartigheid te verkrijgen.

181. Nu ook begon de duivel mij in mijn ellende te bespotten, zeggende: dat er, daar ik zag, dat ik dus de Heere Jezus vaarwel gezegd had en Hem tot ongenoegen had verwekt, die zou gestaan hebben tussen mijn ziel en de vlam des verslindenden vuurs, slechts een weg was, namelijk te bidden, dat God de Vader de Middelaar mocht worden tussen Zijn Zoon en mij, opdat wij weer mochten verzoend worden en opdat ik dat gezegende voorrecht in hem mocht hebben, hetwelk zijn gelukkige heiligen genoten.

182. Toen greep deze Schriftuurplaats mijn ziel aan: *Hij is van een geest en wie kan hem omwenden?* O! ik zag, dat het even gemakkelijk was, Hem over te halen om een nieuwe wereld te scheppen, een nieuw verbond te waken, een nieuwen Bijbel te geven, naast degenen, die wij reeds hebben, dan om zo iets te bidden. Dit was even goed als Hem te overtuigen, dat wat Hij reeds gedaan had, slechts dwaasheid was en Hem over te halen, de gebeden weg der verlossing te veranderen, ja te vernietigen, en dan scheurde deze spreuk mijn ziel in stukken: De zaligheid is in geen andere, want er is onder de hemel geen andere naam aan de mensen gegeven, waardoor wij moeten zalig worden. Hand 4: 12.

183. De meest vrijgevige, volle en aangename woorden des Evangelies waren voor mij de grootste kwellingen, ja, niets bedroefde mij zozeer als de gedachten aan Jezus Christus, de herinneringen aan een Zaligmaker, omdat ik Hem verworpen had, de afschuwelijkheid van mijn zonde en het verlies daardoor aan mijn gemoed aan het licht gebracht had, niets wrong mijn geweten zoals dat. Elke tijd dat ik aan de Heere Jezus dacht, aan zijn genade, aan zijn liefde, goedheid, vriendelijkheid, edelmoedigheid, zachtmoedigheid, dood, bloed, beloften en zalige vermaningen, troost en bemoedigingen, ging dit door mijn ziel als een zwaard. Want nog naast deze beschouwingen over de Heere Jezus, vonden deze gedachten nog plaats in mijn hart: ja, dit is de Jezus, de beminnelijke Zaligmaker, de Zoon van God, die gij hebt vaarwel gezegd, die gij hebt geminacht, veracht, versmaad. Dit is de enige Zaligmaker, de

enige Verlosser, de enige, die zondaars zo kon liefhebben, dat Hij hen reinigde van hun zonden in zijn eigen aller-kostelijkst bloed, maar gij hebt deel noch lot in deze Jezus; gij hebt Hem van u geweerd, gij hebt in uw hart gezegd: Laat Hem gaan, indien Hij wil. Daarom nu zijt gij van Hem gescheiden, gij hebt uzelf van Hem gescheiden. Aanschouw dan zijn goedheid, maar dat gij zelf daaraan geen deel hebt. O, dacht ik, wat heb ik verloren! Wat heb ik verlaten! Waarvan heb ik toch mijn arme ziel ontferd! O, wat is het treurig omtrekomen door de genade en barmhartigheid van God; het Lam, de Zaligmaker, veranderd te hebben in een leeuw en verwoester. Openb. 6.

Ik beefde ook, gelijk ik gezegd heb, op het gezicht van de heiligen Gods, vooral van diegenen, welke Hem zeer lief hadden en die het zich ten taak rekenden aanhoudend met Hem te wandelen in deze wereld, want door hun woorden, hun wandel en hun uitdrukkingen van teerheid en vreze om te zondigen tegen hun kostelijke Zaligmaker, veroordeelden, beschuldigden, en overlaadden zij mijn ziel met aanhoudende droefheid en schaamte. Hun vreze was op mij en ik beefde voor de Samuels Gods. 1 Sam. 16: 4.

184. Nu begon de verleider weer op een andere wijze met mijn ziel de spot te drijven, zeggende, dat Christus waarlijk medelijden had met mijn toestand en het Hem speet over mijn groot verlies, maar daar ik gezondigd en overtreden had, gelijk ik gedaan had, kon Hij mij op generlei wijze helpen, noch mij redden van hetgeen ik vreesde, want mijn zonden waren niet van zodanigen aard als die van hen, voor wie Hij gebloed had en gestorven was, noch werden zij gerekend bij die overtredingen, die op Hem geladen werden, toen Hij aan het hout werd gehangen.

Daarom, tenzij Hij weerkwam van de hemel, en opnieuw voor deze zonde stierf, hoewel Hij werkelijk zeer veel medelijden met mij had, kon ik geen weldaad of gunst van Hem verwachten. Deze dingen mogen belachelijk schijnen voor andere, ja even belachelijk als zij op zichzelf zijn, maar voor mij waren zij zeer kwellende aanvechtingen, elk hunner vermeerderde mijn ellende, dat Jezus zo lief mij hebben zou, om medelijden met mij te hebben, als Hij mij niet helpen kon. Ook dacht ik niet, dat de reden, waarom Hij mij niet helpen kon, was, omdat zijn verdiensten te zwak waren, of dat zijn genade en redding jegens hen reeds uitgeput was, maar omdat zijn getrouwheid aan zijn bedreiging Hem niet toelieten, dat Hij zijn barmhartigheid tot mij uitstreckte.

Bovendien dacht ik, gelijk ik reeds aangestipt heb, dat mijn zonde niet binnen de perken lag van die vergiffenis, welke in de belofte opgesloten lag, en zo niet, dan wist ik zeker, dat het gemakkelijker was, dat hemel en aarde vergingen, dan dat ik het eeuwige leven zou beërven, zodat de grond van alle deze mijn vreze ontsproot uit een standvastig geloof, dat ik had in de onwankelbaarheid van het heilig Woord van God en ook omdat ik verkeerd ingelicht was aangaande de natuur van mijn zonde.

185. Maar o, hoe vermeerderde het mijn droefheid, te wanen dat ik schuldig zou zijn aan een zonde, waarvoor Hij niet gestorven was. Deze gedachten verpletterden mij zo, en hielden mij zo gevangen en gebonden en zo van het geloof af, dat ik niet wist wat te doen. O, dacht ik, mocht Hij nog eens weerkomen, o, dat het werk van des mensen verlossing nog door Christus moest gedaan worden! Hoe zou ik hem dan bidden en smeken om ook deze zonde te tellen en te rekenen onder de andere waarvoor hij stierf! Maar deze Schrift sloeg mij als dood ter aarde: "Wetende dat Christus, opgewekt zijnde uit de doden, niet meer sterft; de dood heerst niet meer over Hem." Rom. 6: 9.

186. Aldus was mijn ziel door de vreemde en ongewone aanvallen des verleiders gelijk een gebroken vat, als met de winden omgevoerd en soms voorover in de wanhoop neergeslingerd, soms op het verbond der werken, en soms wensende, dat een nieuw verbond en deszelfs voorwaarden, voor zover die op mij, naar ik dacht,

betrekking hadden, mochten gewijzigd of veranderd worden.

Maar in dit alles was ik als degenen die tegen de rotsen stoten, meer gebroken, verbrijzeld en gescheurd. O, die ongedachte verbeeldingen, verschrikkingen, vrees en beroerten, welke ontstaan door een doorgaande toepassing van schuld, tot wanhoop heenvoerden! Dit is de man, die met de doden zijns "woonplaats tussen de graven heeft"; die "altijd was roepende en slaande zichzelf met steen" Marc. 5: 25.

Maar ik zeg, alles te vergeefs. De wanhoop kan hem niet troosten, het oude verbond (der werken) kan hem niet redden, Nee, hemel en aarde zullen voorbijgaan, voordat een jota of tittel van het Woord en de Wet der genade zal vallen of weggaan. Dit zag ik, dit voelde ik, en hieronder zuchtte ik.

Toch had ik daarbij dit voordeel, namelijk een verdere bevestiging van de zekerheid aangaande de weg der zaligheid en dat de Schriften waren het Woord van God. O, ik kan nu niet uitdrukken, wat ik toen zag en gevoelde van de bestendigheid van Jezus Christus, de rots van 's mensen ver lossing; wat gedaan was, kon niet ongedaan ge. Maakt, noch vermeerderd, noch veranderd worden. Ik zag inderdaad, dat de zonde de ziel van Jezus kon verdrijven, zelfs die zonde, welke niet te vergeven is, maar wee hem, die zo verdreven wordt, want het Woord sluit hem uit.

187. Aldus zonk ik immer, wat ik dacht of deed.

Zo wandelde ik eens op zekeren dag naar een naburige stad, en zat op een bank op de straat en verviel in een zeer diep nadenken over de aller-verschrikkelijkste toestand, waarin de zonde mij gebracht had, en nadat ik lang gepeinsd had, hief ik mijn hoofd op, maar mij dacht, ik zag alsof de zon onwillig was om licht te geven, alsof zelfs de steen op de straat en de pannen op de huizen zich tegen mij verenigden om mij uit de wereld te bannen. Ik werd door hen verafschuwd, en ongeschikt geacht om tussen hen te wonen, of deel te hebben in hun weldaden, omdat ik tegen de Zaligmaker gezondigd had. O, hoe was elk schepsel gelukkiger, dan ik was. Want zij stonden vast en hielden hun plaats, maar ik was weg en verloren.

188. Toen in de bitterheid van mijn ziel uitbrekende, zei ik tot mezelf, met een smartelijke zucht: Hoe kan God zulk een ellendige als ik troosten?

Niet zodra had ik dit gezegd, of dit woord viel weer op mij terug, gelijk een echo op een stem antwoordt: *Deze zonde is niet tot de dood*, waarop het mij was, alsof ik uit een graf was opgestaan en riep opnieuw uit: Heere, hoe kond U zulk een woord als dit bedenken? Want ik was vol bewondering over de gepastheid en ook over het onverwachte van die zin; de gepastheid van het Woord, het tijdige, de kracht, de zoetheid, en het licht en de heerlijkheid, die daarmee kwam, was ook wonderlijk voor mij.

Ik was nu voor een tijd uit de twijfel aangaande datgene, waaromtrent ik tevoren zozeer in twijfel verkeerde, mijn vroegere vrees was, dat mijn zonde niet te vergeven was, en dat ik dus geen recht had om te bidden, berouw te hebben enz. en zo ik het al deed, zou het toch voor mij van geen nut zijn.

Maar nu dacht ik, zo deze zonde niet is tot de dood, dan kan zij ook vergeven worden, daarom heb ik hierin aanmoediging om door Christus tot God te komen om genade, om acht te geven op de belofte van vergeving, als die met open armen staat om mij te ontvangen, zowel als andere. Dit dan bracht mijn gemoed zeer tot rust, te weten, dat mijn zonde kon vergeven worden, dat mijn zonde geen zonde was tot de dood, 1 Joh. 5: 16,17. Niemand dan zij, die bij ondervinding weten, wat mijn moeite was, kunnen zeggen, wat een troost door deze overdenking in mijn ziel neerdaalde, dit was een bevrijding voor mij van mijn vroegere banden, en een schuilplaats voor mijn vorige storm. Ik scheen nu met de andere zondaars op een grond te staan, en dat ik evenveel

recht had op het Woord en op het gebed als iemand hunner.

189. Nu zeg ik, verkeerde ik in de hoop, dat mijn zonde niet onvergefelijk was, maar dat er hoop voor mij was, dat ik vergeving vinden zou. Maar o, hoe ging hij nu rond en legde het er op toe, om mij weer ten onder te brengen. Maar hij kon het niet doen noch deze, noch het grootste gedeelte van de volgenden dag, want dit Schriftwoord stond als een paal achter mijn rug.

Maar tegen de avond van de volgende dag voelde ik, dat die woorden mij begonnen te verlaten en hun vertroosting van mij wegweken, en zo keerde ik tot mijn oude vrees weer, maar met grote tegenzin en gemelijkheid, want ik vreesde de kommer der wanhoop; ook kon mijn geloof dit woord nu niet langer vasthouden.

190. Maar de volgenden dag aan de avond, toen ik onder veel vrees verkeerde, ging ik het aangezicht des Heeren zoeken, en als ik bad, riep ik, en mijn ziel riep ook tot Hem met deze woorden sterk roepende: "O Heere, ik smEEK U, toon mij, dat Gij mij lief gehad hebt met een eeuwige liefde." Jer. 31 3.

Niet zodra had ik dit gezegd, of met lieflijkheid kwamen als een echo of als een geluid deze woorden tot mij: "Ik heb u lief gehad met een eeuwige liefde." Nu ging ik in vrede naar bed, en ook toen ik de volgende morgen ontwaakte lag het nog vers op mijn gemoed - en ik geloofde het.

191. Maar nog verliet de verzoeker mij niet, want het was zeker niet minder dan honderd maal, dat hij poogde mijn vrede te verstoren. O, die aanvallen en bestrijdingen, waarmee ik toen te doen had, als ik mijn best deed om dit woord vast te houden! Dat woord over Ezau vloog mij als een bliksem weer in het gelaat. Soms was het met mij boven en onder, wel twintig maal in een uur, maar God ondersteunde mij en hield mijn hart op dit woord, waaruit ik ook gedurende verscheidene dagen achtereen zeer veel aangenaamheid en vertroostende hoop op vergeving mocht afleiden. Want dus werd het mij duidelijk gemaakt: *Ik had u lief, terwijl gij deze zonden bedreef, Ik beminde u tevoren, Ik heb u nog lief, en Ik zal u voor eeuwig liefhebben.*

192. Nu zag ik, dat mijn zonde zeer afschuwelijk ja een afzichtelijke misdaad was en kon niet anders besluiten, en dat met grote schaamte en verbazing, dat ik op een afschuwelijke wijze tegen de heiligen Zoon van God had overtreden, waarom ik gevoelde, dat mijn ziel hem zeer lief had, en mededogen voor Hem had, en dat mijn binnenste naar Hem uitging. Want ik zag dat Hij mijn Vriend was, en het kwaad met goed vergold; ja, de liefde en toegenegenheid, die toen in mij ontbrandde voor mijn Heere en Zaligmaker Jezus Christus, wekte op deze tijd zulk een sterke en vurige begeerte, om de overtredingen, waarmee ik tegen Hem overtreden had, op mezelf te wreken, zodat ik, om te spreken zoals ik dacht, al had ik ook duizend emmers bloed in mijn aderen, die toen vrijwillig zou hebben uitgegoten op Zijn bevel, aan de voeten van deze mijn Heer en Heiland.

193. En als ik dus in gepeins en overdenking verkeerde, overwegende hoe ik de Heere zou liefhebben en hoe ik mijn liefde tot Hem zou uitdrukken, kwam dit woord bij mij op: "Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, o, Heere, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving opdat Gij gevreesd wordt." Ps. 130: 3, 4.

Dit waren heerlijke woorden voor mij, vooral het laatste gedeelte daarvan, te weten, dat er vergeving is bij de Heere, opdat Hij gevreesd wordt, dat is, gelijk ik het toen verstond, opdat Hij mocht geliefd en geëerbiedigd worden. Want het werd mij aldus duidelijk gemaakt, dat de grote God zoveel waarde hechtte aan de liefde van zijn arme schepselen, dat Hij, liever dan zonder hun liefde te blijven, hun overtredingen wilde vergeven.

194. En nu was dat woord aan mij vervuld, en ik werd ook daardoor verkwikt: "Dan zullen zij beschaamd en verlegen zijn en nooit meer hun mond opendoen van wege hun schande, wanneer Ik voor hen verzoening doen zal over al hetgeen zij gedaan hebben, spreekt de Heere, Heere." Ezech. 16: 63. Aldus was mijn ziel op die tijd en, gelijk ik toen dacht, voor eeuwig in vrijheid gesteld, om niet weer benauwd te worden door mijn vroegere schuld en verbaasdheid.

195. Maar eer vele weken verlopen waren, begon ik weer te wantrouwen, vrezende dat ik, ondanks alles, wat ik genoten had, ten laatste nog misleid zou worden en omkomen, want deze bedenking werd hevig in mijn gemoed, dat, hoeveel troost en vrede ik ook meende te zullen hebben van het woord der belofte des levens, ik, tenzij er in mijn verkwikking een samen treffen en overeenkomst in de Schriften konden gevonden worden, daarvan denken mocht wat ik wilde en het nog zo mocht vasthouden, maar ten laatste niet zo iets zou vinden: "want de Schrift kan niet gebroken worden. Joh. 10: 35.

196. Nu begon mijn hart weer te bloeden en te vrezende, dat ik ten laatste zou teleurgesteld worden; daarom begon ik met allen ernst mijn vorige troost te onderzoeken en te overwegen of iemand, die gezondigd had, gelijk ik, met overtrouwen zich mocht verlaten op de getrouwheid Gods, die neergelegd was in die woorden, waardoor ik was vertroost en waarop ik zelf geleund had.

Maar nu werden deze woorden in mijn gemoed geworpen: "Want het is onmogelijk, dat degenen die eens verlicht zijn geweest en de hemelse gave gesmaakt hebben en des Heiligen Geestes deelachtig zijn geworden en gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw en afvallig worden; die, zeg ik, opnieuw te vernieuwen tot bekering" Hebr. 6: 46. "Want zo wij willens zondigen, nadat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, zo blijft er geen slachtoffer fineer over voor de zonden. Maar een verschrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden" Hebr. 10: 26, 27. "Gelijk Ezau, die voor een spijze het recht van zijn eerstgeboorte weggaf Want gij weet, dat hij ook daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd: want hij vond geen plaats des berouws, hoewel hij die met tranen zocht. Hebr. 12: 16, 17.

197. Nu was het woord des Evangelies van mijn ziel weggedrongen, zodat geen belofte of aanmoediging voor mij in de Bijbel kon gevonden worden en nu werkte dit woord zo op mijn gemoed om mij te benauwen: "Verblijd u niet, o Israël, tot opspringens toe, gelijk de andere volken." Hos. 9: 1.

Want ik zag werkelijk, dat er oorzaak was om te juichen voor diegenen, die Jezus aankleefden, maar mij aangaande, ik had mezelf afgesneden door mijn overtredingen en voor mezelf noch vastigheid voor de voet, noch voor de hand overgelaten onder al de treden en stutten in het kostelijk Woord des levens.

198. En waarlijk, ik gevoelde nu, dat ik neerzank in een afgrond, gelijk een huis, welks fundament vernield is. Ik vergeleek mezelf in deze toestand, met de toestand van een kind, dat in een molenkolk gevallen was, en dat, hoewel het pogingen deed om te grabbelen en te spartelen in het water, toch omdat het geen vat voor hand of voet kon vinden, ten laatste in die toestand moest omkomen. Zodra deze verse aanvechting mijn ziel aangegrepen bad, kwam die Schriftuur in mijn hart: "Dit is voor vele dagen." Dan. 10: 14.

En inderdaad, ik bevond dat dit zo was, want ik kon niet weer ontslagen komen, noch tot rust gebracht worden, totdat bijna *twee en een half jaar* waren voorbijgegaan. Waarom deze woorden, hoewel zij in zichzelf strekken om te ontmoedigen, toch voor mij, daar ik vreesde, dat deze toestand eeuwig duren zou, soms een hulp en

verkwikking voor mij waren.

199. Want, zo dacht ik, *vele dagen* zijn niet eeuwig; vele dagen zullen een einde nemen, daarom was ik, ziende dat ik niet weinige, maar vele dagen zou bedroefd worden, toch blijde, dat het maar voor vele dagen zijn zou. - Aldus, zei ik, kon ik mijzelf weer herstellen en mijzelf troosten, want zodra de woorden in mijn hart opkwamen, wist ik dat mijn moeite lang zou duren, toch werd ik er slechts soms, want ik kon niet altijd hieraan denken, maar niet altijd door vertroost, al dacht ik er ook aan.

200. Onderwijl nu deze Schrifturen voor mij lagen en de zonde opnieuw aan mijn deur legden, moedigde deze tekst in het 18de hoofdstuk van Lukas, met andere teksten mij tot het gebed aan. Toen viel de verleider mij weer bitter aan, mij inblazende "dat noch de genade Gods, noch Het bloed van Christus, hoegenaamd niet op mij betrekking hadden, noch mij baten zouden voor mijn zonde, waarom het te vergeefs was te bidden.

Toch dacht ik: Ik wil bidden." Maar, zei de verleider: uw zonde kan niet vergeven worden. Welnu, zei ik, Ik wil toch bidden.

Het is van geen nut, zei hij.

Toch zei ik, wil ik bidden. Zo ging ik dan in het gebed tot God, en terwijl ik in het gebed was, uitte ik deze woorden: "Heere, de Satan verhaalt mij, dat noch uw genade, noch het bloed van Christus voldoende is om mijn ziel te redden. Heere zal ik U het meest eren, door te geloven, dat Gij wilt en komt? Of hem, door te geloven, dat Gij noch wilt, noch. kunt? Heere ik zou graag U verheerlijken, door te geloven, dat Gij wilt en kunt.

201. Als ik zo voor de Heere in het gebed lag, kreeg deze Schriftuur vat op mijn hart: "*O, mens, groot uw geloof.*" Matth. 15: 28, het was als of iemand mij op de rug geklopt had, toen ik op mijn knieën voor God lag. Toch kon ik dit niet geloven, dat mijn gebed een gebed des geloofs was, tot bijna zes maanden later, want ik kon niet aannemen, dat ik geloof had, of dat er een woord voor mij zou zijn, waarop het geloof kon werken, daarom was het mij, alsof ik nog in de kaken der wanhoop stak, en ging ik zuchtende heen en weer in een treurige toestand, uitroepende: Is zijn barmhartigheid geheel geweken? Is dan zijn barmhartigheid voor altoos weg? En ik dacht soms, zelfs wanneer ik weeklaagde in deze uitdrukkingen, dat zij schenen te twifelen of dat zo was of niet, toch vreesde ik zeer, dat het zo was.

202. Er was nu niets meer waarnaar ik sterker verlangde, dan buiten de twijfel te geraken aangaande de zaak in kwestie, en daar ik vuriglijk begeerde te weten of er werkelijk nog hoop voor mij was, kwamen deze woorden in mijn gemoed op: "Zal de Heere voor eeuwig verstoten? Zal Hij niet meer goedgunstig zijn? Is Zijn barmhartigheid dan geheel voorbij? Faalt Zijn belofte dan voor immer? Heeft God vergeten genadig te zijn? Deze gedachten woelden en mij en ik dacht aan dit woord: Het is de vraag of Hij dat gedaan heeft of niet? Misschien niet.

Ja, die vragen schenen het mij te bevestigen, dat Hij niet had verstoten noch wilde verstoten, maar dat Hij wilde goedgunstig zijn, dat Zijn belofte niet zou falen en dat Hij niet vergeten had genadig te zijn, noch door toorn Zijn tere barmhartigheid wilde afsnijden.

Soms was er ook een gewaarwording in mijn hart op die tijd, die ik mij nu niet meer herinneren kan, die met deze tekst, mijn hart zo aangenaam aandeed en mij deed besluiten, dat Zijn barmhartigheid nog niet geheel voorbij was, noch voor eeuwig zou ophouden.

203. Op een andere tijd, zo herinner ik mij, was ik gedrukt onder de twijfel: *of het bloed van Christus voldoende was om mijn ziel te redden?* In welke twijfel ik verkeerde van de morgen tot ongeveer zeven of acht uur in de avond, en toen ik ten

laatste was afgetobd van vrees, opdat ze geen vat op mij mocht hebben, weerklonken plotseling deze woorden in mijn hart: "*Hij kan.*"

Ik dacht, dat woord "kan", was zo luid mij toegesproken; het was voor mij zulk een groot woord; het scheen geschreven te zijn met grote letters en gaf zulk een stoot aan mijn vrees en mijn twijfel, ik bedoel gedurende de tijd, die het mij bijbleef, hetgeen zo ongeveer een dag duurde, gelijk ik nooit desgelijks gehad heb, in mijn gehele leven, noch vóór, noch ná die tijd. Hebr. 7: 25.

204. Maar eens op een morgen, toen ik weer in het gebed was, en beefde onder de vrees hiervoor, dat geen Woord van God mij kon helpen, schoot mij dit gedeelte van een tekst te binnen: "*Mijn genade is u genoeg.*"

Hierop dacht mij, voelde ik vasten grond, als of er hoop was. Maar o, wat een heerlijk ding is het, dat God zijn woord zendt! Want ongeveer veertien dagen geleden, zag ik ook diezelfde Schriftuurplaats eens in, en toen dacht ik dat dit woord niet met troost bij mijn ziel komen kon, daarom wierp ik mijn boek in een hoek neer. Toen meende ik, dat dit woord niet groot genoeg voor mij was. Nee niet groot genoeg, maar nu was het, alsof het armen van genade had, zo wijd, dat het niet alleen mij omsluiten kon, maar nog velen nevens mij.

205. Door deze woorden werd ik gesteund, maar toch niet zonder hevige aanvechtingen, gedurende de tijdruimte van zeven of acht weken, want mijn vrede kwam en verdween twintig maal op een dag, nu getroost en dan weer bedroefd, nu weer vrede. En voor ik een achtste mijl had afgelegd, dan was er weer zoveel vrees en schuld als het hart ooit bevatten kan. En dit was alleen nu en dan zo, maar de bevinding van 7 weken lang. Want die woorden over de genoegzaamheid van genade en die over Ezau's geboorterecht waren als een paar schalen in mijn gemoed, nu eens was het een eind boven, en dan weer het andere. die overeenkomstig was er ook vrede of moeite bij mij.

206. Daarom bad ik steeds tot God, dat Hij meer volkomen met Zijn Schriften in mijn hart wilde komen, te weten, dat Hij mij mocht helpen om de gehele tekst aantewenden, want dat kon ik nog niet. Wat Hij gaf, zamelde ik op, maar verder kon ik niet gaan, want nu nog slechts hielp het mij om te hopen, dat er nog genade voor mij wezen mocht. *Mijn genade is genoeg*, en hoewel het niet verder kwam, beantwoordde het mijn vorige vraag; te weten, dat er nog hoop was maar omdat de woorden "voor u" er uitgelaten waren, was ik niet tevreden, maar bad ook daarom tot God.

Als ik eens in een vergadering van Gods volk vol droefheid en schrik neerzat, want mijn verschrikkingen waren weer sterk op mij, vielen deze woorden met grote kracht plotseling in mijn gemoed, juist toen ik dacht, dat mijn ziel er nooit goed aan toe zou zijn en dat mijn toestand aller-treurigst en aller-vreselijkst was: "*Mijn genade is u genoeg, Mijn genade is u genoeg, Mijn genade is u genoeg,*" driemaal achter elkaar. O, mij dacht, dat dit woord een machtig woord voor mij was; zoals *Mijn*, en *genade* en *voor u* en *genoeg*, zij waren toen en soms zijn zij het nog, veel groter dan andere woorden.

207. In die tijd was mijn verstand zo verlicht, dat het mij was, alsof ik de Heere Jezus op mij had zien neerblikken van de hemel, door de dakpannen heen, en deze woorden tot mij richtende. Dit zond mij klagende naar huis, het brak mijn hart, en vervulde mij met vreugde, en deed mij in het stof bukken; slechts bleef het niet lang mij bij, ik bedoel in deze heerlijkheid en verkwikkende troost, toch ging dit zo met mij voort gedurende verscheiden weken en moedigde mij aan om te hopen.

Maar zodra deszelfs werking op mijn hart was weggenomen, kwam dat andere woord

aangaande Ezau weer bij mij op, gelijk tevoren, en zo was het weer alsof mijn ziel in een weegschaal lag, soms naar boven, en dan weer naar beneden, nu in vrede en dan weer in schrik en vreeze.

209. Zo duurde het met mij verscheiden weken voort, nu eens getroost, dan weer gekweld, en vooral was mijn kwelling op sommige tijden zeer bitter, want dan werden al de genoemde woorden uit de Hebreeën mij voor de geest gebracht, als de enige teksten, welke mij buiten de hemel wilden houden. Dan weer had ik berouw, dat steeds zulke gedachten door mijn geest gingen en dacht ik aldus bij mijzelf: Welnu, hoeveel Schriftuurplaatsen zijn dan tegen mij? Dat zijn er slechts drie of vier, en kan God die dan niet voorbijgaan en mij van die allen redden?

Soms weer dacht ik, o stonden er deze drie of vier woorden niet, hoe zou ik dan getroost zijn? En ik kon nauwelijks nalaten, soms te wensen, dat zij uit dat boek waren.

209. Toen meende ik te zien, hoe zowel Petrus, als Paulus en Johannes en al de schrijvers met verachting op mij neerzagen, ja mij bespotten en als het ware tot mij zeiden: Al onze woorden zijn waarheid, de een tekst is van evenveel kracht als de andere. Wij zijn het niet, die u afgesneden hebben, maar gij hebt uzelf uitgeworpen; op geen van onze teksten moet gij acht geven als op deze en dergelijke: "Het is onmogelijk, er blijft geen slachtoffer meer over voor de zonde." Hebr. 6. En "het ware beter, dat zij de wil des Heeren niet gekend hadden, dan dat zij, die gekend hebbende, weer afkeren van het heilige gebod, dat hun overgegeven was" 2 Petr. 2: 21. "Want de Schriften kunnen niet gebroken worden."

210. Deze zag ik, gelijk de oudsten uit de vrijstad, als mijn rechters over mijn toestand en over mij, als ik daar bevende stond aan hun poort met de bloedwreker op mijn hielen, om bevrijding te erlangen, terwijl ik ook met duizend vrezende en vertwijfelende vreesde, dat zij mij voor eeuwig zouden buitensluiten. Joz. 20: 34.

211. Zo stond ik verslagen, niet wetende wat ik doen zou, noch hoe deze vraag voldoende mij zou opgelost worden: Of de Schriften zouden en konden toelaten, dat mijn ziel gered werd?

Ik beefde als ik aan de apostelen dacht en ik wist dat hun woorden waar waren en dat zij in eeuwigheid moesten blijven.

212. En ik herinner mij, dat ik eens in verschillende gemoedstemmingen zijnde, nadacht en opmerkte, dat deze gemoedstemmingen steeds overeenkomstig de aard der verschillende Schriften waren, welke in mijn gemoed opkwamen; waren het uitspraken van genade, dan had ik vrede, maar waren zij als die aangaande Ezau, dan werd ik gekweld. *Heere, zo riep ik, als beide uitspraken der Schriften tegelijkertijd mijn gemoed vervulden, dan zou het mij verwonderen, welke van hen de overhand op mij zouden behouden.* Zo was het mij, alsof ik er naar verlangde, dat zij beide tegelijk bij mij mochten opkomen, ja ik wenste van God dat dit gebeuren mocht.

213. Welnu, ongeveer twee of drie dagen daarna, gebeurde dit ook werkelijk; zij bestormden mij tegelijkertijd en werkten en worstelden op een vreemde wijze voor een poos in mijn binnenste; ten laatste begon die uitspraak omtrent Ezau's geboorterecht te verzwakken en te verdwijnen, en het woord aangaande de algenoegzaamheid der genade behield de overhand met vrede en vreugde. En als ik in gepeins was over deze zaak, kwam deze Schriftuurplaats in mij op: "De barmhartigheid roemt tegen het oordeel." Jac. 2: 13.

214. Dit was een wonderlijke zaak voor mij; toch ben ik waarlijk geneigd te denken, dat zij van God was. Want het woord der wet en des toorns moest plaats maken voor het woord der genade en des levens, omdat, al moge het woord, der vervloeking heerlijk zijn, toch het woord des levens en der zaligheid nog veel heerlijker is. 2 Cor.

3: 812; Marc. 9: 57. Zo ook, omdat Mozes en Elias beiden moesten verdwijnen om alleen Christus en zijn heiligen overtelaten.

215. Deze Schriftuurplaats trof ook aller zaligst mijn ziel: *En hij, die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen*" Joh. 6: 37. O, welke troost had ik van deze woorden: *in geen dele of geenszins!* alsof zij zeggen wilden, volstrekt niet, niets zal dat bewerken, wat hij ook moge gedaan hebben.

Maar de satan deed zeer zijn best om deze belofte uit mijn hart te rukken, mij wijsmakende, dat Christus niet mij bedoelde, of die zo waren als ik, maar zondaars van Benen lageren rang, die niet gedaan hadden wat ik bedreven had. Maar ik antwoordde hem weer: Satan, in dit woord is geen enkele uitzondering, maar: hij die komt," hij, onverschillig wie; hij die komt, zal ik geenszins uitwerpen".

En dit herinner ik mij nog wel, dat van al de listen, die Satan gebruikte, om deze Schriftuur van mij weg te nemen, hij nooit een zo dikwijls aanwendde als deze vraag: *Maar komt gij op de rechte wijze?* En ik heb gedacht dat de reden daarvoor was, omdat hij meende, dat ik heel goed wist, wat komen op de rechte wijze betekende, want ik zag, dat het komen op de rechte wijze was te komen gelijk ik was, een slechte en goddeloze zondaar en mezelf te werpen aan de voeten der Barmhartigheid, terwijl ik mezelf om de zonde veroordeelde.

Zo ooit Satan en ik worstelden om een woord van God, gedurende mijn gehele leven, dan was het om dit heerlijke woord van Christus; ik trok aan het een en hij aan het andere einde. O, wat deden wij ons best! Het was om het woord uit Johannes, zeg ik, dat wij zo trokken en vochten, hij trok en ik trok.

Maar God zij geloofd, ik kreeg de overhand op hem; ik gevoelde daarom enige aangename gewaarwordingen.

216. Maar, ondanks al deze ondersteuning en gezegende woorden van genade, placht dat woord aangaande Ezaü en het verkopen van zijn eerstgeboorterecht nog bij tijden mijn geweten te benauwen, want hoewel ik aller aangenaamst was vertroost geworden, en dat juist even tevoren, toch moest ik, wanneer dat woord in mijn gemoed opkwam, opnieuw vrezin. Ik kon daarvan niet geheel ontslagen komen, het was elke dag aldus met mij, waarom ik nu op een andere wijze te werk ging, zelfs om de aard dezer godslasterlijke gedachte te bepeinzen; ik bedoel, of ik de betekenis der woorden in zijn ruimste omvang aannemen zou, en hun eigen kracht en betekenis, zelfs aan elk woord daarin geven zou.

En als ik aldus had nagedacht, bevond ik, dat, zo zij naar hun betekenis werden opgenomen, zij deze strekking hebben, dat ik geheel vrij aan de keus van de Heere Jezus had overgelaten, of Hij mijn Zalig. Maker wilde zijn, of niet. Want die goddeloze woorden waren deze: Laat Hem gaan, indien Hij wil! Toen gaf deze Schriftuur mij hoop: "Ik zal u niet begeven, IK zal u niet verlaten." Hebr. 13: 6. O, Heere! zei ik, maar ik heb U verlaten. Toen werd mij opnieuw geantwoord: "Maar Ik zal u niet verlaten." Hiervoor dank ik de Heere ook.

217. Toch was ik vreselijk bang, dat Hij mij zou verlaten, en vond ik het uiterst moeilijk Hem te vertrouwen, ziende, dat ik Hem zozeer beledigd had. Ik zou uiterst blijde geweest zijn, zo deze gedachte mij niet overvallen was, want dan, dacht ik, zou ik met meer vrede en overvloed van vrijmoedigheid geleund en gesteund hebben op zijn genade. Ik zie, dat het met mij was als met Jozefs broeders; de schuld van hun eigen goddeloosheid vervulde hen dikwijls met vrees, dat hun broeder hen ten laatste zou verachten. Gen. 1: 1517.

218. Maar boven al de Schriftuurplaatsen, met welke ik nog te doen gehad had, was die plaats in het twintigste hoofdstuk van Jozua, welke spreekt van de doodslager, die naar de vrijstad vluchten moest, de grootste troost voor mij. En als de bloedwreker,

zegt Mozes, de doodslager vervolgt, dan zullen zij, die de oudsten van de vrijstad zijn, hem niet in zijn hand overleveren, omdat hij zijn naaste onwetende versloeg en hem van tevoren niet haatte.

O, geprezen zij de Heere voor dit woord; ik was overtuigd, dat ik de doodslager was, en dat de bloedwreker mij vervolgde, dat gevoelde ik met grote ontzetting, nu slechts was het nog de vraag of ik recht had de vrijstad binnen te treden. Daarom bevond ik, dat hij dat niet mocht, die op de loer lag om bloed te vergieten, immers: het was niet de opzettelijke moordenaar, maar hij, die het zonder opzet deed, hij die bloed vergoot, zonder het te weten, niet uit nijd of wangunst, of kwaadaardigheid; hij die het deed, zonder het te willen, ja hij, die zijn buurman tevoren niet haatte.

219. Daarom geloofde ik waarlijk, dat ik de man was, die mocht binnentreden, omdat ik mijn naaste, zonder het te willen, sloeg en hem van tevoren niet haatte. Ik haatte Hem tevoren niet. Nee ik aanbad Hem, was bang om tegen Hem te zondigen, ja, en tegen deze goddeloze verleiding had ik wel een jaar tevoren gestreden; ja, en ook toen die gedachte door mijn hart ging, greep het plaats in spijt van mijn tanden; daarom meende ik, dat ik recht had om deze stad binnen te treden en de oudsten, die de apostelen zijn, mochten mij niet overleveren. Dit was dan een grote troost voor mij, en gaf mij veel grond om te hopen.

220. Daar het met mij zeer hachelijk stond, want mijn smart had mij daartoe gebracht, dat ik niet wist, welke grond vast genoeg was om mij te dragen, had ik een vraag, welke mijn ziel zo zeer begeerde opgelost te zien, en die was: Of het mogelijk was voor enige ziel, die werkelijk de onvergeeflijke zonde bedreven had, toch daarna, al was het slechts de geringste werkelijk geestelijke troost van God door Christus ontvangen kon? Waarop ik, nadat ik veel had nagedacht, als antwoord vond: Nee, dat kunnen zij niet, en dat om deze redenen:

221. Ten eerste. Omdat zij, die deze zonde gepleegd hebben, buitengesloten zijn van deel te hebben in het bloed van Christus, en daarvan uitgesloten zijnde, moeten zij noodzakelijk zonder de minsten grond van hoop zijn en derhalve ook zonder geestelijken troost, want voor de zodanigen "blijft er geen slachtoffer voor de zonde meer over." Hebr. 10: 26.

Ten tweede. Omdat hun ontzegd is, deel te hebben in de belofte des levens; hun zal nooit vergeven worden, "noch in deze wereld, noch in de toekomstige." Matth. 12: 32.

Ten derde. De Zoon van God sluit hen ook uit, deel te hebben in Zijn gezegende tussenkomst, daar Hij zich voor eeuwig schaamt om hen de Zijne te noemen voor zijn heiligen Vader en de heilige engelen in de hemel, Marc. 8: 38.

222. Als ik met overleg deze zaak overwogen had en niet anders besluiten kon, dan dat de Heere mij vertroost had, ook na deze mijn goddeloze zonde, toen, dacht mij, durfde ik het wagen om te naderen tot die aller-vreselijkste en verschrikkelijke Schriftuurplaatsen, waarmee ik al die tijd zo schrikkelijk beangst werd en waarop ik inderdaad tevoren nauwelijks mijn ogen durfde vestigen, ja had wel honderd malen veel moeite om niet te wensen dat zij uit de Bijbel weg waren, want ik meende, dat die mij zouden verpletteren. Maar nu, zeg ik, begon ik wat moed te grijpen, om ze te lezen, te overdenken, en om hun doel en strekking te overwegen.

223. Toen ik dus begonnen was te handelen, bevond ik dat hun gelaat zeer veranderd was, want zij zagen mij nu niet zo grimmig meer aan als ik meende, dat zij tevoren gedaan hadden.

En het eerst kwam ik aan het zesde hoofdstuk van de Hebreeën, hoewel ik toch beefde van vrees, dat dit deel der Schrift mij slaan zou; toen ik dat overwogen had,

bevond ik, dat de afval, welke daar bedoeld wordt een volkomen afval was, dat is, naar ik begreep, een afval en een volstreckte verloochening van het Evangelie der kwijschelding van zonden door Christus, want daaruit leidt de apostel zijn argument af. Hebr. 6: 14.

Ten tweede, bevond ik, dat deze afval openlijk moest zijn, zelfs in het gezicht van de wereld zelfs als wanneer "men Christus openlijk te schande maakt."

Ten derde bevond ik, dat degenen, welke hier bedoeld worden, voor eeuwig van God opgesloten waren, zowel in blindheid, hardheid en zonder berouw, want het is onmogelijk, dat zij zouden vernieuwd worden om berouw te tonen. Door al deze bijzonderheden vond ik tot eeuwige verheerlijking Gods, dat mijn zonde niet de zonde was, welke in deze plaats bedoeld wordt.

Eerst beleed ik, dat ik gevallen was, maar niet afvallig was geworden, dat is afvallig was geworden van de belijdenis des geloofs in Jezus Christus ten eeuwigen leven.

Ten tweede beleed ik, dat ik Christus door mijn zonde te schande had gemaakt, maar niet tot openbare schande; ik had Hem niet voor de mensen verloochend, noch Hem vervloekt als een onnutte voor de wereld.

Ten derde had ik niet bevonden, dat God mij opgesloten had, of mij ontzegd had te komen, hoewel ik het inderdaad een moeilijk werk vond om met droefheid en berouw tot Hem te komen. *Geloofd zij de Heer voor Zijn onnaspeurlijke genade.*
224.

Daarna overwoog ik dat gedeelte der Schrift in het tiende hoofdstuk der Hebreëen.

En ik vond dat de zonde met opzet bedreven, welke daar genoemd wordt, niet elke opzettelijke zonde is, maar die, welke Christus verwerpt en zijn geboden eveneens.

Ten tweede moest die zonde ook openlijk bedreven worden voor twee of drie getuigen, om aan het voorschrift der wet te beantwoorden, vers 28.

Ten derde kan deze zonde niet bedreven worden dan met grote smaadheid de Geest der genade aangedaan, met verachting zowel van het ontraden der zonde en de overtuigingen van het tegendeel. Maar de Heere weet, dat, hoewel deze mijn zonde duivels was, zij toch niet onder deze hoorde.

225. En aangaande dat gedeelte in het twaalfde hoofdstuk der Hebreëen over Ezau, die zijn eerstgeboorterecht verkocht, hoewel dit het gedeelte was., dat mij als het ware doodde en als een speer tegenover mij stond, toch merkte ik nu daaruit op:

Ten eerste: Dat zijn zonde niet een haastige gedachte was tegen zijn aanhoudende geesteswerking maar een gedachte, waarin hij toestemde en die hij eveneens uitvoerde en dat ook na enig nadenken. Gen. 25.

Ten tweede was het een publieke en openbare daad, zelfs voor zijn broeder zo niet voor nog velen meer; dit maakte, dat zijn zonde van een zeer veel snoder aard was, dan die anders zou geweest zijn.

Ten derde ging hij voort om zijn geboorterecht te minachten: "Hij at en dronk en ging zijn gang; aldus verachtte Ezau zijn geboorterecht," vers 34. Ja, twintig jaren later vond men dat hij dat nog verachtte." En Ezau zei: Ik heb genoeg mijn broeder, houd wat gij hebt, voor uzelf." Gen. 33: 9.

226. Aangaande dit punt, *dat Ezau een plaats der berouws zocht*, dacht ik aldus:

Dit was niet om het geboorterecht, maar om de zegening; dit is duidelijk uit hetgeen de apostel zegt en wordt bij Ezau zelf opgemerkt: "hij beroofde mij van mijn geboorterecht (dat is, vroeger) en zie, nu heeft hij mijn zegen weggenomen." Gen. 27: 36.

Ten tweede: Nu ik dit aldus overwogen had, wendde ik mij weer tot hetgeen

de apostel zegt, om te zien wat de bedoeling van God mocht zijn in de stijl en de zin van het Nieuwe Testament aangaande de zonde van Ezau. En zover als ik kon nagaan, was dit de bedoeling van God: dat het geboorterecht de weergeboorte betekende en de zegening de eeuwige erfenis, want aldus schijnt de apostel er op te zinspelen, "Dat niemand van u zij een onheilige gelijk Ezau; die om een spijs zijn eerstgeboorterecht weggaf." Alsof hij wilde zeggen, dat er niemand onder u zij, die al die gezegende beginselen van God verwerpt, welke nu in hem zijn, opdat hij mocht wedergeboren worden, opdat hij niet worde als Ezau, en eveneens verworpen wordt, wanneer hij de zegening wilde beërven.

227. Want velen zijn er, die in de dag der genade en barmhartigheid die dingen verachten, welke werkelijk het geboorterecht tot de hemel zijn, en die toch, wanneer de beslissende dag aanbreekt, even hard als Ezau roepen zullen: "Heere, Heere doe ons open," maar dan zal God de Vader evenmin berouw hebben, als Izak had, maar zal zeggen: "Ik heb deze gezegend en zij zullen gezegend wezen," maar u aangaande, gaat weg van mij, allen gij werkers der ongerechtigheid. Gen. 27: 33. Luk. 13: 25-27.

228. Als ik aldus deze Schriftuurplaatsen overwogen had, en bevond, dat ze aldus verstaan, niet tegen andere Schrifturen, maar daarmee overeenkomstig waren, verhoogde dit nog te meer mijn aanmoediging en mijn troost en gaf ook een geduchte slag aan deze tegenwerping, te weten: dat de Schrifturen niet konden overeengebracht worden aangaande de zaliging van mijn ziel.

En nu bleef slechts het laatste gedeelte van de storm over, want de donder was over mij voorbijgegaan. Enige druppelen bleven slechts over, die nu en dan op mij neervielen, maar omdat mijn vroegere verschrikkingen en angsten zeer pijnlijk en diep waren, daarom overkwamen zij mij dikwijls nog, gelijk het met diegenen gebeurt, die brandwonden bekomen hebben. Ik dacht dat elke stem *Vuur*, *vuur*, was; elke kleine aanraking kwetste mijn teer geweten.

229. Maar eens, als ik door het veld ging, en veel schokken in mijn geweten had, vrezende dat alles nog niet in orde was, vielen plotseling deze woorden op mijn ziel: "***Uw Gerechtigheid is in de hemel!***" en mij dacht dat ik tevens met de ogen van mijn ziel de Heere Jezus zag aan de rechterhand Gods; daar zag ik Hem, zeg ik, als mijn Gerechtigheid, zodat God, waar ik ook was en wat ik ook deed, niet zeggen kon: mijn Gerechtigheid ontbreekt hem, want die stond juist voor Hem.

Ik zag ook bovendien, dat het niet mijn goede gemoedsstemming was, welke mijn Gerechtigheid beter maakte, noch dat mijn slechte gemoedslemming mijn Gerechtigheid slechter maakte, want Jezus Christus zelf was mijn Gerechtigheid, gisteren en heden en tot in eeuwigheid dezelfde. Hebr. 13: 8.

230. Nu vielen mij werkelijk de ketenen van mijn voeten; ik was van mijn benauwingen en boeien bevrijd, ook vloden mijn aanvechtingen van mij weg, zodat van die tijd af die verschrikkelijke Schriftuurplaatsen Gods ophielden mij te beroeren. Nu ging ik ook juichend huiswaarts door de genade en liefde God.

En als ik thuis kwam, zag ik uit om te zien, of ik dat woord vinden kon: "Uw Gerechtigheid is in de hemel", maar zulk een woord kon ik niet vinden, daarom begon mijn hart weer ontmoedigd te worden; dit woord echter werd mij herinnerd: "Hij is van God voor ons gemaakt tot wijsheid en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing," door dit woord zag ik, dat het andere woord ook waarheid was. 1 Cor. 1: 30.

231. Want door deze Schriftuurplaats zag ik, dat de mens Christus Jezus, gelijk hij van ons onderscheiden is aangaande zijn lichamelijke tegenwoordigheid, zo is Hij onze gerechtigheid en onze heiligmaking voor God.

Hier dan leefde ik gedurende enige tijd zeer aangenaam in vrede met God door

Christus. O, mij dacht! *Christus, Christus!* er stond nu niet anders voor mijn ogen, dan Christus. Ik overdacht nu niet deze en andere weldaden van Christus op zichzelf als die van Zijn bloed, Zijn begrafenis of opstanding, maar beschouwde Hem als de gehele Christus. Als degene, in wie al deze en al zijn andere deugden, betrekkingen, ambten en werkzaamheden samentreffen, zittende aan de rechterhand Gods in de hemel.

232. Het was heerlijk voor mij zijn verhoging te overdenken, alsmede de waarde en geldigheid van al zijn weldaden en dat wel om deze reden: nu kon ik van mezelf op Hem zien, en rekende dat al die goedertierenheden welke nu vers in mijn binnenste waren, slechts als gesnoeide duiten en halve oortjes, die rijke lieden in hun beurzen met zich omdragen, terwijl zij hun goud in hun geldkisten te huis hebben.

O, ik zag, dat mijn Goud in mijn geldkist geborgen lag. In Christus, mijn Heer en Zaligmaker! Nu was Christus alles, al mijn Wijsheid, al mijn Werechtigheid, mijn Heiligmaking en mijn volkomen Verlossing.

233. Verder leidde de Heere mij in het geheim der vereniging met de Zone Gods, dat ik met Hem verenigd was, dat ik vlees was van zijn vlees en been van zijn been; nu was dat woord in Efez. 5: 30 een zeer aangenaam woord voor mij.

Hierdoor ook werd mijn geloof in Hem, als mijn Gerechtigheid, temeer in mij bevestigd, want zo Hij en ik één waren, dan was ook Zijn Gerechtigheid de mijne, Zijn verdiensten de mijne, Zijn overwinning ook de mijne. Nu kon ik mezelf zien als in de hemel en op de aarde tevens, in de hemel door mijn Christus, door mijn Gerechtigheid en mijn Leven, hoewel ik met mijn, lichaam, mijn persoon op aarde was.

234. Nu zag ik, dat Christus door God en ook door ons zou worden aangezien als die algemeen publieke Persoon, in wie de gehele verzameling Zijner uitverkorenen steeds aangemerkt en gerekend worden, namelijk, dat wij de wet vervuld hebben door Hem, gestorven zijn door Hem, uit de doden zijn opgestaan door Hem, de overwinning over de zonde, de dood, de duivel, en de hel hebben behaald door Hem; toen Hij stierf, stierven wij, en zo ook naar zijn opstanding. "Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan," zegt Hij. Jes. 26: 19.

En Nogmaals. "Na twee dagen zal Hij ons levend maken; op de derden dag zal Hij ons doen verrijzen, en wij zullen voor zijn aangezicht leven. Hos. 6: 2, hetgeen nu vervuld is, omdat de Zoon des mensen zit aan de rechterhand der Majesteit in de hemel, volgens het woord aan de Efeziërs: Hij "heeft ons mede opgewekt en heeft ons mede gezet in de hemel in Christus Jezus" Efez. 2: 6.

235. O, deze zalige overdenkingen en Schriftuurplaatsen en vele andere van dezelfde aard deden mijn ogen fonkelen, zodat ik oorzaak heb om te zeggen "*Geloofd zij de Heere; Loof God in zijn heiligdom, loof Hem in de hemel zijner kracht. Loof Hem om zijn machtige daden, Loof Hem naar de menigvuldigheid zijner grootheid!*" Ps. 150: 1, 2.

236. Gelijk ik u aldus in weinige woorden een proef gegeven heb van de angst en de benauwdheid, die mijn ziel verduurde door de schuld en de verschrikking, waaronder die goddeloze gedachte mij gebracht had, en u ook een kleine schets van mijn bevrijding van deze dingen gegeven heb, en van de heerlijke en genadige troost, die ik naderhand ondervond, welke troost ongeveer *een jaar* in mijn hart woonde, tot mijn onuitsprekelijke verwondering; wil ik u nu, zo de Heere wil, voor ik verder ga, in een paar woorden meedelen, wat naar mijn bevattings de oorzaak was van deze aanvechtingen, en ook tot welke zegen het daarna ten laatste voor mijn ziel werd.

237. De oorzaken dan, waren naar ik begreep, voornamelijk twee: van welke twee

oorzaken ik ook hartelijk overtuigd was gedurende de gehele tijd, waarin deze moeite op mij lag.

De eerste was, dat ik, wanneer ik was bevrijd van de aanvechtingen die vooraf gingen, niet tot God bad om mij te willen bevrijden van de aanvechtingen, welke nog komen moesten. Want hoewel, gelijk ik naar waarheid zeggen kan, mijn ziel veel in het gebed was voor die beproeving mij aangreep, toch bad ik slechts dan, of dan het meest, vooral om de verdrijving van de tegenwoordige moeiten en om vernieuwde ontdekkingen van zijn liefde in Christus, hetgeen, gelijk ik later zien mocht, niet genoeg was, ik had ook moeten bidden, dat de grote God mij mocht bevrijden van het kwaad, dat te komen stond.

238. Daarbij werd ik ernstig bepaald en daarvan overtuigd door het gebed van de heilige David, die, toen hij onder de genade verkeerde, die tegenwoordig was, toch bad, dat God hem mocht afhouden van de zonde en de verleidingen, die te komen stonden: "Dan, zegt hij, zal ik oprecht zijn en vrij van grote overtredingen." Ps. 19: 13. Door ditzelfde woord was ik gedurende deze lange aanvechting gekweld en veroordeeld geworden.

239. Dit was ook een woord, hetwelk mij zeer veroordeelde wegens mijn dwaasheid, in het nalaten van deze plicht, Hebr. 4: 16: "Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden ter bekwaamer tijd."

Dit had ik niet gedaan en daarom was ik aan de zonde en de val overgelaten, volgens hetgeen geschreven is "Bidt, opdat gij niet in verzoeking komt". En waarlijk, dit is juist de zaak, welke tot deze dag toe, mij zo drukt en benauwt, zodat ik, wanneer ik het aangezicht des Heeren zoek, niet durfde opstaan van mijn neerknielen, totdat, ik Hem gesmeekt heb om hulp en barmhartigheid tegen de verleiding die te komen staat. En ik smeek u, lezer, dat gij moogt leren, u te wachten voor mijn nalatigheid, door de benauwingen, welke ik juist daarom gedurende dagen en maanden en jaren met smart moest ondervinden.

240. Een andere oorzaak van deze aanvechting was, dat ik God verzocht had; dat had ik op deze wijze gedaan: Eens was mijn vrouw zwanger, en vóór haar tijd aangebroken was, waren haar weeën, gelijk een vrouw die baart, hevig en sterk op haar, gelijk alsof zij terstond in arbeid komen zou, en van een ontijdig geboren kind zou verlost worden. Op diezelfde tijd nu was het, dat ik zo sterk aangevochten werd om het bestaan van God te betwijfelen, waarom ik, als mijn vrouw schreiend naast mij lag, zei, maar met alle denkbare heimelijkheid, ja in mijn hart dacht: "Heere, zo Gij nu deze nare benauwdheid van mijn vrouw zult wegnemen, en maken dat zij deze nacht daarmee niet meer gekweld worde, (en nu waren haar benauwdheden zeer hevig bij haar), dan zal ik weten, dat gij de geheimste gedachten des harten kent."

241. Niet zodra had ik dit in mijn hart gezegd, of haar benauwdheden werden van haar weggenomen en zij viel in een diepe slaap, waarin zij bleef tot morgen; hierover was ik zeer verwonderd, niet wetende wat ik daarvan denken zou. Maar nadat ik een goede poos wakker geweest was en haar niet meer hoorde wenen, viel ik ook in slaap. En als ik in de morgenstond ontwaakte, werd ik weer aangevallen, ja beangstigd door hetgeen ik de vorige avond in mijn hart gezegd had, en hoe de Heere mij getoond had dat Hij mijn geheimste gedachten kende, wat mij gedurende verscheiden weken daarna zeer verbaasde.

242. Welnu, ongeveer anderhalf jaar later, kwam die goddeloze zondige gedachte, waarvan ik tevoren gesproken heb, weer in mijn goddeloze hart op, ja deze gedachte: "**Laat Christus gaan, indien Hij wil.**" En als ik hiervoor onder de schuld gevallen was, kwamen de herinnering aan die andere gedachte en het uitwissel ervan weer op

mij af met dit verwijt, hetgeen ook een bestraffing met zich bracht: "Nu kunt gij zien, dat God de geheimste gedachten uws harten weet.

243. En hiermee bestormden de voorvallen, welke tussen de Heere en Zijn dienstknecht Gideon plaats gegrepen hadden, mijn geest; hoe de Heere, omdat Gideon God verzocht had met zijn vlies, zowel nat en droog, terwijl hij zou hebben geloofd in, en vertrouwd hebben op zijn woord, hem later zo verzocht, toen Hij Hem zond tegen een ontelbaar leger van vijanden, en dat ook, naar de uitwendige schijn, zonder enige macht en hulp. Richt. 6: 7.

Aldus behandelde Hij mij, en dat rechtvaardiglijk, want ik had moeten geloven aan zijn woord, en met geen indien moeten aankomen aangaande het alziend oog van God.

244. En nu hoop ik u iets te laten zien van de zegeningen, die ik door deze verzoeking ontving.

Ten eerste veroorzaakte dit bij mij, dat ik aanhoudend in mijn ziel een zeer wonderbaarlijk gevoel bezat, zowel van het Wezen en de heerlijkheid Gods, als van Zijn geliefde Zoon; in de aanvechting, welke voorafging, werd mijn ziel verslagen door ongeloof, godslastering, hardheid des harten, twijfelingen aangaande het bestaan van God, van Christus, de waarheid van het Woord, en de zekerheid der toekomstige wereld. Ik zeg, toen werd ik vreselijk aangevallen en gekweld met atheïstische gevoelens, maar nu was het geval anders, nu was God en Christus aanhoudend voor mijn aangezicht, hoewel niet op een troostende, maar wel op een zeer vreselijke en schrikwekkende wijze. De heerlijkheid der heiligheid Gods versloeg mij in die tijd geheel, en het binnenste en de barmhartigheid van Christus braken mij als op een wiel, want ik kon Hem niet anders beschouwen dan als een verloren en verworpen Christus, wies herinnering mij was als het aanhoudend verbrijzelen van mijn beenderen.

245. Ook nu waren de Schriften wonderlijke dingen voor mij. Ik zag dat haar waarheid en onfeilbaarheid de sleutelen waren van het koninkrijk der hemelen; dat diegenen, welke door de Schriften werden begunstigd, de zegening moeten beërven, maar dat degenen, die door haar worden tegengestaan en veroordeeld, voor eeuwig moeten omkomen. O, dit woord "want de Schrift kan niet gebroken worden" scheurden mijn harte vlies, en zo ook dat andere woord. Indien gij iemands zonden vergeeft, die zijn zij vergeven; indien gij iemands zonden houdt, die zijn zij gehouden."

Nu zag ik, dat de apostelen de oudsten waren van de vrijstad. Jozua 20: 4; zij, die zij zouden inlaten, waren ten leven aangenomen, maar zij, die door hen werden buitengesloten, moeten door de bloedwreker gedood worden.

246. O, één zin in de Schriften bedroefde en verschrikte mijn gemoed nog meer, ik bedoel die teksten, welke mij tegenstonden, gelijk het mij soms voorkwam, dat zij allen tegen mij waren, meer zeg ik, dan een leger van veertig duizend man, die tegen mij mocht opgetrokken zijn. - Wee hem, tegen wie de Schriften zich verzetten.

247. Door deze aanvechting leerde ik meer zien in de aard der beloften, dan ik ooit tevoren deed, daar ik nu bevende neerlag onder de machtige hand van God, aanhoudend verscheurd en van een gereten, door het donderen Zijner gerechtigheid; dit deed mij met een zorgvol hart en een waakzaam oog, met grote ernst elk blad nog eens naslaan en met veel ijver met vreeze gemengd, elke tekst. Alsook Zijn natuurlijke kracht en breedte overdenken.

248. Door deze aanvechting werd ik grotelijks van mijn dwaze praktijk afgebracht, om het woord der belofte te veronachtzamen, wanneer het in mijn gemoed opkwam. Want nu, hoewel ik die troost en die zoetheid niet kon zuigen uit de belofte, gelijk ik op andere tijden kon, greep ik, ja als een zinkend mens alles aan, wal ik zag. Vroeger

dacht ik, dat ik met de belofte mij niet moest ophouden, tenzij ik haar troost gevoelde, maar nu was het geen tijd om aldus te handelen, de bloedwreker zat mij te dicht op mijn hielen.

249. Daarom was ik nu blij, als ik dat woord kon aangrijpen, hoewel ik toch vreesde, dat ik geen recht had of grond, om mij dat toe-eigenen, ja zelfs dat ik mij kon werpen aan het hart van die belofte, waarvan ik vreesde, dat zij haar hart voor mij toesloot. - Nu ook deed ik mijn best om het Woord te nemen, zoals God het daar had laten neerschrijven, zonder de natuurlijke kracht van een zijner lettergrepen te beperken.

O, wat zag ik al niet in dat heerlijke zesde kapittel van Johannes: "En hij, die tot Mij komt, zal ik geenszins uitwerpen." vers 37.

Nu begon ik bij mijzelf te bedenken, dat God een grotere mond had, om daarmee te spreken, dan ik een hart had om dat te bevatten. - Ik overlegde ook bij mezelf, dat God zijn woorden niet in haast of in onberaden ijver gesproken had, maar met oneindige wijsheid en oordeel, en in grote waarheid en getrouwheid. 2 Sam. 3: 18.

250. Ik placht in die dagen dikwijls in mijn grootste angsten zelfs te haken naar de beloften, gelijk de paarden, die nog in het slijk steken, trachten op de vaste grond te komen, besluitende, hoewel als iemand die bijna van zijn verstand beroofd is, dat ik hierop wilde rusten en blijven, en de vervulling ervan wilde overlaten aan de God des hemels, die haar gegeven had. O, menige strijd heeft mijn hart met Satan gehad over dat heerlijke zesde hoofdstuk van Johannes. Ik zocht nu niet, gelijk op andere tijden, voornamelijk naar troost, hoewel die mij, o, zo welkom zou geweest zijn. Maar nu haakte ik naar een woord, waarop mijn vermoeide ziel mocht leunen, opdat ik niet voor eeuwig mocht wegzinken.

251. Ja, dikwijls als ik mij op de belofte trachtte te werpen, was het mij alsof de Heere mijn ziel voor eeuwig van zich stiet. Het was mij dikwijls, alsof ik op pieken gelopen had, en alsof de Heere naar mij gestoten had, om mij van zich afhouden als met een vlammend zwaard. Toen dacht ik aan Esther, als zij tegen de wet inging om de koning te smeken. Esth. 4: 16.

Ook dacht ik aan Benhadads knechten, die met koorden om hun halzen tot hun vijanden gingen om genade te smeken. 1 Kon. 20: 31, en aan de Kanaäneesche vrouw, die zich niet uit het veld liet slaan al werd zij door Christus een hond genoemd. Matth. 15: 2028. En de man, die te middernacht uitging om brood te leen, Luk. 11: 58, was ook een grote aanmoediging voor mij.

252. Nooit had ik die hoogte en diepte in de genade, de liefde en de barmhartigheid gezien, als ik ze zag na deze aanvechting. Grote zonden worden door grote genade uitgewist, en waar de schuld het verschrikkelijkst en hevigst is, daar verschijnt de barmhartigheid Gods in Christus, wanneer die aan de ziel getoond wordt, zeer hoog en machtig. Toen de Heere de gevangenis van Job gewend had, vermeerderde de Heere al hetgeen hij gehad had tot dubbel zoveel. Job 42: 10.

Geloofd zij God door Jezus Christus, onze Heere.

Vele andere dingen zou ik hier nog kunnen aanmerken, maar ik wilde kort zijn, en zal ze daarom nu weglaten en God bidden, dat mijn noden andere mogen doen vrezen om te zondigen, opdat zij niet eveneens het ijzeren juk moeten dragen, gelijk ik heb moeten doen.

Bij of op mijn bevrijding van deze aanvechting had ik twee of driemaal zulke vreemde gewaarwordingen van de genade Gods, dat ik die nauwelijks dragen kon, zij waren zo buiten mate verbazend, als ik dacht, dat zij mij bereiken kon, zodat ik geloof, dat indien die gewaarwording lang mij bijgebleven was, zij mij ongeschikt voor mijn bezigheden zou gemaakt hebben."

**BUNYAN TREEDT IN GEMEENSCHAP MET DE KERK VAN CHRISTUS
TE BEDFORD, WAARIN HIJ LATER EEN LEREND OUDERLING WERD.**

253. Nu zal ik voortgaan met u te verhalen van andere van des Heeren handelingen met mij, van zijn wegen met mij op verscheidene andere tijden en van de aanvechtingen, die ik toen tevens had. Ik zal beginnen met hetgeen ik ontmoette, toen ik eerst in gemeenschap trad met het volk van God te Bedford.

Nadat ik aan de kerk had duidelijk gemaakt, dat het mijn wens was met hen te wandelen in de orde en de ordonnantiën van Christus, werd ik ook tot hen toegelaten. Terwijl ik nadacht over die heerlijke ordonnantie van Christus, zijn laatste Avondmaal met zijn discipelen vóór zijn dood, werd dat Schriftwoord "Doet dit tot Mijn gedachtenis," Luk. 22 19, een zeer kostelijk woord voor mij, want daardoor kwam de Heere tot mijn geweten, met de ontsluiting van Zijn dood voor mijn zonde, en gelijk ik toen gewaar werd, was het alsof ik in de kracht van Zijns sterven ingedompeld werd.

Maar zie, nog niet lang had ik deel gehad aan deze ordonnantie, of zulke hevige en treurige aanvechtingen bezetten mij te allen tijde daarin, zowel om de ordonnantie te lasteren, als om dodelijke dingen te wensen aan allen, die toen daarvan aten, zodat ik, opdat ik niet te enige tijd zou schuldig zijn door in deze goddeloze en vreselijke gedachten toetestemmen, genoodzaakt was om mij al die tijd neer te buigen ten einde God te bidden, dat Hij mij van zulke lasteringen mocht afhouden en tot de Heere te roepen, dat Hij brood en beker mocht zegenen voor de aanzittenden, als zij van mond tot mond gingen. De reden van deze aanvechting was, gelijk ik sedert gedacht heb, omdat ik eerst niet met die eerbied, welke mij betaamde, genaderd was om daaraan deeltnemen.

254. Zo ging het met mij voort gedurende drierivendeel van een jaar en kon ik niet tot rust en vrede geraken, maar ten laatste kwam de Heere tot mijn gemoed met diezelfde Schriftuurplaats, waardoor mijn ziel tevoren was bezocht, en daarna ben ik gewoonlijk zeer rustig en getroost geweest, als ik deelnam aan die heerlijke ordonnantie. en heb ik daarin, naar ik vertrouw, des Heeren lichaam onderscheiden als gebroken voor mijn zonden en dat Zijn kostelijk bloed voor mijn overtredingen is gestort geworden.

255. Op zekere tijd had ik zowat aanleiding tot de tering, waarmee ik omstreeks de lente plotseling en hevig werd aangegrepen, vergezeld met veel verzwakking in de uitwendige mens, zodat ik meende, dat ik niet lang meer kon leven. - Nu begon ik mezelf ernstig te onderzoeken naar mijn staat en toestand voor de eeuwigheid en naar mijn blijken voor die zalige toekomstige wereld. Want het was, en daarvoor loof ik de naam van God, mijn gewone handelwijze, om altijd, maar vooral in de dagen van benauwdheid en droefenis, te trachten dat het hoge belang van het toekomstige leven mij klaar voor ogen stond.

256. Maar niet zodra had ik een aanvang gemaakt met mijn vroegere bevindingen van de goedheid Gods voor mijn ziel in het geheugen terugeroepen, of daar stormde een ontelbare menigte zonden en overtredingen in mijn gemoed, waaronder deze op die tijd mij het meest benauwden, namelijk mijn doodsheid, mijn dwaasheid, mijn koelheid in de heilige plichten, mijn afdwalingen des harten, mijn traagheid in alle goede dingen, mijn gebrek aan liefde tot God, Zijn wegen, en Zijn volk, en nog dit aan het eind van alles: Zijn dat nu de vruchten van het Christendom? Zijn dat de tekens van een begenadigden man?

257. Door de bevatting van deze dingen werd mijn ziekte bij mij verdubbeld, want nu was ik ziek ook naar de inwendige mens; mijn ziel was met schuld bezwaard, nu was

ook mijn vroegere bevinding van Gods goedheid voor mij, geheel uit mijn geheugen geweken en voor mij verborgen, alsof zij er nooit geweest of gezien was geworden. Nu was mijn ziel grotelijks gekneld tussen deze twee overwegingen: Leven kon ik niet, sterven durfde ik niet, nu zonk ik weg en werd twijfelmoedig, en gaf alles op als verloren, maar als ik het huis op en neder wandelde, gelijk iemand, die in een akelige toestand verkeert, kreeg dat Woord van God vat op mijn hart: Gij zijt "om niet gerechtvaardigd uit zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is." Rom. 3: 24. Maar o, wat bracht dit een wending bij mij te weeg!

258. Nu was ik als iemand die ontwaakte uit een onrustige slaap of droom, en luisterende naar dit hemelse woord, was het mij, alsof ik het mij aldus hoorde verklaren: *zondaar, gij denkt, dat ik, wegens uw zonden en zwakheden, uw ziel niet redden kan, maar zie, mijn Zoon is bij Mij, en Hem zie Ik aan, niet u, en Ik wil met u handelen, gelijk Hij Mij aangenaam is.*

Hierop was ik grotelijks verlicht in mijn gemoed, en mocht ik verstaan dat God een zondaar te allen tijde kon rechtvaardigen, slechts had Hij Christus aan te zien, en zijn weldaden ons toeterekenen, en het zaak was terstond klaar.

259. En als ik dus in gepeins was, kwam ook dit Schriftwoord met grote kracht op mijn gemoed: "Niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar zijn barmhartigheden heeft Hij ons verlost, enz. Titus 3: 5, 2 Tim. 1: 6.

Nu was ik er weer bovenop, ik zag mezelf in de armen van genade en barmhartigheid, en hoewel ik vroeger bang was, om aan het stervensuur te denken, nu echter riep ik uit: *Laat mij sterven!* Nu was de dood beminnelijk en hoewel in mijn ogen, want ik zag nu, dat wij nooit waarlijk leven zouden, totdat wij overgegaan waren in de andere wereld. O, mij dacht, dit leven was maar een sluimering, vergeleken met het leven daarboven; op dat ogenblik zag ik ook meer in deze woorden: "Erfgenamen Gods." Rom. 8: 17, dan ik ooit in staat zal zijn uittedrukken, zolang ik in deze wereld leef. "Erfgenamen van God!" God zelf is het deel Zijner heiligen. Dit zag ik en was daarover verwonderd, maar wat ik zag, dat kan ik u niet vertellen.

260. Opnieuw; als ik op een andere tijd zeer ziek en zwak was, bezette mij de verzoeker al die tijd zeer hevig, want ik bevind dat hij zeer geneigd is om de ziel aantevallen, wanneer men het graf begint te naderen, dan heeft hij een goede gelegenheid, werkende om mijn vroegere bevindingen van Gods genade voor mij te verbergen, terwijl hij mij ook de verschrikkingen des doods en het oordeel Gods voor ogen zette, zodat ik op die tijd, door mijn vrees om voor eeuwig misleid te zijn, indien ik nu eens stierf, was als iemand die dood was voor de dood kwam en alsof ik gevoeld had, dat ik reeds in de afgrond nederdaalde. Me dunkt, zei ik, er was geen weg voor mij, maar ik moest naar de hel toe; maar zie, juist als ik te midden van deze vrees en verschrikking verkeerde, kwamen mij de woorden van de engelen, welke Lazarus in Abrahams schoot overdroegen, te binnen, alsof zij zeiden: "Zo zal het met u zijn, wanneer gij deze wereld verlaat."

Dit verkwikte mijn geest zo aangenaam en hielp mij om te hopen op God, waarop, toen ik met troost een weinig daarover gepeinsd had, dat woord met grote kracht op mijn gemoed kwam: "O dood, waar is uw prikkel? O graf, waar is uw overwinning? 1 Cor. 1 Cor. 15: 55. Hierop gevoelde ik mij wel naar lichaam en ziel tegelijk, want mijn ziekte begon dadelijk aftemen en ik wandelde opnieuw getroost voort in mijn werk voor God.

261. Op een andere keer, hoewel ik juist tevoren tamelijk wel en welgemoed was, viel toch plotseling een grote wolk der donkerheid op mij, welke de dingen van God en Christus zó voor mij verborg, dat het mij was, alsof ik ze nooit in mijn leven gezien of gekend had. Ik was ook in mijn ziel overmeesterd door een gevoelloze, harteloze

gemoedstoestand, zodat ik niet kon merken, dat mijn ziel zich bewoog of verroerde naar de genade en het leven door Christus. Het was mij, alsof mijn lendenen gebroken waren, alsof mijn handen en voeten gebonden waren met ketenen. Op die tijd voelde ik ook dat mijn uitwendige mens door zwakheid werd aangegrepen, hetgeen veroorzaakte, dat die andere benauwing des te heviger en ontroostbaarder voor mij was.

262. Nadat ik ongeveer drie of vier dagen in deze toestand doorgebracht had, voelde ik plotseling, toen ik bij het vuur zat, dit woord in mijn hart weerklinken: dat ik tot Jezus gaan moest. Hierop vlood mijn vorige donkerheid en atheïsme van mij weg en de zalige dingen van de hemel werden weer binnen het bereik van mijn gezicht gesteld. Terwijl ik over dit plotselinge aldus van verbazing getroffen was, vroeg ik: Vrouw is er wel zulk een Schriftwoord: "Ik moet tot Jezus gaan"?

Zij zei, dat zij dit niet zeggen kon, daarom zat ik nog te peinzen of ik mij zulk een Schriftuurplaats te binnen brengen kon; ik had niet langer dan twee of drie minuten gezeten of deze woorden schoten mij te binnen: "En tot een ontelbare menigte engelen", en tevens stond Hebreëen twaalf, voor mijn ogen, vers 22-24.

263. Toen zei ik met vreugde tot mijn vrouw: O, nu weet ik het, nu weet ik het! Maar die avond was een goede avond voor mij, nooit heb ik een beteren gehad. Ik verlangde naar het gezelschap van enige van Gods volk, opdat ik hen mocht meedelen wat God mij had laten zien. Christus was die nacht een kostelijke Christus voor mij. Ik kon nauwelijks in mijn bed blijven liggen, zoveel vreugde en vrede en heerlijkheid genoot ik door Christus; deze grote heerlijkheid bleef mij niet bij tot de morgen, maar toch was het twaalfde hoofdstuk van de schrijver aan de Hebreëen, Hebr. 12: 22, 23, een heerlijk Schriftwoord voor mij gedurende vele dagen achtereen daarna.

264. De woorden zijn deze: *"Gij zijt gekomen tot de berg Sion en tot de stad des levenden Gods, het hemelse Jeruzalem en tot een ontelbare menigte engelen, tot de algemeen verzameling en kerk der eerstgeborenen, die in de hemel opgeschreven zijn, en tot God, de rechter over allen, en tot de geesten` der volmaakt rechtvaardigen, en tot Jezus, de Middelaar des Nieuwen Verbonds en tot het bloed der besprenging, dat betere dingen spreekt, dan dat van Abel".*

Door deze heerlijke Schriftuur leidde de Heere mij heen, eerst tot dit woord, dan tot dat woord, en toonde mij wonderlijke heerlijkheid in elk van hen. Deze woorden zijn ook dikwijls sedert die tijd een grote verkwikking voor mijn geest geweest. *Geloofd zij God voor zijn barmhartigheid, aan mij bewezen!*

EEN KORT VERHAAL VAN DES SCHRIJVERS ROEPING TOT HET WERK DER BEDIENING.

265. En nu ik over mijn bevinding spreek, wil ik op deze plaats een paar woorden inlassen aangaande het prediken van het Woord door mij en van Gods wegen en handelingen daarin met mij.

Want nadat ik ongeveer vijf of zes jaren ontwaakt was, en ik zowel de noodzakelijkheid als de waarde van Jezus Christus, onze Heere, zien en kennen mocht, en in staat gesteld werd om met mijn ziel op Hem te vertrouwen, bemerkten enige der bekwaamsten onder de heiligen bij ons, ik zeg, de bekwaamsten wegens hun oordeel en hun heiligen wandel, wat er met mij voorgevallen was, en dat God mij waardig geacht bad om iets te verstaan van Zijn wil in zijn heilig en Goddelijk Woord, en mij in zekere mate het uitingsvermogen geschonken had, om hetgeen ik gezien had aan andere tot hun opbouw te kunnen meedelen; daarom verzochten zij mij, en dat met zeer veel ernst, dat ik gewillig mocht zijn, om op sommige tijden in een der meetings of samenkomsten het spreken van een woord ter vermaning tot hen, op mij te nemen.

266. Hoewel dit in het eerst mijn geest zeer beschaamd en verlegen maakte, toch, daar ik steeds door hen werd aangezocht en gesmeekt, stemde ik toe in hun verzoek en werkte met mijn gaven in twee verschillende vergaderingen tweemaal onder hen, hoewel in 't geheim, met veel zwakheid en onvolmaaktheid, waardoor zij niet slechts aangedaan en getroost schenen, maar bevestigden het plechtig, als in het gezicht van de grote God, en dankten de Vader der barmhartigheid voor de genade aan mij beezen.

267. Als hierna enige van hen soms het land rondgingen om te leren, wilden zij ook dat ik met hen zou gaan, waar ik, hoewel ik als nog geen gebruik maakte van mijn gaven of durfde maken in het openbaar, toch meer op een bedekte wijze als ik onder het vrome volk in die plaatsen kwam, soms ook een woord der vermaning tot hen sprak, hetwelk zij als dat van andere met verheuging ontvingen, wegens de barmhartigheid Gods aan mij, bekennende dat hun zielen daardoor waren opgebouwd geworden.

268. Dan, om kort te zijn, steeds aangezocht zijnde door de Kerk, werd ik na plechtig gebed tot de Heer met vasten meer bijzonder geroepen en aangewezen tot een meer gewone en openbare prediking van het Woord, niet slechts voor en onder hen, die geloofden, maar ook om het Evangelie te brengen aan diegenen, welke nog niet het geloof des Evangelies ontvangen hadden, gedurende welke tijd ik klaarblijkelijk in mijn gemoed een inwendige voortprikkeling daartoe ontwaarde, hoewel tot lof des Heeren, niet uit begeerte naar ijdele eer, want op die tijd werd ik aller-smartelijkst bestookt door de vurige pijlen des duivels aangaande mijn eeuwig staat.

269. Maar toch kon ik niet rusten, tot ik werd gevonden in de beoefening van mijn gaven, waartoe ik ook zeer aangespoord werd, niet slechts door de aanhoudende begeerte der Godzaligen, maar ook door het woord van Paulus tot de Corinthiërs; "Ik smee u broeders! gij kent het huis van Stefanus, dat het is de eersteling van Achaje, en dat zij zichzelf den heiligen ten dienst hebben geschikt; dat gij u aan de zodanigen onderwerpt, en aan een iegelijk die meewerkt en arbeidt." 1 Cor. 16: 15, 16.

270. Door deze tekst mocht ik zien, dat de Heilige Geest nooit bedoeld had, dat de mens, welke gaven en bekwaamheden bezit, ze in de aarde zou begraven, maar veeleer dezen beveelt en aanzet om hun gaven te besteden en gebod ook, dat degenen, die daartoe geschikt en geneigd waren, dat te doen: "Zij hebben zichzelf de heiligen ten dienste geschikt".

Dit Schriftwoord kwam in die dagen aanhoudend in mijn gemoed op om mij aan te moedigen en te sterken tot dit mijn werk voor God. Ook werd ik door verscheidene andere Schriftwoorden en voorbeelden der Godzaligen aangemoedigd, beide nader aangeduid in het Woord en andere geschiedenissen. (Hand. 8: 4; Hand. 18: 24, 25; 1 Petr. 4: 10; Rom. 12: 6. enz.

271. Daarom, hoewel uit mezelf de onwaardigste onder al de heiligen, begon ik mijn werk, hoewel met grote vreeze en bevende op het gezicht van mijn eigen zwakheid, en predikte overeenkomstig mijn gaven en naar de mate van mijn geloofs het gezegende Evangelie, dat God mij bekend gemaakt had in het heilige Woord der waarheid, waarop zij die op het land woonden, dat gehoord hebbende, inkwamen bij honderden om het Woord te horen en dat van alle deden en streken, hoewel om velerlei en verschillende redenen.

272. En ik dank God, dat Hij aan mij meegevoel en medelijden met hun zielen gaf, hetgeen mij aandreef om met grote vlijt en ernst te werken, ten einde zulke woorden te bedenken, die, zo God ze zegenen mocht, vat mochten krijgen op hun geweten en dat wakker te schudden, waarover ook de goede Heere naar de wens van Zijn dienaar Zijn goedkeuring schonk, want ik had nog niet lang gepredikt of enige werden door het Woord getroffen en begonnen bedroefd te worden in hun gemoed, toen zij beseften hoe groot hun zonden waren en hoezeer zij Jezus Christus nodig hadden.

273. Maar ik kon eerst niet geloven, dat God spreken zou door mij tot iemands hart, daar ik mij steeds onwaardig keurde, toch droegen zij, die aldus getroffen waren, mij liefde en een bijzondere achting toe. En hoewel ik het van mij zette, dat zij door mij zouden ontwaakt zijn, beleden zij dat toch en bevestigden het voor de heiligen Gods. Ook loofden zij God om mijnentwil, onwaardige ellendeling die ik ben! en noemden mij Gods werktuig, waardoor aan hun de weg der verlossing werd geopenbaard.

274. Waarom ik, toen ik hen zowel in woorden als daden zo standvastig vond en ook dat zij een drang des harten hadden naar de kennis van Jezus Christus, zich verblijdende, dat God mij gezonden had tot de plaats, daar zij waren, begon te besluiten dat het wel zo kon zijn, dat God in zijn werk zulk een dwaze gebruikt had als ik was, en dan kwam dat woord van God met een zeer aangename verkwikking tot mijn hart: "De zegen desgenen, die verloren ging, kwam op mij en het hart der weduw deed ik vrolijk zingen". Job. 29: 13.

275. Hierover dan verheugde ik mij, ja de tranen dergenen, die God deed ontwaken door mijn prediking, waren mij zowel een verkwikking als een aanmoediging, want ik dacht aan deze woorden: "Wie is het toch die mij zal vrolijk maken, dan degene, die van mij bedroefd is geworden"? 2 Cor. 2: 2, en opnieuw: Hoewel "ik andere geen apostel ben, nochtans ben ik het ulieden. Want het zegel des apostelschaps zijt gijlieden in de Heere", 1 Cor. 9: 2. Deze dingen dan waren als een andere bewijsgrond voor mij, dat God mijn geroepen had tot dit werk en mij daarin had bijgestaan.

276. In mijn prediking van het Woord gaf ik vooral acht op deze een zaak, namelijk, dat de Heere mij leidde om te beginnen, waar zijn Woord met zondaren begint; dat is: alle vlees te veroordelen en te verklaren en te bewijzen dat de vloek Gods door de wet op alle mensen rust en vat heeft, zodra zij in de wereld komen, van wege de zonde. Dit gedeelte nu van mijn werk vervulde ik met veel gevoel, want de verschrikkingen der wet en de schuld van mijn overtredingen lagen als een zwaar gewicht op mijn geweten. Ik predikte wat ik gevoelde, wat ik met smart gevoelde, zodat daaronder mijn arme ziel zuchtte en beefde.

277. Waarlijk, ik ben geweest als iemand, die uit de doden tot hen gezonden was, ik zelf ging in ketenen om te prediken tot hen, die in boeien waren en droeg dat vuur in mijn geweten om, waarvoor ik hen waarschuwde dat zij zich hoeden zouden. Ik kan in

waarheid zeggen en dat zonder veinzen, dat als ik ging om te prediken, ik vol schuld en verschrikking naar de deur van het spreekgestoelte ging, en daar werden deze dingen van mij weggenomen en gevoelde ik mijn gemoed bevrijd, totdat ik mijn werk gedaan had, en dan was het onmiddellijk zelfs voor ik de trap van de predikstoel kon afkomen, even slecht gesteld als tevoren, maar God leidde mij voort en zeker met een sterke hand, want noch schuldgevoel, noch hel konden mij aan mijn werk onttrekken.

278. Zo ging ik voort gedurende de tijdruimte van twee jaren, uitroepende tegen de zonden der mensen en tegen hun vreselijke toestand wegens hun overtredingen. - Hierna kwam de Heere af in mijn ziel met een gestadige vrede en troost door Christus, want Hij gaf mij vele aangename uitlatingen van zijn gezegende genade door Hem. Daarom veranderde ik in mijn prediking, want nog steeds predikte ik wat ik zag en gevoelde, nu echter poogde ik Jezus voor te stellen in al zijn ambten, betrekkingen en weldaden voor de wereld en trachtte ook die valse steunsels en stutten waarop de wereld leunt, valt en om komt, te ontdekken, te veroordelen en te verwijderen. Bij deze dingen bleef ik even lang staan als bij de andere.

279. Hierna leidde de Heere mij in een gedeelte van het mysterie der vereniging van Christus, waarom ik dat ook aan hen ontdekte en aantoonde. En toen ik deze drie hoofdpunten van het Woord Gods doorlopen had, ongeveer de tijdruimte van vijf jaren of meer, werd ik gevat in mijn tegenwoordige werkkring en in de gevangenis geworpen, waar ik opnieuw: ongeveer zo lang gelegen heb, om de waarheid in de weg van lijden te bevestigen, gelijk ik tevoren deed door het getuigenis der waarheid volgens de Schriften in de weg der prediking.

280. Ik dank God, zolang ik gepreekt heb, riep mijn hart dikwijls al die tijd van deze en die andere dienst, met groten ernst tot God, dat Hij het Woord mocht vruchtbaar maken tot redding der ziel, steeds vrezende, dat de vijand het Woord zou wegnemen van het geweten en alzo onvruchtbaar maken. - Daarom trachtte ik zo het Woord te prediken, dat daardoor, zo het mogelijk ware, de zonde en personele schuld mocht duidelijk gemaakt worden.

281. Ook kwam het, als ik de dienst gedaan had, in mijn hart op te denken, dat het Woord nu als regen op een stenige plaats viel, terwijl ik uit grond des harten wenste: O, dat zij, die mij deze dag hoorden spreken, maar eens zagen, gelijk ik, wat zonde, dood, hel en de vloek van God is, alsook wat de genade, de liefde en de barmhartigheid Gods is door Christus, voor de mensen in zulk een toestand als zij zijn, welke nu nog vervreemd van Hem zijn. En waarlijk, dikwijls zei ik in mijn hart voor de Heere: 'Dat, zo ik dadelijk voor hun ogen opgehangen werd en dit een middel mocht zijn om hen wakker te schudden, en hen in de waarheid te bevestigen, ik daarin van harte zou toestemmen en mij overgeven.'

282. Want het is mij in mijn prediking wel geweest, vooral wanneer ik bezig was in de leer des levens door Christus, zonder de werken, alsof een engel Gods achter mijn rug stond om mij aan te moedigen. O, wat lag het met een kracht en hemelse blijk op mijn eigen ziel, terwijl ik trachtte dit te ontvouwen, aan te tonen, en te binden op de geweten van andere, zodat ik niet tevreden kon zijn met te zeggen: Ik geloof en ben verzekerd; mij dacht ik was meer dan verzekerd; zo het mij past mij alzo uittedrukken, dat die dingen welke ik toen verdedigde, waar waren.

283. Toen ik het eerst uitging om het Woord in de omtrek te verkondigen, begonnen de doctoren en priesters des lands tegen mij uit te varen. Maar ik had mij voorgenomen geen schelden met schelden te vergelden, maar om te zien hoevelen van hun vleselijke belijders ik overtuigen kon van hun ellendige toestand voor de wet en van de noodzakelijkheid en waardij van Christus, want zo dacht ik: Dit zal mij verantwoorden in de toekomst, wanneer zij zullen zijn als mijn loon voor hun aan-

gezicht. Gen. 30: 33.

284. Ik gaf er nooit om, mij te bemoeien met dingen welke betwist werden, en mij te mengen in woordenstrijd onder de heiligen, vooral over dingen van de geringste aard, toch ijverde ik zeer graag met groten ernst voor het Woord des geloofs en de vergeving der zonde door het lijden en de dood van Jezus. Maar ik zeg, wat andere dingen aangaat, daarmee bemoeide ik mij niet, omdat ik zag dat zij twisting veroorzaakten en omdat zij noch in het opvolgen noch in het nalaten ons bij God aangenaam maakten om de Zijn te worden. Bovendien zag ik, dat mijn werk voor mij door een ander kanaal zeilde, namelijk om een wekkend woord overal te brengen; hieraan dan hield ik mij vast.

285. Nooit trachtte ik of durfde ik gebruik te maken van anderer opstellen, Rom. 15: 18, hoewel ik niet allen veroordeel, die dat doen, want ik meende in der waarheid, en werd daarin door de ondervinding bevestigd, dat wat mij geleerd was door het Woord en de Geest van Christus, kon gesproken, gehandhaafd, bevestigd worden door het gezondste en meest standvastige geweten, en hoewel ik nu niet alles wil zeggen, wat ik in deze zaak weet, toch heeft mijn bevinding mij geleerd meer belang te stellen in de tekst der Schriften dan velen onder de mensen wel vermoeden. Gal. 1: 11, 12.

386. Zo iemand dergenen, welke wakker geschud waren geworden door mijn bediening, later opnieuw afvielen, gelijk soms zeer velen deden, dan, en dit kan ik in waarheid zeggen, was hun verlies zwaarder voor mij, dan indien een van mijn eigen kinderen, gewonnen uit mijn eigen lichaam, naar zijn graf werd gedragen.

Ik geloof in der waarheid, ik kan het zeggen zonder de Heere te bedroeven, dat niets mij zo hevig aandeed dan dat, tenzij het de vrees ware voor het verlies der verlossing van mijn eigen ziel. - Ik schatte mezelf, alsof ik prachtige gebouwen en heerlijkheden bezat in die plaatsen, waar mijn kinderen geboren werden; mijn hart was zo vervuld met de heerlijkheid van dit treffelijk werk, dat ik mijzelf daardoor van God meer gezegend en geëerd rekende, dan indien Hij mij nu tot keizer gemaakt had over de Christelijke wereld of heer van al de heerlijkheden der aarde, zonder dit werk! O deze woorden: "Hij die de zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, zal een ziel van de dood redden." Jac. 5: 20. "De vrucht des rechtvaardigen is een boom des levens. En hij die zielen wint, is wijs." Spr. 11: 30. "Degenen die wijs zijn, zullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk." Dan. 12: 3. "Want welke is onze hoop, of blijdschap of kroon des roems? Zijt gij die ook niet voor onze Heere Jezus Christus in zijn toekomst? Want gij zijt onze heerlijkheid en blijdschap." 1 Thess. 2: 19, 20. Deze woorden, zeg ik, en vele andere van gelijke aard zijn grote verkwikkingen voor mij geweest.

287. Ik heb opgemerkt, dat waar ik een werk te doen had voor God, ik eerst als het ware een afkomen van God in mijn gemoed heb opgemerkt om in mij de begeerte te wekken, dat ik daar prediken mocht.

Ook heb ik opgemerkt, dat deze en die zelve in het bijzonder sterk op mijn hart gebonden werden en ik aangezet werd om hun redding te wensen, en dat deze zelfde zielen daarna ingeleverd werden als de vruchten van mijn bediening. Eveneens heb ik opgemerkt, dat een woord ter loops uitgesproken in een preek, meer uitwerking gedaan had, dan alles wat verder gesproken was geworden, soms ook wanneer ik dacht, geen nut gesticht te hebben, dan was mijn woord het vruchtbaarst van allen, en op andere tijden, wanneer ik dacht, dat ik ze vangen zoude, dan viste ik te vergeefs.

288. Ik heb ook opgemerkt, dat waar er op zondaren te werken viel, daar begon ook de duivel te brullen in de harten en door de monden Zijner dienaren. Ja, dikwijls als de goddeloze wereld het meest raasde, daar werden zielen wakker geschud door het Woord. Ik zou bijzondere voorbeelden kunnen aanhalen, maar dat laat ik na.

289. Mijn grote begeerte in het vervullen van mijn bediening was, dat ik mocht komen in de duisterste plaatsen des lands, ja onder dat volk, hetwelk van het geloof het verst afgeweken was; echter niet omdat ik het licht niet verdragen kon, want ik vreesde niet om iemand mijn Evangelie bloot te leggen, maar omdat ik bevond, dat mijn geest meer overhelde om wakker schuddend en bekerend werk te doen, en het Woord, dat ik voordroeg, leidde ook zichzelf het meest in die weg, ja, zo heb ik getracht het Evangelie te prediken daar waar Christus niet genoemd was, opdat ik niet op eens anders fundament bouwen zoude. Rom. 15: 20.

290. In mijn prediking ben ik in moeite geweest en heb als het ware gearbeid om Gode kinderen voort te brengen; ook kon ik niet voldaan zijn totdat er vruchten op mijn werk te voorschijn kwamen. Als ik geen vrucht zag, was het onverschillig wie mij preees, maar zo ik vrucht had op mijn arbeid gaf ik er niet om wie mij veroordeelde. - Ik heb dikwijls gedacht aan deze woorden: "Die zielen wint is wijs" Spr. 11: 30, en opnieuw: "Ziet, de kinderen zijn een erfdeel des Heeren, des buiks vrucht is een beloning." Gelijk pijlen zijn in de hand eens helds, zodanig zijn de zonen der jeugd. Welgelukzalig is de man die zijn pijlkoker met dezelve gevuld heeft, zij zullen niet beschaamd worden, als zij met de vijanden spreken zullen in de poort. Ps. 127: 35.

291. Het was mij volstrekt niet aangenaam te zien dat het volk denkwijzen en meningen indronk, alsof zij onwetend schenen aangaande Jezus Christus en de waarde hunner eigen verlossing, aangaande gezonde overtuiging van zonde, vooral van ongelooft en een hart, dat vurig begeerde om door Christus gered te worden, benevens een sterk verlangen naar een waarlijk geheiligde ziel; dat is het wat mij zo verheugde; dat waren de zielen, die ik welgelukzalig achtte.

292. Maar ook in dit werk, gelijk in alle andere werkzaamheden, vergezelden mij mijn aanvechtingen, en wel van verschillende soort, soms werd ik aangevallen met grote ontmoediging in mijn werk, vrezende dat ik in 't geheel niet in staat was, om tot opbouw en stichting het Woord te verkondigen; ja zelfs, dat ik niet in staat was om met gezond verstand tot het volk te spreken, op welke tijden ik zulk een vreemde zwakheid en krachteloosheid mijn lichaam voelde aangrijpen, dat mijn been nauwelijks in staat waren mij te dragen naar de plaats der oefening.

293. Soms weer, als ik gepredikt had, werd ik hevig aangevallen met lasteringen en sterk aangevochten om die lasteringen met mijn mond uittespreken voor de verzamelde schare. Op sommige tijden, zelfs wanneer ik begonnen was het woord te verkondigen met veel helderheid, duidelijkheid en een gemakkelijker van spreken, werd, ik voor dat die gelegenheid beëindigd was, zo verblind en zo vervreemd van de dingen, die ik gesproken had, en ook zo verhinderd in mijn spreken, dat ik mij niet meer voor het volk uitdrukken kon; dat het mij was, alsof ik niet wist of mij herinnerde waaraan ik was, of alsof mijn hoofd in een zak gestoken had gedurende de gehele tijd der oefening.

294. Nogmaals, als ik soms gereed stond om te prediken over een of ander pijnlijk en brandend gedeelte van het Woord, bevond ik dat de verleider mij inblies: "Wat, wilt gij prediken over deze woorden? Dit veroordeelt uzelf, hieraan is uw eigen ziel schuldig, daarom moet gij hierover in 't geheel niet prediken, en zo gij het toch doet, dan moet gij het zo verbloemen of verkleinen, dat gij zelf daaraan kunt ontsnappen, opdat gij niet, in plaats van andere te wekken, die schuld op uw eigen ziel laadt, waaronder gij nooit zult uitkomen.

295. Maar ik dank de Heere, omdat ik ben bewaard geworden dat ik niet hoorde naar deze zo afschuwelijke inblazingen, en mij als Simson eerder gebogen had uit alle macht om de zonde te veroordelen en de overtredingen, waar ik die ook vond; ja

hoewel ik daarin ook schuld op mijn eigen geweten bracht, dacht ik, met de Filistijnen. Richt. 16: 29, 30, liever dan vals handelen met het gezegende Woord van God; "Gij die een ander leert, leert gij uzelf niet?" Is het niet veel beter dat gij uzelf oordeelt, juist door de volle waarheid andere te prediken, dan dat gij, om uzelf te redden, de waarheid gevangen neemt in ongerechtigheid? Geloofd zij God voor zijn hulp, ook hierin ondervonden.

296. Ik ben ook, terwijl ik gevonden werd in dit gezegende werk van Christus, dikwijls aangevochten geweest door hoogmoed en verheffingen des harten, en hoewel ik niet durf beweren, dat ik daardoor niet besmet ben geworden, toch heeft in waarheid de Heere, door Zijn kostelijke genade, het zo met mij aangelegd, dat ik grotendeels maar weinig vreugde vond om zulk een ding toetelaten, want het is elke dag mijn deel geweest geleid te worden in het kwaad van mijn eigen hart, en daarin zoveel bederf en zwakheid te zien, dat het mijn hoofd zou doen hangen onder al mijn gaven en bekwaamheden. Ik heb die doorn in het vlees gevoeld, hetwelk juist Gods barmhartigheid jegens mij was. 2 Cor. 12: 79.

297. Ook werd mij bij dit alles soms een of andere merkwaardige plaats in het Woord voorgehouden, welk woord een scherpen, doordringende zin in zich bevatte aangaande het omkomen der ziel, ondanks gaven en talenten, als bijvoorbeeld dit woord, hetwelk mij van groot nut geweest is: "Al ware het dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, ik ware een klinkend metaal en luidende schel geworden. 1 Cor. 13: 1, 2.

298. Een luidende schel of cymbaal is een muziekinstrument, waarop een bedreven speler zulke aangenaam klinkende en hartroerende muziek kon maken, dat allen die hem horen spelen, nauwelijks kunnen nalaten te dansen, en toch zie, de cymbaal bezit geen leven, ook brengt zij zelve geen muziek voort, de kunst alleen van hem, die erop speelt, zodat het instrument eindelijk tot niet kan worden en vergaan, al werd er in vervlogen tijden zulke heerlijke muziek op gemaakt.

299. Juist zo zag ik, dat het was en zijn zal met diegenen, welke gaven hebben, maar wie zaligmakende genade ontbreekt; zij zijn in de hand van Christus, gelijk de cymbaal in de hand van David. En gelijk David met de symbaal zich vermaken kon in de dienst van God, om de harten der aanbidders te verheffen, zo kan Christus deze begaafde mensen gebruiken om door hen de zielen van zijn volk aantedoen in Zijn kerk. En toch wanneer Hij alles voleindigd heeft, hangt Hij hen als levenloos, hoewel klinkende cymbalen naast Zich.

300. Deze overweging met andere waren grotendeels als een moker op de kop van hoogmoed en der begeerte naar ijdele eer; hoe, dacht ik, zal ik trots zijn, omdat ik een klinkend metaal ben? Is het zo veel een viool te zijn? Bezit het geringste schepsel, dat leven bezit, niet meer van God in zich, dan deze dingen? Bovendien, ik wist dat het de liefde was, die nooit sterven zou, maar deze dingen moeten ophouden en verdwijnen daarom besloot ik dat een weinig genade, een greintje liefde, een beetje oprechte vreze Gods beter is dan al deze gaven; ja, en ik ben ten volle overtuigd van de mogelijkheid, dat een ziel welke nauwelijks iemand kan antwoorden dan met een verwarde wijze van uitdrukking, ik zeg, toch is het mogelijk, dat dezen duizendmaal meer genade bezitten en dus meer in de liefde en gunst van de Heere delen, dan zij die, uit kracht van de gave der wetenschap zichzelf kunnen voordoen als engelen.

301. Daarom dan, kreeg ik te verstaan, dat, hoewel gaven in zichzelf goed zijn voor de zaak waarvoor zij dienen moeten, te weten tot opbouw van andere, zij toch ledig en krachteloos zijn om de ziel te redden van hem die ze bezit, zo zij maar alleen gevonden worden, noch zijn zij als zodanig een teken van de gelukkigen toestand eens mensen, daar zij slechts een vergunning zijn van God aan enige, van welker gebruik of

niet gebruik zij, terwijl geen liefde meer over is, moeten rekenschap geven aan Hem, die gereed staat om te oordelen de levenden en de doden.

302. Dit toonde mij ook, dat gaven zonder meer, gevaarlijk waren, niet in zichzelf, maar wegens al het kwaad, dat diegenen vergezeld, welke ze bezitten, te weten: hoogmoed begeerte naar ijdele eer, zelfbedrog, enz., welke allen gemakkelijk opgeblazen werden op de toejuicing en de lof van elke onberaden Christen, om een arm schepsel in gevaar te brengen van te vallen in het oordeel des duivels.

303. Ik zag dan dat hij, die gaven bezit, nodig heeft geleid te worden in het gezicht van de natuur dezer gaven, te weten, dat zij onvoldoende zijn om hem te brengen in een waarlijk verlorne toestand, als hij zijn vertrouwen daarop stelt, en zo tekortschiet aan de genade Gods.

304. Ook heeft hij oorzaak om nederig met God te wandelen, en klein te zijn in eigen ogen en steeds zich te herinneren, dat zijn gaven niet de zijne zijn, maar die der kerk, en dat hij door die gaven een dienaar der kerk is geworden en dat hij ten laatste rekenschap geven moet van zijn rentmeesterschap aan de Heere Jezus. En goed rekenschap te kunnen geven, dat zal een zalige taak zijn.

305. Laten daarom allen de vreze Gods wat meer schatten; gaven zijn inderdaad begeerlijk, maar toch grote genade en kleine gaven zijn beter, dan grote gaven en geen genade. Het zegt niet: De Heere geeft gaven en eer, maar *de Heere geeft genade en eer*. En gezegend is hij, wie de Heere genade, ware genade geeft, want dat is een voorloper van de eer.

306. Maar toen Satan merkte dat deze zijn aanvallen en verzoeken op mij, aan zijn oogmerken niet beantwoordden, te weten, om mijn bediening te verhinderen en die zonder uitwerking te maken aangaande haar doeleinden, beproefde hij een ander middel, namelijk om de gemoederen der onwetenden en kwaadaardigen te beroeren, om mij te beladen met lasteringen en verwijten. Zodat ik nu wel zeggen mag dat wat de duivel kon bedenken, en zijn werktuigen konden uitvinden, het gehele land over tegen mij rondwoelde, meende gelijk ik zei, dat zij door dat middel bewerken zouden, dat mijn bediening werd veronachtzaamd.

307. Er werd dan in de rondte een gerucht onder het volk verspreid, dat ik een tovenaer, een Jezuïet, een rover en dergelijke was.

308. Op dit alles zal ik slechts dit zeggen: *God weet dat ik onschuldig ben*. Maar wat mijn beschuldigers aangaat, laten zij bedenken, dat zij mij ontmoeten zullen voor de rechtbank des Zoons van God, om daar verantwoording te doen van alle deze dingen, met alle hun andere goddeloosheden, tenzij God hen leert berouw te hebben over deze dingen, waarvoor ik van ganser harte bid.

309. Maar hetgeen met het onbeschaamdste vertrouwen verbreid werd; was, dat ik, mijn bijzitten, mijn hoeren, mijn bastaarden had, ja twee vrouwen tegelijk en zulke dingen meer. In deze lasteringen verheug ik mij, omdat het slechts lasteringen, dwaze of schandelijke leugens en valsheden zijn, welke mij aangewreven worden door de duivel en. Zijn zaad. En indien ik niet goddeloos behandeld werd door de wereld, dan zou ik een bewijs missen, dat ik een heilige of een kind van God was. *Zalig zijt gij, zegt de Heere Jezus, zo u de mensen versmaden en u vervolgen, en liegende, alle kwaad van u spreken om van Mijn Naams wil; verheug u en wees blijde, want uw loon is groot in de hemelen, want zo vervolgd zij ook de valse profeten, die voor u geweest zijn*. Matth. 4: 11.

310. Deze dingen dan hinderen mij niet om mijnentwil, volstrekt niet, al waren zij twintigmaal erger. Ik heb een goed geweten, en waar zij kwalijk van mij spreken, als van een kwaaddoener, zullen zij beschaamd worden die mijn goede wandel in Christus, vals beschuldigden.

311. Zo dan, wat zal ik zeggen tot dezen, die mij dus belasterd hebben? Zal ik hen dreigen? Zal ik met hen twisten? Zal ik hen vleien? Zal ik hen smeken hun mond te houden?

Nee, dat niet; ware het niet dat zij, welke de bewerkers en aanstokers zijn, zich door deze dingen rijp maken voor de verdoemenis, dan zou ik tot hen zeggen: *Vertel het maar verder, want dat zal mijn heerlijkheid vermeederen.*

312. Daarom bind ik deze leugens en valse beschuldigingen op mij als een versiering; het behoort tot mijn Christelijke belijdenis om veracht, belasterd, gesmaad en beschimpt te worden, en daar dit alles niets anders is, voor zover mijn God en mijn geweten daarvan getuigen, verheug ik mij in de smaadredenen om Christus wil.

313. Ik daag ook al die dwazen of schurken uit, welke het zich ten taak gesteld hebben zo iets te verbreiden, om de voornoemde dingen aangaande mij te bevestigen, namelijk dat ik slechte omgang had met andere vrouwen of dergelijke dingen. Wanneer zij eens het uiterste beproefden en zulk een volledige navraag deden als zij maar konden, om werkelijk te bewijzen dat er enige vrouw is in de hemel, op de aarde of in de hel, die zeggen kan dat ik op die en die tijd, op die en die plaats, bij dag of nacht getracht heb met haar slechte omgang te hebben.

En spreek ik aldus om mijn vijanden te smeken een goede gedachte van mij te hebben? Nee, ik niet, ik wil hierin geen hulp afbedelen van enig mens; geloof mij hierin, of geloof mij niet, het is mij alles hetzelfde.

314. Mijn vijanden hebben het doel gemist met hun loeren op mij. Ik ben zulk een mens niet. Ik wenste dat zij zelf schuldeloos waren. Indien alle hoereerders en overspelers in Engeland opgehangen werden aan hun halzen tot zij dood waren, dan zou JOHN BUNYAN, het voorwerp van hun nijd, nog leven en gezond zijn. Er is geen vrouw, die ademt onder het hemelgewelf, welke ik anders ken, dan door haar tooi, haar kinderen of algemeen bekendheid, behalve mijn vrouw.

315. En hierin bewonder ik de wijsheid van God, dat Hij mij de vrouwen deed schuwen, van mijn eerste bekering af tot nu toe. Zij, met wie ik op de meest intieme wijze in betrekking stond, weten en kunnen van mij getuigen, dat het bij mij een zeldzame zaak was, mij bij een vrouw aangenaam voortdoen. –

De gebruikelijke groet der vrouw verafschuw ik, het lijkt mij afschuwelijk, bij wie ik het ook zie. Ik kan niet alleen in hun gezelschap verkeren. Ik geef zelden een vrouw de hand, want ik geloof dat deze dingen mij zo niet betamen. Als ik zag, dat vrome lieden die vrouwen groetten, welke zij bezocht hadden, of welke hen bezocht hadden, heb ik bij tijden mijn tegenwerpingen daartegen gemaakt, en wanneer zij mij antwoordden, dat het slechts een beleefdheidsvorm was, antwoordde ik daarop, dat het geen betamelijk gezicht was.

Enige brachten toen de heilige kus te berde, maar daarop vroeg ik hun toen, waarom zij dan onderscheid maakten, waarom zij dan de schoonste groetten maar de minder bevoorrechten onopgemerkt lieten; daarom, hoe loffelijk zulk een zaak in de pogen van andere moge geweest zijn, steeds was zij onbetamelijk in mijn gezicht.

316. En om nu in deze zaak de mond te snoeren, daag ik niet slechts mensen maar ook engelen uit om te bewijzen, dat ik schuldig ben aan vleselijke omgang met een of andere vrouw, behalve mijn vrouw, ook ben ik niet bang dit nog eens te doen, wetende dat ik in zulk een geval de Heere niet mishagen kan, om God aanteroepen, dat die getuigenis geve aan mijn ziel, dat ik in deze dingen onschuldig ben.

Niet, dat ik dus bewaard ben geworden door enige goedheid die in mij, meer dan in iemand anders zou gevonden zijn, maar omdat God barmhartig jegens mij geweest is en mij bewaard heeft, tot Wie ik bid, dat Hij mij verder bewaren moge, niet slechts in deze zaak, maar van elke goddeloze weg en handel en mij beware tot Zijn hemels

koninkrijk. Amen.

317. Gelijk nu Satan werkte door schande en smaad, om mij slecht te maken onder mijn landslieden, opdat, ware het mogelijk, mijn prediking ijdel mocht worden gemaakt, zo werd daaraan een lange en vervelende gevangenschap toegevoegd, opdat ik mocht bevreesd gemaakt worden voor mijn dienst voor Christus en de wereld verschrikt en bang gemaakt werd om mij te horen prediken, waarvan ik u in het volgende gedeelte een kort verslag geven zal.

EEN KORT VERHAAL VAN DES SCHRIJVERS GEVANGENSCHAP.

318. Als ik een lange tijd het heerlijk Evangelie van Christus beleden en ongeveer **vijf jaren** die blijde boodschap gepredikt had, werd ik gevangen genomen in een vergadering van vrome lieden op het land, onder wie ik, zo zij mij vrijgelaten hadden, die dag zou gepredikt hebben.

Maar zij voerden mij van onder die lieden weg en trokken mij voor het gerecht, hetwelk mij, nadat ik zekerheid aangeboden had, dat ik op de volgende zittingen verschijnen zou, toch gevangen zetten, omdat ik in mijn zekerheid niet verplicht wilde wezen, dat ik niet meer tot het volk zou prediken.

319. Op de volgende zittingen werd ik beschuldigd als een onderhouder en voorstander van onwettige vergaderingen en gezelschappen en als een tegenstander van de nationale dienst der kerk van Engeland, en nadat het gerechtshof enige zittingen aan mijn zaak gewijd had, namen zij mijn openhartige mededelingen als een bekentenis, gelijk zij het uitdrukten in het vonnis, en mij veroordeelden tot eeuwige ballingschap, omdat ik weigerde mij overeenkomstig de nationale eredienst te gedragen.

Dus opnieuw overgeleverd zijnde in de banden van de cipier, werd ik weer naar de gevangenis teruggevoerd, en daar heb ik **twalf gehele jaren** doorgebracht, wachtende om te zien wat de Heere deze mannen wilde toelaten met mij te doen.

320. In deze toestand heb ik door genade met veel tevredenheid volhard maar heb vele wendingen en keringen in mijn hart ondervonden, zowel van de Heere, als van Satan en mijn eigen verdorvenheden, waardoor ik, de Heere Jezus zij de eer, ook onder vele dingen, veel overtuiging, onderwijzing en bevassing heb ontvangen van datgene waarover ik hier in het brede niet kan spreken, slechts gAf ik u in een paar wenken een woord, dat de Godzaligen moge aanzetten om God te loven en voor mij te bidden, en opdat zij werden aangemoedigd, indien deze toestand eens de hunne werd, om niet te vree zen voor hetgeen de mensen hen zullen doen.

321. Nooit in mijn gehele leven had ik zulk een diep inzicht in het woord van God als nu, die Schriftuurplaatsen waarin ik tevoren niets opmerkte, ontstaken voor mij in deze plaats en deze toestand hun licht; nooit was de Heere Jezus mij zo duidelijk en zichtbaar geweest als nu; hier heb ik Hem werkelijk gezien en gevoeld. O, dat woord: "Wij hebben ulieden geen kunstig verdichte fabelen gepredikt" 2 Petr. 1: 16, en dat andere: *God heeft Christus van de doden opgewekt, en heeft Hem heerlijkheid gegeven, opdat uw geloof en hoop op God zijn zou.*" 2 Petr. 1: 2, waren zalige woorden voor mij in deze mijn gevangen toestand.

322. Deze drie of vier Schriftuurplaatsen zijn in deze mijn toestand ook tot grote verkwikking geweest: Joh. 14: 14; Joh. 16: 33; Coll. 3: 3, 4; Hebr. 12: 22-24, zodat ik soms, als ik in hun genietingen verkeerde, in staat was om mij een ongeluk te lachen en om niet voor het paard noch zijn ruiters te vrezen, Job 39: 18.

Ik heb hier in deze plaats zalige gezichten genoten van de vergeving van mijn zonden en van mijn verkering met Jezus in de toekomstige wereld. O, de berg Sion, het hemelse Jeruzalem, de vele duizenden engelen en God, de Rechter over allen, en de geesten der volmaakte rechtvaardigen en Jezus," Hebr. 12: 22-24, waren in deze plaats zalige woorden voor mij. DAT heb ik hier gezien, en wel zoo, dat ik overtuigd ben, nooit zolang ik in deze wereld ben, in staat te zijn om DAT uit te drukken. Ik heb gezien dat dit Schriftwoord waarheid is: "Denwelke gij niet gezien hebt, en nochtans lief hebt, in Dewelke gij nu, hoewel Hem niet ziende, maar gelovende, u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde." 1 Petr. 1: 8.

323. Ik heb nooit zo geweten, wat het was, dat God mij bijstond, bij alle wendingen en

bij alle pogingen van Satan om mij te bedroeven enz., als ik nu bevonden, heb, sedert ik in deze plaats kwam, want zie, even als de vrees mij aangreep, zo kwam mij troost en bemoediging toe, ja, als ik ontstelde, zelfs al was het over niets anders dan mijn eigen schaduw, toch heeft God, die zeer teer voor mij was, niet toegelaten dat mij overlast geschiedde, maar placht mij met een of ander Schiftwoord tegen alles te sterken, zodat ik dikwijls gezegd heb: Was het geoorloofd, dan zou ik kunnen bidden om groter moeite, ter wille van de grotere troost. Pred. 7: 14; 2 Cor. 1: 5.

324. Voor ik in de gevangenis kwam, zag ik wat er komen zou, en vooral twee opmerkingen droeg ik warm op mijn hart; de eerste was, hoe ik het uithouden zou, en of mijn gevangenschap ook lang en vervelend zou zijn; de tweede was of ik in staat zou zijn de dood tegemoet te gaan indien dat hier mijn deel mocht zijn.

Aangaande de eerste overweging, was dit Schriftwoord, Coll. 1: 11, een grote opheldering voor mij, namelijk, dat ik God moest bidden dat ik, "met alle macht mocht bekrachtigd zijn, naar de sterkte Zijner heerlijkheid, tot alle lijdzaamheid en lankmoedigheid, met blijdschap."

Voor ik werd gevangen gezet, kon ik niet minder dan een jaar achtereen, zelden in het gebed gaan, of deze Schriftuur of zalige smeking, kwam, als het ware, vanzelf in mijn gemoed op, en overtuigde mij, dat, zo ik ooit door lankmoedigheid wilde gaan, ik alle geduld moest hebben, vooral als ik het met blijdschap wilde ondergaan.

325. Aangaande de tweede overweging, was die tekst 2 Cor. 1: 9 voor mij van groot nut: "Ja wij hadden al zelf in ons zelf het vonnis des doods, opdat wij niet op ons zelf vertrouwen zouden, maar op God, die de doden verwekt."

Door dit Schriftwoord mocht ik zien, dat zo ik ooit recht wilde lijden, dan moest ik eerst een vonnis des doods ondergaan over alle dingen, wat eigenlijk een zaak van dit leven kan genoemd worden, ja mezelf, mijn vrouw, mijn kinderen, mijn gezondheid, mijn genietingen, en alles daaronder gerekend als dood voor mij en ik als dood voor hen: "Wie vader of moeder, zoon of dochter lief heeft boven Mij, is Mijns niet waardig, Matth. 10: 37.

326. De tweede was, op God te vertrouwen, die onzienlijk is, gelijk Paulus op een ander" plaats zegt: de wijze om niet te vallen is: "niet aan te merken de dingen die gezien worden, maar de dingen die men niet ziet. Want de dingen, die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen, die men niet ziet, zijn eeuwig". 2 Cor. 4: 18.

En dus redeneerde ik bij mezelf: Indien ik mij wacht voor een gevangenis, dan komt de gesel onverwachts, en eveneens de schandpaal; zo ik mij opnieuw voor deze wacht, dan heb ik mij niet voorbereid voor de verbanning. Verder, zo ik besluit dat verbanning het ergste is, dan ben ik overrompeld als de dood komt. Zodat ik zie, dat de beste weg om door het lijden heen te gaan, is: aangaande de toekomstige wereld door Christus op God te vertrouwen, en aangaande deze wereld, om het graf als mijn huis te beschouwen, mijn bed in de duisternis te maken, en tot de verderving te zeggen: *Gij zijt mijn vader, en tot de worm: gij zijt mijn moeder en mijn zuster*, dat is, dat ik mij met deze dingen gemeenzaam make.

327. Maar ondanks deze hulp, bevond ik dat ik een mens was en met vele zwakheden aangedaan; de scheiding van mijn vrouw en mijn arme kinderen, is in deze plaats mij dikwijls geweest alsof men mij het vlees van mijn beenderen scheurde, en dat niet slechts, omdat ik wat te zeer gesteld was op die grote barmhartigheden, maar ook omdat ik mij dikwijls de vele, tegenspoeden, ellenden en ontberingen tebinnen bracht, waarmee mijn arm huisgezin weldra misschien te kampen zou hebben, als ik eens van hen werd weggenomen; vooral mijn arm blind kind, hetwelk mij nader aan het hart lag, dan alles wat ik had. O, de gedachten aan de tegenspoeden, welke ik geloofde, dat mijn blind kind zou kunnen ontmoeten, braken mij het hart.

328. Arm kind, dacht ik, welke smart en verdriet staat gij te ontvangen als uw deel in deze wereld? Gij wordt geslagen, moet bedelen, lijdt honger, koude, naaktheid en duizend tegenspoeden hoewel ik nu niet aanzien kan dat de wind u tegenwaait. Maar toen mijzelf herstellende, dacht ik, ik moet u allen aan God toevertrouwen, hoewel het mijn hart pijn doet u te moeten verlaten. O, ik zag dat ik in deze toestand was als een man, die zijn huis omver trok boven het hoofd zijner vrouw en kinderen; toch geloofde ik, dat ik het doen moest. En nu dacht ik aan die twee zogende koeien, welke de ark Gods moesten voorttrekken naar een ander land en haar kalveren achterlaten 1 Sam. 6: 1012.

329. Maar verschillende overdenkingen hielpen mij in deze aanvechting; drie daarvan wil ik hier in het bijzonder noemen.

De eerste was de overdenking van deze twee Schriftwoorden: "Laat uw wezen achter en Ik zal hen in het leven behouden, en laat uw weduwen op Mij vertrouwen."

En opnieuw: "De Heere zei: zo niet uw overblijfsel ten goede zal zijn! zo Ik niet in tijd des kwaads en in tijd der benauwdheid bij de vijand voor u tussenkome! Jerem. 49: 11; 15: 11.

330. Ook mocht ik opmerken, dat zo ik nu alles voor God in de waagschaal stellen wilde, ik God zou neigen om zorg te dragen voor mijn betrekkingen, maar zo ik Hem en Zijn wegen zou verloochenen uit vrees voor moeite, die mij of de mijn treffen mocht, dan zou ik niet alleen mijn belijdenis logenstraffen, maar zou ook achten, dat mijn betrekkingen, aan Gods voeten neergelegd, wanneer ik stond voor Zijn Naam, niet zo zeker waren, als zij zouden zijn, wanneer zij onder mijn eigen bescherming stonden, hoewel met verloochening van de weg Gods. Dit was een smartelijke beschouwing en was als sporen in mijn vlees. Dat Schriftwoord waar Jezus bidt tegen Judas, dat God hem mocht teleurstellen in al zijn zelfzuchtige gedachten, hetgeen hem bewoog om zijn Meester te verkopen: ik bid u, lees het met aandacht. Ps. 109, droeg ook zeer veel bij om dat op mijn gemoed te binden.

331. Ik had ook nog een andere overweging en die was, de vrees voor de kwellingen der hel, welke ik zeker was, dat diegenen moesten ondervinden, die uit vrees voor het kruis zouden afwijken van hun belijdenis van Christus, Zijn woorden en Zijn wetten voor de kinderen der mensen. Ook dacht ik aan de heerlijkheid, welke Hij bereid heeft voor diegenen, welke voor de kinderen der mensen zouden vasthouden aan Zijn wegen, in geloof en liefde en geduld. Deze dingen, zeg ik, waren mij tot hulp, als de gedachte aan de ellende van mij en de mijnen, waaraan wij ter wille van mijn belijdenis mochten blootstaan, mijn gemoed beknelde.

332. En als ik dan werkelijk mij inbeeldde, dat ik zou kunnen verbannen. worden voor mijn belijdenis, dan dacht ik aan dit Schriftwoord: "Zij zijn gestenigd geworden, in stukken gezaagd, verzocht, door het zwaard ter dood gebracht, hebben gewandeld in schaapsvellen en in geitenvellen; verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld zijnde, welker de wereld niet waardig was." Hebr. 11: 37, voor zover zij meenden, dat dezen te slecht waren om onder hen te verkeren.

Ook heb ik menigmaal gedacht aan deze tekst: "De Heilige Geest getuigt in elke stad, dat banden en verdrukkingen mij wachtten." Ik dacht waarlijk, dat mijn ziel en mijn belijdenis soms redetwisten over de bittere en treurige toestand van een uitgebannene, hoe hij blootgesteld is aan de honger, de koude, aan gevaren, aan naaktheid, aan vijanden en aan duizend noodlottigheden en ten laatste sterft hij misschien in een gracht als een arm verdwaald en verloren schaap.

Maar ik dank God, dat ik tot hiertoe niet bewogen ben geworden door deze zeer slimme redeneringen, maar heb eerder daardoor mijn hart voor God beproefd.

333. Ik wil u een aardige zaak vertellen; ik was eens gedurende vele weken meer dan alle andere in een zeer treurige en gedrukte toestand, in welke tijd ik, daar ik nog maar een jonge gevangene was, en niet bekend met de wetten, deze gedachte mijn gemoed voelde beklemmen: dat mijn gevangenschap, voor zo ver ik kon nagaan, wel aan de galg kon eindigen.

Nu bestookte Satan mij heftig en maakte mij ontmoedigd, door mij aldus intebblazen: Maar wat dan, als gij eens werkelijk kwam te sterven, hoe zou het dan met u in deze toestand gaan, dat is, als gij niet de dingen Gods moogt smaken en niet een bewijs voor uw ziel hebt voor een betere toestand hiernamaals?

Want waarlijk, op die tijd waren al de dingen Gods voor mijn ziel verborgen.

334. Dus was dit, toen ik er eerst aan begon te denken, een grote kwelling voor mijn ziel, want ik dacht bij mezelf, dat ik in de toestand, waarin ik nu verkeerde, niet bereid was om te sterven, ook dacht ik niet te kunnen sterven, zo ik daartoe geroepen werd. Bovendien dacht ik bij mezelf, indien ik mij eens moeite gaf om met handen en voeten de ladder op te kruipen, toch zou ik óf door sidderen of door andere tekenen van bezwijming, gelegenheid geven aan de vijanden om de weg van God en Zijn volk te bespotten, wegens hun vreesachtigheid. Dit dan lag met een grote kwelling op mij, want mij dacht, dat ik mij schamen zou, te sterven met een bleek gelaat en knikkende knieën voor zulk een zaak als deze.

335. Daarom bad ik tot God, dat Hij mij wilde troosten en kracht geven om te doen en te lijden, waartoe Hij mij roepen zonde, maar er verscheen geen troost en alles bleef voor mij verborgen. Ook was ik op die tijd werkelijk zo bezeten met de gedachte aan de dood, dat het mij dikwijls was, alsof ik op de ladder stond met het koord aan mijn hals, Slechts dit was een aanmoediging voor mij: Ik dacht, dat ik nu een gelegenheid hebben zou, om mijn laatste woorden te spreken tot een grote menigte, welke komen zonde om mij te zien sterven. En, zo dacht ik, indien het zo moet zijn, indien God een ziel wil bekeren door mijn laatste woorden, dan zal ik mijn leven niet weggeworpen achten, noch verloren.

336. Maar nog waren alle dingen Gods voor mijn gezicht verborgen en nog volgde de verleider mij met: "Maar waarheen moet gij gaan, wanneer gij sterft? Wat zal er van u worden? Waar zult gij gevonden worden in de andere wereld? Welke blijf of bewijs hebt gij voor de hemel en de heerlijkheid en een erfenis onder diegenen, welke geheiligd zijn? Dus werd ik gedurende vele weken geslingerd en wist niet wat aan te vangen; ten laatste kwam die gedachte met kracht op in mijn hart: dat het was om het Woord en de Weg Gods, dat ik in zulk een toestand verkeerde, waarom ik werd gedrongen om niet een haar breedte daarvan aftewijken.

337. Ik meende ook, dat God mocht kiezen, wanneer Hij mij troost wilde schenken, óf nu, óf in het stervensuur, maar dat ik daarom de keus niet had, of ik mijn belijdenis houden wilde of niet. Ik was gebonden, maar Hij was vrij; ja, het was mijn plicht zijn woord gestand te zijn, of Hij op mij wilde neerzien of niet, of mij ten laatste redden; daar nu de zaak alzo staat, dacht ik, ben ik geneigd voorttegaan en mijn eeuwige staat en toestand met Christus te wagen, of ik hier troost ontvang of niet; als God niet tussenbeide treedt, zo dacht ik, dan spring ik van de ladder zelfs blindelings de eeuwigheid in, en zinken of zwemmen, kome de hemel, kome de hel, *Heere Jezus, zo U mij opvangen wilt, o doe dat; zo niet, dan waag ik het toch voor Uw Naam.*

338. Ik was niet zodra in dit besluit bevestigd of dit woord viel in mijn hart: *Is het dat Job de Heere om-niet dient?* Alsof de aanklager zei: Heere, Job is geen oprecht man, hij dient U om bijoogmerken; hebt Gij niet een beschutting rondom hem gezet, enz. Maar steek uw hand nu uit en sla al wat hij heeft, en hij zal u in het aangezicht zegenen.

Hoe nu, dacht ik, is dat het teken van een oprechte ziel, om te wensen God te dienen, zelfs wanneer alles hem ontnomen wordt? Is hij een Godzalig man, die God dienen wil voor niets, liever dan uitgeven. Geloofd zij God, dan hoop ik een oprecht hart te bezitten, want ik ben besloten, om zo God mij sterkt, nooit mijn belijdenis en mijn geloof te verloochenen, al verwierf ik niets voor mijn moeite. En als ik zo dacht, werd dit Schriftwoord mij voor de geest gebracht. Ps. 44:12-26.

339. Nu was mijn hart vol troost, want ik had hoop dat het oprecht was; zonder deze beproeving zou ik niet zover geweest zijn. Ik ben getroost, elk ogenblik als ik er aan denk en ik hoop God voor eeuwig te zullen loven voor de onderwijzing, die ik daardoor ontvangen heb.

Nog veel meer handelingen Gods met mij zou ik behalve deze nog kunnen verhalen. "Van de buit in de gevechten gewonnen, heb ik gewijd aan het onderhoud van het huis des Heeren. 1 Kron. 26: 27.

BESLUIT.

1. Van al de aanvechtingen, die ik ooit in mijn leven gehad heb, is de twijfel aan het wezen of bestaan van God en de waarheid van zijn Evangelie de ergste en de zwaarste om te dragen; wanneer deze aanvechting komt, neemt zij mijn gordel van mij en graaft het fundament van onder mij weg: O ik heb menigmaal aan dit woord gedacht: "Hebt uw lendenen omgord met de waarheid", en aan dat andere woord: "Wanneer de fondamente vernield zijn, wat kan dan de rechtvaardige doen?"

2. Soms, als ik na bedreven zonde een smartelijke kastijding verwachtte van de hand van God, is diezelfde kastijding de ontdekking Zijner genade geweest.

Soms, wanneer ik vertroost werd, heb ik mezelf een dwaas genoemd, omdat ik zo onder de onrust ontmoedigd werd. En dan weer, wanneer ik neerslachtig was, dacht ik, dat ik niet wijs was, om zo aan troost toetegeven. Deze dingen waren met zulk een kracht en zulk een gewicht op mij.

3. Ik heb menigmaal over deze zaak verwonderd gestaan, dat, hoewel God mijn ziel bezoekt met zulk een zalige ontdekking van Hemzelf, als nooit tevoren, ik toch opnieuw bevonden heb, dat zulke uren voor mij later gevolgd werden door duisternis, die mijn ziel dermate vervulde, dat ik niet eens kon bevatten, wie die God en wat die troost was, waarmee ik ben vertroost geworden.

4. Soms heb ik meer in één regel van de Bijbel gezien, dan ik goed zou kunnen bevatten, en toch op een andere tijd was de gehele Bijbel voor mij zo dor en droog als een stok; of liever mijn hart was voor die Bijbel zo doods en zo dor, dat ik niet de kleinste hoeveelheid verkwikking kon bemerken, al keek ik het alles nog eens over.

5. Van alle tranen, zijn die de beste, welke worden veroorzaakt door het bloed van Christus. En van alle vreugde, is die de zoetste, welke vermengd is met het treuren over Christus. O, het is, een zalig iets op onze knieën te liggen voor God, met Christus in onze armen. Ik hoop dat ik iets van deze dingen weet.

Tot op deze dag vind ik zeven afschuwelijkheden in mijn hart:

1. Geneigdheid tot ongelooft.
2. Het plotseling vergeten van de liefde en barmhartigheid, welke Christus openbaart.
3. Een neiging tot de werken der wet.
4. Afdwalingen en koelheid in het gebed.
5. Vergeten te waken voor datgene waarom ik bid.
6. Geneigd om te murmureren, omdat ik niet meer bezit, en toch gereed om te misbruiken, wat ik heb.
7. Ik kan geen van die dingen doen, welke God mij gebiedt, maar mijn verdorvenheden dringen zich steeds in. "Wanneer ik het goede wil doen, ligt het

kwade mij bij."

Deze dingen zie en gevoel ik aanhoudend en daarmee word ik bedroefd en gekweld, maar de wijsheid van God beveelt ze mij ten goede.

1. Zij doen mij mezelf verfoeien.
2. Zij weerhouden mij van op mijn hart te vertrouwen.
3. Zij overtuigen mij van het onvoldoende van alle gerechtigheid uit onszelf.
4. Zij tonen mij de noodzakelijkheid van het vluchten tot Jezus.
5. Zij dwingen mij om tot God te bidden.
6. Zij tonen mij hoe noodzakelijk het is te waken en nuchteren te zijn.
7. En nopen mij om door Christus tot God optezien om mij te helpen en om mij door deze wereld te voeren. Amen.

**EEN VERHAAL VAN DE GEVANGENSCHAP VAN JOHN BUNYAN,
BEDIENAAR DES EVANGELIES TE BEDFORD IN NOVEMBER 1660.**

ZIJN VERHOOR VOOR DE RECHTERS, ZIJN ONDERHOUD MET DE
VREDERECHTER.
WAT VOORVIEL TUSSEN DE RECHTERS EN ZIJN VROUW, TOEN ZIJ EEN
SMEEKSCHRIFT OM ZIJN BEVRIJDING AANBOOD, ENZ.

DOOR HEMZELF BESCHREVEN EN NOOIT TEVOREN UITGEGEVEN.

"Zalig zijn zij, die vervolgd worden om der gerechtigheid wil, want hunner is het koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij, wanneer de mensen u smaden en u vervolgen en ligende alle kwaad van u spreken om mijnentwil. herheug u en wees vrolijk, want uw loon is groot in de hemelen, want aldus hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn." Matth. 5: 10-12.

Het verhaal van mijn gevangenschap in de maand November 1660.

Als ik door de goede hand van mijn Gods gedurende **vijf of zes jaren** achtereen zonder enige verstoring het heerlijk Evangelie van onze Heer Jezus Christus vrijelijk gepredikt had, en ook door zijn onuitsprekelijke genade daarop enige aanmoediging ontving, nam de duivel, die oude vijand van des mensen zaliging, zijn gelegenheid waar om de harten zijner dienstknechten tegen mij op te hitsen, zodat ik ten laatste met rechterlijke volmacht werd vervolgd, gegrepen en in de kerker gezet. Het verhaal luidt als volgt:

Op de 12^e van deze zelfde Novembermaand 1660, werd ik door enige vrienden van buiten verzocht om te komen leren te Samsell bij Harlington in Bedfordshire.

Aan deze vrienden beloofde ik, dat, zo de Heere wilde, ik op voormelden tijd bij hen zijn zou.

De rechter, wies naam is *Mr. Francis Wingate*, dit gehoord hebbende, zond dadelijk bevel om mij te grijpen, en mij voor hem te brengen, en dat er onderwijl een sterke wacht zou gehouden worden rondom het huis, waar de vergadering zou plaats vinden, even alsof wij, die op die plaats zouden samenkomen, van plan waren om vreselijke dingen te doen, welke de ondergang des lands konden bewerken. Terwijl helaas! de constabel, als hij binnenkwam, ons vond met onze Bijbel in onze handen, gereed om het Woord van God te horen en te prediken, want wij zouden juist onze godsdienstoefening beginnen.

Ja, wij waren begonnen met het gebed om de zegen van God op onze samenkomst, omdat wij voor hen, die tegenwoordig waren het Woord des Heeren wensten te prediken. Maar de constabel, binnenkomende, verhinderde ons dit, zodat ik gegrepen werd en genoodzaakt om de kamer te verlaten. Maar zo ik van zins was geweest om de lafaard te spelen, dan zou ik hebben kunnen ontsnappen, en niet in zijn handen gekomen zijn. Want toen ik aan het huis, van mijn vriend aangekomen was, liep er een gerucht, dat ik die dag zou gevat worden, want er was een rechterlijk bevel tegen mij uitgevaardigd. Toen mijn vriend dit hoorde, werd hij wat bevreesd en vroeg of wij niet beter deden, als wij onze samenkomst ophieven of niet, en of het niet beter voor mij was om te vertrekken, opdat men mij niet zou vatten en voor het gerecht trekken, om mij daarna in de gevangenis te werpen. Want hij wist beter dan ik, van welke geest zij waren, daar hij in hun nabijheid woonde.

Ik zei tot hem: Nee, volstrekt niet, ik wil niet uit mijn weg gaan, noch wil ik hierom de

samenkomst opheffen. Kom, wees welgemoed, laat ons niet versaagd zijn; onze zaak is goed, wij behoeven ons daarover niet te schamen. Gods woord prediken, is zulk een goed werk, dat wij een goede beloning zullen ontvangen, zo wij daarom lijden.

Maar wat mijn vriend aangaat, ik geloof dat hij meer bang was voor mij dan voor zichzelf. Hierna begaf ik mij in de afzondering, waarin ik enigszins ernstig de zaak overwoog, waarna dit in mijn gemoed opkwam: Dat ik mezelf hartelijk en moedig betoond had in mijn prediking en het mij, dank zij zijn genade, tot taak gesteld had, andere aantemoedigen.

Daarom, zo dacht ik, indien ik nu zou weglopen en ontvluchten, dan zal dat in het land een zeer slechte indruk maken. Want wat zullen mijn zwakke en pas bekeerde broederen anders daarvan denken, dan dat ik niet zo sterk was in de daad, als in mijn woord? Ook vreesde ik, dat, zo ik ging lopen, nu er een bevel tegen mij uitgevaardigd was, ik door aldus te handelen, hen mocht bevreesd maken om standvastig te zijn, wanneer slechts grote woorden tot hen zouden gesproken worden.

Bovendien, dacht ik, dat zo God door Zijn genade mij verkoren had om tot de verloren bende te behoren, dat is, de eerste te zijn, die om des Evangelies wille zou tegengestaan worden, en ik vluchtte, dit een ontmoediging mocht zijn voor het gehele lichaam, om te volgen.

En verder dacht ik, dat de wereld daardoor aanleiding zou hebben in mijn lafhartigheid om het Evangelie te lasteren en grond te vinden om erger van mij en mijn belijdenis te denken, dan ik verdiende. –

Deze dingen en andere bij mij overwogen hebbende, ging ik opnieuw het huis binnen met een vast besluit om de samenkomst te houden en niet weg te gaan, hoewel ik wel een uur eerder had kunnen weggegaan zijn, voor de dienaar inkwam en mij gevangen nam, maar dit wilde ik niet, want ik was besloten om het uiterste aftewachten van wat zij mij zouden kunnen zeggen of aandoen. Want, geloofd zij de Heere, ik was mezelf van geen kwaad bewust, dat ik zou gesproken of gedaan hebben.

En aldus, gelijk gezegd is, begon ik de vergadering te openen. Maar verhinderd zijnde door het binnenkomen van de constabel met zijn bevelschrift, om mij gevangen te nemen, kon ik niet voortgaan.

Maar voor ik heenging sprak ik enige woorden van raad en bemoediging tot het volk, hen betuigende, dat wij zagen hoe wij werden verhinderd in onze gelegenheid, om het Woord Gods te spreken en te horen, en waarschijnlijk daarvoor zouden moeten lijden, hen biddende, dat zij niet zouden ontmoedigd worden, want het was genade, om voor zulk een goede zaak te mogen lijden. Want wij hadden kunnen gevat worden als dieven of moordenaars of om andere goddeloosheid; doch, God zij geloofd, dat was zo niet, maar wij lijden als Christenen omdat wij weldoen, en het is ons beter vervolgd te worden dan vervolgers te zijn, enz.

Maar de constabel en de gerechtsdienaar wachtten op ons en rustten niet, totdat zij mij weggeleid en wij het huis verlaten hadden. Maar omdat de rechter die dag niet thuis was, beloofde een van mijn vrienden mij de volgende morgen naar de constabel te brengen. Anders had de constabel mij ter bewaking aan een wacht moeten toevertrouwen, of mij op de een of andere wijze moeten verzekeren, want mijn misdaad was zo groot.

Daarom gingen wij de volgende dag naar de constabel en daarna naar de rechter. Deze vroeg de constabel wat wij deden, waar wij samen gekomen waren en wat wij bij ons hadden?

Ik veronderstel, dat hij meende, of wij wapenen hadden of niet. Maar toen de constabel hem verhaalde, dat er maar een gering getal der onze samengekomen waren om het Woord te prediken en te boren, en daar er geen teken van iets anders was, wist

hij niet goed wat hij zeggen zou.

Daar hij echter om mij gezonden had, waagde hij het om enkele vragen tot mij te richten, ongeveer als volgt: *Wat ik daar deed? En waarom ik mij niet tevreden stelde met mijn beroep te volgen?* Want het was tegen de wet, dat zulk een, als ik was, zou toegelaten worden te doen gelijk ik deed.

Bunyan. Hierop antwoordde ik, dat mijn bedoeling, waarom ik daar kwam, en op andere plaatsen ook, was om het volk te onderwijzen en te vermanen om hun zonden te verzaken en Christus aan te hangen, daar zij anders ellendig zouden omkomen, en dat ik zonder verlegenheid beide kon doen, te weten, mijn beroep opvolgen en ook het Woord prediken.

Op deze woorden ontstak hij in woede, naar het scheen. Want hij zei, *dat hij onze samenkomsten de nek wilde breken.*

Bunyan. Ik zei, dat het wel zo zijn kon.

Toen verlangde hij van mij zekerheid te hebben, dat ik te zijner beschikking bleef, of anders wilde hij mij naar de gevangenis brengen. Toen mijn borgen gereed waren, riep ik hen in en toen de verplichting van mijn verschijning opgemaakt was, zei hij hen, dat zij verplicht waren te zorgen dat ik niet preekte, en dat, zo ik preekte, hun borgtochten verbeurd waren.

Hierop antwoordde ik, dat *ik* ze dan breken zou, want dat ik niet nalaten zou het Woord te prediken, noch het volk, waaronder ik verkeerde, te vermanen, te troosten en te onderwijzen, en dat ik ook geloofde, dat dit een werk was, waarin geen kwaad stak, maar eerder aanbeveling dan berisping verdiende.

Rechter Wingate. Daarop zei hij mij, dat, zo ik op die wijze geen borg wilde stellen, mijn bevel tot gevangenneming zou worden opgemaakt en ik naar de gevangenis ging om daar te blijven tot de kwartaalrechtzitting.

Onderwijl nu mijn bevel tot gevangenneming werd opgemaakt ging de rechter heen en kwam er een oud vijand der waarheid binnen, **Dr. Lindale**, die, als hij binnengekomen was, mij begon te beschimpen met vele smadelijke woorden.

Bunyan. Ik antwoordde hem, dat ik niet hier gekomen was om met hem te spreken, maar met de rechter.

Daaruit leidde hij af, dat ik niets tot mijn verdediging te zeggen had en juichte, alsof hij de overwinning behaald had, mij beschuldigende en veroordelende, omdat ik mij bemoeide met dingen, waarvoor ik geen volmacht of bevoegdheid tonen kon. En vroeg mij of ik de eed had afgelegd? Indien niet, dan was dat jammer, maar dat ik dan naar de gevangenis zou gezonden worden, enz.

Ik vertelde hem, dat ik, indien ik wilde, antwoorden kon op elke bedaarde eenvoudige vraag, welke hij tot mijn richten kende.

Hij dan vroeg mij weer, hoe ik kon bewijzen, dat ik overeenkomstig de wet prediken mocht, terwijl hij een hoge mate van zekerheid aangaande zijn overwinning koesterde. Maar ten laatste haalde ik, opdat hij zou zien dat ik hem antwoorden zou kunnen, indien ik lust daartoe had, deze Schriftwoorden van Petrus aan: "Heeft iemand van u een gave; dat hij die gaven bestede," enz.

Lindale. Ja, zei hij, tot wie is dat gezegd?

Bunyan. Waarop ik antwoordde; wel, tot iedereen, die een gave van God ontvangen heeft. Merk op, zei de apostel: "Als iemand van u een gave van God ontvangen heeft," enz. En opnieuw, "Gij kunt allen profeteren."

Waarop de man een weinig tot staan gebracht werd, en op een lagere toon begon te spreken. Maar niet genegen om de tijd en de gelegenheid voorbij te laten gaan, begon hij opnieuw en zei:

Lindale. 't Is waar, ik herinner mij, dat ik eens gelezen heb van Alexander, de

kopersmid, die de apostelen zeer tegenstond en hinderde gelijk het scheen op mij doelende, omdat ik een ketellapper was.

Bunyan. Hierop antwoordde ik, dat ik ook van zeer vele priesters en farizeeërs gelezen had, die hun handen bezoedeld hadden met het bloed van onze Heere Jezus Christus.

Lindale. Ja, zei hij, en gij zijt een van die Schriftgeleerden en Farizeeën. Want gij doet lange gebeden met het doel om de huizen der weduwen op te eten.

Bunyan. Ik antwoordde, dat, indien hij niet meer door prediken en bidden verdiend had, dan ik, dat hij dan niet zo rijk zou zijn, als hij nu was. Maar dit Schriftwoord schoot mij te binnen: "Antwoord een dwaas niet naar zijn dwaasheid." Ik was zo spaarzaam met mijn woorden, als mogelijk was zonder schade voor de waarheid.

Nu was het bevel tot mijn inhechtenisneming gereed, en werd ik de constabel overgegeven om naar de gevangenis te Bedford gebracht te worden, enz.

Maar als ik op het punt stond daarheen te gaan, kwamen twee van mijn broederen mij tegemoet, en verzochten de constabel om te blijven, veronderstellende dat zij door de gunst van een gewaande vriend de rechter zouden kunnen overhalen om mij in vrijheid te laten gaan.

Daarom bleven wij, terwijl zij naar de rechter gingen, en na veel gesprekken met hem, leidde het tot deze uitkomst: dat als ik weer tot hem komen en enige woorden spreken wilde, ik in vrijheid zou gesteld worden.

Toen zij mij dat mededeelden, vroeg ik, of die woorden zodanig waren, dat zij met een goed geweten konden gesproken worden; zo ja, dan was ik bereid, zo niet, dan zou ik het niet doen.

Door hun aandringen dan, ging ik weer terug, maar geloofde niet, dat ik in vrijheid zou gesteld worden, want ik dachtte, dat hun gemoed te vol was van tegenstand tegen de waarheid om mij te laten gaan, tenzij ik in het een of ander God zou onteren en mijn geweten zou wonden. Daarom verhief ik, als ik ging, mijn hart tot God om licht en kracht, ten einde bewaard te blijven, om iets te doen dat óf Hem mocht onteren, óf een smart en ontmoediging mocht zijn voor ieder, die de Heere Jezus wenste te volgen.

Welnu, toen ik bij de rechter terugkwam, was daar **Mr. Foster** van Bedford, die uit een andere kamer komende en bij het licht van een kaars mij ziende, want het was stik donker, toen ik weer bij de rechter kwam, tot mij zei: Wie is daar? Gij John Bunyan? met zulk een schijn van toegenegenheid, alsof hij mij omarmen en kussen wilde, waarover ik mij wel wat verwonderde, dat zulk een man als hij, wie ik zo weinig kende, en die bovendien steeds zulk een hevige tegenstander van de wegen Gods geweest was, zich te mij waart zo vol liefde betonen zoude. Maar naderhand, toen ik zag wat hij deed, bracht zijn handelwijze mij deze woorden in de gedachten: "Hun tong is gladder dan olie, maar hun woorden zijn uitgetrokken zwaarden". En opnieuw: "Hebt acht voor de mensen", enz.

Toen ik hem geantwoord had, dat ik, Gode zij dank, wel was, zei hij: Wat is de reden, waarom gij hier zijt? of iets dergelijks.

Waarop ik antwoordde, "omdat ik op een samenkomst van enige mensen was geweest, hier niet ver vandaan, met het doel om hun een woord van vermaning toe te spreken, maar de rechter, dit horende, zei ik, behaagde het zijn gevolmachtigde te zenden om mij voor hem te brengen, enz.

Foster. Zo, zei hij, dat begrijp ik, maar goed, indien gij beloven wilt het volk niet meer samen te roepen, dan zult gij de vrijheid bekomen om naar huis te gaan, want mijn broeder zendt u ongraag naar de gevangenis, zo gij maar de goede weg in wilt.

Bunyan. Mijnheer, zei ik, ik bid u, wat meent gij met het volk samen te roepen? Mijn doel is onder hen, wanneer zij tezamen gekomen zijn, geen ander, dan hen te vermanen, de zaligheid hunner zielen te zoeken, opdat zij mogen gered worden, enz.

Foster. Hij zei, dat wij nu niet moesten beginnen met verklaringen of redetwisten, maar zo gij slechts zeggen wilt, dat gij het volk niet meer zult tezamen roepen, kunt gij in vrijheid uitgaan, zo niet, dan moet gij naar de gevangenis weggezonden worden.

Bunyan. Mijnheer, zei ik, ik zal niemand noodzaken of dwingen om mij te horen, maar toch zou ik, als ik op een plaats kom, waar mensen samen komen, volgens mijn beste weten en willen hen vermanen en waarschuwen om de Heere Jezus Christus te zoeken voor de zaligheid hunner zielen.

Foster. Hij zei, dat dit mijn werk niet was; ik moest mijn beroep opvolgen, en zo ik slechts mijn prediking wilde nalaten en mijn beroep uitoefenen, dan zou ik des rechters gunst erlangen en terstond in vrijheid gesteld worden.

Bunyan. Waarop ik antwoordde, dat ik beide mijn beroep en mijn prediking wel kon behartigen en dat ik het als mijn plicht beschouwde om beide te doen, als ik daartoe de gelegenheid had.

Foster. Hij zei, dat het tegen de wet was, om zulke zamenkomsten te houden, en daarom wilde hij, dat ik dat naliet en zeggen zou, dat ik het volk niet meer zou samenroepen.

Bunyan. Hierop antwoordde ik, dat ik geen verdere beloften durfde afleggen, want dat mijn geweten niet toeliet dat te doen. - En opnieuw beschouwde ik het als mijn plicht, zoveel goed te doen als ik kon, niet slechts in mijn beroep, maar om ook, waar ik kwam, aan het volk de kennis, die ik had van het Woord Gods, metedelen.

Foster. Hij zei mij, dat ik zo weinig van een Papist verschilde, als iemand, en dat hij mij daar terstond van zou overtuigen.

Bunyan. Ik vroeg hem, waarin?

Foster. Hij zei, daarin, dat wij de Schrift letterlijk aannamen.

Bunyan. Ik verhaalde hem, dat die Schriften, welke letterlijk verstaan moeten worden, wij ook letterlijk aannamen, en aangaande die Schriften, welke anders moesten verstaan worden, wij ons best deden om die aldus te begrijpen.

Foster. Hij zei: Welke Schrift verstaat gij letterlijk?

Bunyan. Deze, zei ik: Die in de zone Gods gelooft, zal zalig worden". Dit moet verstaan worden, gelijk het gesproken werd, n. 1. dat een iegelijk, die in Christus gelooft, naar de duidelijke en eenvoudige woorden van de tekst, zalig worden zal.

Foster. Hij zei dat ik geen geleerde was, en de Schriften niet verstond. Want, zei hij, hoe kunt gij die verstaan, daar gij de oorspronkelijke taal, het Grieks, niet kent, enz.

Bunyan. Waarop ik antwoordde, dat, zo hij meende dat niemand de Schriften kon verstaan, dan zij, die het Grieks kenden, enz., er dan maar menige van de armste mensen zouden zalig worden, wat toch erg bar is, hoewel de Schrift zegt: "Dat God deze dingen voor de wijzen verborgen en de kinderen en zuigelingen heeft geopenbaard."

Foster. Hij zei, dat niemand mij ging horen, dan een hoop dwaas volk.

Bunyan. Ik deelde hem mee, dat zowel de wijzen als de dwazen mij hoorden, en opnieuw, dat zij, die gewoonlijk het meest als dwazen worden geacht door de wereld, de wijsten zijn voor God, als ook dat God de wijzen, de machtigen, de edelen had verworpen, en de dwazen en de verachten had uitverkoren.

Foster. Hij zei mij, dat ik het volk hun beroep deed verwaarlozen, en dat God had bevolen, dat het volk zes dagen werken zou en Hem op de zevenden dag zou dienen.

Bunyan. Ik antwoordde hem, dat het de plicht was van alle mensen, zowel rijk als arm, om ook op die dagen voor het heil hunner zielen te zorgen, zowel als voor hun

lichamelijke welstand. En dat God wilde, dat zijn volk "elkaar zou vermanen alle dagen, zolang het heden genaamd wordt."

Foster. Hij zei opnieuw, dat niemand anders dan een hoop arm, eenvoudig, ongeletterd volk mij kwam horen.

Bunyan. Maar ik antwoordde hem, dat de dwazen en ongeletterden het meest onderwijzing en terechtwijzing nodig hadden en dat het daarom goed voor mij was, dat ik in dit werk voortging.

Foster. Welnu zei hij, om te besluiten; wilt gij beloven, dat gij het volk nooit meer tezamen roepen zult? Dan kunt gij ontslagen worden en naar huis gaan.

Bunyan. Ik zei hem, dat ik niet meer durfde zeggen, dan ik gezegd had, want ik durfde het werk niet nalaten, waartoe God mij geroepen had.

Daarom ging hij van mij weg, waarna verscheiden van 's rechters dienaren tot mij kwamen en mij zeiden, dat ik teveel op een kleinigheid stond. Hun meester, zeiden zij, was gewillig om mij te laten gaan, en zo ik slechts wilde beloven, dat ik het volk niet meer tezamen roepen zou, kon ik in vrijheid gesteld worden, enz.

Bunyan. Ik beduidde hen, dat er meer wijzen waren dan een, waarop men kon gezegd worden het volk tezamen te roepen. Als bijvoorbeeld een man op de markt gaat staan en daar een boek leest of iets dergelijks, al zegt hij niet tot het volk: Heren, komt hier en hoort, toch kan men van hem zeggen, daar zij tot hem komen omdat hij leest, dat hij juist door zijn lezen het volk tezamen roept, omdat zij daar niet zouden gekomen zijn, zo hij daar niet had staan lezen. En ziende, dat dit een samenroepen des volks kon genoemd worden, durfde ik niet zeggen, dat ik hen niet zou samenroepen, want dan kon mijn prediking om dezelfde reden beschouwd worden als het volk tezamen te roepen.

Wingate en Foster. Toen kwamen rechter Wingate en Mr. Foster weer tot mij; wij hadden het nog eens over het prediken, maar omdat de schets daarvan uit mijn geheugen geweken is, ga ik dit voorbij, en toen zij zagen, dat ik vast op mijn punt stond en niet bewogen of overtuigd wilde zijn, vertelde Mr. Foster, de man, die mij in het eerst zo veel toegenegenheid bewees, de rechter, dat hij mij dan maar naar de gevangenis wegzenden moest. En dat hij heel goed handelen zou ook, indien hij ook zo deed met allen, die de oorzaak van mijn komst onder hen op hun samenkomsten waren. Dus gingen wij van elkaar.

En waarlijk, toen ik de deur uitging, had ik veel te doen om niet tot hen te zeggen, dat ik de vrede Gods in mijn binnenste met mij voerde, maar ik hield mij stil, en, geloofd zij God, ik ging heen naar de gevangenis met de troost Gods in mijn arme ziel.

Nadat ik vijf of zes dagen in de gevangenis doorgebracht had, zochten de broederen opnieuw naar middelen, om mij door borgen te bevrijden. Want zo luidde mijn bevel tot in hechtenisneming, dat ik daar verblijven zoude, *tot ik borgen stellen kon.*

Zij gingen tot een rechter in Elstow, zekere Mr. Crampton, om hem te verzoeken hen als borgen aan te nemen voor mijn verschijning op de kwartierzittingen.

In het eerst zei hij, dat hij daartoe genegen was, maar later begon hij te aarzelen en de zaak uit te stellen, en wenste eerst mijn bevel tot vangenneming in te zien, hetwelk aldus luidde: *Dat ik rondging naar verscheidene conventikelen of gezelschappen in dit land tot groot ongenoegen van het bestuur der kerk van Engeland,* enz.

Toen hij dit ingezien had, zei hij, dat er wel iets meer tegen mij kon zijn, dat er in dit bevelschrift uitgedrukt was, en dat hij nog maar een jongmens was en dat hij het daarom niet durfde doen.

Dit verhaalde mij mijn cipier, waarop ik volstrekt niet ontmoedigd werd, maar eerder blijde daarom was, en duidelijk inzag, dat de Heere mij gehoord had. Want voor ik naar de rechter ging, smeekte ik van God, dat ik in vrijheid mocht gesteld worden, indien ik meer goed doen kon als ik vrij was, dan in de gevangenis, maar zo niet, dat dan Zijn wil geschiede, want ik was niet geheel zonder hoop, dat mijn gevangenneming de heiligen in het land mocht wakker schudden, daarom wist ik niet, wat ik kiezen zou; slechts beval ik de zaak op deze wijze de Heere aan.

En waarlijk op mijn terugkeer mocht ik mijn God in de gevangenis aller-zaligst ontmoeten, mij troostende en mij bevredigende, dat het Zijn wil en oogmerk was, dat ik daar zijn zou.

Toen ik in de gevangenis terug kwam en ik nadacht over het niets beduidende antwoord van de rechter, viel mij dit woord met levendigheid op mijn hart: "Want Hij wist, dat zij Hem uit nijdigheid overgeleverd hadden."

Dus heb ik in het kort de wijze en gelegenheid van mijn komen in de gevangenis u opgehelderd, waar ik wachtende was op de wil van God, om met mij te doen, hetgeen Hem behaagde, wetende dat geen haar van mijn hoofd op de grond vallen kan, zonder de wil van mijn hemelse Vader.

Laten de woede en de kwaadaardigheid der mensen ook nog zo groot zijn, zij kunnen toch niet meer doen, noch verder gaan, dan God het hun toelaat, maar wanneer zij het ergste gedaan hebben, "Weten wij dat alle dingen meewerken ten goede, degenen die God liefhebben". Rom. 8.

Vaartwel!

Hier volgt de inhoud van mijn onderzoek voor de rechters Kelin, Chester, Blundale, Beecher, Snagy, enz.

Nadat ik ongeveer zeven weken in de gevangenis had doorgebracht, stonden de kwartierrechtzittingen gehouden te worden in Bedford voor het graafschap van die naam, waarvoor ik moest verschijnen.

En als de gevangenvaarder mij voor de rechters gebracht had, werd er een acte van beschuldiging tegen mij ingediend.

De inhoud daarvan was als volgt:

"Dat John Bunyan, uit de stad Bedford, een werkman, die een persoon is van deze en die hoedanigheden, sedert die en die tijd, op een duivelse en verderfelijke wijze nagelaten heeft ter kerk te komen om de godsdienst waartenemen, en een gemeen handhaver is van verscheidene onwettige samenkomsten en gezelschappen, tot groten hinder en grote afleiding van de goede onderdanen van dit koninkrijk, tegen de wetten van onze soevereine heer, de koning", enz.

De Griffier. Als dit voorgelezen was, zei de griffier van de zittingen tot mij. Wat hebt gij hiertegen intebrengen?

Bunyan. Ik zei, dat wat het eerste gedeelte aangaat, ik een gewone bezoeker was van de kerke Gods. En dat ik ook, door genade, een lid was van dat volk, waarvan de Heere Jezus Christus het Hoofd is.

Kelin. Maar, zei de rechter Kelin, die de rechter in dat hof was, komt gij ter kerk? Gij weet wat ik bedoel; in de kerk der parochie om de openbare godsdienstoefening bij te wonen.

Bunyan. Ik antwoordde, dat ik dat niet deed.

Keel. Hij vroeg mij, waarom niet?

Bunyan. Ik zei: Omdat ik niet vond, dat zoiets in het Woord van God was bevolen.

Keel. Hij zei, dat ons bevolen was te bidden.

Bunyan. Ik zei: Maar niet uit het kerkgebedenboek.

Keel. Hij vroeg: Hoe dan?

Bunyan. Ik antwoordde: uit de Geest, gelijk de apostel zegt: "Ik zal met de Geest bidden en - met het verstand", 1 Cor. 15: 15.

Keel. Hij zei, dat wij met de Geest konden bidden en met het verstand en ook met het gebedenboek.

Bunyan. Ik zei, dat de gebeden in het kerkgebedenboek door andere mensen waren opgesteld, maar niet door de drang des Heiligen Geestes in onze harten. En evenals ik zei, de apostel zegt, *dat hij met de Geest wil bidden en met het verstand en niet met de Geest en het kerkgebedenboek.*

Een andere rechter. Wat denkt gij van het gebed? Denkt gij dat het slechts bestaat in het spreken van een paar woorden over, voor of onder het volk?

Bunyan. Ik zei: Nee, volstrekt niet, want de mensen kunnen vele sierlijke en heerlijke woorden spreken, en toch nog volstrekt niet bidden, maar wanneer iemand bidt, stort hij door een gevoel van die dingen welke hij behoeft, door Christus, zijn hart voor God uit, al zijn zijne woorden ook niet zo veel en zo heerlijk als die van andere.

Rechters. Zij zeiden, dat dit waar was.

Bunyan. Ik antwoordde, dat zoiets kon geschieden zonder het kerkgebedenboek.

Een ander. Een hunner (ik geloof dat het rechter Blundale of rechter Snagg was) zei: Hoe zouden wij weten, dat gij misschien niet eerst uw gebeden uitschrijft en ze dan later het volk voorleest? Dit zei hij op een lachende toon.

Bunyan. Ik zei dat het onze gewoonte niet was om pen en inkt te nemen en daar een paar woorden op te schrijven om dan heen te gaan en die voor een hoop volk voor te lezen.

Maar hoe zullen wij dat weten, zei hij.

Bunyan. Mijnheer, zei ik, het is onze gewoonte niet.

Keel. Maar, zei rechter Kelin, het is toch goed om het Onze Vader te bidden en dergelijke vormen, want Christus leerde zijn discipelen ook bidden, gelijk Johannes zijn leerlingen ook leerde. En verder zei hij, kan niet iemand een ander leren bidden? Het geloof is door het gehoor, en iemand kan een ander van zonde overtuigen, en daarom zijn de gebeden, door de mensen gemaakt en gelezen goed om andere mensen te leren en te helpen bidden.

Terwijl hij deze woorden sprak, bracht "God dit woord in mijn binnenste; het achtste hoofdstuk der Romeinen het 26ste vers. Ik zeg, God bracht het in mijn binnenste, want ik dacht er tevoren niet aan. Maar toen hij sprak, kwam het zo met kracht bij mij op, en stond mij zo duidelijk voor de geest, alsof de Schriftuur zei: Grijp mij aan, grijp mij aan, zodra hij gedaan had met spreken.

Bunyan. Ik zei: Mijnheer, de Schrift zegt; *dat het de Geest is die onze zwakheden te hulp komt, want wij weten niet wat wij bidden zullen, gelijk het behoort. Maar de Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.* Merk op, zei ik, de Schrift spreekt niet van het kerkgebedenboek, hetwelk ons zou leren bidden, maar de Geest. En het is de Geest, die onze zwakheden te hulp komt, zegt de apostel; hij zegt niet dat het een kerkgebedenboek is.

En wat het "Onze Vader" aangaat, hoewel het zeer gemakkelijk is "Onze Vader" te zeggen met de mond, toch zijn er maar zeer weinigen, die door de Geest deze twee eerste woorden van dat gebed kunnen bezigen, dat is, die God hun Vader noemen kunnen, dan diegenen welke weten, wat het is weergeboren te zijn en die het bij bevinding weten, dat zij uit de Geest Gods geboren zijn; als men dat niet weet, dan is alles maar ijdel gesnap, enz.

Keel. Rechter Kelin zei, dat dit zeer waar was.

Bunyan. En ik sprak verder: Aangaande hetgeen gij zegt, dat iemand een ander van zonde kan overtuigen en dat het geloof is uit het gehoor, en dat iemand een ander zeggen kan hoe hij bidden moet, enz., zeg ik, dat de mensen elkaar van hun zonden kunnen spreken, maar dat het de Geest is, die hen van zonde overtuigt. En hoewel gezegd is, dat het geloof is uit het gehoor, toch is het de Geest, die het geloof door het gehoor in het hart werkt, anders zal het horen hun geen nuttigheid geven. Hebr. 4: 12. En zo al iemand een ander zeggen kan hoe hij bidden moet, toch kan hij, gelijk ik daar straks zei, niet bidden, noch zijn toestand aan God bekend maken, tenzij de Geest helpt. Het kerkgebedenboek kan dit niet doen. Het is de Geest, die ons onze zonden doet zien, en opnieuw de Geest, die een Zaligmaker aan ons openbaart, Joh. 16: 16. En nogmaals de Geest, die in onze harten de begeerte opwekt om tot God te komen om zulke dingen van Hem te begeren, waaraan wij behoefte hebben, Matth. 11: 27, ja leert ons zuchten uit onze ziel tot Hem, met onuitsprekelijke verzuchtingen. En nog meer andere dergelijke woorden. Hierop konden zij niets vinden.

Keel. Maar, zei rechter Kelin, wat hebt gij tegen het kerkgebedenboek?

Bunyan. Ik antwoordde, mijnheer, als gij mij wilt aanhoren dan zal ik mijn gevoelens en redenen daartegen voor u blootleggen.

Keel. Hij zei, dat ik daartoe vrijheid zou hebben, maar laat mij, zei hij, u eerst een waarschuwing geven: zorg dat gij niet oneerbiedig over het kerkgebedenboek spreekt, want zo gij dat doet, zult gij uzelf grote schade doen.

Bunyan. Zo ging ik voort en zei: Mijn eerste reden is, omdat het mij niet in Gods Woord bevolen was, en dat ik het daarom niet gebruiken kon.

Een ander. Een hunner zei: Waar vindt gij u in de Schrift geboden, dat gij naar Elstow of Bedford moet gaan, en toch is het u geoorloofd om naar beide plaatsen te gaan, nietwaar?

Bunyan. Ik antwoordde: Naar Elstow of Bedford te gaan, was een burgerlijke zaak en niet van groot belang, en alzo ook niet geboden, en toch veroorloofde Gods Woord mij om op mijn beroep te gaan en dus mag ik, zo mijn beroep mij ergens heen voert, daarheen gaan, enz. Maar het bidden is een voornaam gedeelte van de openbare verering Gods en daarom behoort het ook te geschieden overeenkomstig de regel van Gods woord.

Een ander. Een hunner zei: "Hij zal nadeel doen, laat hem niet verder spreken.

Keel. Rechter Kelin sprak: Nee, nee, wij zullen hem niet vrezen, wij worden aldus beter bevestigd dan op zulk een wijze; hij kan ons geen nadeel doen, wij weten dat het kerkgebedenboek bestaan heeft van af de tijd der apostelen, en is het gebruik daarvan in de kerk geoorloofd.

Bunyan. Ik antwoordde: Toon mij aan, in welke plaats van de Heilige Schrift van het kerkgebedenboek geschreven staat, of slechts één tekst uit de Bijbel, die bevel geeft aangaande deszelfs gebruik en dan zal ik het gebruiken. Maar desnietteenstaande hebben zij, die lust gevoelen het te gebruiken, daartoe volkomen vrijheid, dat is: ik zou hen daarvan niet terughouden, maar wat ons aangaat, wij kunnen zonder hetzelfde tot God bidden. Zijn naam zij geloofd.

Hierop zei een hunner: 'Wie is uw God? Beëlzebul? Bovendien zeiden zij dikwijls, dat ik bezeten was van de geest der misleiding en des duivels.

Al deze gezegden ging ik. voorbij; de Heere vergeve het hun! En verder zei ik: Geloof zij de Heere, wij worden aangemoedigd om samentekomen en te bidden en elkaar te vermanen. Want wij hebben ondervonden, dat God met Zijn vertroostende tegenwoordigheid in ons midden was. Eeuwig gezegend zij Zijn heilige Naam!

Keel. Rechter Kelin noemde dit koeterwaalsen, zeggende dat ik met mijn zalvende taal moest ophouden. De Heere opene zijn ogen!

Bunyan. Ik zei, dat wij elkaar dagelijks behoorden te vermanen, terwijl het heden genaamd wordt enz. Hebr. 3: 13.

Keel. Rechter Kelin sprak, dat ik niet behoorde te prediken, en vroeg mij waar ik mijn aanstelling had? en nog meer dergelijke woorden.

Bunyan. Ik zei, dat ik wilde bewijzen, dat het mij geoorloofd was, en allen die zijn gelijk ik, om het Woord te prediken.

Keel. Hij sprak tot mij: Door welk Schriftwoord?

Ik zei: Door dat Schriftwoord in de eersten zendbrief van Petrus, hoofdstuk 4, het 10de vers, en uit Handelingen 18 en nog andere Schriftwoorden, welke hij mij niet wilde toelaten te vermelden. Hij zei: Houd op, niet zo veel tegelijk, welk was het eerste?

Bunyan. Ik antwoordde, dit: "Indien iemand een gave ontvangen heeft, die bediene also dezelve aan andere, als goede uitdelers der menigerlei genade Gods. Indien iemand spreekt, die spoke als de woorden Gods", enz.

Keel. Hij sprak: Laat mij u dat Schriftwoord een weinig uitleggen: "Als iemand een gave ontvangen heeft," dat is, zei hij, als iemand een handwerk ontvangen heeft, dat hij datzelve volge. Indien iemand de gave om ketels te lappen ontvangen heeft, gelijk gij, dat hij dan bij het ketellappen blijve. En zo volgen andere hun handwerk en de geestelijke zijn roeping, enz.

Bunyan. Nee mijnheer, zei ik. Maar het is aller-duidelijkst, dat de apostel hier spreekt over de prediking van het Woord; zo gij slechts de beide verzen met elkaar vergelijkt; het volgende vers zegt ons welke die gave is, zeggende: *Indien iemand spreekt, die spoke als de woorden Gods.* Zo is het dan duidelijk, dat de Heilige Geest niet zo zeer tot burgerlijke plichten en roepingen vermaant, wanneer Hij spreekt van de besteding der gaven, welke wij van God ontvangen hebben.

Ik zou voortgegaan zijn, maar daartoe wilde hij mij geen verlof geven.

Keel. Hij zei, dat wij dat in ons huisgezin konden doen, maar niet op andere plaatsen.

Bunyan. Ik antwoordde: Indien het geoorloofd was om goed te doen aan enige, het zeker ook geoorloofd was om goed te doen aan meerderen. Als het een goede plicht is om onze huisgezinnen te vermanen, dan is het zeker ook goed andere te vermanen. Maar zo men het als een zonde beschouwt, bij elkaar te komen om het aangezicht van God te zoeken, en elkaar te vermanen om Christus te volgen, dan zou ik blijven zondigen, want wij moeten dat doen.

Keel. Hij zei, dat hij niet ervaren genoeg was in de Schrift om te redetwisten, of andere dergelijke woorden. Bovendien zeiden zij, dat zij niet langer op mij konden wachten en vroegen mij: *Dus belijdt gij schuldig te zijn, gelijk in uw acte staat, of niet?* Nu zag ik, maar eerder niet, dat ik beschuldigd was.

Bunyan. Dit belijd ik, dat wij vele samenkomsten gehad hebben, zowel om God aan te roepen, als om elkaar te vermanen en dat wij ondervonden hebben, dat de Heere met zijn zalige tegenwoordigheid in ons midden was, 't geen ons zeer aanmoedigde. Daarvoor zij Zijn naam geloofd. Ik verklaarde, dat ik aan niets anders schuldig was.

Keel. Dan, zei hij, hoor uw veroordeling. Gij moet teruggevoerd worden naar uw gevangenis en daar blijven gedurende drie maanden achter elkaar, en zo gij aan het einde van de drie maanden u niet onderwerpt om ter kerk te gaan en de openbare Godsverering bij te wonen, en om uw prediking na te laten, dan moet gij uit dit koninkrijk verbannen worden; en indien gij, nadat u die dag zal aangezegd worden, waarop gij u moet verwijderen, opnieuw in dit koninkrijk gevonden wordt, enz. of opnieuw overkomt zonder bepaalde vergunning van de koning, enz. dat gij dan, ik zeg het u kort en goed, met uw hals daarvoor boeten moet. –

En toen gebod hij de cipier, mij weg te leiden.

Bunyan. Ik zei hem, dat wij aangaande deze zaak met elkaar ten einde waren, want zo ik heden uit de gevangenis ontslagen werd, ik morgen weer door de hulp des Heeren het Evangelie predikte.

Een ander. Hierop gaf een ander nog een antwoord, maar mijn cipier trok mij mee om te gaan, zodat ik niet weet wat hij zeide.

Zo ging ik van hen weg en ik kan in waarheid zeggen tot lof van de Heere Jezus Christus, dat mijn hart aangenaam is verkwikt geworden onder de tijd van mijn gehoor, en ook later, toen ik naar de gevangenis terugkeerde. Zodat ik bevond, dat Christus woorden meer waren dan holle klanken, waar Hij zegt: "Ik zal u mond en wijsheid geven, welke niet zullen kunnen tegenstaan, noch tegenspreken, allen die zich tegen u zetten." Luk. 21: 15. En dat niemand Zijn vrede ons ontnemen kan.

Aldus heb ik u de inhoud van mijn verhoor meegedeeld. De Heere stelle deze regelen tot nut voor allen, die ze zullen lezen of horen.

Vaartwel.

De hoofdinhoud van een samenspraak, tussen de Vrederechter en mij,
toen hij kwam om mij te vermanen, volgens de inhoud van de Wet, waardoor ik in de gevangenis gekomen was.

Toen ik andermaal twaalf weken in de gevangenis doorgebracht had, en nog niet wist, wat zij plan hadden mij te doen, komt op de 3de April 1661 Mr Cobb tot mij, die gelijk hij zei, door de rechters gezonden was om mij te vermanen en vroeg mij of ik mij onderwerpen wilde aan de kerk van Engeland, enz.

Het beloop van ons gesprek was als volgt:

Cobb. Toen hij in het huis gekomen was, zond hij om mij, om uit mijn kamer te komen. Als ik tot hem gekomen was, zei hij: Buurman Bunyan, hoe vaart gij?

Bunyan. Ik dank u zeer; mijnheer, zei ik, heel goed, Gode zij dank.

Cobb. Hij zei: Ik kom u vertellen, dat men begeert, dat gij u zult onderwerpen aan de wetten des lands, of anders zal het op de volgende zittingen slecht met u aflopen, ja, gij zult dan weggezonden worden uit het land, of misschien nog erger.

Bunyan. Ik zei, dat ik mij wenste te gedragen, gelijk het een man en een Christen betaamt.

Cobb. Maar, zei hij, gij moet u onderwerpen aan de wetten des lands, en die gezelschappen nalaten, welke gij gewoon waart te houden, want de wet verbiedt ze. En ik ben door de rechters tot u gezonden om u mee te deden, dat zij van plan zijn om da wet op u toe te passen, indien gij u niet onderwerpt.

Bunyan. Ik antwoordde: Mijnheer, ik bemerk, dat die wet, waardoor ik nu in de gevangenis zit, noch mij, noch de gezelschappen, welke ik bezoek, bereiken of veroordelen kan; die wet werd gemaakt tegen degenen, welke in hun samenkomsten kwaad beraamden, en de uitoefening van de godsdienst als een voorwendsel gebruikten om hun goddeloosheid daarmee te bedekken.

Zij verbiedt de samenkomsten niet van diegenen, welke het zich dood eenvoudig ten doel stellen om de Heere te dienen en elkaar tot stichting te vermanen. Mijn oogmerk in mijn samenkomsten met andere is eenvoudig om zo veel goed te doen als ik kan, door vermaning en raadgeving, naar de mate van het geringe licht, dat God mij gegeven heeft, en niet om de vrede des volks te verstoren.

Cobb. Iedereen zal hetzelfde zeggen, zei hij, gij weet, welke *opstand er onlangs in Londen* geweest is, en onder welke heerlijk voorwendsel zij voortgingen, en toch bedoelden zij inderdaad niets anders en niets minder dan de ondergang van het

koninkrijk en het algemeen welzijn.

Bunyan. Hun praktijken verfoei ik, zei ik, toch volgt daaruit niet, dat, terwijl zij zo deden, alle andere het zelfde zullen doen als zij. Ik beschouw het als mijn plicht om mij onder des Konings heerschappij te gedragen, gelijk het een man en Christen betaamt, en zo een gelegenheid mij werd aangeboden, zou ik gewillig mijn gehechtheid aan mijn Vorst openbaren, zowel door woord als daad.

Cobb. Welnu, zei hij, ik beken dat ik niet een man ben om te kunnen redetwisten, maar dit zeg ik, waarlijk, buurman Bunyan, ik wens toch, dat gij deze zaak ernstig overweegt, en u zelf onderwerpt; gij hebt de vrijheid om uw buurman in een bijzonder gesprek te vermanen, zo gij maar niet een hoop volks samen roept, en dan kunt gij inderdaad veel nut stichten in de kerk van Christus, zo gij het maar op deze wijze aanlegt, en dit kunt gij doen en daarin zal de wet u niet verhinderen. Tegen uw geheime samenkomsten is de wet.

Bunyan. Mijnheer, zei ik, als ik door een gesprek met één mens nut kan stichten, waarom dan niet bij twee? En zo bij twee, waarom niet bij vier, en ook niet bij acht? enz.

Cobb. Ja zelfs wel bij honderd, dat verzeker ik u.

Bunyan. Ja, zei ik, ik denk mijnheer, dat het mij niet verboden zal zijn om zoveel nut te stichten als ik maar kan!

Cobb. Maar, zei hij, gij kunt wel voorgeven nut te stichten en toch des ondanks in waarheid kwaad doen, door het volk te verleiden: het is u daarom ontzegd om met zoveel volk samen te komen, opdat gij geen kwaad zoudt doen.

Bunyan. En toch zegt gij, antwoordde ik, dat de wet mij toelaat met mijn buurman te spreken; zeker is er geen wet, die mij toestaat om iemand te verleiden; als ik daarom door de wet met iemand spreken mag, is dat zekerlijk om hem goed te doen. En zo ik door een samenspraak goed doen mag aan een, mag ik ook zeker door dezelfde wet goed doen aan velen.

Cobb. De wet, zegt hij, verbiedt uitdrukkelijk uw geheime samenkomsten, daarom kunnen zij niet toegelaten worden.

Bunyan. Ik verhaalde hem, dat ik niet zoveel liefdeloosheid wilde aannemen van dat parlement in het 25ste jaar der regering van Elizabeth of van de koningin zelve, om te geloven, dat zij met die wet het oogmerk hadden om enige van Gods ordonnantiën te onderdrukken, of om iemand te verhinderen in de weg Gods, maar de mensen kunnen die wet, door haar te verwringen, tegen de weg Gods keren. Maar neem de wet zoals zij is, dan keert zij zich slechts tegen diegenen, die goddeloosheid drijven in hun harten en samenkomsten, daar zij van de godsdienst een dekmantel maken, een vaandel of een voorwendsel. Want zo luiden de woorden van die wet: *Indien er samenkomsten gehouden worden onder een vlag of voorwendsel van godsdienst*, enz.

Cobb. Zeer goed, daarom heeft de koning, ziende dat er voorwendsels bij en onder het volk gebruikt worden, als om de godsdienst tot hun voorwendsel te nemen, en de wet vóór hem zulke geheime samenkomsten verboden, en staat slechts openbare samenkomsten toe; gij kunt in het openbaar vergaderen.

Bunyan. Mijnheer, zei ik, laat mij u met een gelijkenis antwoorden. Stel het geval, dat in een hoek van een bos gewoonlijk dieven zich vertoonden om kwaad te doen, moet er dan daarom een wet gemaakt worden, dat iedereen die daar komt, zal gedood worden? Kunnen daar niet even goed brave mensen komen, dan dieven?

Juist zo is het in dit geval; ik geloof ook, dat er velen zijn, die de ondergang van het algemeen welzijn bedoelen, maar daaruit volgt niet, dat alle bijzondere samenkomsten ongeoorloofd zijn; laten zij, die overtreden, gestraft worden. En indien ik te enige tijd zelf een daad in mijn omgang deed, welke een man en Christen niet betaamde, laat mij

de straf ondergaan.

En aangaande uw gezegde, dat ik in het publiek vergaderen mag, indien men mij dat toestond, dan zou ik dit heel graag doen. Laat mij maar samenkomsten genoeg in het openbaar houden, dan zal ik er al heel weinig om geven, als ik ze niet in 't geheim houden mag. Ik vergader niet in het geheim, omdat ik bang ben ze in 't openbaar te houden. Ik dank de Heere, dat mijn hart geneigd is om, indien iemand mij iets te last leggen kan in woord of wandel, in dit laatste vooral, dat bewezen kan worden dwaling of ketterij te zijn, van gansen gemoede te verwerpen, zelfs op de markt. Maar zo die waarheid zijn, ze te handhaven met mijn laatste druppel bloed.

En mijnheer, zo zei ik, gij zult mij hierin gelijk moeten geven. Te dwalen en een ketter te zijn, zijn twee dingen; ik ben geen ketter, omdat ik niet weerspanning iets verdedigen wil, dat tegen Gods woord indruist. Bewijs, dat hetgeen ik vasthoud een dwaling is en ik wil het herroepen.

Cobb. Maar lieve vriend Bunyan, zei hij, mij dunkt, dat gij niet zo stokstijf op dit een punt moet blijven staan, als om samenkomsten of openbare samenkomsten te houden. Kunt gij u niet onderwerpen en des niettegenstaande zo veel goed doen als gij kunt op buurschappelijke wijze, zonder zulke samenkomsten te houden?

Bunyan. Waarlijk mijnheer, zei ik, ik begeer niet mijzelf te prijzen, maar gering van mezelf te denken, toch gaf ik, terwijl ik mezelf diep veracht, er acht op, dat God mij een geringe mate van licht geschonken had, en dat ook het volk des Heeren, naar hun eigen zeggen, daardoor werd gesticht en opgebouwd.

Bovendien, als ik zie, dat de Heere door genade in zekere mate mijn werk gezegend heeft, durf ik niet anders doen, dan die gave, welke God mij verleend heeft, te besteden tot welzijn van het volk. En ik zei verder, dat ik heel graag in het openbaar wilde spreken, indien het mij toegestaan werd.

Cobb. Hij zei, dat ik de openbare samenkomsten mocht bijwonen om te horen. Wat geeft het of gij niet preekt? gij kunt horen. Denk toch niet, dat gij zo goed verlicht zijt, en dat gij een zoveel meerdere gave ontvangen hebt boven andere, dat gij niet andere moogt horen prediken. En dergelijke woorden meer.

Bunyan. Ik deelde hem mee, dat ik even gewillig was om onderwijs te ontvangen als om onderwijs te geven, en ik beschouwde het als mijn plicht om zowel het een als het andere te doen, want, zei ik, iemand die leraar is, kan zelf ook leren van een ander die leert, gelijk de apostel zegt: "Gij allen kunt, de een na de andere profiteren, opdat zij allen leren", 1 Cor. 14: 31. Dat is, ieder mens die een gave van God ontvangen heeft, mag die gave besteden, opdat andere mogen getroost worden. En wanneer hij dat gedaan heeft, mag hij horen en leren en door andere zelf gesticht worden.

Cobb. Maar, zei hij, wat zou het schaden indien gij een poosje geduld had en stil bleef, tot gij verder ziet hoe de zaken lopen?

Bunyan. Mijnheer, zei ik, Wicleff zegt, 'dat hij die het prediken en het horen des Woords nalaat, uit vrees van door de mensen verstoten te worden, reeds van God verstoten, is en in de dag des oordeels als een verrader van Christus gerekend zal worden.'

Cobb. Ja, zegt hij, zij die niet willen horen zullen inderdaad als de zodanigen gerekend worden, ga daarom horen.

Bunyan. Maar mijnheer, zei ik, hij zegt, dat degene, die zal nalaten te prediken en te horen, enz. Dat is, indien hij een gave ter opbouwning ontvangen heeft, dan is het hem zonde, indien hij die niet besteedt op een wijze van vermaning en raad, naar de mate zijner gave, gelijk hij ook zijn tijd besteden moet om andere te horen prediken.

Cobb. Maar, zei hij, hoe zullen wij weten dat gij zulk een gave ontvangen hebt?

Bunyan. Ik antwoordde: Laat iemand horen en onderzoeken en de leer aan de Bijbel

toetsen.

Cobb. Maar zijt gij daartoe genegen, zei hij, dat twee personen de zaak onbevooroordeeld zullen beslechten en wilt gij u aan hun oordeel onderwerpen?

Bunyan. Ik vroeg: Zijn zij onfeilbaar?

Cobb. Nee, zei hij.

Bunyan. Dan, zei ik, is het mogelijk dat mijn oordeel evengoed is als het hunne. En toch wil ik die personen daar laten, en in deze zaak door de Schriften geoordeeld worden. Ik ben zeker, dat de Schrift onfeilbaar is en niet dwalen kan.

Cobb. Maar, zei hij, wie zal dan rechter zijn tussen u en hen, want gij neemt de Schrift zó en zij weer anders.

Bunyan. Ik antwoordde, dat de Schrift de rechter zijn zou, door de een Schriftuurplaats met de andere te vergelijken. Want de Schrift verklaart zichzelf, wanneer zij maar goed vergeleken wordt. Bijvoorbeeld: als gij onder de vele begrippen of betekenissen van het woord Middelaar wilt weten, wat daarvan de ware is, dan zegt de Schrift ons dat, en verhaalt ons, dat hij die een middelaar is, de zaken moet behartigen tussen twee personen, en "een middelaar is niet een middelaar van een, want God is een, en daar is maar één Middelaar tussen God en de mensen, de mens Christus Jezus" Gal. 3: 20. 1 Tim. 2: 5. Evenzo noemt de Schrift Jezus Christus een volkomen, of volmaakte of machtige Hogepriester. Dat is opnieuw nader verklaard, dat Hij een mens genoemd wordt en ook God. Zijn bloed wordt ook door de Schriften genoemd als het enig reddend middel. Zo spreekt ook de Schrift aangaande de zaak der samenkomsten, zo duidelijk en legt dienaangaande haar mening bloot.

Cobb. Maar zijt gij gewillig, zei hij, om u neer te leggen bij het oordeel der kerk?

Bunyan. Ja, Mijnheer, zei ik, ik onderwerp mij aan het oordeel van de kerk Gods, het oordeel der kerk is het best in de Schriften uitgedrukt.

Wij spraken nog meer met elkaar, hetgeen ik mij nu niet goed meer herinneren kan, als over de wetten der volken en de onderwerping aan de regering, waarop ik hem in 't kort medeelde, dat ik mezelf in mijn geweten verplicht achtte om volgens alle gerechtigde wetten te wandelen, al was er een koning of niet. En zo ik iets daartegen deed, dan was het mijn plicht, om geduldig de straf der wet te ondergaan, die opgelegd werd aan de overtreders, en nog veel meer dergelijke woorden.

Bovendien zei ik, dat ik, om alle aanleiding van kwade vermoedens voor ieder af te snijden aangaande de schadelijkheid van mijn leer, heel graag in het bijzonder de moeite wilde doen om hen de aantekeningen van al mijn preken te geven, want ik begeer oprecht in vrede te leven in mijn land, en mij te onderwerpen aan de tegenwoordige overheid.

Cobb. Goed, buurman Bunyan, zei hij, maar ik zou toch wel willen, dat gij deze mijn voorstellen ernstig overwoog, tussen deze tijd en de kwartierzittingen en uzelf onderwerpt. Gij kunt veel nut stichten, als gij maar wandelt als een stille in den lande, maar helaas, wat nut zal het uw vrienden geven of wat goeds zult gij hun doen, zo gij over de zeeën werd weggezonden naar Spanje of Constantinopel of naar een ander afgelegen deel der wereld? Ik bid u, laat u gezeggen.

Cipier. Waarlijk, mijnheer, ik hoop dat hij zich zal laten gezeggen.

Bunyan. Ik begeer, zo was mijn antwoord, in alle Godzaligheid en eerlijkheid mij te gedragen onder het volk, waarbij ik woon. En zo ik moet behandeld worden gelijk gij mij zegt, dan hoop ik, dat God mij zal helpen om te dragen, datgene, wat zij mij zullen opleggen. Ik weet, dat ik in deze zaak geen kwaad gedaan heb, om aldus behandeld te worden. Ik spreekt als in de tegenwoordigheid Gods.

Cobb. "Gij weet, zei hij, dat de Schrift spreekt van, de van God verordineerde machten."

Bunyan. Ja, antwoordde ik, en dat ik mij moet onderwerpen aan de koning als de hoogste macht, en aan zijn gouverneurs, als diegenen, welke van hem gezonden worden.

Cobb. Welnu dan, zei hij, de koning gebiedt u, dat gij geen geheime vergaderingen meer houden zult; omdat dit tegen de wet is, en hij is van God gesteld, daarom zult gij geen vergaderingen houden.

Bunyan. Ik antwoordde hem, dat Paulus de machten erkende, welke in zijn dagen heerachten, als van God gezonden te zijn, en toch was hij om dezer dingen wil dikwijls onder hun regering in de gevangenis. En eveneens, hoewel Jezus Christus Pilatus toevoegde, dat hij geen macht tegen Hem had, zo God hem die niet gaf, toch moest Hij onder diezelfde Pilatus sterven.

En toch hoop ik, zo was mijn antwoord, dat gij niet zeggen zult, dat zowel Paulus als Christus de overheden miskenden en alzo tegen God zondigden, toen zij de ordonnantiën geringschatten. –

Mijnheer, zei ik, de wet heeft twee wegen aangewezen om te gehoorzamen. De een is, dat ik doe, waartoe ik mij in mij geweten verplicht reken, om dat werkelijk te doen. En de andere is, waar ik niet in werkelijkheid gehoorzamen kan, daar ben ik gewillig om mij aan de straf te onderwerpen, die zij over mij brengen zullen.

Hierop zweeg hij, en sprak geen woord meer. Toen hij geëindigd had, dankte ik hem voor zijn beleefd en aangenaam gesprek met mij, en zo namen wij afscheid van elkaar. O, dat wij elkaar in de hemel ontmoeten mogen!

Vaartwel.

J. B.

Hier volgt een onderhoud van mijn vrouw met de rechters en andere, aangaande mijn vrijspraak in de volgende zittingen, hetgeen ik uit haar eigen mond vernam.

Nadat ik dit vonnis van verbanning of ophanging van hen ontvangen had en na de voorgaande vermaning, betreffende het besluit der rechters, indien ik niet herriep, juist als de tijd naderde, waarop ik zou moeten hebben afgezworen, of mij zou wat erger overkomen, gelijk Mr. Cobb mij gezegd had, brak de dag aan waarop de koning zou gekroond worden (April 1661).

Op het kroningsfeest der koningen nu, is het gebruikelijk, uit kracht der kroning verschillende gevangenen in vrijheid te stellen; in welk voorrecht ik ook mijn deel zou gehad hebben, hadden zij mij niet als een persoon, die overtuigd was, gevat. En daarom kon ik, zeiden zij, tenzij ik pardon vroeg en ontving, daardoor niet gebaat worden; hoewel de proclamatie der kroning vrijheid gaf om pardon te verleen gedurende een jaar, te rekenen van de dag der kroning af, toch wilden zij mij niet uit de gevangenis ontslaan, gelijk zij duizenden de vrijheid schonken, met mij konden zij het niet vinden, omdat ik mijn vonnis had, hetwelk aan mij moest voltrokken worden, ondanks de aangeboden vrijheid om pardon te verleen. –

Waarop ik in de gevangenis bleef tot de volgende zittingen, welke de St. Janszittingen genoemd worden, welke toen in Augustus 1661 zouden gehouden worden.

Omdat ik geen enkel middel onbeproefd wilde laten, diende ik door de hand van mijn vrouw op de zittingen driemaal een smeekschrift bij de rechters in, waarin ik verzocht te worden gehoord en dat zij onpartijdig mijn rechtszaak zouden onderzoeken.

De eerste maal ging mijn vrouw met het smeekschrift tot **Rechter Hale** die het zeer welwillend uit haar hand aannam, zeggende dat hij het mogelijke voor haar en mij doen wilde, maar hij vreesde, gelijk hij zei, dat hij niets voor ons zou kunnen doen.

Opdat zij door de veelheid der bezigheden mij niet zouden vergeten, wierpen wij de andere dag een tweede smeekschrift in het rijtuig voor **Rechter Twisdon**, die toen hij het gelezen had, haar toesnauwde en op een bittere en hitse toon zei, dat ik een persoon was, die bekend had en niet ontslagen worden kon, tenzij ik beloven wilde, niet meer te zullen prediken, enz.

Welnu, hierna bood ze toch een derde smeekschrift aan de **Rechter Hale** aan, terwijl hij op de rechtbank was, en die naar het scheen gewillig was om haar gehoor te verleen.

Slechts de rechter **Chester**, tegenwoordig zijnde, stond op en zei, dat mijn schuld voor het hof bewezen was; dat ik een heethoofd was, en nog meer dergelijke woorden, waarop hij het afweerde en zich daarmee niet bemoeide.

Maar toch waagde mijn vrouw, daartoe aangemoedigd door de opperrechter, in hun tegenwoordigheid nog een poging, gelijk de arme weduwe bij de onrechtvaardige rechter, om te beproeven wat zij bij hen voor mijn vrijheid doen koude, voordat zij de stad verliet. –

De plaats waar zij tot hem ging was de Zwanenkamer, waar de twee rechters en vele rechtsgeleerden en edellieden des lands tezamen verenigd waren. Zij dan, de kamer binnekomende met neergeslagen ogen en een bevend hart, begon haar boodschap aan hen in de volgende woorden:

Vrouw. Mijnheer, (zich tot Rechter Hale wendende) ik ben zo vrij om weer tot u te komen, om te weten wat er voor mijn man kan gedaan worden.

Rechter Hale. Hij zei: Vrouw ik heb u reeds gezegd, dat ik voor u geen goed doen kon, omdat men datgene, wat uw man op de terechtzitting gesproken heeft, als een bekentenis heeft aangenomen en tenzij er iets gedaan worde om dat uit de weg te maken, kan ik niets goeds voor u doen.

Vrouw. Mijnheer, zei zij, hij wordt onwettig gevangen gehouden, zij hebben hem ingerekend voor er een proclamatie tegen de samenkomsten afgekondigd was; ook de beschuldiging is vals. Bovendien vroegen zij hem nooit of hij schuldig was of niet; ook heeft hij zijn beschuldiging niet bekend.

Een der rechters. Toen zei een der rechters, die daarbij stond, en wie zij niet kende: Mijnheer hij was wettelijk overtuigd.

Vrouw. Dat is onwaar, zei zij, want toen zij hem vroegen: Rekent gij schuldig te zijn? zei hij slechts dit: dat hij verscheidene samenkomsten bijgewoond had en dat daar Gods woord gepredikt en gelezen werd en dat zij de tegenwoordigheid Gods mochten smaken.

Rechter **Twisdon**. Waarop rechter Twisdon zeer bijtend antwoordde, zeggende: Wat! gij denkt, dat wij doen kunnen wat wij willen; uw echtgenoot is een vredebreker en door de wet overtuigd, enz.

Waarop rechter Hale om het Wetboek vroeg.

Vrouw. Maar, zei zij, Mijnheer, hij was niet wettelijk overtuigd.

Chester. Toen antwoordde rechter Chester: Mijnheer; hij was wettelijk overtuigd.

Vrouw. Het is niet waar, zei zij; het was slechts een samenspraak en niets meer, die zij voor een bekentenis hebben aangenomen, gelijk gij daar straks gehoord hebt.

Chester. Maar het is opgetekend, vrouw, het is opgetekend, zei rechter Chester; alsof het noodzakelijk waar zou moeten wezen, omdat het opgetekend was.

Met deze woorden trachtte hij herhaaldelijk haar mond te stoppen, daar hij geen andere bewijsgrond had om haar te overtuigen dan alleen "het is opgetekend", het is opgetekend."

Vrouw. Mijnheer, zei zij, ik was een poosje geleden in Londen, om te beproeven of ik

mijn man in vrijheid kon gesteld krijgen. En daar sprak ik met mijnheer Barkwood een lid van het Heeren huis, aan wie ik een smeekschrift overhandigde, die het van mij aannam en het aan enige der overige leden van het Heerenhuis overgaf, opdat mijn man mocht in vrijheid gesteld worden. –

Toen zij dit ingezien hadden, zeiden zij, dat zij hem niet konden ontslaan, maar zijn in vrijheid stelling hadden overgelaten aan de rechters op de volgende terechtzittingen. Dit zei hij mij, en nu kom ik tot u om te zien of er iets in deze zaak kan gedaan worden, en gij geeft noch vrijlating, noch troost. –

Hierop gaven zij haar geen antwoord, maar deden net alsof zij het niet hoorden.

Chester. Slechts rechter Chester was dikwijls klaar met "Hij is overtuigd" en "het is opgetekend".

Vrouw. Het zij zo het wil, het is toch niet waar, zei zij.

Chester. Mijnheer, zei rechter Chester, hij is een pest, zulk een snaak als hij is er niet in het gehele land.

Twisdon. Welnu, wil uw man het prediken niet nalaten? Als hij dat doen wil, dan moogt gij hem laten komen.

Vrouw. Mijnheer, zei zij, hij durft het prediken niet nalaten, zolang als hij spreken kan.

Twisdon. Zie toch, wat zullen wij langer over zulk een schurk praten. Moet hij doen wat hij verkiest? Hij is een verbreker des vredes.

Vrouw. Zij zei hem opnieuw, dat hij vreedzaam wenste te leven en zijn beroep wenste te behartigen, opdat hij zijn huisgezin onderhouden mocht. - En bovendien zei zij: Mijnheer, ik heb vier kleine kinderen, die zichzelf niet helpen kunnen, waarvan een blind is; wij hebben niets om van te leven, slechts de liefdadigheid des volks blijft ons over.

Hale. Hebt gij vier kinderen? zei rechter Hale; gij zijt nog een zeer jonge vrouw en al vier kinderen te hebben!

Vrouw. Mijnheer, zei zij, ik ben slechts hun stiefmoeder, want pas twee jaren geleden ben ik met hem gehuwd. *'t Is waar, ik was zwanger, toen mijn man gevat werd, maar jong zijnde en aan deze dingen niet gewoon, zei zij, werd ik zeer ontsteld door dat bericht, en kreeg barensnood; dit duurde acht dagen, toen werd ik verlost, maar mijn kind is gestorven.*

Hale. Waarop rechter Hele, zeer ernstig de zaak overwegende zei: Helaas, arme vrouw!

Twisdon. Maar rechter Twisdon zei haar, dat zij de armoede tot haar kleed maakte, en zei bovendien, dat hij begreep, dat ik beter onderhouden werd door een preek na te lopen, dan mijn beroep te behartigen.

Hale. Wat is zijn beroep? vroeg rechter Hale.

Antwoord. Toen antwoordde enige der schare, die daarbij stonden: "Een ketellapper, mijnheer"!

Vrouw. Ja, zei zij, en omdat hij een ketellapper is en een arm man, daarom is hij veracht en kan hem geen recht gedaan worden.

Hale. Toen antwoordde rechter Hale zeer zachtmoedig, zeggende: Ik zeg je vrouw, nu ik zie dat het zo is, dat men hetgeen uw man gesproken heeft als een bekentenis heeft opgenomen, dat je, of uzelf tot de koning wenden moet, of pardon voor hem vragen, of een hoger beroep moest aanvragen.

Chester. Maar toen rechter Chester hoorde, dat hij haar deze raad gaf en vooral, gelijk zij onderstelde, omdat hij van een hoger beroep sprak, werd hij geweldig boos en scheen zeer beledigd te zijn, zeggende: "Mijnheer, hij wil prediken en doen wat hij

wil."

Vrouw. Hij spreekt niets anders dan het Woord van God, zei zij.

Twisdon. Hij het woord van God prediken! riep Twisdon uit. En tevens dacht zij, dat hij haar zou geslagen hebben; hij loopt het land plat en sticht veel kwaad.

Vrouw. Nee mijnheer, zei zij, dat is niet zoo. God heeft hem aangenomen en heeft hem veel genade bewezen.

Twisdon. God! zei hij; zijn leer is de leer des duivels.

Vrouw. Mijnheer, antwoordde zij, als de Rechtvaardige Rechter zal verschijnen, dan zal het openbaar worden, dat zijn leer niet de leer des duivels is.

Twisdon. Mijnheer, zei hij tot rechter Hale, geef geen acht op haar, maar zend haar heen.

Hale. Toen zei rechter Hale: Het spijt mij, vrouw, dat ik niets ten goede voor u doen kan, gij moet een der drie voornoemde dingen doen, namelijk óf u tot de koning wenden, óf pardon voor hem vragen, óf in hoger beroep komen. Maar hoger beroep is het goedkoopste.

Vrouw. Waarop Chester weer toornig scheen te worden, zijn muts afzette en naar zij meende uit kwaadheid zijn hoofd krabde. Maar toen ik zag, zei zij, dat ik niet slagen zou, om mijn man gehaald te krijgen, opdat hij zich zou kunnen verantwoorden, terwijl ik hun toevoegde, dat hij hen betere voldoening geven kon, dan ik in hetgeen zij van hem verlangden, en nog zoveel andere dingen, welke ik nu vergeten ben.

Slechts dit herinner ik mij, dat hoewel ik wat bedeesd was, toen ik eerst in de kamer kwam, ik toch voor ik weer uitging in tranen losbarstte, niet zozeer, omdat zij zo hardvochtig tegen mij en mijn man waren, maar vooral als ik dacht, welke treurige rekenschap deze arme schepsels zullen moeten geven als de Heere komt, wanneer zij rekenschap zullen geven van alle dingen, welke zij in dit lichaam gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad.

En als ik van hen wegging, werd het Wetboek binnengebracht, maar wat zij daarvan zeiden, weet ik volstrekt niet, noch hoorde ik verder meer van hen.

**Enige handelingen van de tegenstanders der Waarheid Gods met mij, bij de
volgende zittingen, die gehouden werden op de
19de der eerste maand van het jaar 1662.**

Ik zal met stilzwijgen voorbijgaan hetgeen voorviel tussen deze beide terechtzittingen; hoe mij door mijn cipier enige vrijheid toegestaan werd, meer dan in het eerst, en hoe ik mijn gewone wijze om het woord te prediken volgde, daar ik alle gelegenheid aangreep, welke nu voor de hand kwamen, om het volk van God te bezoeken, hen vermanende om standvastig te zijn in het geloof van Jezus Christus en acht te geven, dat zij niet het formuliergebed, maar het Woord Gods ijverig gebruiken zouden, hetwelk in elk punt aan Christenen terechtwijzing geeft, daar het de mens Gods volmaakt in alle dingen door het geloof in Jezus Christus en hem volmaakt toerust in alle goed werk. 1 Tim. 3: 17.

Alsook, hoe ik, gelijk ik zeg, wat meer vrijheid hebbende, de Christenen te Londen bezocht, waarop mijn vijanden, dit horende, zo verwoed waren, dat zij bijna mijn Cipier uit zijn bediening ontzet hadden, dreigende hem aan te klagen en hem te doen, alles wat zij konden.

Zij beschuldigden mij ook, dat ik daarheen ging om twist en verdeeldheid te verwekken en oproer te maken, hetgeen, God weet het, een lasterlijke aantijging was,

waarop mijn vrijheid meer verminderd werd dan tevoren, zodat ik nu niet meer buiten de deur mocht komen.

Welnu, toen de ophanden zijnde zittingen zouden gehouden worden, hetgeen bepaald was op de 10den der elfde maand, verwachtte ik dat zij zeer openhartig met mij zouden handelen, maar zij gingen mij voorbij en wilden mij niet roepen, zodat ik bleef tot de zittingen, welke de 19de der eerste maand van het volgend jaar, zouden gehouden worden.

Toen die dag aangebroken was, en ik voor de rechter verlangde te verschijnen, verzocht ik de cipier mijn naam te zetten onder de schurken in de kalender, en maakte mij van de rechter en de opperrechter mijn vrienden, die beloofden, dat ik zou voorgeroepen worden; zodat ik meende, dat hetgeen ik gedaan had, van goede uitwerking zou kunnen zijn ter verkrijging van mijn wens. Maar alles bleek ijdel te zijn.

Want toen de zittingen gehouden werden, legden de rechters en de griffier het zo aan, dat ik des ondanks, hoewel ik mijn naam op de kalender of de lijst der vervolgdenden had laten plaatsen en ook de rechter en de Sherif of Opperrechter mij beloofd hadden, dat ik zou voorkomen, toch terzijde gesteld werd en niet verschijnen mocht.

En hoewel ik, gelijk ik zeg, niet bekend ben met al hun handelingen jegens mij, weet ik dit toch wel, dat de *griffier en vrederechter* zich een van mijn grootste tegenstanders betoonde, want eerstens kwam hij bij mijn cipier en deelde hem mee, dat ik niet voor de rechter moest verschijnen en daarom ook mijn naam niet op de kalender mocht staan, waarop mijn cipier antwoordde, dat mijn naam er al op stond.

Hij verzocht hem mijn naam dan maar weer te schrappen. Mijn cipier antwoordde, dat hij dat niet doen kon, omdat hij de kalender met mijn naam er op reeds aan de rechter gegeven had, en de Sherif ook. Dit stond hem zeer slecht aan, en begeerde die kalender in te zien, welke nog in de hand des gevangenenbewaarders was.

Toen deze hem die gegeven, en hij die ingezien had, zei hij dat het een valse kalender was; ook nam hij die lijst en schrapte mijn beschuldiging, zoals mijn cipier die geschreven had.

Welke beschuldiging er in stond weet ik niet, omdat zij zo uitgewist was, en hijzelf schreef daarin de volgende woorden: "Dat John Bunyan in de gevangenis gezet was, omdat hij wettig overtuigd was, ongeoorloofde samenkomsten en gezelschappen gehouden te hebben," enz.

Maar toch, ondanks dit alles, vrezende dat wat hij gedaan had, niet gelukken zou, tenzij hij wat meer deed, snelt hij eerst naar de griffier der terechtzittingen, daarna naar de rechters, en daarop komt hij, daar hij geen poging onbeproefd wilde laten om mij te hinderen, weer bij mijn cipier en vertelt hem, dat hij, indien ik voor de rechters verscheen en vrijgesproken werd, maken zou dat hij betalen zou, wat ik hem als loon schuldig was; en zei hem verder, dat hij hem op de volgende kwartierzittingen verklagen zou omdat hij valse kalenders gemaakt had. Hoewel mijn cipier zelf, gelijk ik later vernomen heb, mijn beschuldiging veel erger gesteld had, dan zij werkelijk was. En zo werd ik gehinderd en verhinderd om op die tijd voor de rechter te verschijnen en in de gevangenis gelaten.

Vaarwel.

John Bunyan.

VOORNAAMSTEN DER ZONDAREN

EEN VERVOLG VAN BUNYANS LEVENSBESCHRIJVING, BEGINNENDE DAAR, WAAR HIJ DIE AFBRAK EN EINDIGENDE MET DE TIJD EN DE WIJZE VAN ZIJN DOOD EN ZIJN BEGRAFENIS, BENEVENS ZIJN KARAKTERTEKENING.

Lezer, de werkzame en onvermoeide schrijver van dit boek heeft u reeds een getrouw en zeer treffend verhaal gegeven van het begin en het midden van de dagen zijner pelgrimsreis op aarde, en daar er nog iets overbleef dat wetenswaardig is, hetgeen in het laatste deel van zijn leven voorviel, hetwelk hij niet in schrift nagelaten heeft, uit gebrek aan tijd of uit vrees, dat enige over bedilzieke mensen hem als een ernstige begeerte naar mensenroem mocht toedichten.

Daarom heb ik als een oprecht vriend en oude kennis van John Bunyan, opdat zijn zalig uiteinde zowel als zijn kommerlijk begin moge bekend zijn, op mij genomen, om uit hetgeen ik weet en hetgeen andere zijner vrienden daarvan weten, dit te lassen aan de draad, die te spoedig afgebroken werd, en hem alzo te verlengen tot zijn ingang in de eeuwigheid.

Hij heeft u in het brede verhaald van zijn geboorte en opvoeding; van de slechte gewoonten en verdorvenheden zijner jeugd; van de aanvechtingen, die hij doorworstelde en waarmee hij zo dikwijls gekweld werd van de barmhartigheden, vertroosting en bevrijdingen, die hij mocht ondervinden; hoe hij de prediking des Evangelies op zich nam; van de lasteringen, verwijtingen en gevangenschappen, die hem wachtten, en de vorderingen, die hij door de bijstand der genade Gods maakte, zonder twijfel tot redding van menige ziel.

Neem dan deze dingen aan, gelijk hij die zelf methodisch neergelegd heeft in het woord der waarheid, en zo ga ik over tot hetgeen er te verhalen overblijft.

Nadat hij ontslagen werd uit zijn meer dan twaalfjarige gevangenschap, omdat hij zich van de heersende Staatskerk had afgescheiden, waarin hij tijd vond om de wereld te verrijken met verschillende goede boeken, enz., en door zijn geduld Dr. Barlow, de toenmalige bisschop van Lincoln en andere kerkelijke waardigheidsbekleders te bewegen om medelijden te hebben met zijn hard en onredelijk lijden; voor zover zij zich zijn vrienden betoonden door mee te werken aan zijn bevrijding, daar hij anders misschien zou gestorven zijn door de walgelijkheid en slechte behandeling in die plaats.

Maar nu, zeg ik, weer in vrijheid gekomen zijnde en door genade bevrijd van lichamelijke banden, - want die zijner ziel waren reeds vroeger verbroken door de heerlijke genade, die zijn hart vervulde, - ging hij diegenen bezoeken, welke voor hem in zijn weerwaardigheid ten troost geweest waren, met een Christenbetamende erkenning van hun vriendelijkheid en betoning der liefdadigheid, door zijn voorbeeld aanmoediging gevende, wanneer het harde lot hen in droefheid of moeite dompelde, om dan geduldig te lijden ter wille van een vroom gemoed, en van de liefde Gods in Jezus Christus jegens hun zielen.

En door vele hartelijke betuigingen ondersteunde hij dezen, wier geest zwaarmoedig werd door de vrees voor gevaar, dat hun wereldse betrekkingen dreigde, zodat het volk een wondervolle troost vond in zijn gesprek en zijn vermaningen.

Zo dikwijls de gelegenheid het wilde toelaten, vergaderde hij hen op geschikte plaatsen, hoewel de wet tegen de samenkomsten toen nog in werking was, en voedde hen met de zuivere melk des Woords, opdat zij daardoor in de genade mochten

opwassen. Hij achtte het zich ook een deel zijner werkzaamheden om zijn Christelijke liefde uittestrekken tot dezen, die om deze redenen elders gevat en gevangen gezet waren, opdat hij troost en hulp mocht brengen voor diegenen van hen, die daaraan behoefte hadden.

Met grote zorgvuldigheid bezocht hij de zieken en sterkte hij hen tegen de inblazingen des verleiders, die op zulke tijden de overhand hebben, zodat zij oorzaak hadden om voor eeuwig God te danken, die het in zijn hart gegeven had om op zulk een tijd hen te bevrijden van de macht van de brullende leeuw, welke hen zocht te verslinden. Ook zag hij niet op tegen de moeite of last der reis, al ware het naar de afgelegenste graafschappen, waar hij wist of dacht, dat het volk aan zijn hulp behoefte had. Zodat om deze visitaties, welke hij maakte, twee of drie per jaar, zonder twijfel al schertsend enige hem met de bijnaam *Bisschop Bunyan* noemden, terwijl andere het hem benijdden, dat hij zo met ernst en trouw in Christus' wijngaard werkte, terwijl het zaad van het Woord, hetwelk hij al die tijd in de harten zijner gemeente strooide, en door de genade Gods bevochtigd, in overvloed vrucht voortbracht in het toebrengen van discipelen tot de kerk van Christus.

Een ander deel van zijn tijd bracht hij door met het bijlagen van geschillen, waardoor hij veel kwaad voorkwam en vele huisgezinnen voor de ondergang bewaarde, en in zulke driftige uitvallen was hij onrustig, totdat hij een middel vond om een verzoening te bewerken, en een vredestichter te worden, wie een zegen beloofd is in de Heilige Schrift. En waarlijk, door deze goede dienst te bewijzen kan men van hem zeggen, dat hij zijn dagen telde, gelijk als het de laatste onderneming was, die bij in zijn leven deed, zoals op het einde van dit stukje blijken zal.

Toen onder de jongste regering vrijheid van geweten onverwachts geschonken werd aan Dissenters van alle geloofsovertuiging, doorzag zijn doordringend verstand de sluier en bevond, dat het niet ter wille was van de Dissenters, dat zij zo plotseling bevrijd waren van de vervolgingen, die zij zo lang hadden moeten verduren, en op een wijze en gelijken voet gesteld werden met de kerk van Engeland, welke de Papisten ondermijnden en gereed waren omver te werpen. Hij voorzag, dat al de voordelen, die voor de Dissenters daaruit konden voortvloeien, niet meer zouden zijn dan wat Poliphemus, de monsterachtige reus van Sicilië, aan Ulyssus wilde toestaan, n. 1. dat hij zijn mannen het eerst wilde opeten, en hem de gunst wilde bewijzen van het laatst opgegeten te worden.

Want hoewel Bunyan, het voorbeeld van andere volgende, deze vrijheid aangreep, als een aannemelijke zaak op zichzelf, wetende *dat God alleen de Heere des gewetens is*, en dat het te allen tijde goed is, te doen naar de inspraak van een goed geweten en dat het prediken van de blijde tijding des Evangelies in de prediker hoewel is; ja in dit alles bewoog hij zich met omzichtigheid en een heilige vrees, ernstig biddende om de afwending van de dreigende oordelen, die hij als een zwart onweer boven onze hoofden hangen zag vanwege onze zonden, ja die op het punt stonden uit te breken en die het Nineveesche geneesmiddel nu zeer nodig maakten.

Hierop vergaderde hij zijn gemeente te Bedford, waar hij meesttijds woonde en het grootste gedeelte van zijn leven doorgebracht heeft. En omdat daar geen geschikte plaats kon verkregen worden, die zulk een grote toeloop van volk, dat hem volgde om zijn onderwijs te genieten, bevatten kon, raadpleegde hij met hen, om een vergaderhuis te bouwen, waarvoor zij hun vrijwillige bijdragen gaven met alle vrolijkheid en blijdschap. Toen hij de eerste maal daar kwam om te prediken, was het huis zo volgepropt, dat velen genoodzaakt waren om buiten te staan, hoewel het

gebouw zeer ruim was, daar iedereen trachtte te delen in zijn leringen, die van zijn gevoelens waren, en hun goedwilligheid jegens hen wilden tonen, door tegenwoordig te zijn bij de opening van dat gebouw. En hier leefde hij in grote vrede en goedmoedsrust, terwijl hij zich tevreden stelde met het weinige, dat God hem geschonken had en scheidde hij zich af van alle wereldse bezigheden om zijn roeping tot het leeraarsambt op te volgen, want, gelijk God zei tot Mozes: *Hij, die de mond en het hart formeert, kan welsprekendheid, verstand en wijsheid geven, zonder buitengewone kundigheden op een hogeschool verkregen.*

Gedurende deze dingen, werden er enige reguleurs uitgezonden in alle steden en dorpen, om het bestuur in die plaatsen te veranderen, enz. door sommigen uit te drijven en andere in hun plaats aan te stellen. Hiertegen ijverde hij met enige tegenzin, daar hij voorzag, welke slechte gevolgen dit hebben zou, en arbeidde met zijn gemeente om te verhinderen, dat zij op deze wijze zouden bedrogen worden.

En toen een groot man in die dagen, met zulk een boodschap te Bedford komende, hem ontbood, alsof hij plan had om hem met een post van openbaar vertrouwen te begunstigen, wilde hij niet eens tot hem komen, maar liet zich verontschuldigen.

Als hij niet behoefde te schrijven of te leren, ging hij dikwijls naar **Londen**, om daar de gemeenten der **Non-conformisten** te bezoeken en gebruikte daar zijn talenten tot grote blijdschap van de hoorders, en zelfs enige, die hem verachtten wegens zijn opvoeding, waren overtuigd van zijn waarde en kennis in heilige zaken, daar zij bemerkten, dat hij een man was van een gezond en helder oordeel, terwijl hij zich duidelijk en met kracht uitdrukte, zodat velen, die slechts als toeschouwers kwamen, omdat het wat nieuws was, eerder dan om opgebouwd en beter te worden, heengingen, wel voldaan over hetgeen zij gehoord hadden. Ze verwonderden zich gelijk de Joden over de apostelen, te weten, van waar deze man de dingen had; misschien bedachten zij niet, dat God meer onmiddellijk bijstaat diegenen, welke het zich tot taak stellen om ijverig en vrolijk te werken in zijn wijngaard.

Zo bracht hij zijn laatste jaren door in navolging van zijn Heer en Meester, de eeuwig gezegende Jezus; hij ging het land door goedgevoelend, zodat de scherpst loerende kritiek, ja de kwaadaardigheid zelf, uitgedaagd wordt om, zelfs, op de nauwkeurigste nasporing of opmerking een smet of vlek te vinden op zijn goede wandel, waarvan hij rechtvaardig zou kunnen beschuldigd worden.

En dit tekenen wij aan als een uitdaging aan diegenen, welke niet de minste achting hem of die van zijn overtuiging waren, toedroegen, en die op de een of andere wijze zich in de voorste gelederen vertoonden van degenen, die hem tegenstonden, - en voor de verandering hunner harten bad hij herhaaldelijk in gehoorzaamheid aan de opdracht en het bevel, hem van God gegeven. Ja, zocht soms met tranen een zegen voor hen, welker uitwerking zij misschien, hoewel onverdiend in hun personen, vrienden, betrekkingen of bezittingen hebben ondervonden, want God hoort de gebeden der rechtvaardigen en beantwoordt hen, ja zelfs de gebeden voor diegenen, welke hen kwellen, gelijk plaats vond toen Job voor die drie personen bad, welke hem bittere verwijtingen gedaan hadden, zelfs in de dag zijner bekommernissen en smarten.

Maar laat mij nu een weinig in bijzonderheden en tijdperken afdalen opdat, het des te helderder in het geheugen blijve van degenen, die zijn arbeid en lijden gekend hebben, en tot voldoening strekken van allen, die dit boek zullen lezen.

Nadat hij gevoelig overtuigd was geworden van de goddelozen staat, zijns levens, en bekeerd was, werd hij gedoopt in de gemeente en als een lid daarvan aangenomen, namelijk in het jaar 1655, en werd spoedig een zeer ijverig belijder.

Maar op de terugkomst van Koning Karel tot de kroon in 1660, werd hij de 12de November gevat, terwijl hij enige vrome lieden door zijn woord opbouwde, welke samen gekomen waren om het Woord des Evangelies te horen, en in de gevangenis te Bedford opgesloten, gedurende een tijdruimte van **zes jaren**, tot de *Acte van Toegevendheid* aan de Dissenters verleend werd, waarop hij zijn vrijheid terugkreeg door tussenkomst van enige machtige en hooggeplaatste lieden, die medelijden hadden met zijn lijden.

Maar binnen **zes jaren later** (te rekenen van zijn eerste gevangenneming) werd hij weer gevat n. l. in het jaar 1666, en voor nog eens **zes jaren** gevangen gezet, toen zelfs de cipier zoveel medelijden over zijn ruwe en strenge behandeling toonde, dat hij, even als de Egyptische gevangenvaarder met Jozef deed, alle zorg voor de overige gevangenen en vertrouwen in zijn hand stelde. –

Toen hij de laatsten keer gevat werd, predikte hij over deze woorden: "Geloofst gij in de Zoon van God?" en deze gevangenschap duurde zes jaren, en toen deze geëindigd waren, trof hem nog een korte vervolging, namelijk een gevangenschap van een **halfjaar**. Gedurende deze gevangenschappen schreef hij de volgende boeken, n. l. Van het Gebed door de Geest, De Heilige Stad; De Opstanding; Genade verheerlijkt; Des Pelgrimstocht, het eerste deel (de Christenreize). Verdediging der Rechtvaardigmaking door Jezus Christus.

In het laatste jaar van zijn gevangenschap stierf de herder der gemeente te Bedford en op de 12de December 1671 werd hij tot de verzorger der zielen in zijn plaats verkozen. En in deze zijn bediening had hij dikwijls redetwisten met geleerden, die kwamen om hem tegen te staan, daar zij onderstelden, dat hij een ongeletterd mens was en dachten, dat hij op een eenvoudige wijze en met Schriftuurplaatsen zonder zin en logische uitdrukkingen redeneerde. Toch bracht hij iemand in het nauw, die kwam om hem tegen te staan in zijn gemeente, door te vragen of wij de ware handschriften van de oorspronkelijke Bijbel hadden of niet; en een ander beschuldigde hem van liefdeloosheid in zijn prediking omdat hij gezegd had, dat het zeer moeilijk wezen zou, zo niet onmogelijk voor de meeste mensen om gered te worden; zeggende, dat hij daardoor het grootste gedeelte van zijn gemeente buitensloot.

Maar hij weerlegde hem en bracht hem tot zwijgen met de gelijkenis van de steenachtiger grond en nog een andere tekst uit het 13de hoofdstuk van Mattheus, in de predicatie van onze Zaligmaker vanuit een schip, daar zijn handelwijze hierin was om zich dicht aan de Schriften te houden, en wat hij daarin niet verzekerd vond, wilde hij ook niet verzekeren, noch bepalen, tenzij in zulke gevallen die duidelijk spreken, waarin geen twijfel of bezwaar oprijst.

Maar om van dergelijke dingen verder geen melding te maken, is het welbekend, dat deze man al zijn zaken met zulk een juistheid behartigde, alsof hij daarvan zijn studie gemaakt had, om boven alle andere dingen geen gelegenheid tot toorn te geven, maar liever vele ongemakken zich getrooste om die te vermijden, daar men hem nooit iemand hoorde verwijten of schelden, welk een belediging hij ook ondervond, maar hij vermaande de daders veeleer. –

En gelijk dit duidelijk blijkt in zijn wandel, zo ook in die boeken, welke hij de wereld inzond, waarin hij, gelijk de archangel die met de Satan twistte over het lichaam van Mozes, gelijk wij in de zendbrief van Judas vinden, geen lasterende beschuldiging voortbracht, maar liet de bestraffers, zij die hem vervolgden, over aan de Heere.

In zijn huisgezin onderhield hij een zeer nauwgezette tucht in gebed en vermaning, daar hij hierin was gelijk Jozua, gelijk die vrome man het uitdrukt, n. l. *Wat andere*

aangaat, ik en mijn huis wij zullen de Heere dienen. En inderdaad, op zijn werken en pogen rustte de zegen, zodat, gelijk de Psalmist zegt, *zijn vrouw als een aangename wijnstok was, tegen de muren van zijn huis en zijn kinderen, als olijftakken rondom zijn tafel; zo zal het zijn bij de man, die de Heere vreest.*

En hoewel hij, wegens de vele verliezen die hij leed door zijn gevangenschap en de ondergegane roof en zijn kostbare ziekte, geen buitensporige vermeerdering in zijn aardse schatten waarnam, had hij toch altijd genoeg om fatsoenlijk en achtenswaardig te leven. En daarbij bezat hij de grootste van alle schatten, namelijk tevredenheid, want dat is, gelijk de wijze man zegt een bestendig feestmaal.

Doch waar de tevredenheid woont, daar is zelfs een arme stulp een koninklijk paleis, en dit . geluk had hij zijn gehele leven lang, niet zozeer omdat hij om deze wereld gaf, want hij wist, dat hij daarin als een pelgrim *en een vreemdeling verkeerde en hier geen blijvende stad had, maar die stad zocht, welke niet met handen gemaakt is, eeuwig in de hemelen.*

Ten laatste naderde voor hem, die uitgeput was door het lijden, de ouderdom en het vele leren, de dag der ontbinding, en de dood, welke de gevangenis der ziel ontsluit, om haar te bevrijden voor een glansrijker woning, maakte een einde aan zijn rol op het toneel der sterfelijkheid. Gelijk aardse vorsten doen, wanneer er oorlog dreigt, zo is de hemel steeds zo liefderijk om zijn gezanten huiswaarts te roepen vóór hij verklaard is. En zelfs de laatste rol, of zijn begrafenis, was een werk der liefde en barmhartigheid, want het viel zo uit, dat een jong edelman, een buurman van Bunyan, bij zijn vader in ongenoegen geraakte, en daarover in zijn gemoed zeer ontsteld zijnde, alsook omdat hij gehoord had, dat zijn vader plan had om hem te onterven, of anders hem beroven zou van hetgeen hij nalaten zou, wendde hij zich tot Bunyan, als een geschikt man om zijn onderwerping en zijns vaders gemoed tot zijn ontvangst voor te bereiden. Gewillig als hij was om iets goeds te doen, wanneer het gevraagd werd, evenzo bereidwillig ondernam hij het ook, zodat hij, naar **Reading in Berkshire** rijdende, daar zulke dringende beweegredenen en gronden tegen nijd en hartstocht aanvoerde, en ten gunste van de liefde en de verzoening aanhaalde, dat de vader vertederd was en zijn hart naar zijn wederkerende zoon uitging.

Maar nadat Bunyan alle dingen aangewend had om de verzoening te bewerkstelligen, keerde hij naar Londen terug en werd onderweg door hevige regens overvallen, zodat hij doornat aan zijn woning kwam en aangetast werd door een hevige koorts, welke hij droeg met zeer veel standvastigheid en geduld. Hij liet zich uit, alsof hij niets vuriger begeerde dan ontbonden te worden en met Christus te zijn, in dat geval achtte hij de dood als winst, en het leven slechts eens moeitevolle uitstelling van het verwachte geluk.

Toen hij bevond, dat zijn levenskrachten afnamen, bracht hij zijn gemoed en zaken zo goed in orde, als de kortheid van zijn leven en de hevigheid zijner ziekte slechts wilden toelaten, en beval hij zijn ziel met een standvastig en Christelijk geduld in de hand van zijn aller-barmhartigste Verlosser, en volgde alzo zijn *Pelgrim van de Stad des Verderfs naar het Nieuwe Jeruzalem*, daar toch zijn beter deel reeds lang daar was Om in heilige bewondering te hijgen en te verlangen naar het verborgen manna en het water des levens, gelijk hij door vele heilige en nederige troostwoorden uitdrukte in zijn brieven aan verscheidene personen, in de gevangenis en buiten de gevangenis, teveel om hier ingevoegd te worden. –

Hij stierf in het huis van zekeren heer John Strudwick te Snow Hill een kruidenier in in de parochie van het Heilige Graf te Londen, op de 12de Augustus 1688 en in het

zestigste jaar van zijn ouderdom, na een ziekte van tien dagen.

Hij werd begraven op de nieuwe begraafplaats nabij het Artilleriekamp, waar hij slaapt tot de morgen der weeropstanding in de hoop op een heerlijke verrijzenis tot een onverderfelijke onsterfelijkheid in vreugde en zaligheid, waar moeite noch verdriet hem meer beknellen zal, maar alle tranen zullen worden afgewist, wanneer de rechtvaardigen onverderfelijkheid hebben zullen als leden van Christus, hun Hoofd, en met Hem als koningen en priesters in eeuwigheid zullen regeren.

Bunhill Fields-begraafplaats in Londen

EEN KORTE BESCHRIJVING VAN JOHN BUNYAN.

Hij scheen op 't eerste gezicht van een stoeve en ruwe inborst, maar in zijn omgang was hij zacht en gevoelig, niet overgegeven aan praatzucht of veel gesprekken in gezelschap, tenzij een dringende gelegenheid dit vereiste, Nooit kwam het in hem op om over zichzelf of de zijnen te roemen, maar scheen eerder gering in zijn eigen ogen en zich te onderwerpen aan het oordeel van andere. Hij had een afkeer van liegen en zweren, en juist was het daarin, dat zijn woord met kracht zich uitsprak; nooit was hij geneigd om beledigingen te wreken, maar mocht hij graag geschillen vereffenen en vriendschap met allen sluiten.

Hij had een scherp, helder oog, dat het vermogen bezat om zeer goed de personen te onderscheiden, en was hij van een gezond oordeel en een vlugge bevatting.

Wat zijn persoon aangaat, dan was hij van een hoge gestalte, goed en sterk gebouwd, hoewel niet zeer gezet. Hij had een roodachtig gelaat, glinsterend oog en zijn knevel op de bovenlip, naar oud Engels gebruik, - zijn haar was rosachtig, maar op zijn latere dagen was het met grijs gespikkeld; zijn neus was welgevormd, maar niet krom of gebogen en zijn mond was niet zeer breed; zijn voorhoofd was nog al hoog en zijn kledij steeds eenvoudig en zedig.

En aldus hebben wij het inwendige en uitwendige met onpartijdigheid beschreven van een man, wies sterven diep betreurd is geworden, een man, die het zuur en zoet des levens heeft ondervonden, die niet opgeblazen werd in voorspoed, noch geschokt in tegenspoed, die steeds het gulden middenpad bewandelde.

*In hem blonk tegelijk een drietal grote gaven:
Als dichter, historicus, en die de ziel mocht laven
met 's levens wateren. Hij ruste hier in vreê
Tot aan de groten dag, dan wekt hem Jezus meê.*

POSTSCRIPTUM.

Op deze zijn pelgrimstocht zegende God hem met vier kinderen, waarvan een, Maria genaamd, blind was en enige jaren vroeger gestorven was.

Zijn andere kinderen zijn Thomas, Jozef en Sara benevens zijn vrouw Elisabeth hebben het beleefd dat zijn moeite en kommer hem bezwaarde, en dat hij uit dit leven scheidde om de loon zijner werken te ontvangen. Echter overleefde zij hem niet lang, want in 1692 stierf zij, om haar getrouwe pelgrim te volgen van deze wereld tot de andere, waarheen hij haar voorgegaan was, terwijl zijn werken, uit zestig boeken bestaande, overblijven tot stichting van de lezer en tot roem van de schrijver
Vaarwel.

JOHN BUNYANS LAATSTE GEZEGDEN

VAN DE ZONDE.

De zonde is het grote blok en de hinderpaal voor ons geluk, de bron van alle ellende voor de mens, zowel hier als hiernamaals; neem slechts de zonde weg en niets kan ons schaden want de tijdelijke, geestelijke en eeuwige dood is haar bezoldiging.

De zonde, en de mens om de zonde, is het voorwerp van de toorn Gods. Hoe vreselijk moet dan het lot zijn van hem, die in de zonde voortgaat! Want wie kan de toorn Gods dragen en daarmee worstelen?

Geen zonde kan voor God klein zijn, omdat zij begaan wordt tegen de grote God van hemel en aarde. Maar zo de zondaar een kleine God zou kunnen vinden, ja, dan zou het gemakkelijk zijn om kleine zonden te bedenken.

De zonde verandert alle genade Gods in wulpsheid; zij tart Zijn rechtvaardigheid, kwelt Zijn barmhartigheid, spot met Zijn geduld, schat Zijn macht gering en veracht Zijn liefde.

Draag zorg, dat gij uzelf geen vrijheid geeft om eens zonde te begaan, want dat zal u tot een tweede voeren, tot het door een slechte gewoonte bij u tot een tweede natuur wordt.

Het begin van een zonde is een fundament leggen voor aanhoudend zondigen, deze voortgang is de moeder der gewoonte, en eindelijk komt daaruit de onbeschaamdheid voort.

De dood van Christus geeft ons de beste ontdekking van onszelf, in welke toestand wij zijn, daarin, dat niets dan zijn dood ons helpen kan. Ook is dit de duidelijkste ontdekking van de verschrikkelijke natuur onzer zonden. Want indien de zonde zo iets verschrikkelijks is, dat zij het hart van de Zoon Gods perst en foltert, hoe zal dan een arm, ellendig zondaar haar kunnen verdragen?

VAN DE RAMPSPOED.

Niets kan de ramspoed zo ondragelijk maken als het gewicht der zonde; wilt gij dan in staat zijn om beproevingen te dragen, dan moet gij natuurlijk van het gewicht der zonde bevrijd zijn, en welke beproevingen u dan ook mogen overkomen, dan zullen zij voor u zeer licht zijn, zo gij de roede der kastijding kunt horen en verdragen, welke God op u leggen zal, herinner u dan . deze les: gij wordt geslagen, opdat gij beter worden moogt.

De Heere gebruikt Zijn dorsvlegel der weerwaardigheid om het kaf van de tarwe te scheiden.

De school des kruises is de school des lichts, zij ontdekt de ijdelheid, laagheid en goddeloosheid der wereld en laat ons meer zien van de bedoeling Gods. Uit de donkere ramspoed ontspringt een geestelijk licht.

In tijden van beproevingen ondervinden wij gewoonlijk de aangenaamste gewaarwordingen van de liefde Gods.

Zo wij van harte afstand deden van de vermaken dezer wereld, wij zouden van wege onze beproevingen weinig verontrust worden. Omdat men te veel gehecht is aan de vermaken van dit leven, daarom is een kommervolle toestand voor velen zo ondragelijk, en daarom kunnen zij datgene niet verduren, wat scheiding maakt tussen hen.

VAN HET BEROUW EN HET KOMEN TOT CHRISTUS.

Het doel der beproeving is de ontdekking der zonde en om ons tot een Zaligmaker te

brenghen. Laat ons daarom met de verloren zoon tot Hem wederkeren, dan zullen wij vrede en rust vinden.

Een berouwhebbend boeteling, kan door genade zo goed worden als de beste, al ware hij vroeger zo slecht geweest als de slechtste der mensen.

Waarlijk zijn zonde te gevoelen is bedroefd te zijn, omdat men Gode heeft mishaaagd, bedroefd te zijn, dat Hij door ons vertoon is, meer dan dat Hij over ons vertoon is.

Uw plannen van berouw en het verwaarlozen van die zielreddende plichten zullen in het oordeel tegen u opstaan.

Het berouw sluit een Goddelijke welsprekendheid in zich, en overreedt Christus om menigten van zonden, die tegen Hem begaan zijn, te vergeven.

Zeg niet bij uzelf: *Morgen zal ik berouw hebben*, want het is uw plicht dagelijks berouw te tonen.

Het Evangelie der genade en der zaligheid is boven alle leringen de aller-gevaarlijkste, zo het slechts door mensen zonder genade in woorden ontvangen wordt, zo het niet vergezeld gaat van een gevoelige behoefte aan een Zaligmaker, en hen tot Hem brengt. Want zulke mensen, die het slechts in hun begrip hebben, zijn de ellendigste van alle mensen, want omdat zij meer weten dan heidenen, zal dit slechts in het eind hun deel zijn, dat zij groter geselslagen ontvangen zullen.

VAN HET GEBED.

Voor gij u in het gebed begeeft, vraag eerst aan uw ziel:

Waartoe, o mijn ziel, hebt gij u in deze plaats afgezonderd? Zijt gij niet gekomen om in het gebed met uw Heere te spreken? Is Hij tegenwoordig, zal Hij u horen? Is Hij barmhartig; wil Hij u helpen? Is uw zaak gering; betreft zij niet de welvaart uwer ziel? Welke woorden zult gij gebruiken om Hem tot medelijden te bewegen?

Ten einde u goed voor te bereiden, bedenk, dat gij stof en as zijt en Hij de grote God en Vader is van onze Heere Jezus Christus, die Zichzelf met het licht, als met een kleed bekleedt; dat gij een ellendige zondaar zijt, en Hij een heilig God is; dat gij slechts een arme kruipende worm zijt, en Hij de almachtige Schepper is.

Vergeet in al uw gebeden niet, God voor Zijn barmhartigheden te danken.

Wanneer gij bidt, laat dan liever uw hart zonder woorden zijn, dan uw woorden zonder hart.

Het gebed zal een mens de zonden doen nalaten, of de zonde zal een mens verlokken om het gebed na te laten.

De geest des gebeds is kostbaarder, dan schatten van goud of zilver.

Bid dikwijls, want het gebed is een schild voor de ziel, een offer aan God en een gesel voor de Satan.

VAN DE DAG DES HEEREN, PREDIKATIËN EN DE DAGEN DER WEEK.

Draagt bijzonder zorg om de dag des Heeren te heiligen, want zo gij die houdt, zo zal Hij met u zijn gedurende de gehele week.

Maakt de dag des Heeren de markt voor uw ziel, laat de gehele dag doorgebracht worden in gebed, herhaling en overdenking, leg de zaken van het overige der week ter zijde, laat de prediking, die gij gehoord hebt, bij u overgaan in gebed. Zal God u zes dagen gunnen, en wilt gij Hem niet één enkelen dag toestaan?

Dien in 's Heeren tempel de Heere zorgvuldig, want gij verkeert daar onder Zijn oog, en niet onder het oog der mensen.

Gij kunt dikwijls horen prediken en wel doen in het beoefenen van hetgeen gij hoort, maar gij moet niet verwachten, dat men u van een predikstoel zegt, alles wat gij behoort te doen, maar onderzoekt ijverig de Schriften en lees goede boeken; wat gij

hoort kunt gij vergeten, maar wat gij leest blijft u allicht beter bij.

Verzaak de openbare Godsvertering niet, opdat God u niet verzake, niet slechts in het openbaar, maar ook in het verborgen.

Wanneer gij in de dagen der week des morgens opstaat, bedenk dan:

1. Dat gij sterven moet.
2. Dat gij elke minuut sterven kunt.
3. Wat er dan van uw ziel worden zal.

Bid dikwijls. Bedenk elke avond:

1. Welke zonden gij bedreven hebt.
2. Hoe dikwijls gij gebeden hebt.
3. Waartoe uw gemoed geneigd is geweest.
4. Hoe gij die dag gewandeld hebt.
5. Hoe uw gesprek en wandel geweest is.
6. Zo gij u de afdwalingen van die dag voor de geest roept, ga dan niet slapen zonder ze voor God te belijden en op vergiffenis te hopen. –

Maak aldus uw rekening elke morgen en elke avond op met de almachtige God, zo zal ten laatste uw rekening al minder worden.

VAN DE LIEFDE DER WERELD.

Niets kan de ziel meer verhinderen om tot Christus te komen, dan een ijdele liefde tot de wereld, en zolang een ziel daarvan niet bevrijd is, kan zij geen oprechte liefde tot God bezitten.

Wat zijn de eerbewijzingen en rijkdommen dezer wereld, vergeleken bij de heerlijkheden van een kroon des levens?

Hebt de wereld niet lief. Want zij (de liefde der wereld) is een mot in het leven van een Christen.

Het verachten der wereld is de weg om de hemel te genieten, en gezegend zijn zij, die vermaak scheppen in de omgang met God door het gebed.

Kan er wel groter dwaasheid zijn, dan te werken voor de spijs, die vergaat, en het voedsel van het eeuwige leven te verwaarlozen?

God of de wereld moet achtergelaten worden op de tijd van scheiden, want dan komt de tijd van verhoor.

Zichzelf te zoeken in deze wereld is verloren te gaan, en zichzelf te vernederen is verhoogd worden.

De epicurist, die vermaak scheidt in de lekkernijen dezer wereld, denkt weinig, dat diezelfde schepselen eens tegen hem zullen getuigen.

VAN HET LIJDEN.

Niet elk lijden maakt iemand tot een martelaar, maar alleen het lijden voor het Woord Gods op de rechte wijze, dat is: niet slechts om de gerechtigheid, maar om der gerechtigheid wil, niet slechts om de waarheid, maar uit liefde tot de waarheid, niet slechts om het Woord Gods, maar volgens dat Woord, te weten: op die heilige, nederige, zachtmoedige wijze, gelijk het Woord van God eist.

Het is een zeldzaam ding op de rechte wijze te lijden, en slechts in het lijden dan geest gericht tegen de vijand Gods, de zonde; de zonde in de leer, de zonde in de Godsvertering, de zonde in het leven, en de zonde in de wandel.

De duivel, noch de mensen der wereld kunnen uw gerechtigheid, noch uw liefde tot de gerechtigheid doden, dan door uw eigen hand, noch haar en u van elkaar scheiden zonder uw eigen handeling. Noch zal hij, die werkelijk lijdt om harentwil, of ter wille van de liefde, die hij haar toedraagt, verleid worden om haar te verwisselen voor de

welwillendheid der gehele wereld.

Ik heb dikwijls gedacht, dat de beste Christenen in de slechtste tijden gevonden worden. En ik heb dikwijls opnieuw gedacht, dat een reden waarom wij niet beter zijn is, omdat God ons geen reinigingsmiddel meer toedient. Wie was zo heilig als Noach en Lot in de tijd hunner beproevingen, en toch, wie was zo ijdel als zij in de tijd van hun voorspoed?

VAN DE DOOD EN HET OORDEEL.

Even als de duivel werkt om door alle middelen, alle andere dingen buiten te sluiten, welke goed zijn, zo tracht hij, zo veel als in hem is, de gedachte uit het hart te houden, dat wij uit deze wereld in een andere moeten overgaan. Want hij weet wel, dat hij, indien hij ons maar kan afhouden van de ernstige gedachten aan de dood, ons gemakkelijker in onze zonden houden kan.

Niets zal ons met meer ernst het werk onzer zaligheid doen uitwerken, dan een herhaalde overdenking van onze sterfelijkheid, niets kan groter invloed uitoefenen op onze harten om die af te keren van de ijdelheden en om in ons de begeerten naar heiligheid te wekken.

O, zondaar, in welke toestand zult gij neervallen, wanneer gij deze wereld verlaat, zo gij haar onbekeerd verlaat, het ware u beter geweest dat gij in het eerste uur uwer geboorte, gestikt was; het ware u beter, dat u het een lid van het andere gescheurd wer; het ware u beter een hond, een pad of een slang te zijn geweest, dan onbekeerd te sterven, en gij zult bevinden, dat dit waarheid is, indien gij geen berouw toont.

Men zou iemand voor een dwaas houden, indien hij een rechter beledigde, voor wie hij zijn verhoor moet ondergaan en van wie zijn gehele toestand afhangt. Het oordeel dat wij voor God moeten ondergaan, is van veel groter belang, het belangt onze eeuwige gelukzaligheid of ellende, en toch durven wij Hem beledigen?

De enige weg voor ons om dat verschrikkelijk oordeel te ontvlieden is om hier in dit leven dikwijls het vonnis der verdoemenis op ons zelf toe te passen.

Wanneer het geluid der bazuin zal worden gehoord, en de doden zullen opgeroepen worden om voor de rechterstoel van God te verschijnen, dan zullen de rechtvaardigen haastig uitgaan met vreugde uit hun graven, om hun Verlosser tegemoet te gaan in de lucht, de andere zullen roepen tot de heuvelen en tot de bergen: "Valt op ons" en bedekt ons voor het aangezicht van Hem, onze Rechter." Laat ons dan onszelf in tijds onderzoeken, tot welke van de twee soorten wij zullen behoren.

VAN DE VREUGDE DES HEMELS.

Geen goeds is er in dit leven of het is met kwaad vermengd, de eerbewijzingen verwarren, de rijkdommen verontrusten, de vermaken schaden aan de gezondheid. Maar in de hemel zullen wij vermaken vinden in hun zuiverheid, zonder enige verbittering, en met alles wat ze veraangenaamt.

O, wie kan de onuitsprekelijke, onbevattelijke zaligheden begrijpen, die daar gevonden worden? Niemand, dan zij die ze gemaakt hebben. Heere! leer ons hier die zaligheden op de rechte waarde te schatten, opdat wij onszelf daarvoor voorbereiden mogen en wij gewillig mogen zijn om alle verleidende vermaken hier voor haar weg te werpen.

Wat zal de hemel van vreugde weerklinken, wanneer de Bruid, de Vrouw des Lams, komen zal om voor eeuwig bij haar Man te wonen?

Christus is de Wens der natiën, de Vreugde der engelen, de Vermaking van Zijn Vader; met welke troost moet dan de ziel vervuld zijn, die Hem in alle eeuwigheid bezitten mag?

O, welke vreugdegejuich zal daar zijn, wanneer al de kinderen Gods elkaar daar ontmoeten zullen, zonder dat zij ooit behoeven te vrezen, dat zij verontrust zullen worden door de antichristen en het Kaïns gebroed.

Is er dan geen tijd aanstaande, wanneer de Godzaligen de goddelozen vragen zullen: welke voordeel zij in hun vermaken gevonden hebben? Welke troost zij uit al hun grootheid hebben verkregen, en welke vrucht al hun zwoegen voor hen heeft afgeworpen?

En zo gij beter wilt voldaan zijn, wat dit zalige visioen beduidt, dan is mijn verzoek, dat gij heilig leven wilt, en heen gaat om te zien.

VAN DE KWELLINGEN IN DE HEL.

De hemel en de zaligheid zijn gewis niet met meer zekerheid aan de Godzaligen beloofd, dan de hel en de verdoemenis worden bedreigd en ook zullen uitgevoerd worden aan de goddelozen.

Wanneer een mens eens verdoemd is, dan kan hij alle vermaken vaarwel zeggen.

O, wie kent de macht van de wraak Gods? Niemand, dan de verdoemden. Het gezelschap der zondaren is de duivel en zijn engelen, die met een vloek worden gekweld in het eeuwige vuur.

De hel zou een soort van paradijs wezen, zo zij niet erger ware, dan het ergste in deze wereld.

Gelijk de smart van de vreugde verschilt, en de kwelling van de rust, en de verschrikking van de vrede, zo verschilt ook de staat van de zondaren met die van de heiligen in de toekomstige wereld.